

2022

Valstybės garantuojamos
teisinės pagalbos
efektyvumo ir kokybės
vertinamoji galimybių
studija

Tyrimo savininkai:

dr. Eimutis Misiūnas

Tyrimą atliko:

Guoda Cibaitė, dr. Eimutis Misiūnas, dr. Simonas Nikartas, Kotryna Jakavičiūtė

Dėkojame:

Julijai Čurai, Vygantei Milašiūtei, Rimantui Skirmatui ir Doritai Visalgienei už pagalbą atliekant tyrimą. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai ir Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai už konstruktyvų bendradarbiavimą rengiant ataskaitą. Lietuvos advokatūrai, Vilniaus universiteto Teisės klinikai ir savivaldybių specialistams už interviu ir apklausoje pateiktas įžvalgas ir siūlymus.

Informacija tyrimo citavimui:

STRATA (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos efektyvumo ir kokybės vertinamoji galimybių studija. Vyriausybės strateginės analizės centras.

Parengta vykdant projektą „Įrodymais grįsto valdymo kompetencijų centro įkūrimas“
(Nr.10.1.1-ESFA-V-912-01-0025)

Pasiūlymus, pastabas, komentarus prašome siųsti info@strata.gov.lt

Turinys

Paveikslų ir lentelių sąrašas	5
Santrumpos ir paaiškinimai	7
Rekomendacijos ir strateginiai siūlymai	8
Sprendimo poveikio vertinimas	15
Ižanga	27
1. VGTP efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių analizė	31
2. VGTP sistemos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizės apibendrinimas	33
2.1. Teisinės pagalbos prieinamumas	33
2.1.1. Pirminės teisinės pagalbos prieinamumas	34
2.1.2. Antrinės teisinės pagalbos prieinamumas	35
2.2. Institucinė teisinės pagalbos sistema	42
2.3. Teisinės pagalbos finansavimas ir administravimo efektyvumas	44
2.3.1. Advokatų darbo krūvis ir jo skaičiavimas	45
2.3.2. Advokatų apmokėjimo sistema	47
2.3.3. Sistemos administravimo kaštai	49
2.4. Teisinės pagalbos kokybės užtikrinimas (paslaugos kokybė)	51
2.4.1. ATP teikėjų veiklos kokybė	51
2.4.2. Advokato pasirinkimo galimybė	56
2.4.3. PTP teikėjų veiklos kokybė	57
2.4.4. Mokymai	59
3. Karantino režimo ir VGTP įstatymo pakeitimo poveikio pirminės teisinės pagalbos teikimui vertinimo apibendrinimas	61
4. Esamos VGTP sistemos vertinimo pagal siūlomus kriterijus apibendrinimas	64
Priedai	66
1 priedas. Tyrimo metu atlikti pusiau struktūruoti interviu	66
2 priedas. Lentelės ir paveikslai	66
3 priedas. Siūlomi VGTP sistemos efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijai ir jų vertinimo metodika	76
4 priedas. Esamos VGTP sistemos vertinimas pagal siūlomus kriterijus	106
5 priedas. Anketinės pirminės teisinės pagalbos teikėjų apklausos rezultatų analizė	130
Respondentų profiliai	130
Karantino poveikis pirminės teisinės pagalbos teikimui	131
VGTP įstatymo 15 straipsnio pakeitimo poveikis pirminės teisinės pagalbos teikimui	144
6 priedas. Antrinės teisinės pagalbos turto ir pajamų lygiai	150
7 priedas. Pagrindiniai VGTP sistemos subjektai ir jų funkcijos	151
8 priedas. Advokatų bylų sudėtingumo skaičiavimo metodika	152

9 priedas. Anketinės pirminės teisinės pagalbos teikėjų apklausos metodologija	154
10 priedas. Klausimynas paslaugų teikėjams	158
11 priedas. Kriterijų svarbos ir įgyvendinimo vertinimas pagal kriterijų grupes	167
12 priedas. Tarptautinių teisės aktų ir tarptautinių organizacijų rekomendacijų, kuriomis remtasi identifikuojant teisinės pagalbos kokybės elementus, sąrašas	168
13 priedas. Teisinės pagalbos tyrimų ir gerosios valstybių praktikos pavyzdžių, kuriais remtasi identifikuojant teisinės pagalbos kokybės elementus, sąrašas	170
14 priedas. Teisinės pagalbos sistemos vertinimo priemonės, nukreiptos į objektyvius ir subjektyvius TP kokybės indikatorius	172

Paveikslų ir lentelių sąrašas

1 pav. Esamos VGTP sistemos vertinimo rezultatai pagal kriterijų grupes.....	65
2 pav. Kriterijų įgyvendinimo vertinimas pagal kriterijų grupes.....	65
3 pav. Registracija PTP konsultacijai TEISIS sistemoje	68
4 pav. Suteiktos antrinės teisinės pagalbos atvejų skaičius 2012-2021 m. (Tarnybos priimti sprendimai ir atvejai, kai gynėjo ar įgaliotojo atstovo dalyvavimas būtinas pagal BPK ir kt. įstatymų numatytais atvejais).....	69
5 pav. Bendrai suteikta ATP (kokį jos procentą sudaro srautai iš Tarnybos ir baudžiamųjų bylų pagal BPK ir kitais įstatymų numatytais atvejais)	69
6 pav. Tarnybos priimtų sprendimų suteikti antrinę teisinę pagalbą pasiskirstymas pagal turto ir pajamų lygius antrinei teisei pagalbai gauti (2017-2021 m.), atvejai ir procentinė išraiška	70
7 pav. Priimtų sprendimų suteikti ATP pasiskirstymas pagal turto ir pajamų lygius, 2017-20212 m.....	72
8 pav. Pajamų ir turto skaičiuoklė	72
9 pav. Advokatų, nuolat ir prireikus teikiančių ATP, vidutinis darbo krūvis (bylų skaičius) per mėn. 2011 - 2020 m.	72
10 pav. Vidutinė advokato, nuolat ar prireikus teikiančio antrinę teisinę pagalbą, vienos bylos kaina (Eur) 2011-2020 m.....	75
11 pav. Kainų skirtumas (%) tarp nuolat ir prireikus ATP teikiančio advokato vidutinės civilinės ir administracinės bylos kainos (Eur)	75
12 pav. Kainų skirtumas (%) tarp nuolat ir prireikus ATP teikiančio advokato vidutinės baudžiamosios bylos kainos (Eur).....	76
13 pav. Ar pirminės teisinės pagalbos teikimas yra Jūsų pareigybės:	130
14 pav. Jūsų patirtis teikiant pirminę teisinę pagalbą:	131
15 pav. Jūsų nuomone, kiek atvejų (% nuo visų besikreipiančių dėl nurodytų dokumentų parengimo ar antrinės teisinės pagalbos prašymo surašymo) buvo įvertinti kaip nebūtini ir pareiškėjai informuoti dėl kreipimosi pasibaigus karantinui?.....	132
16 pav. Ar įvedus karantiną buvote aprūpinti reikalingomis techninėmis priemonėmis patogiam ir efektyviam teisinės pagalbos teikimui nuotoliniu būdu?.....	133
17 pav. Ar karantino laikotarpiu, teikdami pirminę teisinę pagalbą, naudojotės pažangiomis internetinėmis vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonėmis, išskyrus telefoną ir el. Paštą, pvz.: tokiomis programėlėmis kaip MS Teams ar Zoom	133
18 pav. Kodėl nesinaudojote arba retai naudojotės pažangiomis internetinėmis vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonėmis?.....	134
19 pav. Ar, Jūsų nuomone, pažangių internetinių vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonių naudojimas (pvz.: Zoom, MS Teams ir kt.) gali pagerinti nuotoliniu būdu teikiamos pirminės teisinės pagalbos kokybę?.....	135
20 pav. Koks procentas pirminės teisinės pagalbos teikimo buvo organizuojamas nuotoliniu būdu, pvz.: telefonu ar el. paštu (prieš karantino įvedimą ir po)?.....	135
21 pav. Ar dėl pirminės teisinės pagalbos teikimo ir susijusių procesų organizavimo nuotoliniu būdu darbo krūvis Jums:.....	136
22 pav. Pirminės teisinės pagalbos teikimas nuotoliniu būdu:	137
23 pav. Kaip, 2020m. kovo 14 d. įvedus karantiną, pasikeitė asmenų, besikreipiančių dėl pirminės teisinės pagalbos suteikimo, skaičius? (vertinkite asmenų, kuriems Jūs individualiai teikėte teisinę pagalbą skaičių). ..	137
24 pav. Remiantis Jūsų patirtimi, ar pirminės teisinės pagalbos teikimas nuotolinio kontakto būdu daro šią paslaugą greitesne ir / ar paprastesne paslaugos gavėjui	139
25 pav. Ar teikiant pirminę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu, lyginant su tiesioginiu jos teikimu (gyvai), pasikeitė paslaugos kokybė pareiškėjui?	140
26 pav. Ar galėtumėte įvertinti besikreipiančių dėl pirminės teisinės pagalbos žmonių reakcijas dėl paslaugos teikimo nuotoliniu būdu?	141
27 pav. Karantinas apribojo pirminės teisinės pagalbos prieinamumą visiems jos gavėjams	141

28 pav. Karantino metu įvestas klientų aptarnavimas nuotoliniu būdu apribojo pirminės teisinės pagalbos prieinamumą šioms teisinės pagalbos gavėjų grupėms	142
29 pav. Pažymėkite, kurioms iš žemiau išvardintų asmenų grupių, Jūsų nuomone, kilo sunkumų dėl pirminės teisinės pagalbos teikimo nuotoliniu būdu, lyginant su kitais asmenimis.....	142
30 pav. Ar prieš įsigaliojant aukščiau minėtai tvarkai Jūsų turimos kompetencijos buvo pakankamos aukščiau išvardytų procesinių dokumentų rengimui?.....	144
31 pav. Įvertinkite, kiek pasiruošimo ir / ar papildomo kompetencijų ugdymo reikėjo šių procesinių dokumentų rengimui	144
32 pav. Kaip tobulinote savo kompetencijas siekiant kokybiškai parengti aukščiau išvardintus procesinius dokumentus (pažymėkite visus tinkamus atsakymus)?	145
33 pav. Ar šiuo metu Jūsų turimos kompetencijos yra pakankamos aukščiau išvardytų procesinių dokumentų rengimui?.....	145
34 pav. Remiantis Jūsų praktine patirtimi, ar įgyvendinus šį (15 straipsnio) įstatymo pakeitimą teisinės pagalbos teikimo procesas tapo efektyvesnis?	146
35 pav.. Kaip pasikeitė Jūsų darbo krūvis dėl procesinių dokumentų rengimo funkcijos įvedimo?.....	147
36 pav. Remiantis Jūsų praktine patirtimi, ar įgyvendinus šį (15 straipsnio) įstatymo pakeitimą susijusių teisinių klausimų išsprendimas asmenims tapo greitesnis ir patogesnis?	147
37 pav. Ar dėl šio pakeitimo įvyko kreipimusi dėl antrinės teisinės pagalbos skaičiaus pokyčiai?.....	148
38 pav. Ar, Jūsų nuomone, aukščiau išvardintų procesinių dokumentų rengimas turėtų būti pirminės teisinės pagalbos teikėjų funkcija?	148
39 pav. Pareiškėjų, kuriems buvo suteikta pirminė teisinė pagalba, skaičius savivaldybėse 2020 m.	156
40 pav. Suteiktų konsultacijų dėl procesinių dokumentų ir parengtų procesinių dokumentų skaičius savivaldybėse 2020 m.....	157

1 lentelė. Priemonių paketo, skirto VGTP sistemos tobulinimui, sprendimo poveikio vertinimas	15
2 lentelė. Savivaldybių skirtos lėšos visuomenei informuoti apie VGTP ir jos teikimo sąlygas pagal lėšų šaltinį..	41
3 lentelė. Pagal vertinimų sritį ir lygmenį išskiriamos dvi teisinės pagalbos kokybės vertinimo formos	66
4 lentelė. TM valdymo sričių 2021-2023 m. strateginiame veiklos plane nurodyti su TP susiję vertinimo kriterijai	66
5 lentelė. 2012-2021 m. Tarnybos gauti prašymai suteikti antrinę teisinę pagalbą ir priimti sprendimai	70
6 lentelė. 2015-2021 m. Tarnybos sprendimai atsisakyti teikti ATP pagal atsisakymo pagrindą	71
7 lentelė Advokato atrankos ir paskyrimo proceso bei darbo krūvio stebėsenos pokyčiai įvedus TEISIS	73
8 lentelė. Nuolatinių ir prireikus advokatų apmokėjimo tvarka ir sąlygos	74
9 lentelė. Tarnybos gauto finansavimo panaudojimas 2015-2021 m	76
10 lentelė Teisinės pagalbos kokybės elementai / kriterijų grupės.....	77
11 lentelė. Vertinimo metodikos apibendrinimas	78
12 lentelė. Trijų ekspertų siūlomų VGTP sistemos kokybės ir efektyvumo kriterijų svarbos ir įgyvendinimo vertinimas.....	106
13 lentelė. Teigiamos ir neigiamos respondentų patirtys dėl paslaugų teikimo karantino metu	138
14 lentelė. Argumentai "už" ir "prieš" procesinių dokumentų rengimo funkcijos priskyrimui pirminei teisei pagalbai	148
15 lentelė. Savivaldybės atrinktos pagal pirmąjį kriterijų.....	155
16 lentelė. Savivaldybės atrinktos pagal antrąjį ir kitus atrankos kriterijus	158

Santrumpos ir paaiškinimai

2012 m. JT principai ir gairės¹ – 2012 m. gruodžio 20 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtos „Naudojimosi teisine pagalba baudžiamosios teisės sistemoje principai ir gairės“

ATP – antrinė teisinė pagalba

BPK – Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas

ES – Europos Sąjunga

JTO – Jungtinių Tautų Organizacija

LA – Lietuvos advokatūra

LR – Lietuvos Respublika

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė

LSMC – Lietuvos socialinių mokslų centras

Planas – LRV programos nuostatų įgyvendinimo planas

Programa – LR Vyriausybės programa

PTP – pirminė teisinė pagalba

SSGG – stiprybės, silpnybės, grėsmės ir galimybės

STRATA – Vyriausybės strateginės analizės centras

TEISIS – teisinės pagalbos informacinė sistema

TM – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija

VGTP – Valstybės garantuojama teisinė pagalba

VGTPJ – Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas

VGTPPT – Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba

ŽTSI – Žmogaus teisių stebėjimo institutas

¹ Jungtinių Tautų principai ir gairės dėl teisinės pagalbos baudžiamojo teisingumo sistemoje prieinamumo, patvirtinti 2012 m. gruodžio mėn. Generalinės asamblėjos rezoliucija 67/187. UN (angl. Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, adopted by the United Nations General Assembly in December, 2012. UN-Doc A/RES/67/187) https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UN_principles_and_guidelines_on_access_to_legal_aid.pdf

Rekomendacijos ir strateginiai siūlymai

Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – LRV) programos nuostatų įgyvendinimo plano 8.5.2. veiksmas² nurodo „Priimti Vyriausybės sprendimus dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos kokybės ir efektyvumo didinimo, atsižvelgiant į šiuos aspektus įvertinančią galimybių studiją ir į joje pateiktas išvadas bei kitus ir valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos stebėsenos duomenis“. Šios iniciatyvos įvykdymo data – 2022 m. IV ketv. Atsižvelgiant į tai ir į atliktą analitinį veiksma, t.y. įgyvendintą „valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos efektyvumą ir kokybę įvertinančią galimybių studiją“ tyrimą, yra teikiamos šios **rekomendacijos ir strateginiai siūlymai**.

Eil. r		Rekomendacija („daryk tai“) / strateginiai siūlymai („žinok tai“)	Veiksmas	Atsakinga institucija
1.	VGTP sistemos kokybės gerinimui	Rekomendacija. Taikyti STRATA ekspertų parengtą daugiakriterinį klausimyną ir klausimyno vertinimo metodiką, VGTP sistemos efektyvumui ir kokybei įvertinti.	Teisinės pagalbos sistemos kokybės vertinimą taikant šį instrumentą turėtų atlikti nepriklausomi ekspertai, turintys išsamių teorinių ir praktinių žinių apie teisinės pagalbos sistemą Lietuvoje. Tai gali būti advokatai, teikiantys teisinę pagalbą, mokslininkai atliekantys tyrimus teisinės pagalbos srityje, nesuinteresuotų valstybės institucijų ar organizacijų ekspertai, nevyriausybinių organizacijų atstovai ir pan. Rekomenduojama sudaryti 3-5 ekspertų vertinimo grupę (priklausomai nuo turimų galimybių ir išteklių), kurie diskusijos būdu, pasitelkdami savo skirtingas kompetencijas ir teisinės pagalbos sistemos išmanymą, kartu įvertintų ir priimtų bendrą sprendimą dėl kriterijų svarbos ir įgyvendinimo lygmens. Tokiu atveju siekiant vertinimo objektyvumo ir nešališkumo, rekomenduotina (1) užtikrinti proporcingą ir santykinai reprezentatyvų ekspertų atstovavimą (svarbu įtraukti ekspertus, tiek iš mokslo bendruomenės ir nevyriausybinių organizacijų); (2) į vertinančių ekspertų grupę įtraukti nesuinteresuotų institucijų (t. y. institucijų, kurios nėra teisinę pagalbą administruojančios ar vykdančios organizacijos) ir organizacijų atstovus. Jei atliekant vertinimą kyla klausimų, susijusių su teisiniu reguliavimu / praktika, iškyla papildomos informacijos ar faktinių duomenų poreikis, ekspertai turėtų kreiptis į atitinkamas institucijas (pvz.: TM, VGTP) dėl tokios informacijos papildomo surinkimo.	LR Teisingumo ministerija; VGTP Tarnyba

² Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d698ded086fe11eb9fecb5ecd3bd711c>

Eil. r	Rekomendacija („daryk tai“) / strateginiai siūlymai („žinok tai“)	Veiksmai	Atsakinga institucija
2.	Rekomendacija. Lietuvos advokatūrai patvirtinti antrinės teisinės pagalbos kokybės vertinimo taisyklės.	Vadovaudamasi VGTP Įstatymo 10 str. įtvirtinta nuostata, Lietuvos advokatūrai patvirtinti antrinės teisinės pagalbos kokybės vertinimo taisyklės, siekiant tikrinti antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų, advokatų padėjėjų veiklos kokybę.	Lietuvos advokatūra
3.	Strateginis siūlymas. Lietuvos advokatūrai svarstyti papildomų <i>a priori</i> teisinės pagalbos kokybės instrumentų nustatymą. Teisingumo ministerijai rekomenduojama vykdyti periodines reprezentatyvias tiek PTP, tiek ATP pasinaudojusių asmenų apklausas. Taip pat rekomenduojama vykdyti advokatų apklausas – tai svarbus šaltinis vertinant TP organizavimo trūkumus, pvz.: TP administravimo ir organizavimo efektyvumą.	Lietuvos teisinės pagalbos kokybės kontrolės sistema pagrįdė remiasi <i>ad hoc</i> skundų nagrinėjimu ir nėra taikomi pažangūs <i>a priori</i> teisinės pagalbos kokybės instrumentai (pvz., individualus advokatų veiklos auditas (<i>peer review</i>) ³). Nėra visapusiškai įgyvendinamos priemonės, kuriomis būtų sistemaiškai ir reguliariai vertinama teisinės pagalbos teikėjų veiklos atstovaujant kokybę. Nėra preventyvaus mechanizmo, kuris leistų užtikrinti veiksmingą ir reatyvų nekokybiškų paslaugų užkardymą. Teisingumo ministerijai kartu su Lietuvos advokatūra svarstyti papildomų <i>a priori</i> teisinės pagalbos kokybės instrumentų nustatymą, suderinamų su advokatų nepriklausomumu, įvertinant tai, kad advokatams taikomas veiklos nepriklausomumo principas ir griežtas kliento bei advokato santykio konfidencialumo apsaugos reikalavimas. Norint Lietuvos teisinės pagalbos sistemoje įvesti tokias pažangias advokatų veiklos priemones kaip, pvz., individualus advokatų veiklos auditas, teisės aktuose turėtų būti nustatytas reikalavimas advokatams rinkti ir saugoti dokumentus apie bylos eigą. Teisingumo ministerijai vykdyti periodines reprezentatyvias PTP ir ATP pasinaudojusių asmenų apklausas, kad būtų geriau identifikuota reali teikiamos ATP kokybė bei stebėti jos kaitos progresą ar regresą.	Lietuvos advokatūra; Teisingumo ministerija
4.	Rekomendacija. Inicijuojant LR valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimus, nustatyti	Tarnybos biudžeto analizė parodė, kad Tarnyba, neturėdama tvaraus finansavimo, dėl 2019 m. VGTĮ nuostatų pakeitimo išaugusį darbo krūvį daugiausiai išdalino Tarnybos advokatams nuolat teikiantiems ATP baudžiamosiose bylose ir neturėjo galimybių šio	LR Teisingumo ministerija ir VGTP Tarnyba

³ Tokio audito metu „vertinama ne tik advokato parengtų teisinių dokumentų kokybė, bet ir tokie aspektai kaip komunikavimas su klientu, teisinės kompetencijos, dokumentų ir pateiktų klientui aiškinimų išsamumas, aiškumas, korektiškumas, suteiktų konsultacijų laiko pakankamumas, strategijos tinkamumas kliento gynybos tikslams, išteklių paskirstymas, profesionalaus elgesio etika, rizikos valdymas ir pan.“ (Limantė A., Nikartas S. (ed.), Jočienė D., Totoraitis L. Veiksmingos teisinės pagalbos link: tarptautiniai teisiniai ir praktikos standartai. Monografija. Vilnius : Lietuvos teisės institutas, 2020, p. 132)

Eil. r	Rekomendacija („daryk tai“) / strateginiai siūlymai („žinok tai“)	Veiksmas	Atsakinga institucija
	reikalavimą atlikti tokio keitimo išankstinį (<i>ex-ante</i>) sprendimo poveikio vertinimą.	krūvio proporcingai dalinti advokatams, prireikus teikiantiems ATP. Dėl tvaraus finansavimo trūkumo susidariusi situacija buvo sprendžiama Tarnybos advokatų darbo krūvio sąskaita, todėl institucijoms pradedant iniciatyvas keisti VGTPĮ 12 str., BPK ar kitų teisės aktų pakeitimus, didinančius asmenų grupių, kurioms ATP teikiama neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, nustatyti reikalavimą atlikti tokio keitimo išankstinį (<i>ex-ante</i>) sprendimo poveikio vertinimą, kuriame būtų nustatyti ir papildomo biudžeto lėšų poreikio skaičiavimai ir įvardinta, kaip siūlomas keitimas dera su VGTP ekonomiško principu.	
5.	Rekomendacija. Tarnyba, nustatydamą advokatų nuolat teikiančių ATP skaičių, turi įvertinti šių advokatų būtiną poreikį ir nustatyti reikalingą VGTP funkcijai vykdyti minimalų jų skaičių, o pagrindinį ATP teikimo krūvį atiduoti advokatams, prireikus teikiantiems ATP.	Advokatų prireikus teikiančių ATP veikla yra efektyvesnė ir Tarnybos biudžetui mažiau kainuojanti, todėl Tarnyba nustatydamą advokatų nuolat teikiančių ATP kiekį, turi įvertinti šių advokatų būtiną poreikį ir nustatyti minimalų jų skaičių reikalingą VGTP funkcijai vykdyti, o pagrindinį ATP teikimo krūvį atiduoti advokatams, prireikus teikiantiems ATP.	LR Teisingumo ministerija; Lietuvos advokatūra
6.	Rekomendacija. Savivaldybės su Tarnybos pagalba turėtų užtikrinti reikalingą pirminės teisinės pagalbos specialistų / darbuotojų paruošimą ir apmokymą nesudėtingų procesinių dokumentų rengimui.	Tarnyba <i>de facto</i> atlieka įstatyme jai priskirtą funkciją - organizuoti mokymą, susijusį su valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimu. Tiek advokatų, teikiančių ATP atveju, tiek savivaldybių, teikiančių PTP atveju, mokymai yra organizuojami pagal poreikį – pačių teikėjų aktualizuojamomis temomis. Tačiau sistemoje pastebimos spragos – PTP teikiantys darbuotojai nurodo mokymų ir kompetencijų trūkumą, todėl savivaldybės turi geriau identifikuoti PTP teikiančių darbuotojų mokymų poreikius ir juos atitinkamai atliepti bendradarbiaujant su Tarnyba ir taip keliant PTP kokybę. Siekiant nustatyti PTP teikiančių specialistų parengtų procesinių dokumentų kokybę (ir stebėti jos kaitą), į savivaldybių Tarnybai teikiamas veiklos ataskaitas siūloma įtraukti statistiką, kiek procentų savivaldybių ruošimų procesinių dokumentų yra priimami teismų, o kiek – atmetami, identifikuojant šalintinus trūkumus ir juos įvardinant. Tarnyba, bendradarbiaudama su TEISIS sistemos diegėju, turėtų įvertinti galimybę automatizuoti šio rodiklio stebėseną.	VGTP Tarnyba; Savivaldybės

Eil. r	Rekomendacija („daryk tai“) / strateginiai siūlymai („žinok tai“)	Veiksmas	Atsakinga institucija
7.	<p>Rekomendacija. Praktiniame lygmenyje įgalinti VGTP koordinavimo tarybos veiklą.</p>	<p>Nors <i>de jure</i> yra sudaryta Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos koordinavimo taryba, <i>de facto</i> jos veikla nėra pilnai realizuota. Remiantis Tarybos posėdžių reguliarumo ir protokolų vertinimu teigtina, kad Taryba stokoja „politinio svorio“ sistemoje susidariusioms problemoms spręsti ir užtikrinti Teisingumo ministerijai pavestų funkcijų VGTP srityje įgyvendinimą. Pvz.: 2019 m. rugsėjo 26 d. posėdyje buvo svarstyta ir rekomenduota TM pakeisti 2013 m. liepos 17 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 645 (galiojanti taisyklių redakciją 2016 m. balandžio 13 d. Nr. 364) patvirtintas advokatams už ATP teikimą ir koordinavimą mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisykles, panaikinant procesiniams veiksams taikomus laiko limitus. Už šį sprendimą balsavo 6 Tarybos nariai ir 2 susilaikė. Tačiau šiose taisyklėse iki šiol yra nustatyti procesinių veiksmy laiko limitai.</p>	LR Teisingumo ministerija
8.	<p>Rekomendacija. Nustatyti priemones ir tvarką, pagal kurią būtų užtikrinamas tolygus nuolat ATP teikiančių advokatų darbo krūvis.</p>	<p>Siūloma nustatyti ATP bylų sudėtingumo lygius. Galimi keturi lygiai. Lygių nustatymui galimi šie kriterijai (pvz.: bylos stadija, bylos tomų skaičius, byloje esančių procesinių dalyvių skaičius, inkriminuojančių nusikalstamų veikų skaičius ir kt.). Nustatytas bylų sudėtingumo lygis leistų objektyviau paskirstyti advokatų darbo krūvį. Galima darbo krūvio skaičiavimo metodika pridedama (8 priedas). Taip pat pastebėtina, kad Tarnyba gali naudoti ir Teisėjų tarybos 2015 m. gegužės 29 d. nutarimu Nr. 13P-79-(7.1.2) patvirtintą „Darbo krūvio skaičiavimo teismuose tvarkos aprašą“⁴. Taip pat siūloma nustatyti Tarnybos advokatams maksimalų bylų kiekį, ar atitinkamą maksimalų balų skaičių, kuris leistų reguliuoti advokatų maksimalų darbo krūvį ir užtikrintų kokybišką ATP teikimą.</p> <p>Nustačius bylų sudėtingumo lygius, bylų kainos rodiklis galėtų būti pakankamai objektyvus Tarnybos advokatų vienas iš veiklos efektyvumo vertinimo rodiklių. Taip pat bylų sudėtingumo rodiklis leistų objektyviau stebėti ir vertinti advokatų darbo krūvį bei organizuoti jų darbą. Tarnybos siekiamybė turėtų būti, kad tokio paties sudėtingumo</p>	VGTP Tarnyba

⁴ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/276081500e1b11e5b0d3e1beb7dd5516/asr>

Eil. r	Rekomendacija („daryk tai“) / strateginiai siūlymai („žinok tai“)	Veiksmas	Atsakinga institucija
		Tarnybos advokatų vidutinė bylos kaina, lyginant su advokatų, prireikus teikiančių ATP, nebūtų didesnė nei 30 %.	
9.	Strateginis siūlymas. Dėl LR valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo galimų nuostatų pakeitimų prognozuojant ATP suteikimo atvejų didėjimą, užtikrinti tvarų advokatų, prireikus teikiančių ATP, bendradarbiavimą siekiant vienodu lygiu pasidalinti augiantį darbo krūvį.	2019 m. VGTPJ nuostatų pakeitimas, sukėlęs 41,5 % teikiamos ATP atvejų augimą, kai gynėjo ar įgaliotojo atstovo dalyvavimas pagal BPK būtinas, daugiausiai, net 42,1 % padidino darbo krūvį Tarnybos advokatams nuolat teikiantiems ATP baudžiamosiose bylose. Todėl VGTPJ galimų nuostatų pakeitimų prognozuojant ATP suteikimo atvejų didėjimą, užtikrinti tvarų advokatų, prireikus teikiančių ATP, bendradarbiavimą siekiant vienodu lygiu pasidalinti augiantį darbo krūvį. Šiam tikslui gali būti pasitelktas koordinavimo tarybos formatas.	LR Teisingumo ministerija ir VGTPT, bendradarbiaudama su Lietuvos advokatūra
10.	Rekomendacija. Užtikrinti pirminės teisinės pagalbos teikėjų darbo krūvio stabilizavimą.	STRATA atliktoje 15-os savivaldybių pirminės teisinės pagalbos specialistų apklausoje beveik visi respondentai nurodė, kad įvedus nesudėtingų procesinių dokumentų rengimą, jiems išaugo darbo krūvis (47 % respondentų – nežymiai, 46 % - labai). Atsižvelgiant ir į tai, kad PTP teikimas nebūtinai yra pagrindinė ar vienintelė PTP teikiančių specialistų funkcija, o gali būti ir papildoma funkcija (darbuotojų funkcijas nustato savivaldybių administracija), priskyrus papildomas funkcijas būtina užtikrinti PTP teikėjų darbo krūvio stabilizavimą, pvz.: didžiųjų apskričių darbuotojams PTP teikimas galėtų būti vienintelė funkcija arba papildomos funkcijos įvedimas turėtų būti suderintas su kitų funkcijų atlikimu. STRATA atliktoje apklausoje taip pat buvo sulaukta atsakymų, kad nepaisant išaugusio darbo krūvio, darbuotojų užmokestis išliko nepakitęs ⁵ . Tinkamai paskirstytas teisinės pagalbos teikėjo darbo krūvis leis pagalbos teikėjui kokybiškiau ir nuosekliau suteikti pirminę teisinę pagalbą bei parengti nesudėtingus procesinius dokumentus. Taip pat, darbo krūvio stabilizavimas padėtų išvengti PTP teikiančių specialistų kaitos.	LR Teisingumo ministerija; VGTP Tarnyba; Savivaldybės
11.	Strateginis siūlymas.		

⁵ Siekiant reprezentatyvumo visų savivaldybių atžvilgiu, reikalinga papildomai tikslinti, ar darbo užmokestis išliko nepakitęs visose savivaldybėse dėl papildomų funkcijų įvedimo. Taip pat būtų pravartu patikrinti, kiek % buvo padidintos dotacijos savivaldybėms ir kaip jos buvo paskirstytos (kiek iš to padidėjimo teko darbuotojams, teikiantiems PTP).

Eil. r	Rekomendacija („daryk tai“) / strateginiai siūlymai („žinok tai“)	Veiksmas	Atsakinga institucija
	ATP prieinamumas turėtų būti didinamas socialiai pažeidžiamiausiems asmenims peržiūrint LRV nustatytus I ir II turto ir pajamų lygius	Šiuo metu LRV nustatytų I ir II turto ir pajamų lygių neadekvatumą indikuoja nagrinėta statistika (žr. p. 10) ir elementarūs pavyzdžiai: vienas iš tėvų, auginantis neįgalų vaiką, kuriam nustatytas vidutinis neįgalumo lygis, gaunantis minimalią algą bei kompensaciją už vaiko neįgalumo lygį, negali gauti pilnai nemokamos ATP. Taip pat, nemokamai ATP gauti negali ir skurdo riziką patiriantis asmuo. Siekiant didinti ATP prieinamumą pažeidžiamiausioms grupėms, siūlytina peržiūrėti ir objektyviai įvertinti LRV nustatytus I ir II turto pajamų lygius (jų adekvatumą).	LR Teisingumo ministerija
12.	Rekomendacija. Suteikti lygias galimybes ir sudaryti reikalingas sąlygas gauti PTP ir ATP skirtingoms asmenų grupėms.	Valstybėje nustatyti karantino ribojimai daugiausia apsunkino PTP ir ATP gavimą asmenims, kurie yra labiausiai socialiniai pažeidžiami, ir su sunkumais susiduriančioms asmenų grupėms (senjorai (65 m. ir vyresni); skaitmeninio raštingumo neturintys asmenys; psichinę negalią turintys asmenys; asmenys be pastovios gyvenamosios vietos; socialinių įgūdžių stokojantys asmenys ir t.t.). Tarnyba ir PTP teikėjai turėtų užtikrinti didžiausią riziką patiriančių asmenų, kurie neturėjo galimybių ir sąlygų gauti pagalbos nuotoliniu būdu, teisinės pagalbos gavimą kontaktiniu būdu (gyvai). Todėl Tarnybai ir PTP teikėjams reikėtų pasirėngti tam tikrų priemonių (pvz. vienkartinį kombinezoną, antbačių, apsauginių respiratorių ir pan.) ir užtikrinti gebėjimus, kurie leistų išlaikyti vienodą paslaugos pasiekiamumo lygį ir nevaržytų pagal I ir II turto ir pajamų lygį asmenų teisės į teisinę gynybą tais atvejais, jeigu valstybėje būtų nustatyti įvairūs teisiniai režimai ir ribojimai, draudžiantys gauti teisinę pagalbą įprastu būdu. Taip pat, nors tyrimo metu atskirai nevertinta informacijos apie VGTP sklaidą ir informacijos pasiekiamumas skirtingoms grupėms, pažymėtina, kad išlieka bendras didesnės informacijos sklaidos visuomenei apie VGTP (tiek pirminę, tiek antrinę), jos pasinaudojimo galimybes ir teikimą asmenims poreikis. Kaip pavyzdinė informacinės sklaidos apie VGTP specialioms grupėms iniciatyva pažymėtinas 2018 m. tarnybos, bendradarbiaujant su Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga išleistas leidinys Brailio raštu.	VGTP Tarnyba
13.	Rekomendacija. Keisti nustatytą teisinį reguliavimą ir panaikinti LR valstybės	Teisinis reguliavimas, kai VGTPĮ 14 str. 7 d. nustatyta, kad už ATP teikimą kitose bylose, valstybė garantuoja ir apmoka tik 30 % ATP išlaidų, yra kritikuotinas, nes nors asmuo	LR Teisingumo ministerija

Eil. r	Rekomendacija („daryk tai“) / strateginiai siūlymai („žinok tai“)	Veiksmas	Atsakinga institucija
	<p>garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 14 str. 7 dalies nuostata, įpareigojančią asmenį, kurio asmens (šeimos) turtas ir pajamos atitinka pirmąjį turto ir pajamų lygį, ir kuriam pagal Tarnybos sprendimus ATP jau yra teikiama vienoje byloje, o už ATP teikimą kitose bylose apmokėti VGTPĮ nustatytą ATP išlaidų dalį.</p>	<p>gauna nedideles pajamas, tačiau negali tikėtis antroje byloje nemokamos ATP. Toks teisinis reguliavimas vertintinas kaip nepagrįstas asmens į teisinę pagalbą ribojimas, todėl Teisingumo ministerija turėtų inicijuoti VGTPĮ 14 str. 7 d. nuostatos, įpareigojančios asmenį, kurio asmens (šeimos) turtas ir pajamos atitinka I turto ir pajamų lygį, ir kuriam pagal Tarnybos sprendimus ATP jau yra teikiama vienoje byloje, o už ATP teikimą kitose bylose apmokėti VGTPĮ nustatytą ATP išlaidų dalį, panaikinimą.</p>	
14.	<p>Strateginis siūlymas.</p> <p>Siūlytina svarstyti galimybę nustatyti tikslesnę advokatų specializaciją nepilnamečių bylose.</p> <p>Svarstyti LR valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimą nustatantį, kad VGTP sistema teikia teisinę pagalbą ir užsieniečiams, nustatytiems LR įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“.</p>	<p>Siūlytina svarstyti galimybę nustatyti tikslesnę advokatų specializaciją nepilnamečių bylose. Lietuvos teisiniame reguliavime ir praktikoje nepilnamečių poreikiams įgyvendinant teisinę pagalbą nėra skiriama pakankamai dėmesio: nėra skiriama pakankamai institucinių išteklių, teisinės pagalbos teikėjams nėra nustatyta papildomų reikalavimų atstovaujant nepilnamečius baudžiamosiose bylose (taip pat nėra nustatyta privalomų mokymų advokatams, teikiantiems TP nepilnamečiams, pačių mokymų pasirinkimas – nedidelis), teisės sistemoje nėra atskiro advokatų, turinčių teisę teikti VGTP nepilnamečiams, sąrašo.</p> <p>Svarstyti VGTPĮ pakeitimą nustatantį, kad VGTP sistema teikia teisinę pagalbą ir užsieniečiams, nustatytiems LR įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“. Norint tiksliai įvertinti teisinės pagalbos centralizavimo efektyvumą ir ekonomiškumą, derėtų atlikti galimo pakeitimo <i>ex-ante</i> vertinimą, taikant kaštų naudos analizę. STRATA įsitikinimu, taip būtų racionaliau ir efektyviau naudojamos valstybės lėšos.</p>	LR Teisingumo ministerija

Remiantis suformuotomis rekomendacijomis ir strateginiais siūlymais sistemos tobulinimui, buvo parengti keli alternatyvūs priemonių paketai bei atliktas siūlomos alternatyvos poveikio vertinimas (žr. lentelę žemiau).

Sprendimo poveikio vertinimas

1 lentelė. Priemonių paketo, skirto VGTP sistemos tobulinimui, sprendimo poveikio vertinimas

Problemos, kurias siekiama išspręsti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nepakankamas valstybės garantuojamos teisinės pagalbos (toliau – VGTP) prieinamumas 2. Nepakankamas VGTP efektyvumas ir kokybė
<p>Problemų mastas ir priežastys</p>	<p>Nepakankamas VGTP prieinamumas</p> <p>Valstybės garantuojama teisine pagalba įprastai yra naudojama tiesioginiu kontakto būdu, procesas gan paprastas: kreipimasis į savivaldybės vykdomąją instituciją; prašymas suteikti ATP gali būti pateiktas asmeniškai, paštu ar elektroninėmis priemonėmis, jei yra galimybė identifikuoti pareiškėją (VGTPĮ 15 str. 1 d.; 18 str. 1 d.).</p> <p>Antrinės teisinės pagalbos prieinamumas dėl nustatytų žemų turto ir pajamų lygių nėra adekvačiai užtikrintas socialiai pažeidžiamiems asmenims, pvz.: nemokamos ATP negali gauti vienas iš tėvų, auginantis neįgalų vaiką, kuriam nustatytas vidutinis neįgalumo lygis, gaunantis minimalią algą bei kompensaciją už vaiko neįgalumo lygį (0,5 bazinės pensijos dydžio vaikams iki 18 metų t.y. 107 eurai); nemokamai ATP gauti negali ir skurdo riziką patiriantis asmuo (pagal 2021 m. galiojusį VRP dydį (129 Eur) nustatytas I turto ir pajamų lygis 1 asmeniui buvo 401,92 Eur, o 2021 m. absoliutaus skurdo rizikos riba buvo 483 Eur). Taip pat, dabartinis VGTP reguliavimas apriboja nemokamos ATP teikimą tik vienoje byloje – jei asmuo nori ginti savo teises (tuo pat metu) daugiau nei vienoje byloje, prašant pagalbos antroje ar kitose bylose, net jam atitinkant turčinės padėties sąlygas dėl nemokamo ATP teikimo, jis turi susimokėti (už ATP teikimą kitose bylose valstybė garantuoja ir apmoka 30 % ATP išlaidų) (VGTPĮ 14 str. 7 d.). Toks teisinis reguliavimas, kuomet nedideles pajamas gaunantis asmuo jam nutikus antrajai nelaimėi (pvz., civilinė byla dėl žalos atlyginimo ar santuokos nutraukimo ir pan.) negali tikėtis antroje byloje nemokamos ATP yra vertintinas kaip nepagrįstas asmenės teisės į teisinę pagalbą ribojimas.</p> <p>Tarnybos statistiniai duomenys rodo, kad per 2015-2021 m. laikotarpį Tarnyba per metus vidutiniškai gauna 18 tūkst. prašymų suteikti ATP, ir apie 20 % sprendimų atsisakyti teikti ATP yra dėl to, kad besikreipiančiųjų asmenų turto ir pajamų lygiai viršija LRV nustatytus lygius. Taip pat, vidutiniškai 10.1 % atvejų nuo visų atsisakymų buvo atsisakyta suteikti ATP, nes pareiškėjas nesutiko apmokėti nustatytos ATP išlaidų dalies ir vidutiniškai 45 % per analizuojamą laikotarpį Tarnybos sprendimų atsisakyti teikti ATP sudaro atvejai, kuomet pareiškėjas per Tarnybos nustatytą terminą nepateikė visų šio Įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nurodytų dokumentų. Pažymėtina ir nepakankama informacijos apie VGTP (tiek pirminę, tiek antrinę), jos pasinaudojimo galimybes ir teikimą asmenims, sklaida (žr. 2.1.2 skyrių).</p> <p>2020 m. kovą buvo pradėta TEISIS elektroninės sistemos bandomoji eksploatacija – įdiegiant TEISIS sistemą stengiamasi pereiti prie vieno langelio principo įgyvendinimo ir proceso trumpinimo / paprastinimo, kuomet duomenys apie paraiškos gavėją yra automatiškai surenkami iš valstybės registru ir informacinių sistemų, o pareiškėjas, kreipdamasis dėl pagalbos, turi pateikti mažiau dokumentų iš kitų institucijų.</p> <p>Nepakankamas VGTP efektyvumas ir kokybė</p>

Kadangi nei tarptautiniuose, nei ES dokumentuose nėra pateikiami TP kokybės turinio apibrėžimai, šiame tyrime siekiant nustatyti teikiamos TP kokybę ir jos užtikrinimui taikomus mechanizmus, buvo vertinama, ar yra įdiegtos 2012 m. JT principuose ir gairėse rekomenduojamos priemonės, skirtos TP kokybei užtikrinti (plačiau – 2.4 skyriuje). VGTP paslaugos efektyvumas suprantamas plačiąja prasme – apimantis tokius aspektus kaip a) sistemos administravimo ir organizavimo efektyvumas b) pakankamo finansavimo užtikrinimas c) VGTP efektyvumo ir kokybės priežiūros mechanizmo (įskaitant atitinkamus vertinimo kriterijus) egzistavimas (plačiau – 2.3 skyriuje). Akivaizdu, kad kokybė ir efektyvumas yra glaudžiai tarpusavyje susiję, net ir mėginant juos konceptualiai atskirti vardan pageidautino tyrimo analizės struktūravimo. Kaip rodo šio tyrimo metu atlikta esamų VGTP sistemos vertinimo kriterijų (3 priedas) bei SSGG (2.4 skyrius) analizė:

- Lietuvos advokatūra nėra patvirtinusi VGTP] 10 str. numatytų antrinės teisinės pagalbos kokybės vertinimo taisyklių, pagal kurias turėtų būti tikrinama ATP teikiančių advokatų ir advokatų padėjėjų veiklos kokybė;
- nors advokato profesijai keliami aukšti kvalifikaciniai reikalavimai (žr. 2.4.1. poskyrį) bei išsami ir nuosekli skundų nagrinėjimo praktika leidžia tikėtis aukštos teisinės pagalbos kokybės, tačiau nėra sisteminio ATP teikiančių advokatų veiklos kokybės vertinimo. Lietuvos teisinės pagalbos kokybės kontrolės sistema remiasi *ad hoc* principu – nėra įdiegtos nagrinėtuose tarptautiniuose standartuose (žr. 2.4 skyrių) rekomenduojamos *a priori* kokybės priežiūros priemonės (pvz.: individualūs advokatų veiklos vertinimai);
- nėra išsamaus VGTP kokybės ir efektyvumo priežiūros mechanizmo: taikomi VGTP efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijai ir rodikliai ne tik nėra oficialiai įtvirtinti, bet nėra ir pakankamai išsamūs – apima kai kurias teisinės pagalbos sritis, todėl sudaro tik fragmentišką sistemos vaizdą, neleidžia sistemiskai įvertinti teisinės pagalbos veiksmingumo. Trūksta ir kokybės vertinimo instrumentų (priemonių).

Nepakankamas administravimo ir organizavimo efektyvumas

Pats procesas gauti ATP gan sudėtingas, o tai prailgina paraiškos vertinimo laiką. Teikdamas paraišką dėl ATP teikimo, pareiškėjas turi pateikti duomenis iš valstybės registų apie savo turtą ir pajamas, tuomet Tarnybos darbuotojas turi išskaičiuoti ir vertinti tuos duomenis pagal nustatytus turto normatyvus – t.y. yra vartojamos sudėtingos ir laikui imlios skaičiavimo metodikos, besikreipiantis asmuo turi pateikti pažymą iš Nekilnojamojo turto registro bei darbdavio, Tarnyba pati negali gauti šios informacijos ir duomenų tiesiogiai.

Duomenų surinkimas ir tikrinimas rankiniu būdu lemia didelį administruojančių specialistų darbo krūvį ir, atitinkamai, nepakankamai efektyvų paslaugos organizavimą ir stebėseną. Tai taip pat lemia ir sudėtingą apskaitos už suteiktas paslaugas procesą. 2015-2017 m. Tarnybos administravimo išlaidos buvo 17 % nuo gauto finansavimo, 2018-2019 m. buvo vidutiniškai 15 %, o 2020 m ir 2021 m. išaugo iki 19 %. Nuo 2019 m. Tarnyba administruoja privalomą mediaciją ir tam 2020 m. buvo skirta 149.785 eurų, ir 2021 m. 262.438 eurų. Tarnybos papildomų funkcijų administravimas išaugino Tarnybos administravimo išlaidas 4 %. Šis neefektyvumas paslaugos organizavimo ir administravimo lygmenyje daro neigiamą įtaką paslaugos gavimo trukmei (tenka ilgiau laukti sprendimo dėl paslaugos suteikimo). Resursams intensyvus ir neoptimalus procesas taip pat yra taikomas advokatų atrankai – ieškodami advokato, Tarnybos darbuotojai skambina advokatams, teiraudamiesi dėl jų užimtumo. Darbo organizavimo neefektyvumą lemia ir tai, kad nėra adekvačios advokatų darbo krūvio stebėsenos ir

	<p>paskirstymo sistemos: nėra nustatyti adekvatūs krūvio vertinimo kriterijai / priemonės, įgalinančios stebėseną ir, atitinkamai, tolygų darbo krūvio paskirstymą, ypač baudžiamosiose bylose. Tarnyba tikrina / teiraujasi, kiek advokatui buvo priskirta bylų skambindama.</p> <p>Kitas svarbus aspektas, susijęs su nuolatinių advokatų darbo krūviu – jo netolygumas – tiek tarp pačių advokatų, tiek lyginant laikotarpius (metus) istoriškai. Advokatų darbo krūvio nustatymas vien pagal bylų skaičių nėra optimalus – vieni advokatai gali turėti sudėtingesnes bylas, kiti – paprastesnes (anot pačios Tarnybos, vieni advokatai geranoriškai apsiima naujas bylas, kiti jų atsisako). Taip pat, tyrimo metu atlikta analizė rodo, kad nuolat ATP teikiantys advokatai veikia kaip apsauginis sistemos tinklas, absorbuojantis tam tikrus šokus ir užtikrinantis sistemos stabilų veikimą: pvz.: didžioji dalis padidėjusio darbo krūvio dėl 2019 m. BPK pakeitimų, lėmusių teikiamos ATP atvejų augimą kai gynėjo ar įgaliotojo atstovo dalyvavimas yra būtinas, atiteko nuolat ATP teikiantiems advokatams. Tarybos advokatų darbo krūvis išaugo 42.1 % iki 27 bylų per mėnesį baudžiamosiose bylose, o tokios krūvio apimtys gali sumažinti advokatų darbo (teikiamos teisinės pagalbos) kokybę, padidinti dirbamų viršvalandžių, kurie turi neigiamą poveikį pačių advokatų sveikatai, skaičių bei galimai nėra atlygintini.</p>
<p>Problemoms spręsti svarstytos alternatyvos</p>	<p>Problemoms spręsti buvo svarstomos 4 alternatyvos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Status quo (neveikianti TEISIS); 2. Pilnai veikianti TEISIS sistema ir įgyvendinamas minimalus siūlomas kokybės ir stebėsenos priemonių paketas (t.y. 1, 2, 4, 5, 6, 8, 12 ir 13 rekomendacijos bei strateginiai siūlymai) 3. Pilnai veikianti TEISIS sistema ir įgyvendinamas maksimalus siūlomas kokybės ir stebėsenos priemonių paketas (t.y. įgyvendinamos visos siūlomos rekomendacijos ir strateginiai siūlymai) 4. Principinė VGTP sistemos (modelio) pertvarka pereinant prie VGTP organizavimo aukciono būdu ar kitokių modelių, veikiančių užsienio valstybėse (pvz.: Estijoje, kur Tarnybos rolė minimizuota iki administracinio vaidmens). <p><i>1. Status quo.</i></p> <p>Nieko nekeičiant, išliktų problemos, išdėstytos prieš tai einančioje skiltyje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepakankamas paslaugų prieinamumas • Nepakankamas sistemos administravimo ir teisinės pagalbos organizavimo efektyvumas (rankinio darbo metodai, administracinė našta), ilginantys teisinės pagalbos suteikimo laiką ir ekonomiškumo požiūriu neoptimaliai naudojamos valstybės biudžeto lėšos; neoptimalus ATP užtikrinimo procesas: neoptimalus paraiškų / prašymų teikimo / gavimo procesas, neoptimali advokatų atranka, darbo krūvio advokatams paskirstymas ir jo stebėseną; netolygūs nuolat ATP teikiančių advokatų darbo krūviai • VGTP kokybei ir efektyvumui nustatyti reikalingų kriterijų ir priemonių trūkumas <p>Nors, remiantis ekspertų atliktu vertinimu, esama VGTP sistema apskritai gerai funkcionuoja, ši alternatyva nėra prioritetinga, nes ji nesprendžia esamų problemų, susijusių su prieinamumu, kokybe ir efektyvumu, įvardintų prieš tai einančioje lentelės skiltyje.</p> <p><i>2. Pilnai veikianti TEISIS sistema ir įgyvendinamas minimalus siūlomų priemonių paketas</i></p>

Šioje siūlomoje alternatyvoje atrinktas minimalus būtinų priemonių paketas, kurio įgyvendinimas:

- leis padidinti sistemos prieinamumą socialiai pažeidžiamiausioms asmenų grupėms, įskaitant nepasiturinčius asmenis: Tarnyba ir savivaldybės pasirengia priemones, leidžiančias užtikrinti socialiai pažeidžiamų grupių TP gavimą kontakto būdu (gyvai) net ir valstybei įvedus ribojančius teisinius režimus (pvz.: karantiną), vykdoma didesnė informacijos apie VGTP, jos pasinaudojimo galimybes ir teikimą, sklaida (12 rekomendacija); panaikinama LR VGTP Įstatymo 14 str. 7 dalies nuostata, nepagrįstai ribojanti nepasiturinčio asmens teisę į nemokamą ATP antroje ar paskesnėse bylose (13 rekomendacija).
- didins sistemos administravimo efektyvumą: Tarnyba nustato ATP bylų sudėtingumo lygius (pasitvirtina bylų sudėtingumo reitingavimo metodiką) – atitinkamai, advokatams bylos skirstomos ne tik pagal bylų skaičių, bet ir jų sudėtingumą, taip pat nustatomas maksimalus bylų kiekis (ar maksimalus balų skaičius) – tai leidžia Tarnybai objektyviau paskirstyti advokatų darbo krūvį, geriau užtikrinti krūvio tolygumą (8 rekomendacija).
- gerins teisinės pagalbos kokybę: advokatų ir advokatų padėjėjų veiklos kokybės vertinimas vykdomas pagal Lietuvos advokatūros patvirtintas ATP kokybės vertinimo taisykles – tai leidžia geriau nustatyti teikiamos ATP kokybę ir imtis priemonių jos gerinimui (2 rekomendacija), o ekspertų parengto daugiakriterinio klausimyno sistemos periodiniam vertinimui taikymas leidžia stebėti sistemos kokybės ir efektyvumo dinamiką (kur vyksta / nevyksta / yra reikalingas progresas) (1 rekomendacija); kartu su siūlomais LR VGTP Įstatymo, BPK ir susijusių teisės aktų pakeitimais, keičiančiais asmenų grupių, kurioms ATP teikiama neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, imtį, pateikiamas ir išankstinis tokio pakeitimo poveikio vertinimas (4 rekomendacija) – tai įgalina objektyviau įvertinti būsimą poveikį reguliuojamai sričiai (šiuo atveju, VGTP sistemai, jos stabilumui, finansiniam tvarumui), įvardijamas papildomas biudžeto lėšų poreikis (poveikis valstybės finansams) bei užtikrinamas atsakingesnis požiūris į teisės aktų keitimą (prevencija teisėkūros infliacijai); PTP teikiantys specialistai dėl užtikrinto tinkamo paruošimo ir apmokymo parengia kokybiškesnius nesudėtingus procesinius dokumentus (ir tai padaro greičiau) (6 rekomendacija); Tarnybai įvertinus reikalingą minimalų nuolat ATP teikiančių advokatų skaičių, didesnis ATP krūvis perkeliamas prireikus ATP teikiantiems advokatams, kas didina sistemos ekonominį efektyvumą (5 rekomendacija).

Ši alternatyva nėra prioritetinga, nes tik dalinai adresuoja esamas sistemos problemas, susijusias su prieinamumu, kokybe ir efektyvumu, įvardintas prieš tai einančioje lentelės skiltyje.

3. Pilnai veikianti TEISIS sistema ir įgyvendinamas maksimalus siūlomas kokybės ir stebėsenos priemonių paketas

Šioje siūlomoje alternatyvoje įgyvendinamas ne tik būtinų priemonių paketas (kaip 2 alternatyvoje), bet ir svarstomos ir / ar įgyvendinamos papildomos kokybės, efektyvumo ir prieinamumo didinimo priemonės, adresuojančios sistemoje identifikuotus trūkumus / spragas:

- Kokybės. Lietuvos advokatūra įvertina papildomą *a priori* teisinės pagalbos kokybės instrumentų nustatymo galimybę, galimai įvedant papildomas preventyvias kokybės užtikrinimo priemones. Teisingumo ministerija vykdo periodines aukšto reprezentatyvumo PTP ir ATP pasinaudojusių asmenų bei advokatų apklausas (3 rekomendacija) – taip geriau identifikuojama reali

teikiamos teisinės pagalbos kokybė, užtikrinama jos stebėseną; Teisingumo ministerijai praktiniame lygmenyje įgalinus VGTP koordinavimo tarybos veiklą (7 rekomendacija), užtikrinamas pastarosios funkcijų, su VGTP sistemos tobulinimu, įgyvendinimas

- **Efektyvumo.** Prognozuodama ATP atvejų didėjimą (susijusį su VGTP ar susijusių teisės aktų keitimais), Tarnyba, pasitelkdama Lietuvos advokatūros ir Teisingumo ministerijos pagalbą, užtikrina tvaresnį advokatų, prireikus teikiančių ATP, bendradarbiavimą su Tarnyba, siekiant tolygiau paskirstyti augiantį darbo krūvį tarp Tarnybos advokatų ir advokatų, prireikus teikiančių ATP (9 rekomendacija); savivaldybės stabilizuoja (užtikrina adekvatų) PTP teikiančių darbuotojų darbo krūvį – tai leidžia PTP specialistams efektyviau ir nuosekliau suteikti PTP konsultacijas ir parengti reikalingus dokumentus.
- **Prieinamumo.** Teisingumo ministerija peržiūri ir objektyviai įvertina, ar LRV nustatyti I ir II turto ir pajamų lygiai yra adekvatūs, t.y. ar jie neužkerta kelio socialiai pažeidžiamiausių asmenų prieigai prie teisinės pagalbos, taip pat svarsto ir galimai nustato tikslesnę advokatų specializaciją nepilnamečių bylose bei VGTP pakeitimą dėl galimo VGTP teikimo užsieniečiams.

Ši alternatyva yra siūloma kaip prioritetinga, kadangi holistiškai atliepia VGTP sistemos trūkumus / spragas.

4. Principinė VGTP sistemos (modelio) pertvarka pereinant prie VGTP organizavimo aukciono būdu ar kitokių modelių, veikiančių užsienio valstybėse (pvz.: Estijoje, kur Tarnybos rolė minimizuota iki administracinio vaidmens)

Siekiant didinti VGTP paslaugos konkurencingumą ir atsižvelgiant į SSGG analizėje atsiskleidusią problematiką bei Tarnybos įvardintus veiksnius, darančius neigiamą įtaką Tarnybos veiklos efektyvumui, galima būtų svarstyti aukciono būdu grįsto advokatų atrankos modelio įvedimą, pvz.: informacija apie bylą būtų patalpinama į TEISIS sistemą, o advokatai, savarankiškai įvertinę savo užimtumą, kompetencijas, bylos specifiką, sudėtingumą ir kt. galėtų teikti savo kandidatūras (siūlydami įkainius) – tokiu būdu sistemoje automatiškai būtų atrinkamas patraukliausias pasiūlymas piniginiu atžvilgiu (mažiausio įkainio). Būtų reikalingi mechanizmai, užtikrinantys, kad bylai neplanuotai užsitęsus, advokatams atlyginama papildomai (bylos sudėtingumas galėtų būti nustatomas sistemos administratoriaus prieš paskelbiant jai konkursą ir, esant poreikiui, proceso metu, nustatytas lygis galėtų būti pakartotinai įvertintas). Advokatų atranka aukciono principu galimai leistų užtikrinti patrauklesnius pasiūlymus advokatams vyksti į savivaldybes, kuriose nėra arba trūksta ATP teikiančių advokatų. Taip pat tai padėtų išvengti advokatų (prireikus teikiančių ATP) atsisakymų teikti ATP konkrečiose bylose, ypač baudžiamosiose, didelės apimties bylose, kadangi advokatai patys savu noru galėtų apsiimti tokias bylas už atitinkamą mokestį. Yra žinoma, kad advokatai prireikus teikiantys ATP taip pat atsisako ją teikti civilinėse ir administracinėse bylose, kurios yra sudėtingos ir ilgos trukmės, motyvuodami dideliu darbo krūviu, liga, mažu apmokėjimu. Tokio modelio keletas iš rizikų: a) kad dirbtinai būtų užkeltos bylų kainos (nors didelis advokatų skaičius šalyje turėtų užkardyti kelią susitarimams; vien su Tarnyba sutartis yra pasirašę daugiau nei 500 advokatų prireikus teikiančių ATP) b) didelės apimties bylose (tokiose kaip sausio 13-osios) galimai būtų sudėtinga užtikrinti atstovavimą. Šiai alternatyviai įvertinti reikalingas išsamus vertinimas, įskaitant sąnaudų naudos analizę (būtų reikalingas ir TEISIS sistemos pertvarkymas, Tarnybos pertvarka). Kadangi STRATA atlikto vertinimo metu esama VGTP sistema buvo įvertinta kaip gerai funkcionuojanti, t.y. ją tobulinti galima esmiškai nepertvarkant pačios sistemos veikimo modelio, ši siūloma alternatyva, nėra prioritetinga.

<p>Siūlomos priemonės problemai spręsti (pasirinktos alternatyvos išplėtojimas)</p>	<p>Dėl prieinamumo:</p> <p>1. Iki TEISIS eksploatacijos, besikreipiantys asmenys patys lengvai negalėdavo tinkamai nustatyti savo turto ir pajamų lygio ir išsiaiškinti prieš kreipiantis, ar jie gali pretenduoti į nemokamą ar iš dalies nemokamą ATP. Šiuo metu tokia pajamų ir turto skaičiuoklė yra prieinama TEISIS sistemoje. Įvertinus prašymų skaičių, kuriuos gauna Tarnyba, galima daryti prielaidą, kad TEISIS sistema sumažins asmenų, nepagrįstai besikreipiančių į Tarnybą dėl ATP skaičių, sutrumpins Tarnybos darbuotojų laiko sąnaudas, norint priimti sprendimą suteikti ATP ar atmesti asmens prašymą suteikti ATP. Tarnybos darbuotojų sumažėjusios laiko sąnaudos sprendimams priimti padidins Tarnybos veiklos efektyvumą ir sumažins Tarnybos administravimo išlaidas, kurios 2021 metais sudarė 19 % bendro Tarnybos biudžeto.</p> <p>TEISIS eksploatavimas padidins tiek pirminės, tiek antrinės teisinės pagalbos prieinamumo patogumą ir greitį asmenims, turintiems pakankamus skaitmeninio raštingumo įgūdžius, t.y. gebantiems kreiptis dėl teisinės pagalbos suteikimo nuotoliniu būdu per elektroninę sistemą. Taip pat, kaip nurodyta ir Teisingumo ministerijos plėtros programos pagrindime⁶, galimybė kreiptis dėl teisinės pagalbos netiesioginio kontakto būdu padėtų asmenims, kurie kreipiasi dėl teisinės pagalbos jautriais klausimais (pvz.: smurto, prekybos žmonėmis atvejai).</p> <p>2. Teisėkūros pagrindų įstatyme įteisinti tikslingumo ir proporcingumo principai numato, kad teisės akto projektas turėtų būti rengiamas ir teisės aktas priimamas tik tuo atveju, kai viešosios politikos tikslų negalima pasiekti kitomis priemonėmis. Susidariusią situaciją, kai asmuo, kurio (šeimos) turtas ir pajamos atitinka pirmąjį turto ir pajamų lygį, už ATP teikimą kitose bylose valstybė garantuoja ir apmoka tik 30 procentų ATP išlaidų, neįmanoma išspręsti nereguliacinio pobūdžio priemonėmis. Todėl vienintelis kelias sprendžiant paslaugos prieinamumo ribojimo problemą yra teisinio reglamentavimo keitimas. Todėl siūloma panaikinti VGTPĮ 14 str. 17 dalies nuostatą, įpareigojančią asmenį, kurio asmens (šeimos) turtas ir pajamos atitinka pirmąjį turto ir pajamų lygį, ir kuriam, pagal Tarnybos sprendimus ATP jau yra teikiama vienoje byloje, o už ATP teikimą kitose bylose apmokėti VGTPĮ nustatytą ATP išlaidų dalį. Šis įstatymo pakeitimas sudarys sąlygas asmenims turintiems nedideles pajamas gauti antroje ar trečioje byloje nemokamą ATP. Pakeista įstatymo nuostata neribos asmens teisės į teisinę pagalbą, todėl pagerės paslaugos prieinamumas ir bus tinkamiau įgyvendinta VGTPĮ paskirtis, „kad asmenys galėtų tinkamai ginti pažeistas ar ginčijamas savo teises ir įstatymų saugomus interesus.“</p> <p>Dėl administracinio efektyvumo:</p>
--	--

⁶ <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

1. TEISIS sistema leis įgyvendinti vieno langelio principą ir proceso trumpinimą / paprastinimą, kuomet duomenys apie paraiškos gavėją yra automatiškai surenkami iš valstybės registru ir informacinių sistemų, o pareiškėjas, kreipdamasis dėl pagalbos, turi pateikti mažiau dokumentų iš kitų institucijų, tai padidins Tarnybos veiklos efektyvumą ir sumažins Tarnybos administravimo išlaidas.

2. TEISIS sistema leis Tarnybai automatiškai pamatyti advokatų turimų nebaigtų bylų skaičių ir jų stadijas (kokie veiksmai sužymėti), kadangi TEISIS sistemoje advokatai turi galimybę žymėti savo veiksmus bei būsimus veiksmus kalendoriuje – tokiu atveju, Tarnybai TEISIS sistemoje pasirinkus automatinę advokato atranką, sistema atsižvelgs ne tik į bendruosius skirstymo kriterijus (VGTPJ 18 str. 15 d.), bet ir advokato turimas nebaigtas bylas (jų skaičių) ir advokato paties kalendoriuje pažymėtus veiksmus, kuriuose jis numatęs dalyvauti. Pabrėžtina, kad ši funkcija (advokatui žymėti kalendorių) nėra privaloma, tad neaišku, kiek ji bus realizuota ir optimizuos Tarnybos atranką. Iš esmės ši funkcija turėtų padėti spręsti pasitikėjimo klausimą sistemoje – iki TEISIS įvedimo, Tarnyba negalėjo patikrinti, ar advokatai atsisakydami bylų tikrai buvo užimti kitose bylose. Taip pat, TEISIS sistema optimizuos kreipimosi dėl ATP procesą: tiek ikiteisminio proceso pareigūnai, tiek asmenys galės kreiptis tiesiogiai per TEISIS sistemą. Sklandžiai įveiklinta TEISIS sistema turėtų optimizuoti ne tik kreipimosi dėl ATP, bet ir ATP paskyrimo / koordinavimo procesą – tiek užklausos gavimas, tiek advokato atranka bus automatizuoti.

Įveiklinus TEISIS sistemą, nuolat ATP teikiantys advokatai pildys savo užimtumą TEISIS sistemoje, TEISIS sistemos algoritmas įvertins realų advokatų darbo krūvį, atrinks advokatus naujoms byloms, todėl Tarnyba galės efektyviai ir objektyviai reguliuoti advokatų bylų pasiskirstymą ir darbo krūvį. Tai padidins Tarnybos veiklos efektyvumą. TEISIS sistema bus apmokyti naudotis ir PTP specialistai – jiems sumažės administracinė našta (pvz.: prašymus dėl PTP jie galės pildyti per sistemą, galima bus stebėti PTP srautus, galimai automatizuoti tam tikrų rodiklių, susijusių su PTP teikimu, stebėjimą, tai leis geriau stebėti teikiamos teisinės pagalbos kokybę).

Dėl kokybės didinimo:

Taikant STRATA ekspertų parengtą daugiakriterinį klausimyną ir klausimyno vertinimo metodiką, VGTP sistemos efektyvumui ir kokybei įvertinti, būtų galimybė nustatyti teisinės pagalbos sistemos kokybės turinį t.y. teisinės pagalbos sistemos kokybę įvairiais jos aspektais apibūdinančius elementus vertinant kaip teisinės pagalbos kokybės paveikslą atskleidžiančius kriterijus, taip pat atskleisti veiksmingą teisinės pagalbos sistemą apibūdinančius elementus, kurie apima įvairias priemones ir mechanizmus, užtikrinančius veiksmingos teisinės pagalbos prielaidas ir sąlygas bei žmogaus teisių apsaugos standartus užtikrinančią teisinės pagalbos praktiką. Teisinės pagalbos sistemos kokybės vertinimą taikant šį instrumentą turėtų atlikti nepriklausomi ekspertai, turintys išsamių teorinių ir praktinių žinių apie teisinės pagalbos sistemą Lietuvoje. Tai gali būti advokatai, teikiantys teisinę pagalbą, mokslininkai atliekantys tyrimus teisinės pagalbos srityje, nesuinteresuotų valstybės institucijų ar organizacijų ekspertai, nevyriausybiinių organizacijų atstovai ir pan. Toks sistemos vertinimas sudarytų geras sąlygas politiką formuojančioms institucijoms susidaryti holistinį VGTP sistemos matymą ir priiminėti tikslingus sprendimus sprendžiant sistemoje nustatytas problemas.

Teisinės pagalbos kokybės instrumentų, pvz. *a priori* nustatymas gali būti sunkiai suderinamas su advokatų veiklos nepriklausomumo principu ir griežtu kliento bei advokato santykio konfidencialumo apsaugos reikalavimu. Atsižvelgiant į tai, kad tokių priemonių įvedimui nėra palaikymo iš advokatūros bendruomenės, šios priemonės įgyvendinimas yra mažai tikėtinas. Todėl, siekiant tikslo geriau nustatyti teikiamos

	<p>teisinės pagalbos paslaugos kokybę ir jos kaitą, siūloma TM vykdyti periodines aukšto reprezentatyvumo PTP ir ATP pasinaudojusių asmenų bei advokatų apklausas.</p>
<p>Tikslinės grupės, kurias gali paveikti siūlomos alternatyvos įgyvendinimas</p>	<p>Tiesiogiai paveiks: Asmenis, pretenduojančius į VGTP (pareiškėjus) t.y. tiesioginį poveikį pajus asmenys, pretenduojantys gauti VGT pagal I ir II turto ir pajamų lygį, bei asmenys, kurie privalo gauti ATP neatsižvelgiant į turtą ir pajamas. Statistiniai duomenys rodo, kad 2017 -2018 m. laikotarpiu kai gynėjo dalyvavimas būtinas pagal BPK ir Tarnybos sprendimai suteikti ATP neatsižvelgiant į turtą ir pajamas sudarė 70 % viso ATP teikimų atvejų skaičiaus, o 2019-2021 m. tokių atvejų buvo iki 80 %. Tuo tarpu 2020 m. įvestas karantinas ir nustatyti ribojimai atskleidė, kad Tarnybos priimtų sprendimų, suteikti ATP neatsižvelgiant į turtą ir pajamas sumažėjo tik 2 %, sprendimų suteikti ATP pagal II turto ir pajamų lygį sumažėjo 36 % ir net 48 % sumažėjo sprendimų suteikti ATP pagal I turto ir pajamų lygį.</p> <p>Taip pat pažymėtina, kad su TEISIS sistemos įvedimu susiję pakeitimai turės nehomogenišką poveikį potencialiems paslaugos gavėjams: TEISIS sistemos įvedimas darys ilgalaikį poveikį ir didins prieinamumą tik tiems asmenims, kurie turi prieigą prie interneto ir pakankamus skaitmeninius įgūdžius. Tačiau, duomenų pagrindu galima teigti, kad TEISIS sistemos įvedimas mažiau padės ATP gauti asmenims, kurie yra labiausiai socialiniai pažeidžiami ir neturi galimybių ir sąlygų naudoti skaitmenines priemones ir gauti pagalbos nuotoliniu būdu.</p> <p>TEISIS sistema taip pat padarys teigiamą ilgalaikį poveikį asmenims, kurie dėl tam tikrų priežasčių (biurokratinių taip pat) nepateikė Tarnybai dokumentų, reikalingų sprendimui dėl ATP teikimo, priimti. Tai yra viena dažniausių priežasčių (vidutiniškai 45 % per analizuojamą laikotarpį arba vidutiniškai apie 500 atvejų per metus) neteikti ATP, kuomet pareiškėjas per Tarnybos nustatytą terminą nepateikė visų šio VGTPĮ 18 str. 1 dalyje nurodytų dokumentų. TEISIS sistema leis įgyvendinti vieno langelio principą, kuomet duomenys apie paraiškos gavėją bus automatiškai surenkami iš valstybės registru ir informacinių sistemų, o pareiškėjas, kreipdamasis dėl pagalbos, turės pateikti mažiau dokumentų iš kitų institucijų.</p> <p>Dėl 12 ir 13 rekomendacijų įgyvendinimo padidės sistemos prieinamumas socialiai pažeidžiamiausioms asmenų grupėms, įskaitant nepasiturinčius asmenis.</p> <p>Netiesiogiai paveiks: savivaldybes (PTP teikiančius specialistus), nuolat ATP teikiančius advokatus, Tarnybos darbuotojus, Teisingumo ministeriją, Lietuvos advokatūrą</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tiek PTP teikiantiems specialistams, tiek Tarnybai (jos darbuotojams), tiek advokatams dėl TEISIS įvedimo sumažės administracinė našta, nes bus aktyvuotas vieno langelio principas 2. Savivaldybėms (trumpuoju laikotarpiu) nežymiai išsaug administracinė našta bei išlaidos dėl a) PTP specialistų mokymų poreikio nustatymo / identifikavimo ir organizavimo, išaugusio bendradarbiavimo šiuo klausimu su Tarnyba b) PTP teikėjų darbo krūvio stabilizavimo c) priemonių, leidžiančių užtikrinti socialiai pažeidžiamų grupių TP gavimą kontaktiniu būdu (gyvai) net ir valstybei įvedus ribojančius teisinius režimus, pasirengimo bei didesnės informacijos apie VGTP sklaidos. Kita vertus, tai leis užtikrinti geresnį PTP specialistų paruošimą, reikalingų kompetencijų išugdymą ir, atitinkamai, kels PTP kokybę. PTP teikėjai turės išmokti naudotis TEISIS sistema (Tarnyba organizuos mokymus), tačiau ilguoju laikotarpiu tai turėtų padidinti jų darbo našumą.

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Nuolat ATP teikiančių advokatų darbo krūvis bus tolygiau paskirstomas. Advokatai turės įvaldyti TEISIS sistemą ir geranoriškai ją pildyti savo užimtumo atžvilgiu. Supaprastės bylų advokatams skyrimo procesas. 4. Tarnybai trumpuoju laikotarpiu išaugs administracinė našta (dėl advokatų darbo krūvio perskirstymo, minimalaus nuolat ATP teikiančių advokatų skaičiaus nustatymo, priemonių ir tvarkos, pagal kurią būtų užtikrinimas tolygus nuolat ATP teikiančių advokatų darbo krūvis, nustatymo (įskaitant bylų sudėtingumo metodikos pritaikymą) bei jos įveiklinimo TEISIS sistemoje ir pan.), tačiau ilguoju laikotarpiu (įgyvendinus siūlomus pakeitimus), tiek administracinė, tiek koordinacinė Tarnybos funkcijos bus įgyvendinamos optimaliau (optimizavus procesus sumažės Tarnybos funkcijoms įgyvendinti reikalingų resursų poreikis). 5. Teisingumo ministerija, naudodama daugiakriterinį klausimyną ir klausimyno vertinimą galės geriau stebėti ir vertinti VGTP sistemos kokybę ir efektyvumą. Ministerijai išaugs administracinė našta (dėl periodiškai vykdomų PTP ir ATP pasinaudojusių asmenų bei advokatų apklausų, LRV nustatytų turto ir pajamų kriterijų peržiūros ir kt. siūlomų įvesti priemonių), tačiau tai leis geriau stebėti teikiamos TP kokybę ir ją tobulinti. 6. Lietuvos advokatūrai kaip TP subjektui padidės administracinė našta, kadangi teks parengti ir patvirtinti ATP kokybės vertinimo taisykles, svarstyti <i>a priori</i> teisinės pagalbos kokybės instrumentų įvedimo galimybę, tačiau tai leis geriau įvertinti ir, atitinkamai, didinti teikiamos ATP kokybę. 7. Institucijoms / asmenims, inicijuojantiems VGTPĮ 12 str., BPK ir susijusių teisės aktų, apibrėžiančių asmenų grupių, kurioms ATP teikiama neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, keitimus išaugs administracinė našta dėl reikalavimo atlikti siūlomo keitimo išankstinį sprendimo poveikio vertinimą.
<p>Apibendrinti poveikio (vertinimo) aspektai</p>	<p>Poveikis reguliuojamai sričiai</p> <p>TEISIS sistema padidins prieinamumą tiems teisinės pagalbos gavėjams, kurie turi pakankamus skaitmeninio raštingumo įgūdžius. Įveiklinus TEISIS sistemą, prieinamumas nepadidės ir nepalengvės toms asmenų grupėms, kurioms trūksta skaitmeninių įgūdžių. Taip pat, TM 2019 m. vykdytos viešosios konsultacijos metu atliktos apklausos rezultatai parodė, kad asmenims, kuriems reikalinga VGTP, priimtinesnis yra „gyvas“ informacijos gavimo būdas ir tiesioginis bendravimas. Apklausos išvadose taip pat pastebima, kad ši tendencija nėra susijusi su amžiumi ar su išsilavinimu. Siekiant užtikrinti prieinamumą visoms paslaugos gavėjų grupėms, būtina išlaikyti gyvo kontakto ir tiesioginio bendravimo galimybę teikiant VGTP.</p> <p>Taip pat, siūlomos alternatyvos priemonių pakete yra pasiūlytos priemonės, skirtos didinti teisinės pagalbos prieinamumą tam tikroms pažeidžiamoms grupėms, pvz.: įtvirtinant / nustatant advokatų specializaciją nepilnamečių bylose; siūloma atlikti ex-ante vertinimą dėl VGTP taikymo užsieniečiams (migrantams ir pabėgėliams), perimant teisinės pagalbos teikimo funkciją šiai asmenų grupei iš Migracijos departamento prie VRM.</p> <p>Teigiamas poveikis numatomas administraciniam sistemos efektyvumui: tolygiau ir paprasčiau bus paskirstomas advokatų darbo krūvis, ne tik aiškesnė, bet ir automatizuota advokatų užimtumo stebėseną, optimizuota advokatų atranka ir bylų jiems priskyrimas.</p>

Teigiamas poveikis numatomas teikiamos teisinės pagalbos kokybei ir jos stebėsenai: nors skundų nagrinėjimo praktika rodo gerą paslaugos kokybę, tačiau tai nėra objektyvus ir išsamus rodiklis atskleidžiantis tikrąją teisinės pagalbos kokybę. Įdiegtos tarptautiniuose standartuose rekomenduojamos *a priori* kokybės priežiūros priemonės (pvz.: individualūs advokatų veiklos vertinimai) leistų teisinės pagalbos kokybės priežiūrą kilstelėti į aukštesnį lygį. Lietuvos teisinės pagalbos kokybės kontrolės sistemoje taikomas *ad hoc* principas leidžia įvertinti tik nedidelę dalį teiktos paslaugos kokybę asmenų skundų pagrindu. Tai reiškia, kad asmeniui jau buvo teikiama paslauga, asmuo yra nepatenkintas paslaugos kokybe, susiformavo konfliktas, asmuo yra pakankamai išprusęs ir raštingas, kad pateiktų skundą, ir esant visoms šioms aplinkybėms žmogus pateikia skundą. Iš viso ATP teikiamo srauto, 2019–2021 metais vidutiniškai tik 10 skundų buvo pateikta Lietuvos advokatūrai. *A priori* kokybės priežiūros priemonės sudarytų galimybę peržiūrėti ir įvertinti didesnį srautą teikiamos paslaugos metu parengtų dokumentų ir tai įpareigotų advokatus atsakingiau teikti teisinės paslaugas ir iš anksto užtikrintų aukštesnę paslaugos kokybę.

Poveikis valstybės finansams

Tyrimo metu atlikta analizė parodė, kad antrinės teisinės pagalbos srautai (apimty) jautriai reaguoja į VGTPĮ 12 str. ir kitų susijusių teisės aktų keitimus, plečiančius asmenų grupių, kurioms ATP teikiama neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, ratą. Tai lemia papildomų valstybės biudžeto lėšų poreikį. Todėl siekiant išvengti grėsmės finansiniam sistemos tvarumui ir stabilumui, siūlytina nustatyti reikalavimą teikiant siūlymus dėl minėtų VGTPĮ ir susijusių teisės aktų pakeitimų, pateikti ir tokio siūlomo keitimo išankstinį (*ex-ante*) sprendimo poveikio vertinimą, kuriame būtų nustatyti ir papildomo biudžeto lėšų poreikio skaičiavimai ir įvertinti, kaip siūlomas keitimas dera su VGTP ekonomiško principu.

Finansiniai duomenys rodo, kad advokatų prireikus teikiančių ATP veikla yra efektyvesnė ir Tarnybos biudžetui mažiau kainuojanti. TEISIS sistema Tarnybai sudarys sąlygas tinkamiau organizuoti bylų paskirstymą, stebėti Tarnybos advokatų darbo krūvį. Tarnyba geriau organizuodama bylų paskirstymą galtų objektyviau nustatyti reikiamą minimalų advokatų nuolat teikiančių ATP skaičių ir taip sutaupyti valstybės biudžeto lėšų. Kaip pavyzdį galima pateikti skaičiavimą, kad vadovaujantis 2020 metų duomenimis, jeigu Tarnybą papildomai būtų perdavusi apie 1000 (t.y. apie 20 %) civilinių ir administracinių bylų advokatams, prireikus teikiantiems ATP, tai Tarnybą galėjo sutaupyti apie 80 tūkst. Eurų. Taip pat pastebėtina, kad 2021 m. Tarnybos biudžete buvo numatyta 198.032 eurų advokatų nuolat teikiančių ATP vietai išlaikyti, arba 3736 eurų vienai vietai. Tarnybos advokato vietos išlaikymo išlaidos sudaro bendrus kaštus Tarnybos advokatams išlaikyti, todėl atitinkamai sumažinus Tarnybos advokatų skaičių, turėtų sumažėti ir šios Tarnybos išlaidos.

Poveikis valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų administracinei naštai

Įveiklinus TEISIS sistemą, duomenys apie paraiškos gavėją bus automatiškai surenkami iš valstybės registru ir informacinių sistemų, pareiškėjai, kreipdamiesi dėl pagalbos, privalės pateikti mažiau dokumentų iš kitų institucijų, Tarnyba galės greičiau ir objektyviau paskirstyti bylas ir stebėti advokatų darbo krūvį, todėl tai padidins Tarnybos veiklos efektyvumą ir sumažins administracinę naštą, t.y. išlaidas, kurias patiria Tarnyba, vykdydama teisės aktuose nustatytus informacinius įpareigojimus.

Poveikis ekonomikai

Poveikis ekonomikai nenumatomas.

Poveikis socialinei aplinkai

Siūlomų priemonių įgyvendinimas pozityviai paveiks socialiai pažeidžiamus asmenis - jiems padidės VGTP sistemos prieinamumas, bus tinkamiau įgyvendinta asmenų teisė gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą.

Poveikis viešojo valdymo sistemai (viešajam administravimui)

Siūlomų priemonių įgyvendinimas padidins viešosios politikos formavimo kokybę: 1) ATP srutai (apimtys) tiesiogiai susiję su VGTP] 12 str. ir kitų susijusių teisės aktų keitimais. Pvz. 2019 m. VGTP įstatymo ir BPK nuostatų pakeitimai ATP atvejų skaičių išaugino iki 41,5 %, tai sukėlė Tarnybos advokatų darbo krūvio augimą, Tarnybos skolos advokatams, prireikus teikiantiems ATP, didėjimą ir kitas įtampas tiek VGTP ir teisingumo sistemoje. Siūlomas *ex-ante* sprendimo poveikio vertinimas, susijusio su VGTP] 12 str. ir kitų susijusių teisės aktų keitimais, leis tinkamai įvertinti ATP atvejų srautus, advokatų galimą darbo krūvį, tinkamai įvertinti Tarnybos biudžeto poreikį. Tai leis įgyvendinti gero administravimo principą, kuris reikalauja, kad valstybės institucijos, priimdamos administracinius sprendimus, veiktų rūpestingai ir atidžiai, taip pat užtikrintų, kad administracinėje procedūroje būtų laikomasi visų teisės aktų nuostatų.

Poveikis aplinkai

Popieriaus santaupos – pereinant prie elektroninės sistemos būtų naudojama mažiau fizinių popierinių failų (mažiau popierinių prašymų / paraiškos formų, advokatų atsiskaitymui Tarnybai teikiamų dokumentų ir t.t.) ir todėl paliekamas mažesnis CO2 pėdsakas. Kita vertus, poveikis dviprasmiškas – skaitmeninės technologijos ir su jomis susijęs duomenų saugojimas ir perdavimas taip pat prisideda prie CO2 emisijos. Pvz. 2019 m. Vilniaus miesto savivaldybės Administracinių bylų nagrinėjimo skyriuje administracinių nusižengimų bylų medžiagų buvo 20550, viso medžiagos buvo vien tik popierinės. Vidutiniškai viena administracinio nusižengimo byla susideda iš 14 psl. Tačiau nuo 2020 m. vasario mėn. iš 25848 bylų medžiagų 95 % bylų buvo elektroninės t.y. apie 24500, todėl galima teigti, kad šis savivaldybės skyrius sutaupė 688 biuro popieriaus pakuočių po 500 lapų. 2021 m. iš 19145 bylų medžiagų elektroninės buvo apie 90 % bylų t.y. 17 tūkst. bylų, todėl buvo sutaupyta 482 biuro popieriaus pakuotės.

Įžanga

Aštuonioliktosios LR Vyriausybės programos (toliau – programa) 187.7 papunktyje numatytas siekis, kad būtų pertvarkyta ir kokybiškai veikty valstybės garantuojamos teisinės pagalbos (toliau – VGTP) sistema. Atitinkamai, vienas iš programos prioritetinių projektų – „Kokybiška teisinė pagalba“. Programos 199.1 papunktyje numatyta iniciatyva – valstybės garantuojamos teisinės pagalbos kokybės didinimas sprendžiant tokias esmines problemas kaip VGTP teikiančių advokatų darbo krūvio sumažinimas, proporcingas ir skaidrus apmokėjimas, aiškių ir lengvai suprantamų VGTP sąlygų užtikrinimas bei valstybės garantuojamos teisinės pagalbos efektyvumo priežiūros mechanizmo sukūrimas ir įdiegimas. Atitinkamai, vienas iš LRV programos nuostatų įgyvendinimo plane (toliau – planas) numatytų ir STRATAi priskirtų veiksmų, susijusių su šios iniciatyvos įgyvendinimu – 8.5.1 „Atlikti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos efektyvumą ir kokybę įvertinančią galimybių studiją“.

Atsižvelgiant į šias nuostatas, šio tyrimo užduotyje suformuotas tyrimo **objektas** – VGTP sistema, tyrimui keltas **tikslas**: remiantis sudarytu kriterijų sąrašu, įvertinti VGTP sistemos kokybę ir efektyvumą, jos stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes (SSGG analizė), pateikti pasiūlymus ir (ar) rekomendacijas dėl galimų šios sistemos efektyvumo ir kokybės gerinimo krypčių ir priemonių.

Uždaviniai:

1. Atlikti VGTP sistemos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizę.
2. Atlikti teisiniu reguliavimu nustatytų ir praktikoje taikomų VGTP efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijų, rodiklių (jų reikšmių) analizę, atsižvelgiant į SSGG analizės rezultatus.
3. Atlikti pirmine teisine pagalba pasinaudojusį asmenų ir pirminės teisinės pagalbos teikėjų interviu, siekiant įvertinti 2020 m. priimto VGTP įstatymo pakeitimo įstatymo, ekstremalios situacijos ir karantino praktinį poveikį pirminės teisinės pagalbos teikimui.
4. Sukurti visapusišką VGTP sistemos efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijų sąrašą, atsižvelgiant į taikomą gerąją sistemos kokybės ir efektyvumo vertinimo praktiką, bei pateikti kriterijų sąrašo taikymo rekomendacijas.
5. Atlikti esamos VGTP sistemos įvertinimą, remiantis sukurtu VGTP sistemos efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijų sąrašu.
6. Parengti pasiūlymus ir (ar) rekomendacijas.

Įgyvendinant šį tyrimą taikyta įrodymais grįsto valdymo priemonė **ex-ante sprendimo poveikio vertinimas**, t.y. atlikus esamos VGTP sistemos kokybės ir efektyvumo vertinimą, siekiama nustatyti optimalų priemonių paketą, kurios leistų pagerinti esamos VGTP sistemos kokybę ir efektyvumą. Šiam vertinimui atlikti buvo keliami šie **vertinimo klausimai**:

- Kokia yra esamos VGTP sistemos kokybė ir efektyvumas – kokios priemonės ir vertinimo kriterijai, rodikliai naudojami kokybei ir efektyvumui nustatyti ir stebėti?
- Ką reikia daryti norint didinti sistemos kokybę ir efektyvumą – kokias priemones ir vertinimo kriterijus, rodiklius taikyti?

Tyrimo metodai

Tyrimo prieiga – mišrių metodų taikymas (angl. *mixed methods approach / multimethodology*), t.y. vykdant tyrimo uždavinius ir atsakant į keliamus vertinimo klausimus, buvo naudojami tiek kiekybiniai, tiek kokybiniai duomenų rinkimo ir analizės metodai:

- Kiekybiniai duomenų rinkimo ir analizės metodai: naudojant **antrinius duomenų šaltinius** taikyti **statistinės analizės, apklausos** tyrimo metodai (aprašomoji statistika). Pagrindinis antrinių duomenų šaltinis – Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos veiklos ataskaitos (nagrinėtas pastarųjų dešimties metų laikotarpis atliekant aprašomąją statistinę analizę). Siekiant įvertinti karantino ir Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 15 straipsnio poveikį pirminės teisinės pagalbos

teikimui, STRATA buvo parengta, atlikta ir išanalizuota 15-kos pirminės teisinės pagalbos teikėjų atrinktose savivaldybėse anketinė apklausa (vykdyta elektroniniu būdu).

- Kokybiniai duomenų rinkimo ir analizės metodai: **dokumentų** (nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai) ir **antrinių šaltinių** (moksliniai straipsniai, monografijos, studijos, ataskaitos, rekomendacijos, gairės, posėdžių protokolai ir pan.) **analizės, pusiau-struktūruotų interviu (žr. 1 priedą)** tyrimo metodai.

Kiekybiniai tyrimo metodai leido retrospektyvai įvertinti tam tikrus VGTP sistemos funkcionavimo aspektus: pirminės ir antrinės teisinės pagalbos srautų (suteiktų atvejų skaičius) ir prieinamumo pagal skirtingus kriterijus dinamiką, teisinės pagalbos finansavimo ir administravimo ypatumus (advokatų darbo krūvio ir apmokėjimo analizė, sistemos administravimo kaštai), teisinės pagalbos kaip teikiamos paslaugos kokybę.

Kokybinių tyrimo metodų taikymas leido patikslinti nagrinėtą statistiką, pagilinti ir detalizuoti tyrimo metu išryškėjusios problematikos, susijusios su VGTP sistemos kokybe ir efektyvumu, supratimą ir analizę, padengti kiekybinės analizės metu identifikuotus analizės trūkumus.

Pažymėtina, kad šis tyrimas buvo atliekamas VGTP sistemos pereinamuoju laikotarpiu – nuo 2022 m. kovo vyksta teisinės pagalbos informacinės sistemos (TEISIS) bandomasis eksploatavimas (įdiegimas ir taikymas praktikoje), kuri iš esmės keis (ir jau keičia) teisinės pagalbos (tiek pirminės, tiek antrinės) teikimo procesus perkeliant juos į elektroninę erdvę tiek paslaugos gavėjo, tiek paslaugą teikiančių subjektų atveju, todėl šiame tyrime atlikta analizė ir poveikio vertinimas yra sąlygotas prielaidų dėl TEISIS sistemos veikimo (kaip ir koku mastu ji veiks).

Pagal iš anksto numatytą tyrimo turinį, šis tyrimas yra priskirtas prie nesudėtingų⁷, tačiau jo eigoje taikant įvairius tyrimo metodus bei identifikavus kompleksinę tyrimo problemą, tyrimas priskiriamas prie vidutinio sudėtingumo tyrimų, kuriais analizuojami valstybės valdymo sričių klausimai, tyrimui įgyvendinti antriniai duomenys papildyti pirminiais duomenimis (organizuota apklausa, atlikti interviu), taikyti nesudėtingi kiekybinės analizės metodai (aprašomoji statistika). Siekiant užtikrinti tyrimo rekomendacijų patikimumą, kiek įmanoma, buvo taikoma duomenų ir metodų trianguliacija, kai to paties klausimo vertinimas atliekamas remiantis duomenimis, gautais iš kelių skirtingų šaltinių (pritaikius bent kelis skirtingus duomenų rinkimo ir analizės metodus). Tokiu būdu yra subalansuojamos skirtingų metodų stipriosios ir silpnosios pusės.

Tyrimo ataskaitos struktūra ir pagrindinės įžvalgos

Ataskaitos **pirmajame skyriuje** pateikiamas **VGTP efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių analizės apibendrinimas**. Ši analizė parodė, kad šiuo metu Lietuvoje nėra oficialių, teisiniu reglamentavimu nustatytų VGTP sistemos kokybės ir efektyvumo vertinimo kriterijų. Praktikoje, tam tikri teisinės pagalbos vertinimo kriterijai yra nustatyti / suponuojami teisinės pagalbos strateginio planavimo dokumentuose, bet jie nėra pakankamai išsamūs: apima kai kurias teisinės pagalbos sritis (fragmentiškumas), todėl neleidžia visapusiškai įvertinti teisinės pagalbos sistemos veiksmingumo. Kalbant apie pirminę teisinę pagalbą, pačioje teisingumo sistemos plėtros programoje nurodoma, kad „nėra objektyvių kokybinių pirminės teisinės pagalbos teikimo vertinimo kriterijų“⁸ – taikomi kriterijai yra kiekybiniai, neleidžia įvertinti ir atitinkamai pagerinti kokybinių savivaldybių veiklos rezultatų.

Antrajame skyriuje – VGTP sistemos **SSGG analizė**, kurioje, integruojant įžvalgas iš statistinės duomenų analizės ir interviu su skirtingais VGTP sistemos subjektais analizuojami kertiniai sistemos elementai (teisinės pagalbos prieinamumas, institucinė sistema, sistemos finansavimo ir administravimo efektyvumas bei teisinės pagalbos kokybė ir jos užtikrinimo priemonės). Šie sistemos elementai išskirti tiek siekiant atliepti užsakovo pageidavimus, tiek aiškiai struktūruoti SSGG prieigą, nors teisinės pagalbos kokybė plačiąja prasme yra suprantama kaip visų šių elementų visuma. Kadangi nei tarptautiniuose, nei ES dokumentuose nėra pateikiami teisinės pagalbos kokybės turinio apibrėžimai, kaip atspirties taškas analizei naudotos 2012 m. JT principuose ir gairėse dėl teisinės pagalbos baudžiamojo teisingumo sistemoje prieinamumo valstybėms rekomenduojamos įdiegti tam tikros priemonės, skirtos teisinės pagalbos kokybei užtikrinti. SSGG analizėje taip pat buvo remtasi **STRATA ekspertų grupės atliktu**

⁷ Tyrimų, skirti skubiai išanalizuoti nesudėtingą arba siaurą, konkretų klausimą, pasitelkiant jau turimus duomenis ir informaciją arba turimus ekspertinius išteklius (trukmė – nuo kelių savaičių iki kelių mėn.).

⁸ <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

ir **4 priede** pateikiamu bei **ketvirtajame skyriuje** apibendrintu esamos **VGTP sistemos efektyvumo ir kokybės daugiakriteriniu vertinimu**. Pastarajam atlikti, Lietuvos socialinių mokslų centro (toliau – LSMC) Teisės instituto vyresniojo mokslo darbuotojo dr. Simono Nikarto buvo parengti VGTP sistemos efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijai ir jų vertinimo metodika. Rengiant šią metodiką buvo siekta nustatyti teisinės pagalbos kokybės turinį – veiksmingą teisinės pagalbos sistemą (suprantamą plačiaja prasme) apibūdinančius elementus, kurie apima įvairias priemones ir mechanizmus, užtikrinančius veiksmingos teisinės pagalbos prielaidas ir sąlygas bei žmogaus teisių apsaugos standartus užtikrinančią teisinės pagalbos praktiką. Identifikuojant teisinės pagalbos sistemos kokybės elementus buvo remtasi tarptautiniais teisės aktais, tarptautinių organizacijų rekomendacijomis bei teisinės pagalbos tyrimais ir gerosios valstybių praktikos pavyzdžiais.

Apskaičiavus ekspertų atlikto vertinimo bendrą kriterijų įgyvendinimo lygį ir išvedus jo koeficientą nustatyta, kad **sistema veikia gerai**. Iš penkių kriterijų grupių, prasciausias kriterijų įgyvendinamumo lygis (vidutiniškas) buvo nustatytas “teisinio atstovavimo kokybės užtikrinimo” grupei. Aukščiausiu įgyvendinamumo koeficientu buvo įvertinta “ATP prieinamumo užtikrinimo” kriterijų grupė. Detalesnė teisinės pagalbos sistemos problematika atsiskleidė SSGG analizėje:

- Pirminės teisinės pagalba yra tinkamai organizuojama ir lengvai prieinama. Antrinės teisinės pagalbos prieinamumas turėtų būti didinamas socialiai pažeidžiamiausiems asmenims. Taip pat, kadangi teisė gauti ATP nėra absoliuti, prigimtinė ir neribojama ir ją suteikia valstybė savo iniciatyva ir savo nuožiūra, ir tik tokia apimtimi, kokia yra pajėgi šią teisę garantuoti, t.y. siekiant sistemos tvarumo ir stabilumo, siūlytina inicijuojant VGTPĮ 12 str. ar kitų teisės aktų pakeitimus, didinančius asmenų grupių, kurioms ATP teikiama neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, nustatyti reikalavimą atlikti tokio siūlomo keitimo išankstinį (*ex-ante*) sprendimo poveikio vertinimą, kuriame būtų nustatyti ir papildomo biudžeto lėšų poreikio skaičiavimai ir įvertinti, kaip siūlomas keitimas dera su VGTP ekonomiškumo principu.
- Institucinė sistemos sąranga turi logišką hierarchiją bei remiasi subsidiarumo principu. Pagal JTO ir ES rekomendacijas, Tarnybos, kaip specialios teisinę pagalbą administruojančios ir koordinuojančios institucijos, veikimas yra vertinamas kaip stiprybė, tačiau siekiant stiprinti sistemą, turėtų būti įgalinta Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos koordinavimo tarybos (toliau – koordinavimo taryba) veikla, jos funkcijų įgyvendinimas.
- Nėra užtikrinamas tolygus nuolatinų advokatų darbo krūvis – nėra nustatytos priemonės ir tvarka. Tarnybai pasitvirtinus bylų sudėtingumo lygius, būtų daugiau svertų objektyviau organizuoti, stebėti ir vertinti advokatų darbo krūvį, o bylų kainos rodiklis galėtų būti pakankamai objektyvus Tarnybos advokatų veiklos efektyvumo vertinimo rodiklis. Taip pat, Tarnybos veiklos kaštai rodo, kad advokatų prireikus teikiančių ATP veikla yra efektyvesnė ir Tarnybos biudžetui mažiau kainuojanti todėl pagrindinis ATP teikimo krūvis turėtų būti atiduotas advokatams, teikiantiems ATP, nustatant minimalų nuolat ATP teikiančių advokatų skaičių.
- Nors skirtingi nagrinėti duomenų šaltiniai indikuoja gerą tiek pirminės, tiek antrinės teikiamos teisinės pagalbos kokybę, esami kokybės vertinimo instrumentai ir kriterijai nėra pakankami išsamiam vertinimui.
- TEISIS sistemos įveiklinimas, tikėtina, didins teisinės pagalbos prieinamumo patogumą ir greitį asmenims, turintiems pakankamus skaitmeninio raštingumo įgūdžius ir prieigą prie interneto. Iš esmės, įdiegiant TEISIS stengiamasi pereiti prie vieno langelio principo įgyvendinimo ir proceso optimizavimo, kuomet duomenys apie paraišką gavėją yra automatiškai surenkami iš valstybės registru ir informacinių sistemų, o pareiškėjas, kreipdamasis dėl pagalbos, turi pateikti mažiau dokumentų iš kitų institucijų. Iš sistemos administravimo ir koordinavimo pusės, TEISIS taip pat optimizuos procesus tokius kaip informacijos tarp institucijų apsikeitimas, bylos nukreipimas, advokatų atrankos ir paskyrimo procesai.

Trečiajame skyriuje, atliepiant trečiąjį tyrimo uždavinį, pateikiamas **karantino režimo ir VGTP įstatymo 15 straipsnio pakeitimo poveikio pirminės teisinės pagalbos teikimui vertinimo**, grįsto STRATA atliktos apklausos analize, **apibendrinimas**, o išsami vertinimo, atlikto remiantis anketinės apklausos duomenimis, analizė – 5 priede. Dėl karantino režimo įvedimo išaugo didžiosios daugumos respondentų (pirminės teisinės pagalbos specialistų) nuotolinio darbo apimtys, trims ketvirtadaliams padidėjo darbo krūvis. Nors, daugumos respondentų nuomone, karantino režimo įvedimas neapribojo visų pareiškėjų galimybės gauti pirminę teisinę pagalbą,

sunkumus bei prieinamumo apribojimus patyrė atskiros asmenų grupės: senjorai (65 m. ir vyresni), skaitmeninio raštingumo stokojantys bei psichinę negalią turintys asmenys. Beveik pusė (47 %) atsakiusių mano, kad įgyvendinus Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo (toliau – VGTPĮ) 15 straipsnio pakeitimą, kurio pagrindu pirminės teisinės pagalbos specialistai pradėjo rengti nesudėtingus procesinius dokumentus, susijusių teisinių klausimų išsprendimas asmenims tapo greitesnis ir patogesnis.

Tyrimo rezultatas – suformuotos **rekomendacijos strateginiai siūlymai**, kurie apima reikalingus veiksmus, siekiant tobulinti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemą ir bus naudojami informuoti Vyriausybės sprendimą dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos kokybės ir efektyvumo didinimo (plano 8.5.2. veiksmas). Remiantis suformuotomis rekomendacijomis ir strateginiais siūlymais sistemos tobulinimui, buvo parengti keli alternatyvūs priemonių paketai bei atliktas siūlomos alternatyvos **(sprendimo) poveikio vertinimas**.

2. VGTP efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių analizė

Pagal vertinimo sritį ir lygmenį, išskiriamos dvi teisinės pagalbos kokybės vertinimo formos⁹:

- Bendrasis teisinės pagalbos sistemos vertinimas
- Individualus teisinę pagalbą teikiančių asmenų vertinimas (žr. 3 lentelėje 2 priede)

Kalbant apie sisteminį vertinimą, nors šiuo metu Lietuvoje nėra oficialių, teisiniu reglamentavimu nustatytų VGTP sistemos kokybės ir efektyvumo vertinimo kriterijų, tam tikri teisinės pagalbos vertinimo kriterijai yra nustatyti / suponuojami teisinės pagalbos strateginio planavimo dokumentuose: Teisingumo ministerijos strateginiuose veikloje planuose¹⁰, VGTPT veiklos planuose¹¹, Teisingumo ministerijos teisingumo sistemos plėtros programoje¹², Lietuvos Respublikos teisingumo ministro valdymo sričių strateginiuose veiklos planuose.

Lietuvos teisingumo ministro valdymo sričių 2021 – 2023 metų strateginiame veiklos plane¹³ vertinant paslaugų kokybę orientuojamasi į sąlygų tinkamai ginti pažeistas teises ar įstatymų saugomus interesus pakankamą užtikrinimą (vertinama pagal skundų dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo kokybės skaičių bei apklausų respondentų bendrą pasitenkinimą), teisinės pagalbos savalaikiškumą ir veiksmingumą ginant teises (pavyzdžiui, čia vienu iš kriterijų yra ir pirminę teisinę pagalbą teikiančių asmenų (ne)tinkamai užpildytų prašymų suteikti antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą skaičius nuo gautų prašymų suteikti antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą skaičiaus). Šie kriterijai apibendrinti 4 lentelėje 2 priede. Taip pat numatytos šių kriterijų reikšmės 2020 m., 2021 m., 2022 m. ir 2023 m.

VGTPT 2021 metų veiklos plane kaip vieną iš tikslų yra nusimačiusi tikslus efektyviai administruoti paslaugas, palengvinančias asmenims pažeistų teisių gynimą. Šis tikslas bus įgyvendintas, be kitų kriterijų, pasiekus šimtaprocentinį paslaugų savalaikiškumą (sprendimų dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo / mediatorių paskyrimo priėmimas per įstatymo nustatytą terminą, gynėjo / įgalioto atstovo parinkimas laiku baudžiamosiose bylose, procesinių dokumentų parengimas ir pateikimas teismui per teisės aktų nustatytus terminus), gerinti antrinės teisinės pagalbos kokybę ir pareiškėjų pasitenkinimą ja (šis tikslas bus įgyvendintas neviršijant 0,19 procentų gautų skundų dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo kokybės skaičius nuo sprendimų suteikti antrinę teisinę pagalbą skaičiaus, pasiekus ne mažiau kaip 85 procentus patenkintų respondentų tarp apklausoje dalyvavusių asmenų, pasinaudojusių valstybės garantuojama teisine pagalba ir palankiai vertinančių advokatų veiklą).

Kalbant apie individualų teisinės pagalbos teikėjų vertinimą, šiuo metu Lietuvoje egzistuoja vienintelis teisinės pagalbos teikėjų vertinimo būdas – klientų skundų dėl advokato veiklos nagrinėjimas (tiek VGTPT, tiek Advokatų tarybos skundų nagrinėjimo tvarka aprašyta **Error! Reference source not found.** poskyryje).

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad vis dėl to šiuo metu taikomi VGTP efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijai ir rodikliai ne tik nėra oficialiai įtvirtinti, bet nėra ir pakankamai išsamūs – apima kai kurias teisinės pagalbos sritis, todėl neleidžia sistemiškai įvertinti teisinės pagalbos sistemos veiksmingumo. Pačioje teisingumo sistemos plėtros programoje taip pat nurodoma, kad „nėra objektyvių kokybinių pirminės teisinės pagalbos teikimo vertinimo kriterijų“¹⁴ - taikomi kriterijai yra kiekybiniai, neleidžia įvertinti ir atitinkamai

⁹ Nikartas, S., & Limantė, A. (2018). Teisinės pagalbos kokybės vertinimo priemonės ir kriterijai: gairės Europos Sąjungos šalims: parengta pagal projektą "Teisinės pagalbos kokybės gerinimas: bendrieji standartai skirtingoms šalims".

¹⁰ https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/TM_2021-2023_SVP.pdf

¹¹ <https://vgtp.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1>

¹² <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

¹³ https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/TM_2021-2023_SVP.pdf

¹⁴ <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

pagerinti kokybinių savivaldybių veiklos rezultatų. Siūloma taikyti STRATA ekspertų parengtą daugiakriterinį klausimyną ir klausimyno vertinimo metodiką (3 priedas. Siūlomi VGTP sistemos efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijai ir jų vertinimo metodika) VGTP sistemos efektyvumui ir kokybei įvertinti.

3. VGTP sistemos stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizės apibendrinimas

Šioje SSGG analizėje buvo analizuojami skirtingi sistemos elementai (teisinės pagalbos prieinamumas, institucinė sistema, sistemos finansavimas ir administravimo efektyvumas bei kokybė). Nors kokybės elementą išskyrėme kaip atskirą, visi kiti elementai - jų visuma iš esmės lemia teisinės pagalbos kaip paslaugos kokybę plačiaja prasme. Tad poskyryje „Teisinės pagalbos kokybės užtikrinimas“ atskirai analizuojame JTO gairėse rekomenduojamas priemones, skirtas teisinės pagalbos kokybės užtikrinimui – ar šios priemonės egzistuoja Lietuvoje. Šioje analizėje taip pat buvo remtasi ekspertų grupės atliktu ir 4 priede pateikiamu esamos VGTP sistemos vertinimu (vertinimo apibendrinimas pateikiamas 5 skyriuje) bei 5 priede pateiktu karantino režimo ir VGTP įstatymo pakeitimo poveikio PTP teikimui vertinimu (apibendrinimas pateikiamas 4 skyriuje).

3.1. Teisinės pagalbos prieinamumas

Teisinės pagalbos naudojimosi patogumas ir greitumas, pateikiamos informacijos apie teisinę pagalbą aiškumas yra matomi kaip svarbi prielaida teisinės pagalbos prieinamumui¹⁵. LSMC Teisės instituto mokslininkai, atlikę Europos valstybių gerosios praktikos analizę, pabrėžia, kad teisinės pagalbos prieinamumą skatina teisinės ir organizacinės priemonės, padedančios supaprastinti teisinės pagalbos procedūras, taip pat aiškios ir išsamios informacijos apie teisinę pagalbą pateikimas suinteresuotiems asmenims.¹⁶ Pirmiausia tai technologinės priemonės, kurių taikymas gali padėti sumažinti laiko, reikalingo teisei pagalbai suteikti, trukmę ir teisinės pagalbos išlaidas, taip pat sukurti naudotojui patogesnę teisinės pagalbos sistemą, pavyzdžiui, taikant sistemos automatizavimą ir skaitmeninimą.¹⁷

Tad prieinamumas šio tyrimo imtyje yra apibrėžiamas kaip susidedantis iš kelių elementų: 1) galimybės gauti teisinę pagalbą (atitikties sąlygoms ir kriterijams; kas turi teisę gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, kokios sąlygos egzistuoja norint gauti VGTP) 2) procesinės, organizacinės ir procedūrinės pusės (prieinamumo paprastumas, patogumas, greitis, informacijos pasiekiamumas, galimybė gauti paslaugą skirtingais būdais (pvz.: gyvai ir nuotoliu)).

Lietuvos valstybės garantuojama teisinė pagalba, jos organizavimo ir teikimo veikla išsamiai reglamentuota (tiek specialiajame įstatyme (Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas (toliau – VGTP)), poįstatyminiuose teisės aktuose, tiek kituose teisės aktuose – pvz., teisinės pagalbos garantijos LR baudžiamojo proceso kodekse)¹⁸. Atskirais teisės aktais apibrėžiamos ir pirminės bei antrinės teisinės pagalbos organizavimo ir teikimo veiklos, prieinamumas¹⁹.

¹⁵ Žr. Nikartas S., Limantė A. (red), Jočienė D., Totoraitis L. Veiksmingos teisinės pagalbos link: tarptautiniai teisiniai ir praktikos standartai. Vilnius, 2020.

¹⁶ Žr.: Nikartas S., Totoraitis L. Teisinės pagalbos praktikos standartai. Monografijoje: Nikartas S., Limantė A. (red), Jočienė D., Totoraitis L. Veiksmingos teisinės pagalbos link: tarptautiniai teisiniai ir praktikos standartai. Vilnius, 2020.

¹⁷ Projekto svetainė: <https://lchild.eu>

¹⁸ Visų teisės aktų, reguliuojančių valstybės garantuojamos teisinės pagalbos organizavimo ir teikimo veiklą, suvestinę galima rasti čia: <https://vgtpt.lrv.lt/lt/teisine-informacija/teises-aktai>

¹⁹ Ibid.

3.1.1. Pirminės teisinės pagalbos prieinamumas

Pirminę teisinę pagalbą gauti turi teisę visi Lietuvos Respublikos piliečiai, kitų Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, taip pat kiti Lietuvos Respublikoje bei kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse teisėtai gyvenantys fiziniai asmenys ir kiti Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nurodyti asmenys. Pirminės teisinės pagalbos gavimas nėra sąlygotas pajamų ir turto kriterijais, ir yra nemokamas. Atsižvelgiant į tai, kad VGTP teikimas yra skirtas asmenims, kuriems tokia pagalba yra būtinausia, kad šie galėtų tinkamai ginti pažeistas ar ginčijamas savo teises ir įstatymų saugomus interesus (VGTPĮ 1 str. 1 d.), **turto ir pajamų kriterijais neapribota pirminės VGTP prieiga yra vertinama kaip stiprybė.**

Kreipimosi dėl pirminės teisinės pagalbos procesas gan paprastas: tereikia kreiptis į savivaldybės vykdomąją instituciją pagal savo deklaruotą gyvenamąją vietą (Įstatymo 15 str. 1 d). Teisines konsultacijas (pirminę teisinę pagalbą) teikia arba organizuoja savivaldybės pagal asmens deklaruotą (arba faktinę) gyvenamąją vietą. Kontaktinius duomenis galima rasti savivaldybių svetainėse arba savivaldybės priimamajame, kreipiantis gyvai (atvykstant į priimamąjį) arba skambinant telefonu. Tai, kad paslauga teikiama tiek gyvo kontakto būdu, tiek nuotoliniu būdu (telefonu) yra vertinama kaip privalumas paslaugos gavėjui ir tai didina paslaugos prieinamumą ir tokia situacija vertinama, kaip **stiprybė**. Kaip rodo mūsų atlikta PTP teikėjų apklausa (plačiau – 5 priede ir 4 skyriuje), 2020 m. kovą įvestas karantino režimas ir su juo susijęs PTP teikimas daugiausiai nuotoliniu būdu apribojo paslaugos prieinamumą tam tikroms asmenų grupėms, **tai vertinama, kaip silpnybė**. Todėl būtina išlaikyti gyvo kontakto galimybę.

Dešimties metų statistika rodo, kad vidutiniškai per metus PTP suteikiama 42 tūkst. asmenų²⁰. Asmeniui skiriama vienos valandos konsultacija kiekvienu jam rūpimu klausimu. Konsultacijai skirtas laikas pratęsiamas nėra praktikoje dažnas atvejis: 2021 m. 12-ai asmenų (iš 40,648, kurie pasinaudojo pirmine teisine pagalba) buvo pratęsta pirminės teisinės pagalbos teikimo trukmė (2020 m. – 17, 2019 m. – 22, 2018 m. – 17, 2017 m. – 20, 2016 m. – 9, 2015 m. – 6)²¹. Teisingumo ministerijos 2019 m. atliktoje asmenų, pasinaudojusių pirmine teisine pagalba, apklausoje 34 % respondentų nurodė manantys, kad pirminės teisinės pagalbos kokybę pagerintų teikiamų konsultacijų ilgesnis laikas, tačiau 98 % respondentų taip pat nurodė, kad jiems užteko teisinei konsultacijai skirto laiko²² ir respondantai taip pat minėjo, kad nesutiktų apmokėti už papildomas pirminės teisinės pagalbos teikimo valandas (toks modelis veikia Estijoje). Kadangi esant poreikiui yra galimybė pratęsti pirminės teisinės pagalbos laiką, esamas nustatymas (vienos valandos konsultacija) yra pakankamai lankstus ir tai vertinama kaip **stiprybė**.

Asmuo dėl pirminės teisinės pagalbos tuo pačiu klausimu gali kreiptis tik vieną kartą. Jeigu teikiant pirminę teisinę pagalbą, paaiškėja, kad pareiškėjui reikės antrinės teisinės pagalbos, pirminę teisinę pagalbą teikiantis asmuo pareiškėjui padeda surašyti ar surašo prašymą suteikti antrinę teisinę pagalbą (Įstatymo 15 straipsnio 8 dalis). 2020 m. birželio 26 d. buvo priimtos VGTP įstatymo pataisos, išplėtusios pirminės teisinės pagalbos kategoriją (15 str.) ir nuo 2020 m. liepos 15 d. pirminės teisinės pagalbos specialistai rengia ir tam tikrus nesudėtingus procesinius dokumentus²³. Šiuo pakeitimu siekiama „užtikrinti greitesnį ir prieinamesnį teisinės pagalbos teikimą asmenims bei sumažinant kreipimusi dėl antrinės teisinės pagalbos skaičių“²⁴; „Tokiu teisiniu reguliavimu siekiama greitesnio, patogesnio asmenims nurodytų teisinių klausimų išsprendimo, teisinės pagalbos procesas būtų efektyvesnis, kadangi nebereikėtų kreiptis dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo paminėtų dokumentų

²⁰ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2021 metų veiklos ataskaita.

²¹ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2021 metų veiklos ataskaita.

²² Teisingumo ministerija (2019). Apklausa dėl Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos patogesnio prieinamumo ir kokybės vertinimo ataskaita 2019 m.

²³ 1) pareiškėjo reikalavimai yra akivaizdžiai nepagrįsti; 2) pareiškėjui tuo pačiu klausimu buvo suteikta išsami advokato konsultacija arba yra akivaizdu, kad jis tokią konsultaciją gali gauti nesinaudodamas šio įstatymo nustatyta valstybės garantuojama teisine pagalba; 3) pareiškėjas kreipiasi ne dėl savo teisių ir teisėtų interesų, išskyrus atstovavimo pagal įstatymą atvejus; 4) pareiškėjas piktnaudžiauja valstybės garantuojama teisine pagalba, savo materialiosiomis ar procesinėmis teisėmis (Įstatymo 11 straipsnio 6 dalis).

²⁴ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nr. VIII-1591 2, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 24, 27 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 51, 106 ir 322 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų.

parengimui²⁵. Šio įstatymo pakeitimo vertinimas, atliktas remiantis pirminės teisinės pagalbos teikėjų apklausa, atskirai yra pateiktas 5 priede, o jo apibendrinimas – 4 skyriuje.

Nors įstatymas numato atvejus, kada pirminė teisinė pagalba yra nesuteikiama²⁶, vadovaujantis šiais pagrindais 2021 m. buvo atsisakyta suteikti pirminę teisinę pagalbą 58 asmenims – tai sudaro tik 0,15 % nuo 40,648 asmenų, kuriems buvo suteikta pirminė teisinė pagalba²⁷.

Šiuo metu yra eksploatuojama TEISIS sistema, kuri suteikia galimybę registruotis pirminės teisinės pagalbos konsultacijai per TEISIS platformą (3 pav. 2 priede). Pareiškėjas gali rinktis tarp konsultacijos žodžiu, raštu ir interaktyvios konsultacijos (parinktis „Konsultacijos tipas“), konsultacijos temos nurodymas nėra būtinas – tai vertintina kaip privalumas, kadangi besikreipiantis asmuo gali nesugebėti priskirti klausimo, dėl kurios kreipiasi, konkrečiai teisės sričiai. Toks sistemos optimizavimas tikėtina, kad **didins pirminės teisinės pagalbos prieinamumą ir patogumą toms pareiškėjų grupėms, kurios turi pakankamus skaitmeninius įgūdžius (galimybė).**

3.1.2. Antrinės teisinės pagalbos prieinamumas

Antrinę teisinę pagalbą reglamentuojantis trečiasis VGTPĮ skirsnis suponuoja dvi pagrindines asmenų, turinčių teisę gauti antrinę teisinę pagalbą, grupes (VGTPĮ 11 str. 2 d.): 1) fizinius asmenis, kurių asmens (šeimos) turtas ir metinės asmens pajamos neviršija Vyriausybės nustatytų turto ir pajamų lygių (ATP turto ir pajamų lygiai bei jų nustatymas apžvelgtas 5 priede), 2) VGTPĮ 12 straipsnyje nurodytas asmenų grupes, kurie turi teisę gauti antrinę teisinę pagalbą neatsižvelgiant į asmens (šeimos) turtą ir asmens pajamas²⁸ - tarp jų ir asmenys, kurie turi teisę gauti teisinę pagalbą nagrinėjant baudžiamąsias bylas pagal Baudžiamojo proceso kodekso 15 straipsnį.

Istoriškai (2012 m.-2021 m.), išskyrus pastaruosius dvejus metus (2020 m. ir 2021 m.), bendras antrinės teisinės pagalbos srautas (atvejų skaičius, kuriais suteikta antrinė teisinė pagalba) svyravo tarp 40 tūkst. ir 50 tūkst. (4 pav. 2 priede). Anot Tarybos, 2019 m. ir 2020 m. gynėjų parinkimų skaičiaus padidėjimą lėmė BPK nuostatų korekcijos. 2020 m. – 2021 m. bendrai suteiktos antrinės teisinės pagalbos atvejų nuosmukis galimai parodo COVID-19 pandemijos įtaką, o 2021 m. įvykusį gynėjų parinkimų skaičiaus sumažėjimą sąlygojo ne tik pandemija, bet ir BPK pakeitimai, susiję su gynėjo užtikrinimu bylose dėl laikino asmenų sulaikymo²⁹.

Analizuojamu laikotarpiu (2012-2021 m.), tik apie trečdalį viso ATP srauto sudaro asmenų prašymų pagrindu Tarybos priimti sprendimai suteikti ATP, o didžioji dalis atvejų - kai asmenims ATP yra paskirta baudžiamajame procese, kai gynėjo ar įgalioto atstovo dalyvavimas yra privalomas t.y. pagal VGTPĮ 12 str. 1 dalies 1 punktą. (5 pav.). Pažymėtina, kad 2005-2020 m. laikotarpiu asmenų sąrašas, kurie turi teisę gauti ATP neatsižvelgiant į turtą ir pajamas (minėtas VGTPĮ 12 str.), vis buvo plečiamas, papildomai įtraukiant naujas asmenų grupes (išplėsta nuo

²⁵ Ibid.

²⁶ 1) pareiškėjo reikalavimai yra akivaizdžiai nepagrįsti; 2) pareiškėjui tuo pačiu klausimu buvo suteikta išsami advokato konsultacija arba yra akivaizdu, kad jis tokią konsultaciją gali gauti nesinaudodamas šio įstatymo nustatyta valstybės garantuojama teisine pagalba; 3) pareiškėjas kreipiasi ne dėl savo teisių ir teisėtų interesų, išskyrus atstovavimo pagal įstatymą atvejus; 4) pareiškėjas piktnaudžiauja valstybės garantuojama teisine pagalba, savo materialiosiomis ar procesinėmis teisėmis (įstatymo 11 straipsnio 6 dalis)

²⁷ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>

²⁸ Asmenų, turinčių teisę gauti antrinę teisinę pagalbą, **neatsižvelgiant į Vyriausybės nustatytus turto ir pajamų lygius**, grupės galima apibendrintai būtų suskirstyti taip:

1) asmenys, kurie turi teisę gauti teisinę pagalbą nagrinėjant baudžiamąsias bylas pagal Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 51 straipsnį (kai įtariamasis ar kaltinamasis nemoka proceso kalbos, yra nepilnamečis, kurčias, nebylys ar turintis kitų fizinių ar psichinių trūkumų, dėl kurių negali tinkamai pasinaudoti savo teise į gynybą, yra kaltinamas nusikaltimu, už kurį gali būti skiriamas laisvės atėmimas iki gyvos galvos, sprendžiant dėl suėmimo ar išdavimo (ekstradicijos), kitais BPK numatytais atvejais);

2) nukentėjusieji baudžiamosiose bylose;

3) nepasiturintys ir socialiai pažeidžiami asmenys (neįgalūs, nedarbingi, dėl objektyvių priežasčių negalintys disponuoti savo (šeimos) turto ir lėšomis, nepilnamečiai, skolininkai vykdymo procese, kai išieškoma iš paskutinio gyvenamojo būsto, kuriame jie gyvena ir pan.);

4) itin jautriose bylose (sprendžiant dėl priverstinės hospitalizacijos, veiksnio ribojimo, tėvų valdžios apribojimo ar jo naikinimo, leidimo paimti vaiką, dėl neteisėtai išvežto ar laikomo vaiko grąžinimo);

asmenys, kuriems suteiktas pranešėjo statusas.

²⁹ p. 26-27, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>

8 iki 20-ties asmenų grupių)³⁰. Taip pat, statistika rodo, kad (6 pav. 2 priede), kad 2021 m. net 45 % (t.y. 4394 atvejai), visų Tarnybos sprendimų suteikti ATP, buvo priimti neatsižvelgiant į turtą ir pajamas (2017-2019 m. – apie 30 %).

Sudėjus atvejus, kai gynėjo dalyvavimas būtinas pagal BPK ir Tarnybos sprendimus suteikti ATP neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, matyti kad 2017-2018 m. laikotarpiu, tokių atvejų buvo 70 % ir 2019-2021 m. tokių atvejų išaugo iki 80 %. Tokią situaciją, kuomet didžioji dalis ATP yra skiriama asmenims neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, kritikavo Lietuvos advokatūros atstovai argumentuodami, kad VGTP yra skirta užtikrinti nepasiturinčių asmenų teisinę gynybą, tačiau dominuoja pagalba ne nepasiturintiems ir todėl tokia veiklų disproporcija prasilenkia su VGTP įsigimties įgyvendinimu ir kelia biudžeto problematiką³¹. Tai, kad Lietuvoje baudžiamosiose bylose, kai gynėjo dalyvavimas yra privalomas, asmenims teisinė pagalba suteikiama nevertinant jų lėšų buvo kritikuojama dar 2009 m. Valstybės kontrolės atliktame antrinės teisinės pagalbos teikimo audite. Anot pastarojo, valstybė už advokatų paslaugas neturėtų apmokėti asmenims, kurie patys pajėgūs už jas apsimokėti todėl buvo siūloma keisti teisės aktų nuostatas, reglamentuojančias antrinės teisinės pagalbos suteikimą baudžiamosios bylose. Tiek Valstybės kontrolė, tiek Lietuvos advokatūra referuoja į Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, kurioje nurodoma, kad nemokamą pagalbą valstybė turėtų suteikti, kai to reikalauja teisingumo interesai ir asmuo neturi pakankamai lėšų gynėjui samdyti³². Tačiau, kaip minėta skyriaus pradžioje, **VGTP įstatymas neapriboja prieinamumo prie teisinės pagalbos / gynybos tik nepasiturintiems asmenims ir todėl, tai, kad Tarnybos didžioji dalis pajėgumų ir resursų yra skiriama teikti ATP asmenims baudžiamajame procese, kai gynėjo dalyvavimas yra privalomas ir asmenims neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, iš prieinamumo pusės yra vertinama kaip grėsmė. Valstybė ATP teikia savo iniciatyva ir savo nuožiūra tokia apimtimi, kokia yra pajėgi šią teisę garantuoti. Kita vertus, Advokatūros kritika, visgi, išlieka tikslinga tuo atžvilgiu, kad antrinės teisinės pagalbos srantai labai jautriai reaguoja į BPK pakeitimus, kaip rodo aukščiau aptarta 2019 m., 2020 m. ir 2021 m. statistika (4 pav. ir 5 pav. – kuomet, pvz., tarp 2018 ir 2019 m. daugiau nei trečdaliu išaugo atvejų, kai asmenims ATP paskirta baudžiamajame procese, kai gynėjo ar įgalioto atstovo dalyvavimas yra privalomas) ir tai kelia papildomas įtampas VGTP sistemoje dėl finansavimo.**

Atsižvelgiant į ATP srautų jautrumą BPK ir VGTP į pakeitimams ir dėl to VGTP sistemoje kylančias įtampas (būtiną suderinti asmenų, turinčių teisę gauti ATP, skaičiaus didinimą su ATP teikimui skirtais ištekliais – žr. Error! Reference source not found. poskyrį), siūlytina inicijuojant VGTP 12 str. ar kitų teisės aktų pakeitimus, didinančius asmenų grupių, kurioms ATP teikiama neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, nustatyti reikalavimą atlikti tokio siūlomo keitimo išankstinį (*ex-ante*) sprendimo poveikio vertinimą, kuriame būtų nustatyti ir papildomo biudžeto lėšų poreikio skaičiavimai ir įvertinti, kaip siūlomas keitimas dera su VGTP ekonomiškumo principu.

Tarnybos sprendimai

Statistika rodo, kad 2012-2018 m. laikotarpiu nuo gautų prašymų suteikti ATP, tarnyba vidutiniškai priimdavo 90 % teigiamų sprendimų, tačiau 2019 – 2021 m. Tarnyba iš gautų prašymų suteikti ATP procentiškai mažiau atvejų priėmė besikreipusiam palankius sprendimus, pvz.: 2020 m. 85 % atvejų nuo gautų prašymų buvo priimti sprendimai suteikti antrinę teisinę pagalbą, 2021 m. – 83 %³³ (žr. 5 lentelė 2 priede).

Statistika taip pat rodo, kad per analizuojamąjį laikotarpį išaugo prašymų, dėl kurių nebuvo priimti sprendimai, skaičius: 2014-2020 m. laikotarpiu šis skaičius svyravo tarp 2 % ir 4 %, o 2021 m. išaugo iki 6 % (763 atvejai). Tarnyba 2021 m. veiklos ataskaitoje nurodo, kad iš 2021 m. 763 atvejų, kuomet buvo nepriimti sprendimai, 542 palikti prašymai nenagrinėti pačių asmenų prašymu, o 221 atveju buvo laukiama papildomų duomenų ir

³⁰ <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

³¹ Šios išvalgos buvo pateiktos interviu metu ir taip pat spaudoje: <https://iq.alfa.lt/advokatas-iq/uz-borto/240760>

³² <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Post/13458/antrine-teisine-pagalba-galetu-buti-ir-kokybiskesne-ir-pigesne>

³³ Iš gautų prašymų, didžiajai daliai Tarnybos yra priimami sprendimai suteikti antrinę teisinę pagalbą, sekanti procentinė dalis – sprendimai atsakyti teikti antrinę teisinę pagalbą ir likusi – prašymai, dėl kurių sprendimai nepriimti.

dokumentų³⁴ - tai suponuoja, kad Tarnybos nepriimtų prašymų procentas išaugo dėl ne nuo Tarnybos priklausančių priežasčių.

Antrame priede esančioje 6 lentelėje pateikiami statistiniai duomenys, kurie detalizuoja Tarnybos sprendimus atsisakyti teikti ATP pagal atsisakymo pagrindą. Matyti, kad 2015-2021 m. laikotarpiu apie 20 % sprendimų atsisakyti teikti ATP yra dėl to, kad besikreipiančiųjų asmenų turto ir pajamų lygiai viršija LRV nustatytus lygius. Taip pat, analizuojamu laikotarpiu vidutiniškai 10.1 % atvejų nuo visų atsisakymų buvo atsisakyta suteikti ATP, nes pareiškėjas nesutiko apmokėti nustatytos ATP išlaidų dalies. Didžiąją dalį Tarnybos sprendimų atsisakyti teikti ATP sudaro atvejai (vidutiniškai 45 % per analizuojamą laikotarpį), kuomet pareiškėjas *per tarnybos nustatytą terminą nepateikė visų šio įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nurodytų dokumentų*. Išanalizavus šiame straipsnyje įtvirtintus reikalavimus matyti, kad vienas iš reikalavimų yra dokumentų, įrodančių pareiškėjo teisę gauti antrinę teisinę pagalbą, pateikimas. Todėl galime daryti pagrįstą prielaidą, kad asmenys, kurie nepateikė VGTPĮ 18 str. 1 dalyje nurodytų dokumentų to nepadarė, nes suprato, kad jų turto ir pajamų lygis yra per didelis ir jie negalės gauti ATP. Apibendrinant šiuo duomenis, galima teigti, kad, pvz.: 2021 m. 82 % asmenų kreipėsi į Tarnybą su prašymu tikėdamiesi gauti ATP jų teisinėms problemoms spręsti, tačiau dėl LR Vyriausybės nustatytų žemų turto ir pajamų lygių tokios pagalbos negavo. LR Vyriausybės nustatytų turto ir pajamų lygių ATP gavimui neadekvatumą ir sistemos tobulinimo poreikį indikuoja ir elementarus pavyzdys: vienas iš tėvų, auginantis neįgalų vaiką, kuriam nustatytas vidutinis neįgalumo lygis, gaunantis minimalią algą bei kompensaciją už vaiko neįgalumo lygį (0,5 bazinės pensijos dydžio vaikams iki 18 metų t.y. 107 eurai), negali gauti ATP, nes jo šeimos pajamos viršytų I turto ir pajamų lygį. Toks asmuo turi teisę gauti ATP, jeigu sutinka pats apmokėti 50 % teisinės paslaugos. Pažymėtina, kad nemokamai ATP gauti negali ir skurdo riziką patiriantis asmuo: pvz., pagal 2021 m. galiojusį VRP dydį (129 Eur) nustatytas I turto ir pajamų lygis 1 asmeniui buvo 401,92 Eur, o 2021 m. absoliutaus skurdo rizikos riba buvo 483 Eur.

Kita vertus, kaip **sistemos stiprybė** vertinama tai, kad net Tarnybai priėmus sprendimą atsisakyti teikti ATP, kai asmens (šeimos) turtas viršija Vyriausybės nustatytus asmens (šeimos) turto lygius ar pareiškėjo atveju yra nustatyti ATP neteikimo pagrindai (remiantis VGTPĮ 11 str. 7 dalies 3, 4, 5, 11, 15 ir 16 punktais), pareiškėjas gali kreiptis į Tarnybą dėl savo individualios situacijos papildomo įvertinimo (11 str. 11 dalis), o Tarnyba, įvertinusi situaciją, gali suteikti ATP nepaisant turto ir pajamų normatyvų viršijimo ar neteikimo pagrindų (11 str. 10 dalis). Tačiau pažymėtina, kad Tarnybos pateiktose metinėse ataskaitose nenurodyta, kiek kartų per metus Tarnyba pasinaudojo šia diskrecija.

Statistika, pateikta 2 priedo 6 pav. rodo, kaip Tarnybos priimti sprendimai suteikti ATP pasiskirsto pagal I ir II turto ir pajamų lygius bei neatsižvelgiant į juos. 2017-2019 m. laikotarpiu Tarnybos sprendimų svyravimai suteikti ATP pagal I turto ir pajamų lygį buvo nežymūs ir sudarė iki 10 %, tuo tarpu sprendimai suteikti ATP pagal II turto ir pajamų lygį svyravimai buvo didesni ir sudarė apie 20 % (pvz., 2018 m. 1299 sprendimai ir 2019 m. 976 sprendimai). 2020 m. įvestas karantinas ir nustatyti ribojimai situaciją pakeitė iš esmės: 2020 m. 27 % sumažėjo bendrai suteiktos ATP apimtys t.y. nuo 2019 m. 49694 nukrito iki 36544 atvejų. Tarnybos priimtų sprendimų, suteikti ATP skaičius sumažėjo 34 % ir iš jų tik 2 % sumažėjo sprendimų teikti ATP neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, 36 % sumažėjo sprendimų suteikti ATP pagal II turto ir pajamų lygį ir didžiausias suteiktos ATP smukimas buvo asmenims, kuriems pagalba suteikiama pagal I turto ir pajamų lygį. Šis sumažėjimas sudarė net 48 %. **Todėl galima daryti išvadą, kad valstybėje nustatyti karantino ribojimai daugiausia apsunkino ATP gavimą asmenims, kurie yra labiausiai socialiniai pažeidžiami ir neturėjo galimybių ir sąlygų gauti pagalbos nuotoliniu būdu. Tokia situacija vertinama, kaip silpnybė. Siūlytina Tarnybai pasirengti išliginamųjų priemonių sąrašą, jeigu valstybė nustatytų įvairius teisinius režimus ir ribojimus draudžiančius gauti teisinę pagalbą įprastu būdu, kurios leistų išlaikyti vienodą paslaugos pasiekiamumo lygį, ir nevaržytų pagal I ir II turto ir pajamų lygį asmenų teisės į teisinę gynybą.**

Taip pat, 7 pav. (2 priede) pateikti duomenys rodo sumų neatitikimą: susumavus Tarnybos priimtus sprendimus suteikti ATP pagal turto ir pajamų lygius, ir į juos neatsižvelgiant, ir palyginus sumą su bendru sprendimų suteikti ATP skaičiumi, matomas skirtumas. Tarnyba nurodė, kad skirtumai atsiranda dėl to, kad sprendimai priimti

³⁴ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://vgtp.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>

antrinės teisinės pagalbos teikimui antroje byloje, kai nors žmogus atitinka turtinės padėties sąlygas, tačiau jeigu jau vienoje byloje teikiama ATP (byla dar nepasibaigusi), tai prašant pagalbos antroje byloje ir kitose bylose jam reikia susimokėti, ir II lygis nustatomas atsižvelgiant jau į turimų bylų skaičių. VGTPĮ 14 str. 7 d. nustatyta, kad už ATP teikimą kitose bylose valstybė garantuoja ir apmoka 30 procentų ATP išlaidų. **Toks teisinis reguliavimas yra kritikuotinas, nes nors asmuo atitinka I pajamų lygį, tačiau jam per metus nutikus antrajai nelaimei (pvz., civilinė byla dėl žalos atlyginimo ar santuokos nutraukimo ir pan.) asmuo, nors ir gauna nedideles pajamas, negali tikėtis antroje byloje nemokamos ATP. Ši įstatymo nuostata negali būti siejama su VGTPĮ įtvirtintu „draudimo piktnaudžiauti valstybės garantuojama teisine pagalba“ principu, nes asmeniui, atitinkančiam I turto ir pajamų lygį, atsitikus teisinei problemai, nors ir antrai per metus, turėtų būti teikiama nemokama ATP. Toks teisinis reguliavimas vertintinas, kaip nepagrįstas asmens teisės į teisinę pagalbą ribojimas ir todėl kaip VGTP sistemos silpnybė. Siūlytina keisti nustatytą teisinį reguliavimą ir panaikinti VGTPĮ 14 str. 7 dalies nuostatą, įpareigojančią asmenį, kurio asmens (šeimoms) turtas ir pajamos atitinka pirmąjį turto ir pajamų lygį, ir kuriam pagal Tarnybos sprendimus ATP jau yra teikiama vienoje byloje, o už ATP teikimą kitose bylose apmokėti VGTPĮ nustatytą ATP išlaidų dalį.**

Šiuo metu yra testuojama kompiuterizuota TEISIS sistema, kuria naudodamiesi paslaugos gavėjai galės teikti prašymus dėl ATP teikimo. Ši sistema bus integruota su IBPS (integruota baudžiamojo proceso informacine sistema; dėl būtinojo gynėjo). Tarnybos nuomone, TEISIS sistema didins VGTP prieinamumą ir palengvins naudojimą, tačiau iš STRATA atliktos apklausos (3 užduotis, 4 skyrius) matyti, kad prieinamumas tokiu būdu didės ne visoms grupėms. Pvz.: senoliams ir žmonėms, kuriems trūksta skaitmeninių įgūdžių prieinamumas nepadidės ir nepalengvės, todėl būtina išlaikyti gyvo kontakto galimybę, nes kitaip tai virs **grėsme**. Šį įžvalgą siejasi ir Teisingumo ministerijos 2019 m. viešosios konsultacijos metu atliktos apklausos išvada, kad asmenims, kuriems reikalinga VGTP, priimtinesnis „gyvas“ informacijos gavimo būdas ir tiesioginis bendravimas. Apklausos išvadose taip pat pastebima, jog ši tendencija nėra susijusi su amžiumi ar su išsilavinimu.

Tikėtina, kad TEISIS spręs ir šią Tarnybos nurodytą problemą: VGTP nuomone pats procesas (gauti ATP) yra per sudėtingas – asmenys turi pateikti dokumentus iš valstybės registru, Taryba turi vertinti turto normatyvus (NT registro duomenis apie turtą), išskirti vertes. Teikiant prašymą dėl ATP teikimo per TEISIS sistemą, duomenys apie paraiškos teikėją yra automatiškai surenkami iš valstybės informacinių sistemų ir registru todėl ši tarnybos kelta problematika (**silpnybė**) turėtų tapti nebeaktualia. Šio tyrimo imtyje nebuvo atskirai vertinama, ar TEISIS sistema yra pakankamai patogi ir intuityvi iš vartotojo pusės todėl vertinami tik bendrieji bruožai / veikimo principas.

Taip pat. elektroninės programos – skaičiuoklės, skirtos besikreipiantiems asmenims nustatyti savo turto ir pajamų lygį ir išsiaiškinti prieš kreipiantis, ar jie gali pretenduoti į nemokamą ar iš dalies nemokamą antrinę teisinę pagalbą, įdiegimas buvo rekomenduotas dar 2011 m. ŽTSI atliktame tyrime. Nors tokia pajamų ir turto skaičiuoklė yra prieinama TEISIS sistemoje (žr. 8 pav. 2 priede), **siūlytina** ją patalpinti ir atskirai Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos tinklalapyje, kur šiuo metu yra pasiekiamą aprašomojo pobūdžio informacija (PDF failas irgi pavadintas „Pajamų ir turto skaičiuoklė“) dėl turto ir pajamų lygio nustatymo, tačiau nėra funkcionalios skaičiuoklės, leidžiančios suvedus informaciją gauti preliminarų vertinimą dėl pretendavimo į nemokamą ar dalinai nemokamą ATP. Įdiegus TEISIS sistemą taip pat atliepiama ŽTSI rekomendacija dėl tvarkos įvedimo, pagal kurią VGTP pati rinktų informaciją ir duomenis apie asmens pajamas ir turtą tiesiogiai iš valstybės registru.

Teisinės pagalbos prieinamumas tam tikroms pažeidžiamoms grupėms

2012 m. Jungtinių Tautų naudojimosi teisine pagalba baudžiamosios teisės sistemoje principuose ir gairėse numatyta, jog teikiant teisinę pagalbą turi būti atsižvelgiama į specifinius pažeidžiamų grupių poreikius, apimant senyvo amžiaus asmenis, vaikus, mažumas, neįgaliuosius, psichinius susirgimus turinčius asmenis, sergančius ŽIV ir kitomis užkrečiamomis ligomis, turinčius priklausomybę nuo psichiką veikiančių medžiagų, asmenis be pilietybės, siekiančius prieglobsčio, pabėgėlius ir kt. (pvz., nustatytos specialios normos šių asmenų teisinės

apsaugos teikiant teisinę pagalbą ir pan.)³⁵. Teisinės pagalbos sistemos kokybės požiūriu aktuali gairė, kuria rekomenduojama nustatyti teisinės pagalbos teikėjų specializaciją, atstovaujant pažeidžiamas grupes³⁶.

Pagal VGTPJ 17 str.1 d. Tarnyba sudaro atskiras sutartis dėl ATP teikimo su nuolatiniais advokatais ir advokatais prireikus, pagal advokato specializaciją t.y. pagal teisės šakas, baudžiamoji, civilinė, administracinė ir pan. Pagal tai yra sudaromi ir du atskiri ATP teikiančių advokatų sąrašai, kuriuose irgi nurodoma, kokios teisės srityse advokatai teikia ATP (sąrašai pateikiami LA). Detalesnės informacijos apie advokatų specializaciją Tarnyba nepateikia, kadangi VGTPJ specializacija nėra numatyta kaip advokato atrankos kriterijus (VGTPJ 18 str. 5 d.). **TEISIS sistemoje būtų pravartu patalpinti siauresnę / konkretesnę informaciją apie advokatų specializaciją**, nei teisės sritis, pvz.: specializacija smurto artimoje aplinkoje, nepilnamečių teisinės apsaugos bylose. Tai didintų sistemos efektyvumą tikslingiau priskiriant advokatams bylas. 2022 m. kovo mėn., prieš TEISIS sistemos įvedimą, Tarnyba vykdė visų ATP teikiančių advokatų (tiek nuolatinį, tiek prireikus) apklausą dėl ATP teikimui aktualios jų specializacijos atitinkamose teisės srityse – ši informacija galėtų būti patalpinta į TEISIS. **Detalios specializacijos (advokatų stiprybių) nurodymas TEISIS sistemoje vertinimas kaip galimybė.**

Daug dėmesio tarptautinių organizacijų rekomendacijose yra skiriama poreikiui užtikrinti vaikų apsaugą baudžiamajame procese. Pavyzdžiui, tarptautinių organizacijų rekomendacijos dėl teisinės pagalbos vaikams, nustato, kad valstybės turėtų imtis tinkamų priemonių, siekdamos sukurti vaikams palankias ir pritaikytas teisinės pagalbos sistemas. Tarp šių priemonių paminėtinas **specialių mechanizmų, skirtų skatinti specializuotą teisinę pagalbą vaikams, sukūrimas, taip pat tokio teisinės pagalbos reglamentavimo ir tokios politikos, kuriuose būtų aiškiai atsižvelgiama į vaiko teises ir specialiuosius jų vystymosi poreikius, parengimas, vaikams palankių teisinės pagalbos paslaugų standartų nustatymas ir profesinių elgesio kodeksų priėmimas**³⁷. Europos Vadovų Tarybos gairėse dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo rekomenduojama sukurti „specializuotų advokatų vaikams sistemą“ (104 gairė). Padidinto dėmesio vaikams, teikiamai teisinei pagalbai, poreikį pagrindžia specifiniai vaiko poreikiai, skirtingas teisinis reguliavimas (lyginant su pilnamečių baudžiamąjį proceso reguliavimu), aukštesni teisinės vaikų apsaugos baudžiamajame procese reikalavimai. Pasak LSMC Teisės instituto tyrime³⁸ dalyvavusių advokatų, dėl šių priežasčių vaiko atstovavimas yra sudėtingesnis bei reikalaujantis daugiau žinių ir pastangų lyginant su suaugusiais.

Lietuvos teisiniame reguliavime ir praktikoje nepilnamečių poreikiams įgyvendinant teisinę pagalbą nėra skiriama daug dėmesio. Pirma, **nėra pakankamai skiriama institucinių išteklių**. Pavyzdžiui, teisinės pagalbos administravimo ir koordinavimo lygmeniu nėra institucijos, padalinio ar specialistų, kurie konkrečiai dirbtų su teisine pagalba vaikams. SGLAS teritoriniame padalinyje Kaune dirba specialistas, ypač dirbantis su teisine pagalba tarpvalstybinės vaikų globos ir vaiko grobimo bylose (1980 m. Hagos konvencija), tačiau nėra specialisto, dirbančio tik su teisine pagalba vaikams³⁹. Taip pat stokojama ir nevyriausybinių organizacijų, kurios specializuotųsi teikiant teisinę pagalbą vaikams⁴⁰ bei mechanizmų, kuriais siekiama įtraukti nevyriausybines organizacijas į teisinės pagalbos teikimą (ypač pažeidžiamoms grupėms).

Antra, **Lietuvoje teisinės pagalbos teikėjams nėra nustatyta papildomų reikalavimų atstovaujant nepilnamečius baudžiamosiose bylose**. Taip pat nėra nustatyta privalomų mokymų advokatams, teikiantiems

³⁵ Jungtinių Tautų naudojimosi teisine pagalba baudžiamosios teisės sistemoje principuose ir gairėse (JTPPG) 11 gairė, 57.

³⁶ JTPPG 13 principas

³⁷ JTPPG 11 principas, §58; taip pat žiūrėti: Gairės dėl tinkamos teisinės pagalbos vaikams, kurie yra įtariamieji ir kaltinamieji baudžiamajame procese. Rekomendacijos ir geroji praktika, skirta teisinės pagalbos teikėjams ir politikos formuotojams (2021). Prieiga per internetą: https://teise.org/wp-content/uploads/2021/11/LA-CHILD_LT-suaugusiems.pdf [žiūrėta 2022-04-30]

³⁸ Legal Aid for Children in the conflict with the Law. National Report on Lithuania May-October 2020. Prieiga per internetą: <https://latchild.eu/wp-content/uploads/2020/11/Lithuania-LA-Child-National-Report-on-Lithuania.pdf> [žiūrėta 2022-04-30].

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Nevyriausybinių organizacijos (pvz., Caritas), teikiančios pagalbą nusikaltimų aukoms, kai kuriais atvejais teikia teisinę pagalbą savo klientams. Kai kuriais atvejais šios organizacijos taip pat samdo arba padeda susirasti advokatą, kuris atstovautų joms klientų baudžiamajame procese (tai įprasta su prekybos žmonėmis ir prostitucijos aukomis dirbančiose organizacijose). Pirminę teisinę pagalbą teikiantys nevyriausybiniai subjektai, tokie kaip Teisės klinika (pirminę teisinę pagalbą teikia teisės studentai), gali teikti teisinę pagalbą konsultuodami ar rengdami teisinius dokumentus. Teisinę pagalbą pabėgėliams ar imigrantams, prašantiems pabėgėlio statuso, teikia Raudonojo Kryžiaus organizacija.

teisinę pagalbą nepilnamečiams. Kiekvienas advokatas, atsižvelgdamas į savo interesus, gali rinktis advokatūros ar kitų institucijų siūlomus mokymus. Vis dėlto mokymų, susijusių su vaikų atstovavimu baudžiamajame procese, pasirinkimas yra nedidelis⁴¹. Todėl net ir advokatai, kurie savanoriškai norėtų įgyti papildomų žinių ir kelti savo kvalifikaciją atstovaujant vaikus, galimybių dalyvauti mokymuose turi labai mažai.

Trečia, kad **Lietuvos teisės sistemoje nėra atskiro advokatų, turinčių teisę teikti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą nepilnamečiams, sąrašo⁴². Apibendrinant šiuos tris punktus, teigtina, kad advokatų specializacija nepilnamečių bylose Lietuvoje nėra įtvirtinta.**

LSMC Teisės instituto tyrime vykdytoje advokatų apklausoje buvo siekta atskleisti specializacijos stokos priežastis. Anot kalbintų advokatų, tokios specializacijos (teisininkų, besispecializuojančių nepilnamečių teisinės pagalbos srityje) trūkumas atsirado dėl daugelio priežasčių. Visų pirma, advokatai pažymėjo, kad su nepilnamečiais nesusijęs didelis darbo krūvis, nes nusikaltimai, kurių padarymu įtariamai ar kaltinami nepilnamečiai, sudarė tik nedidelę visų nusikaltimų dalį. Ypač maža tokios specializacijos paklausa pastebima mažesniuose miesteliuose, kur mažamečių įtariamųjų, kaltinamųjų ar nukentėjusiųjų darbo krūvis mažas. Antra, tyrimo dalyviai mano, kad sritis yra per siaura, nes įstatymai numato tik tam tikrus bruožus, susijusius su nepilnamečių vaidmeniu nusikalstamoje veikoje, procesus. Trečia, advokatai pripažįsta, kad bylos, viena ar kita forma, susijusios su nepilnamečiais, nėra patrauklios advokatams dėl darbo su nepilnamečiais specifikos ir sudėtingumo, specialių žinių ar įgūdžių poreikio. Tačiau tyrimo dalyviai nebuvo vieningi atsakydami į klausimą, ar mato tokios specializacijos naudą ar poreikį. Vieni linkę manyti, kad specializacija nereikalinga, o kiti mano, kad tokia specializacija gali būti naudinga. Baudžiamųjų procesų, kuriuose dalyvauja nepilnamečiai, specifikos išmanymas ir specialių žinių ar įgūdžių dirbant su nepilnamečiais turėjimas galėtų užtikrinti sklandesnį ir efektyvesnį darbą. Advokatai taip pat atkreipia dėmesį, kad yra teisėjų ir prokurorų, kurie specializuojasi minėtoje srityje, todėl advokatų specializacija taip pat galėtų būti naudinga, nes tai leistų sustiprinti bendradarbiavimą⁴³.

Lietuvos teisinės pagalbos sistemoje stokojama dėmesio ir kitoms pažeidžiamoms grupėms. Pavyzdžiui, stokojama specializacijos ir mokymų, atstovaujant tam tikras pažeidžiamas grupes kaip užsieniečiai (pvz., pabėgėliai), kurių teisine pagalba daugiau rūpinasi nevyriausybinių organizacijų, kaip, pvz., Raudonojo kryžiaus organizacija. Nėra nustatyta ir papildomų teisinės pagalbos kokybės reikalavimų ir jų užtikrinimo bei vertinimo mechanizmų, kurie padėtų užtikrinti didesnę pažeidžiamų grupių apsaugą. **Šiuos VGTP sistemos iššūkius patvirtinta ir STRATA ekspertų grupė, kuri, atlikusi VGTP sistemos kokybės vertinimą, nustatė, kad nenustatytos tam tikrų pažeidžiamų grupių tam tikros apsaugos priemonės. Paminėtina, kad valstybės garantuojama teisinė pagalba, taip, kaip ji apibrėžiama VGTPĮ ir kuruojama Teisingumo ministerijos, yra netaikoma užsieniečiams, t.y. neapima teisinės pagalbos teikimo migrantų ir pabėgėlių atveju – ją užtikrina Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (žr. VGTPĮ 1 str. 3 p.). Turimomis žiniomis Migracijos departamentas skelbia konkursą ir su konkursą laimėjusia advokatų kontora ar kontoromis sudaro teisinių paslaugų teikimo sutartį. Šios analizės metu STRATA nevertino Migracijos departamento sudarytų sutarčių ir nustatytų advokatams įkainių. Tačiau vadovaujantis sisteminiu požiūriu į valstybės valdymo institucijų sąrangą, galima teigti, kad situaciją, kai valstybėje yra įsteigta specializuota įstaiga teikianti Lietuvos gyventojams teisinę pagalbą, tačiau užsieniečiams, kurių teisę į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą nustato LR įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ ši institucija pagalbos neteikia, yra vertinama, kaip sistemos silpnybė. Siūlytina, svarstyti galimybę nustatyti tikslesnę advokatų specializaciją nepilnamečių bylose, taip pat svarstyti VGTPĮ pakeitimą nustatantį, kad VGTP sistema teikia teisinę pagalbą ir užsieniečiams, nustatytiems LR įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“. Norint tiksliai įvertinti teisinės pagalbos centralizavimo efektyvumą ir ekonomiškumą, derėtų atlikti galimo pakeitimo ex-ante vertinimą, taikant kaštų naudą analizę. STRATA įsitikinimu, taip būtų racionaliau ir efektyviau naudojamos valstybės lėšos.**

⁴¹ Vyko kai kurie (neperiodiniai) seminarai ar konferencijos, kurias organizavo mokslo institucijos, vaikų teisių apsaugos institucijos ar nevyriausybinių organizacijų (žr.: Legal Aid for Children in the conflict with the Law. National Report on Lithuania May-October 2020. Prieiga per internetą: <https://lchild.eu/wp-content/uploads/2020/11/Lithuania-LA-Child-National-Report-on-Lithuania.pdf> [Žiūrėta 2022-04-30]).

⁴² Legal Aid for Children in the conflict with the Law. National Report on Lithuania May-October 2020. Prieiga per internetą: <https://lchild.eu/wp-content/uploads/2020/11/Lithuania-LA-Child-National-Report-on-Lithuania.pdf> [Žiūrėta 2022-04-30].

⁴³ Ibid.

Visuomenės informavimas

Galiausiai, nors tyrimo metu nebuvo atskirai išsamiai nagrinėtas visuomenės informavimas apie galimybę gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, Tarnyba savo 2021 m. veiklos ataskaitoje nurodo, kad daugelis savivaldybių naudojo Visuomenės informavimo apie VGTP metodikoje⁴⁴, patvirtintoje LR teisingumo ministro 2007-02-01 įsakymu Nr. 1R-46, numatytas visuomenės informavimo priemones (dauguma savivaldybių – skelbimo lentose ir miesto stenduose), skirtas visuomenei plačiau informuoti apie galimybę gauti VGTP, jos teikimo sąlygas ir rezultatus⁴⁵. Tačiau, keletas savivaldybių (Anykščių r., Kauno m., Kazlų Rūdos, Tauragės r., Mažeikių r.) savo mieste ar rajone nepaskelbė nei vieno pranešimo, susijusio su informacija apie PTP⁴⁶. Apskritai, savivaldybių kiek rečiau pasirenkamos informavimo priemonės yra informacinių pranešimų TV, radijuje skelbimas ar susitikimų su gyventojais organizavimas, o dažniausiai naudojamos visuomenės informavimo priemonės yra informacijos pateikimas skelbimų lentose, stenduose, plakatu eksponavimas viešose vietose, informacijos publikavimas savivaldybių interneto puslapiuose, pranešimai spaudoje, lankstinukų platinimas⁴⁷. Tarnyba, savo ruožtu, siekdama informuoti gyventojus apie VGTP, organizavo susitikimus ir pasidalino informacija apie įstaigos paslaugų teikimą su įvairiomis NVO, seniūnijomis ir kt. suinteresuotomis grupėmis, parengė keletą straipsnių portalams ir laikraščiams⁴⁸.

Kita vertus, 2021 m. Tarnybos veiklos ataskaitoje, reziūnuojant tiek savivaldybių informacijos sklaidą, tiek pačios Tarnybos veiklą, informuojant gyventojus apie VGTP nurodoma panaši informacija, kaip ir 2018 m. bei 2019 m. veiklos ataskaitose, nors viena iš Teisingumo ministerijos 2019 m. rugsėji-spali vykdytos apklausos išvadų – jog „būtina didesnė informacijos sklaida apie valstybės garantuojamą teisinę pagalbą (tiek pirminę, tiek antrinę), jos pasinaudojimo galimybes ir teikimą asmenimis“⁴⁹. Turint omeny ir tai, kad 2017-2020 m. savivaldybių, skiriančių lėšas visuomenei informuoti apie VGTP tiek iš specialiosios tikslinės dotacijos, tiek savivaldybės biudžeto, skaičius sumažėjo, o ir skiriamų lėšų dydis 2019-2021 m. laikotarpyje lyginant su 2017-2018 m. laikotarpiu sumažėjo (žr. 2 lentelė), daroma prielaida, kad **išlieka didesnės informacijos sklaidos visuomenei apie VGTP poreikis (galimybė).**

2 lentelė. Savivaldybių skirtos lėšos visuomenei informuoti apie VGTP ir jos teikimo sąlygas pagal lėšų šaltinį

	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.	2021 m.
iš specialiosios tikslinės dotacijos	6960.34 Eur (11 savivaldybių)	6995.36 Eur (13 savivaldybių)	2744.62 Eur (6 savivaldybės)	3202.29 Eur (5 savivaldybės)	3860.67 Eur (5 savivaldybės)
iš savivaldybės biudžeto	2399.49 Eur (11 savivaldybių)	2618.63 Eur (10 savivaldybių)	3475.91 Eur (10 savivaldybių)	2884.55 Eur (8 savivaldybės)	3507.75 Eur (9 savivaldybės)
Viso:	9359.83 Eur	9613.99 Eur	6220.53 Eur	6086.84 Eur	7368.42 Eur

Šaltinis: parengta STRATA pagal Tarnybos 2018 m., 2019 m., 2020 m. ir 2021 m. veiklos ataskaitas

Kaip pavyzdinė informacinės sklaidos apie VGTP specialioms grupėms iniciatyva pažymėtinas 2018 m. tarnybos, bendradarbiaujant su Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga išleistas leidinys Brailio raštu, o teisinės pagalbos viešinimo platesniam asmenų ratui pavyzdys – informacinės kampanijos viešajame transporte.

Apibendrinant, galima teigti, kad pirminės teisinės pagalbos teikimas yra tinkamai organizuojamas ir lengvai prieinamas Lietuvos gyventojams. Tačiau, kadangi karantino metu įvesti apribojimai (pagalbos teikimas nuotoliniu būdu) daugiausia ap sunkino tiek PTP, tiek ATP gavimą asmenims, kurie yra labiausiai socialiai

⁴⁴ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.292311?fwid=uu1o987r8>

⁴⁵ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2021 metų veiklos ataskaita

⁴⁶ Ibid, p. 18

⁴⁷ Ibid, p. 8

⁴⁸ Ibid., p. 39-41

⁴⁹ Teisingumo ministerija (2019). Apklausos dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos patogesnio prieinamumo ir kokybės vertinimo ataskaita, p. 16.

pažeidžiami, Tarnyba ir PTP teikėjai turėtų užtikrinti didžiausią riziką patiriančių asmenų, kurie neturėjo galimybių ir sąlygų gauti pagalbos nuotoliniu būdu, teisinės pagalbos gavimą kontaktiniu būdu (gyvai).

Antrinės teisinės pagalbos prieinamumas taip pat turėtų būti didinamas socialiai pažeidžiamiausiems asmenims peržiūrint LRV nustatytus I ir II turto ir pajamų lygius – reikalinga objektyviai įvertinti Lietuvos gyventojų pragyvenimo ir pajamų lygį ir atitinkamai padidinti nustatytus lygius. Taip pat siūlytina 1) panaikinti VGTPJ 14 str. 7 dalies nuostatą, įpareigojančią asmenį, kurio asmens (šeimos) turtas ir pajamos atitinka pirmąjį turto ir pajamų lygį, ir kuriam pagal tarybos sprendimus ATP jau yra teikiama vienoje byloje, už ATP teikimą kitose bylose apmokėti VGTPJ nustatytą ATP išlaidų dalį, 2) parengti kompensacinių priemonių sąrašą atvejui, jeigu valstybė nustatytų įvairius teisnius režimus ir ribojimus, kurios leistų išlaikyti vienodą paslaugos pasiekiamumo lygį ir nevaržytų pagal I ir II turto ir pajamų kriterijus asmenų teisių ginimo. Kadangi teisė gauti ATP nėra absoliuti, prigimtinė ir neribojama ir ją suteikia valstybė savo iniciatyva ir savo nuožiūra, ir tik tokia apimtimi, kokia yra pajėgi šią teisę garantuoti, o antrinės teisinės pagalbos srantai labai jautriai reaguoja į atitinkamus BPK ir VGTPJ pakeitimus, siūlytina inicijuojant VGTPJ 12 str. ar kitų teisės aktų pakeitimus, didinančius asmenų grupių, kurioms ATP teikiama neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, nustatyti reikalavimą atlikti tokio siūlomo keitimo išankstinį (*ex-ante*) sprendimo poveikio vertinimą, kuriame būtų nustatyti ir papildomo biudžeto lėšų poreikio skaičiavimai ir įvertinti, kaip siūlomas keitimas dera su VGTP ekonomiško principu. Taip pat, kalbant apie teisinės pagalbos prieinamumą tam tikroms pažeidžiamoms grupėms, siūlytina įtvirtinti advokatų specializaciją nepilnamečių bylose.

Tiek pirminės, tiek antrinės teisinės pagalbos prieinamumą (patogumą ir greitį) turėtų didinti šiuo metu įdiegiama TEISIS sistema (galimybė gauti teisinę pagalbą nepaliekant gyvenamosios vietos), kuri taip pat supaprastins procedūras teisinės pagalbos gavėjams (pvz., prašymų teikimą), tačiau šis teigiamas poveikis numatomas tik tiems asmenims, kurie turi prieigą prie interneto ir pakankamus skaitmeninius įgūdžius.

Nors tyrimo metu nebuvo atskirai išsamiai vertinama informacijos apie VGTP sklaidą ir informacijos pasiekiamumas skirtingoms grupėms, atsižvelgiant į Teisingumo ministerijos 2019 m. vykdytos apklausos išvadas ir savivaldybių skirtų lėšų visuomenei informuoti apie VGTP ir jos teikimo sąlygų pagal lėšų šaltinį 2017-2021 m. dinamiką, daroma prielaida, kad išlieka didesnės informacijos sklaidos visuomenei apie VGTP poreikis.

3.2. Institucinė teisinės pagalbos sistema

Šioje dalyje buvo glaustai apžvelgta VGTP sistemos institucinė sąranga, kurią sudaro penkios VGTP valdymo institucijos (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, savivaldybių institucijos, VGTP ir Lietuvos advokatūra) bei VGTP koordinavimo taryba (žr. 7 priedą su šioms institucijoms priskirtomis funkcijomis). Pažymėtina, kad šiame tyrime STRATA nevertino atskirų VGTP valdymo institucijų funkcijų vykdymo.

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos koordinavimo taryba

Lietuvoje veikia Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos koordinavimo tarnyba (toliau – Koordinavimo taryba; VGTPJ 5 str., 7 str. 3 d.)). Tai kolegiali patariamoji visuomeniniai pagrindais veikianti institucija, sudaroma siekianti užtikrinti TM pavestų funkcijų VGTP srityje įgyvendinimą (VGTPJ 7 str. 2-4 p.). Tyrimo metu atlikto pusiau struktūruoto interviu su Lietuvos advokatūros tarybos atstovais metu, buvo nustatyta, kad nors pati koordinavimo tarybos idėja ir formatai yra reikalingi, tačiau turint omeny Tarybai įstatymo priskirtas funkcijas, jos veikimo formatai, kai Tarybos posėdžiai rengiami kartą ar du per metus, negali būti vertinimas kaip tinkamas ir efektyvus spręsti VGTP sistemos problemas. Tarybos efektyvių sprendimų stoką iliustruoja situacija, kai valstybė 2018 m. ir 2019 m. turėjo advokatams, prirėkus teikiantiems ATP skolą, ir tuomet advokatai, grasino nutraukti bendradarbiavimą su Tarnyba ir neteikti ATP⁵⁰. Tokia situacija, kai VGTP institucinėje sistemoje yra

⁵⁰ Lietuvos advokatūros duomenimis 2019 m. rugsėjo 1 d. VGTP Tarnybos skola advokatams, prirėkus teikiantiems ATP, siekė apie 900 tūkst. eurų. Vėliau ši skola sumažėjo iki 450 tūkst. Tačiau advokatai skaičiuoja, kad spalį, lapkritį, gruodį Tarnyba advokatams ir vėl gali įsiskolinti iki 800 tūkst. eurų, jei nebus skirta papildomų lėšų iš valstybės biudžeto. Skaityti daugiau: <https://www.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/advokatu-sabotazas-ar-valstybes-neigalumas-936676>

sukurtas aukšto lygmens tarpinstitucinio koordinavimo elementas, tačiau jis nėra įveikintas ir nepakankamai atlieka esminę paskirtį, vertinama kaip **VGTP institucinės sistemos silpnybė**.

Lietuvos advokatūra (LA)

Lietuvos advokatūra vykdo advokatų kvalifikacijos ir veiklos atitikimo įstatymų reikalavimams kontrolę: VGTPJ 10 str. nustatyta, kad Lietuvos advokatūra, siekdama padėti užtikrinti efektyvų ATP teikimą, „tikrina antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų, advokatų padėjėjų veiklos kokybę pagal Lietuvos advokatūros patvirtintas antrinės teisinės pagalbos kokybės vertinimo taisykles“. Tačiau pastebėtina, kad **LA antrinės teisinės pagalbos kokybės vertinimo taisyklės nėra patvirtintos** ir anot LA atstovų, ATP teikimo kokybės tikrinamo procedūros vykdomos tiriant asmenų skundus (žr. **Error! Reference source not found.** poskyrio dalį „Kokybės kontrolės sistema / užtikrinimas“).

Pagal Advokatūros įstatymą, LA turi pareigą užtikrinti, kad praktikuojantys advokatai, advokatų padėjėjai atitiktų profesijos atstovams keliamus aukštus standartus, kad nekiltų abejonių dėl asmens, užsiimančio advokato, advokato padėjėjo praktika, reputacijos nepriekaištingumo ir veiklos teisėtumo, nebūtų sudarytos sąlygos interesų konfliktui.

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba

Šiuo metu Lietuvoje veikiantis VGTP modelis yra mišrus ir jam būdingi du bruožai: *judicare* (teisinę pagalbą teikia privačia veikla užsiimantys teisininkai) sutarčių pagrindu ir *etatinio / viešųjų advokatų* (valstybės garantuojamos teisinės pagalbos paslaugas administruojančios institucijos įdarbina etatinius advokatus už atlyginimą)⁵¹. *Judicare* modelio minusas – jo brangumas ir poreikis dideliam biurokratiniam aparatui (atitinkamai – sunki išlaidų kontrolė), *viešųjų advokatų / etatinių darbuotojų* minusai – didelis darbuotojų darbo krūvis, galimas mažas finansavimas, sunkumai skatinant darbo efektyvumą ar advokatų pritraukimą⁵². Prieš 2014 m. VGTPJ pakeitimus, veikė penkios VGTP tarnybos, tačiau jos buvo reorganizuotos „Siekiant gerinti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos valdymą, išspręsti žmogiškųjų išteklių trūkumo tarnybose klausimą bei užtikrinti efektyvesnę valstybės biudžeto lėšų naudojimą, gerinti atliekamų funkcijų kokybę“⁵³. Taigi, šiuo metu Lietuvoje veikia centralizuota institucija, atsakinga už teisinės pagalbos teikimo administravimą ir koordinavimą – Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba. Specialios, teisinę pagalbą administruojančios ir koordinuojančios institucijos modelis yra rekomenduojamas JTO ir ES, taip pat įgyvendinamas daugelyje užsienio valstybių⁵⁴. Šis modelis padeda užtikrinti teisinės pagalbos sistemos nepriklausomumą bei viešąjį interesą, sumažina administravimo našumą teisinės pagalbos teikėjams. Nors šio tyrimo metu nevertinome VGTPT veiklos efektyvumo ir rezultatyvumo pagal kaštų ir naudą analizę, *a priori* teigiame, kad **centralizuotos sistemos nustatymas yra vertinamas kaip stiprybė**. Prie šio modelio Lietuvoje buvo pereita nuosekliai, o VGTPT atliekamos administravimo ir koordinavimo funkcijos užtikrina sistemos tvarumą.

Savivaldybės

Pirminės teisinės pagalbos teikimas yra valstybinė (valstybės savivaldybėms perduota) funkcija. Daugumoje savivaldybių PTP teikia savivaldybės administracijos valstybės tarnautojai ar darbuotojai, kurių pareigybių aprašymuose nustatytos teisinio pobūdžio funkcijos⁵⁵. Iki 2004 m. pakeitimų pirminę teisinę pagalbą teikė advokatai arba advokatų padėjėjai, su kuriais savivaldybės buvo sudariusios sutartis, tačiau ne visos savivaldybės rasdavo advokatų, norinčių šią teisinę pagalbą teikti, žmones vargino siuntinėjimas iš vienos įstaigos į kitą⁵⁶. Todėl

⁵¹ Rimkutė, R. (2011). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo problemos. Magistro baigiamasis darbas, VDU Teisės fakultetas.

⁵² Ibid.

⁵³ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/7a0393010e7311e48595a3375cdcc8a3?jfwid=-139xow1tsb>

⁵⁴ Handbook on Ensuring Quality of Legal Aid Services in Criminal Justice Processes, UNODC, 2019. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/HB_Ensuring_Quality_Legal_Aid_Services.pdf>.

⁵⁵ 2021 m. Kauno miesto ir Tauragės rajono savivaldybėse pirminę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikė advokatai, su kuriais savivaldybės buvo sudariusios paslaugų teikimo sutartis, o Vilniaus miesto savivaldybė nuo 2018 m. yra sudariusi paslaugų teikimo sutartį su Vilniaus universiteto VŠĮ „Teisės klinika“.

⁵⁶ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.240712?jfwid=-139xow1vk2>

buvo priimtas sprendimas pirminės teisinės pagalbos teikimą perduoti valstybės savivaldybėms, kaip funkciją, kurią atliks savivaldybių teisininkai. **Toks teikimo modelis yra orientuotas į paslaugos greitį ir efektyvumą**⁵⁷:

- ji suteikiama iš karto, kai asmuo kreipiasi;
- taupomos pareiškėjų lėšos bei laiko sąnaudos;
- asmenys nesiunčiami į kitas įstaigas ar institucijas;
- greičiau surenkama informacija iš savivaldybių padalinių;
- sparčiau ir efektyviau sprendžiamos įvairios pareiškėjų problemos.

Iš esmės, pirminės VGTP teikime yra laikomasi subsidiarumo principo – taip žemiausiame lygmenyje galima kontroliuoti teisinės pagalbos teikimo kokybę ir lėšų panaudojimo efektyvumą (plačiau apie PTP teikėjų veiklos kokybę - **Error! Reference source not found.** poskyryje). Taigi, tokia institucinė sąranga vertinama kaip **stiprybė**. Tačiau, kaip pažymėta Žmogaus teisių stebėjimo instituto (toliau – ŽTSI) atliktame tyrime⁵⁸, kai asmuo skundžiasi dėl savivaldybės veiksmy ar neveikimo, siekiant išvengti interesų konflikto atveju, turėtų būti plėtojama VGTPJ numatyta galimybė pirminę teisinę pagalbą teikti per advokatus bei viešąsias įstaigas, su kuriomis savivaldybės yra sudariusios sutartis.

Apibendrinant, Lietuvoje yra sukurta teisinės pagalbos institucijų sistema, numatytos VGTP valdymo institucijos, pagal kompetencijas reglamentuota jų veikla, priskirtos funkcijos (VGTPJ 5 str.). Šiai institucinei sąrangai būdinga logiška hierarchija išlaikant subsidiarumo principo įgyvendinimą, veikia centralizuota institucija, atsakinga už teisinės pagalbos teikimo administravimą ir koordinavimą (Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba) – toks specialios teisinę pagalbą administruojančios ir koordinuojančios institucijos modelis yra rekomenduojamas JTO ir ES ir yra laikytinas stiprybe. Nors *de jure* yra sudaryta Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos koordinavimo taryba, kurios galėtų būti vertinama kaip pažangi bendradarbiavimo platforma, *de facto* jos veikla nėra pilnai realizuota – ji stokoja „politinio svorio“ susidariusioms problemoms sistemoje spręsti ir užtikrinti Teisingumo ministerijai pavestų funkcijų VGTP srityje įgyvendinimą. Taip pat, atliktas esamos VGTP sistemos vertinimas rodo, kad šiuo metu teisinės pagalbos sistemoje yra nustatyti mechanizmai ir procedūros, užtikrinančios glaudų teisinės pagalbos teikėjų ir kitų specialistų (t.y. sveikatos, socialinių paslaugų, psichologinės pagalbos teikėjų) bendradarbiavimą paslaugų vaikams teikimo atveju, kuris įgalina visapusiškai suprasti auką ir įvertinti jos teisinę padėtį.

3.3. Teisinės pagalbos finansavimas ir administravimo efektyvumas

VGTPJ 36 str. 1 p. nustatyta, kad Valstybės garantuojama teisinės pagalba finansuojama iš valstybės biudžeto, o „pirminei teisei pagalbai lėšos skiriamos savivaldybėms kaip speciali tikslinė dotacija valstybinei (valstybės perduotai savivaldybėms) funkcijai atlikti“ (36 str. 2 p.). VGTP administravimo funkcija šiuo metu priskirta tarnybai, kuri turi 58 darbuotojus. „Pažymėtina, kad valstybės garantuojamos teisinės pagalbos apimtys didėja ir dėl riboto šiai sričiai skiriamo finansavimo tampa sudėtinga užtikrinti veiksmingą teisiųjų paslaugų suteikimą, kai tokia pagalba asmenims yra reikalingiausia“⁵⁹ LR teisingumo ministro valdymo sričių 2022-2024 metų strateginiame veiklos plane⁶⁰ tarp uždavinių numatoma ir „mažinti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiančių advokatų darbo krūvį ir užtikrinti adekvatų atlygį už suteikimas teises paslaugas bei šio apmokėjimo tvarkos skaidrumą“ (p. 8). „Kokybiška teisinė pagalba ir pažangios teisinės paslaugos“ – ketvirtasis iš penkių

⁵⁷ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2021). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita.

⁵⁸ Žmogaus teisių stebėjimo institutas (2011). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos prieinamumas: pirminė ir antrinė teisinė pagalba.

⁵⁹ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nr. VIII-1591 2, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 24, 27 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 51, 106 ir 322 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų.

⁶⁰ https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/dokumentai/Administracin%C4%97%20informacija/veiklos%20planai/TM2022-2024%2Bm_%2B5VP.pdf

teisingumo ministro veiklos prioritetų, skirtų Teisingumo ministerijos misijai ir XVIII LRV programos nuostatų įgyvendinimo plano veiksams bei teisingumo ministro strateginiams darbams įgyvendinti. Didelis teisinę pagalbą teikiančių advokatų darbo krūvis ir per mažas atlygis už suteiktas teisines paslaugas įvardinti kaip lemiantys teikiamos pagalbos kokybės trūkumus. Nurodoma, kad įgyvendinant šį veiklos prioritetą bus siekiama „diferencijuoti atlygį už suteiktas paslaugas pagal bylų sudėtingumą ir pobūdį, nustatyti aiškesnes sąlygas teikti antrinę teisinę pagalbą“ (p. 3) – tikimasi, kad tai padės užtikrinti teikiamos TP efektyvumą ir kokybę.

3.3.1. Advokatų darbo krūvis ir jo skaičiavimas

Šiuo metu (2022 m. balandis) valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikia 53 nuolat įdarbinti advokatai ir 473 advokatai pasitelkiami prireikus. Advokatų, nuolat teikiančių ATP, skaičių nustato teisingumo ministras, atsižvelgdamas į Tarnybos paskaičiavimus (statistinius duomenis apie ATP teikimą ir, atitinkamai, ATP poreikį), TP efektyvumo ir ekonomiškumo principus (VGTPĮ 17 str. 3 d.). Pavyzdžiui, nuo liepos 1 d. nuolatinių advokatų skaičių planuojama sumažinti iki 42, nurodant, kad pandemija pakoregavimo nuolat dirbančių advokatų veiklos apimtis ir darbo metodus⁶¹. Šie 42 advokatai bus atrinkti konkurso būdu pagal atnaujintą Advokatų, nuolat teikiančių antrinę teisinę pagalbą tvarką (konkurso nuostatus) pirmąkart sudarytos tarpinstitucinės penkių narių komisijos, sudarytos iš Teisingumo ministerijos, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos ir Lietuvos advokatūros, atstovų⁶². Advokatų, prireikus teikiančių ATP sutarčių sudarymą Tarnyba gali skelbti, jeigu mato poreikį. Informaciją apie sutarčių su advokatais, prireikus teikiančiais antrinę teisinę pagalbą, sudarymą skelbia Tarnyba savo internetinėje svetainėje esant antrinės teisinės pagalbos poreikiui, kuris nustatomas įvertinus statistinius ATP teikimo duomenis, taip pat kai dėl objektyvių priežasčių (pasibaigus sutarčiai dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo prireikus, dėl advokatų, teikiančių antrinę teisinę pagalbą, didelio darbo krūvio konkrečioje tarnybos veiklos teritorijos dalyje ar kt.) nedelsiant būtina užtikrinti ATP teikimą. Šią informaciją Tarnyba praneša ir Lietuvos advokatūrai, kuri ją taip pat paskelbia savo interneto svetainėje.

Vienuolikos metų (2011-2021) advokatų darbo krūvio (apibrėžiamo kaip vidutinis vienam advokatui tenkantis bylų skaičius per mėnesį) statistikos analizė rodo, kad Tarnybos advokatų darbo krūvis civilinėse ir administracinėse bylose buvo labai panašus ir svyravo nuo 11 iki 13 bylų per mėnesį (9 pav. 2 priede). Tačiau analizuojant Tarnybos advokatų, nuolat teikiančių ATP baudžiamosiose bylose darbo krūvį, matyti esminių svyravimų. Tarnybos advokatų nuolat teikiančių ATP baudžiamosiose bylose darbo krūvio vidurkis analizuojamu laikotarpiu yra 21,7 bylos. 2021 metais šių Tarnybos advokatų darbo krūvis buvo mažiausias ir sudarė 17 bylų, taip pat 2016, 2017, 2018 metais šie advokatai turėjo 19 bylų. Tačiau atkreiptinas dėmesys į 2019 metus, kuriais šie Tarnybos advokatai turėjo net 27 bylas per mėnesį, t.y. advokatų darbo krūvis išaugo 24,4 % lyginant su nustatytu darbo krūvio vidurkiu ir net 42,1 % lyginant su 2016-2018 metų laikotarpiu (9 pav. 2 priede). **Statistiniai duomenys rodo, kad 2019 metais lyginant su 2016-2018 m. laikotarpiu atvejų, kai gynėjo ar įgaliotojo atstovo dalyvavimas būtinas pagal BPK ir kitais įstatymų numatytais atvejais, išaugo 41,5 % (4 pav. 2 priede). Tokį augimą lėmė VGTP įstatymo nuostatų pakeitimas, kuris padidino asmenų, turinčių teisę gauti ATP neatsižvelgiant į LR Vyriausybės nustatytus turto ir pajamų lygius, sąrašą. Pastebėtina, kad 2019 m. Tarnybos advokatų skaičius buvo mažiausias per visą lyginamąjį laikotarpį t.y. 53 advokatai.**

Atkreiptinas dėmesys į duomenis, rodančius darbo krūvį advokatų, prireikus teikiančių ATP. Norint objektyviai įvertinti šių advokatų darbo krūvį reikia atsižvelgti į tai, kaip per dešimtmetį pasikeitė šių advokatų skaičius. Duomenys rodo, kad 2011 m. advokatų pasirašiusių sutartis su Tarnyba buvo 365 ir vėlesniais metais palaipsniui advokatų, prireikus teikiančių ATP skaičius, didėjo, kol 2019 m. buvo pasiekta 500 advokatų riba. Nuo 2019 m. iki 2020 m. šis advokatų skaičius praktiškai nekito, o 2021 m. nukrito iki 473. Statistiniai duomenys rodo, kad vidutiniškai vienam advokatui daugiausiai bylų teko 2011 m. - 7,51 bylos, o 2021 m. mažiausiai - 3,32 bylos. Tačiau jeigu advokatų, prireikus teikiančių ATP, darbo krūvį paskaičiuosime 500 advokatų skaičiui, matysime, kad nuo 2011 metų iki 2018 metų, šių advokatų darbo krūvis buvo panašiam lygyje t.y. svyravo nuo 4,5 iki 5,7 bylų. Bylų skaičius išaugo 2019 m. iki 6,36 bylos ir tai sudarė 23,5 % padidėjimą nuo 2018 metų bylų skaičiaus. Pabrėžtina,

⁶¹ <https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/pokyciai-kokybes-link-valstybes-garantuojamos-teisines-pagalbos-srityje>

⁶² Ibid.

kad 2020 m. ir 2021 m. galimai dėl pandemijos ir įvesto karantino sumažėjo prireikus advokatams priskirtų bylų skaičius ir pasiekė istorines žemumas.

Statistinių duomenų analizė leidžia daryti išvadą, kad 2019 m. VGTPJ nuostatų pakeitimas, sukėlęs 41,5 % teikiamos ATP atvejų augimą, kai gynėjo ar įgaliotojo atstovo dalyvavimas pagal BPK būtinas, padidino darbo krūvį advokatams, prireikus teikiantiems ATP, tačiau didžioji dalis padidėjusio krūvio visgi atiteko Tarnybos advokatams nuolat teikiantiems ATP baudžiamosiose bylose. Galima daryti prielaidą, kad Tarnybos advokatų 42,1 % išaugęs darbo krūvis iki 27 bylų per mėnesį baudžiamosiose bylose, galėjo sumažinti advokatų darbo kokybę, padidinti dirbamų viršvalandžių skaičių.

Kita problema, kurią įvardino Tarnybos atstovai ir patvirtina Tarnybos ataskaita, yra tai, kad **nėra nustatyta priemonių užtikrinti tolygų nuolat ATP teikiančių advokatų darbo krūvį, ypač baudžiamosiose bylose.** Tarnyba informavo, kad parinkdama advokatą, vadovaujasi VGTPJ nustatytais bendrais skirstymo kriterijais (18 str. 5 dalis) - atsižvelgia į pareiškėjo siūlymą dėl konkretaus advokato paskyrimo, pareiškėjo gyvenamąją vietą, advokato darbo vietą ir kitas ATP teikimui reikšmingas aplinkybes – užimtumą, darbo krūvį ir specializaciją. Tačiau Tarnybos atstovų teigimu, stokojama lygybės tarp advokatų – vieni geranoriškai pasiima daugiau bylų, kiti atsisako. Tarnyba, kas mėnesį ATP teikiantiems advokatams skiria naują bylų skaičių – maksimalūs naujai skiriamų bylų kiekiai buvo nustatyti 2010 m. sausio 19 d. VGTP kolegijos posėdyje, kuriame dalyvavo ir nuolatinių advokatų atstovai⁶³. Pasibaigus esamai nuolatinių advokatų kadencijai (2022 07 01) su naujais advokatais bus sprendžiama dėl naujai skiriamų bylų kiekių ir praktikoje pritaikomų skirstymo kriterijų, tačiau kol kas situacija tokia, kad užtikrinti vienodą darbo krūvį vadovaujantis vien naujai skiriamų bylų skaičiumi yra sudėtinga. Suprasdama, kad naujų bylų skyrimas yra tik vienas iš kriterijų ir nevisapusiškai atskleidžiantis advokatų realų užimtumą / darbo krūvį bei siekdama spręsti darbo krūvio netolygumus tarp nuolatinių advokatų, Tarnyba buvo mėginusi diferencijuoti baudžiamąsias bylas pagal kriterijus, kurie yra taikomi teismų praktikoje (atsižvelgiant į bylos sudėtingumą), tačiau to nepavyko sėkmingai įgyvendinti praktikoje, kadangi Tarnybai trūksta išsamios informacijos, reikalingos nustatyti, kokio sudėtingumo yra byla, pvz., nors iš pažiūros santuokos nutraukimo byla gali atrodyti paprasta, tačiau eigoje paaiškėja jos sudėtingumas – ginčai dėl turto, alimentų skyrimas ir pan. Tarnybos nuomone, nėra kaip nustatyti pradinius kriterijus kompleksiskai, leidžiančius iš anksto objektyviai įvertinti bylos sudėtingumą. Praktikoje tiesiog mėginama balansuoti tarp naujų bylų skyrimo ir esamų bylų išpildymo – pvz., jei advokato esamos bylos sudėtingesnės, užsitęsios, jam skiriama mažiau naujų bylų (anot Tarnybos, vidutinis atotrūkis tarp advokatų skiriant naujas bylas – 2-3 bylos). Baudžiamąsias bylas priskirti lengviau, nes jose dažniausiai numatyti reikalingi procesiniai veiksmai.

Bet kokių atveju, VGTP sistema negali remtis vien asmens geranoriškumo principu, nes tai sudaro prielaidas nevienodam darbo krūvio pasiskirstymui, įvertinus faktą, kad nuolatiniai advokatai atlyginimus gauna vienodus. Tai, kad šiuo metu yra darbo krūvio skaičiavimo problemų indikuoja ir Teisės instituto tyrimo metu pateikta advokatų neigiama nuomonė apie jų darbo krūvio ir atlyginimo skaičiavimą. Taip pat, skirtingai nei prireikus pasitelkiami advokatai, nuolat ATP teikiantys advokatai neturi pareigos kaip nors pagrįsti ataskaitose nurodoma laiką ATP teikimui, t.y. nesvarbu, kiek nurodoma laiko ATP teikimui. Šią problemą dar 2009 m. nustatė valstybės kontrolė konstatuodama, kad nėra nustatyta „advokato tinkamo darbo krūvio“ sąvoka ir maksimalus per mėnesį galimas suteikti ATP kiekis.

Kaip minėta, Tarnyba, parinkdama advokatą, atsižvelgia į VGTPJ nustatytus kriterijus (į pareiškėjo siūlymą gali būti neatsižvelgta dėl advokato darbo krūvio arba kitų aplinkybių, dėl kurių pasirinktas advokatas negali teikti ATP konkrečioje byloje). Be to, parinkdama advokatą, tarnyba pagal prieinamus duomenis teisingumo ministro nustatyta tvarka, suderinta su Lietuvos advokatūra, įvertina, ar nėra galimo interesų konflikto (VGTPJ 11 str. 9 d., 18 str. 5 d.). Šiuo metu vyksta bandomasis TEISIS sistemos eksploatavimas (ji taikoma praktikoje), kuri optimizuos advokatų atrankos ir paskyrimo procesą bei padės Tarnybai stebėti advokatų užimtumą (žr. detalesnį aprašymą 7 lentelė 2 priede).

⁶³ Posėdyje buvo nuspręsta, kad advokatams, nuolat teikiantiems ATP, baudžiamosiose bylose kas mėnesį bus paskiriama 24-26 naujos baudžiamosios bylos, civilinėse ir administracinėse – 9-12 bylų.

Apibendrinant, situacija, kai išskyrus naujų bylų priskyrimą, Tarnyba neturi nustatytų priemonių užtikrinti tolygų nuolat ATP teikiančių advokatų darbo krūvį, o dėl stipriai išaugusių ATP teikimo atvejų, Tarybos advokatų vidutinis darbo krūvis per metus išauga 42,1 % (2019 m. atvejis) ir šis augimas yra netolygiai išdalinamas su advokatais, prirėkus teikiančiais ATP, vertinama kaip grėsmė VGTP sistemai ir teikiamos teisinės pagalbos kokybei.

Siekiant atliepti advokatų krūvio paskirstymo ir vertinimo problematiką, siūlytina:

1. Nustatyti priemones ir tvarką, pagal kurią būtų užtikrinamas tolygus nuolat ATP teikiančių advokatų darbo krūvis. Siūloma nustatyti bylų sudėtingumo keturis lygius. Lygių nustatymui galimi šie kriterijai (pvz.: bylos stadija, bylos tomų skaičius, byloje esančių procesinių dalyvių skaičius, inkriminuojančių nusikalstamų veikų skaičius, proceso dalyvis turintis specifinių poreikių, bylos unikalumas ir kt.). Nustatytas bylų sudėtingumo lygis leistų objektyviau paskirstyti advokatų darbo krūvį. Galima bylų sudėtingumo skaičiavimo metodika pridedama 8 priede. Taip pat pastebėtina, kad Tarnyba gali naudoti ir Teisėjų tarybos 2015 m. gegužės 29 d. nutarimu Nr. 13P-79-(7.1.2) patvirtintą „Darbo krūvio skaičiavimo teismuose tvarkos aprašą“.
2. Nustatyti Tarnybos advokatams maksimalų bylų kiekį, ar atitinkamą balų skaičių, kuris leistų maksimaliai kokybiškai teikti ATP.
3. Dėl VGTPJ galimų nuostatų pakeitimų prognozuojant ATP suteikimo atvejų didėjimą, užtikrinti tvarų advokatų, prirėkus teikiančių ATP, bendradarbiavimą siekiant vienodu lygiu pasidalinti augiantį darbo krūvį.
4. Įpareigoti nuolatinius advokatus pildyti savo užimtumą TEISIS sistemoje (šiuo metu advokatai mokosi naudotis TEISIS sistema), kad Tarnyba galėtų lengviau reguliuoti jų darbo krūvį.

3.3.2. Advokatų apmokėjimo sistema

Advokatų apmokėjimą už ATP teikimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimo Nr. 364 „Dėl Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“. 2.1. papunktyje nustatyta, kad „užmokesčio bazinis dydis, kuris taikomas apskaičiuojant užmokestį už suteiktą antrinę teisinę pagalbą ar mediaciją šiuo nutarimu patvirtintų taisyklių nustatyta tvarka, yra 20 eurų. [Papunkčio pakeitimas Nr. 12, 2022-01-05, paskelbta TAR 2022-01-07, i. k. 2022-00234]

Būtinybė keisti nuolat ATP teikiančių advokatų apmokėjimą tvarką pereinant prie „apmokėjimo pagal atliktą darbą principo“ buvo identifikuota dar 2009 m. Valstybės kontrolės audito ataskaitoje. Šiuo metu nuolat ATP teikiantiems advokatams vis dar yra mokamas pastovus užmokestis, nepriklausantis nuo suteiktos ATP apimties ir jos kokybės. Pagal šias taisykles, nors tiek nuolat, tiek prirėkus ATP teikiančių advokatų valandinis užmokestis yra vienodas, apmokėjimo už suteiktas paslaugas tvarka yra skirtinga (žr. 8 lentelė 2 priede).

Analizuojant statistinius duomenis apie vidutinę advokato, nuolat ar prirėkus teikiančio ATP, vienos civilinės ir administracinės bylos kainą (Eur) atkreiptinas dėmesys į kainų skirtumus (10 pav. 2 priede). Tarnybos atstovai komentuodami situaciją, nurodė, kad Tarnybai kaip koordinatoriui sudėtinga parinkti gynėjus ypatingai didelės apimtys bylose, nes advokatai, su kuriais sudarytos ATP teikimo prirėkus sutartys, gali bet kada nenurodę priežasties atsisakyti teikti TP konkrečioje byloje, jei ji nėra priimtina.

Duomenys rodo (11 pav. 2 priede), kad nuolat ATP teikiančio advokato vidutinė civilinės ir administracinės bylos kaina ženkliai skiriasi nuo advokato, prirėkus teikiančio ATP. Ypatingai akivaizdūs skirtumai matyti 2011 m., 2012 m., 2015 m. ir 2016 m., kuomet Tarnybos advokato vienos bylos kaina vidutiniškai buvo beveik du kartus didesnė nei advokato, prirėkus teikiančio ATP.

Tuo tarpu iš statistinių duomenų apie vidutinę advokato, nuolat ar prirėkus teikiančio ATP, vienos baudžiamosios bylos kainą (Eur), pateikiamą 12 pav. (2 priedas), matyti, kad šios kategorijos bylų kainos situacija yra skirtinga. 2011 m. nuolat teikiančių advokatų baudžiamosios bylos kaina buvo tik 11 % didesnė nei advokatų, prirėkus teikiančių ATP. 2012 - 2016 m. laikotarpiu šis skirtumas sudarė 25 %, o 2018 – 2020 m. laikotarpiu vidutinė advokatų, nuolat teikiančių ATP vienos bylos kaina buvo vidutiniškai 11 % mažesnė nei advokatų, prirėkus teikiančių ATP. **Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2017 m. abiejų bylų kategorijose, tiek civilinių ir administracinių**

bylų, tiek baudžiamųjų bylų, kainos skirtumas ženkliai sumažėjo, o 2018 – 2020 m. Tarnybos advokatų baudžiamosios bylos kaina buvo vidutiniškai 12 % mažesnė nei advokatų, prireikus teikiančių ATP.

Analizuojant advokatų padėjėjų vidutinę bylos kainą, reikia atkreipti dėmesį, kad Tarnybos advokatai neturi savo padėjėjų, padėjėjus turi tik advokatai, kurie prireikus teikia ATP. Teisiniame reguliavime nustatyta, kad advokatų padėjėjai gauna 80 % nustatyto advokato atlygio, tačiau statistika rodo, kad advokatų padėjėjų vidutinė bylos kaina yra didesnė nei advokatų, kurie prireikus teikia ATP. 2018 m. advokato padėjėjo civilinės ir administracinės bylos kaina buvo 88 % didesnė nei šių bylų kategorijos advokatų, kurie prireikus teikia ATP ir 75 % advokato padėjėjo baudžiamosios bylos kaina buvo didesnė nei šių bylų kategorijos advokatų. 2019 m. advokato padėjėjo civilinės ir administracinės bylos kaina buvo 99 % didesnė nei šių bylų kategorijos advokatų, kurie prireikus teikia ATP ir 98 % advokato padėjėjo baudžiamosios bylos kaina buvo didesnė nei šių bylų kategorijos advokatų. **Šie duomenys rodo, kad advokatų padėjėjų bylų kainos yra visada didesnės nei advokatų, kurie prireikus teikia ATP. Taip yra dėl to, kad nors ir nustatytas mažesnis advokatų padėjėjų valandinis įkainis, tačiau jie sugaišta daugiau laiko atlikdami tam tikrus teisinius veiksmus. Atkreiptinas dėmesys, kad advokatų padėjėjams išmokama suma sudaro tik apie 3 % iš advokatams skirto užmokesčio biudžeto, tačiau įvertinus ekonomiškumo požiūriu, teigtina, kad toks vienos bylos kainų skirtumas yra nenaudingas ir ekonomiškai žalingas Tarnybos biudžetui.**

Sugretinus statistinius duomenys, rodančius suteiktos ATP skaičius, advokatų bylų skaičių per mėnesį, vidutines advokatų bylų kainas, matyti, kad svyravimai tarp bylų skaičiaus ir bylos kainos sutampa, t.y. kuo didesnis bylų skaičius, tuo mažesnė bylos kaina. Šių svyravimų sutapimai ypatingai matomi Tarnybos advokatų nuolat teikiančių ATP baudžiamosiose bylose. Šie duomenys aiškiai parodo, kad objektyvių priežasčių, dėl kurių 2017 metais abiejų bylų kategorijose bylų kainos skirtumas ženkliai sumažėjo nėra. Taip pat pastebėtina, kad per šį laikotarpį stipriai sumažėjo ir kiti Tarnybos finansiniai rodikliai (detalesnė informacija - **Error! Reference source not found.** poskyryje). **Pastebėtina, kad 2017 m. LR Teisingumo ministerija pradėjo VGTP Tarnybos veiklos tyrimą, buvo atliktas auditas, nustatyta daug veiklos trūkumų, dėl kurių buvusi Tarnybos vadovė atleista iš pareigų. 2018 m. buvo paskirta kita Tarnybos vadovė. Todėl galima daryti išvadą, kad bylų kainos ženklų sumažėjimą lėmė Tarnyboje įgyvendintos administracinės ir kontrolės priemonės.**

Duomenys rodo, kad Tarnybos advokatų, nuolat teikiančių ATP, civilinėse ir administracinėse bylose darbo krūvis yra komfortiškesnis, jie turi sąlyginai mažai bylų, ir jų bylos kainos skirtumas yra didžiausias lyginant su advokatais, prireikus teikiančiais ATP. Tuo tarpu Tarnybos advokatų, nuolat teikiančių ATP baudžiamosiose bylose, bylų skaičius gerokai viršija Tarnybos advokatų, nuolat teikiančių ATP civilinėse ir administracinėse bylose, skaičių, taip pat šių advokatų darbo efektyvumas yra aukštesnis nei Tarnybos advokatų nuolat teikiančių ATP civilinėse ir administracinėse bylose.

Svarstant teoriškai, galima teigti, kad tiek Tarnybos advokatų, tiek prireikus priimančių advokatų bylos kaina turėtų būti labai panaši, nes mokamas tas pats LR Vyriausybės nustatytas valandinis užmokestis, bylos nėra skirstomos pagal sudėtingumą. Tarnyba teigia, kad sunku parinkti gynėjus ypatingai didelės apimties bylose, todėl reikia suprasti, kad advokatai, nuolatos teikiantys ATP, dirba su sudėtingesnėmis bylomis. Tarnyba **neturi bylų sudėtingumo reitingavimo metodikos.** Todėl sudėtinga įvertinti Tarnybos advokatų ir advokatų, prireikus teikiančių ATP, bylų sudėtingumo skirtumus. Darant prielaidą, kad visgi Tarnybos advokatų bylos yra sudėtingesnės ir turint omeny, kad Tarnybos advokatai suteikia „apsauginį tinklą“ sistemai, nedideli skirtumai (vidutinės bylos kainos) gali būti pateisinami, taip pat skirtumai gali atsirasti ir dėl skirtingo advokatų profesionalumo lygio, įgūdžių, veiklos greičio, darbo planavimo ir kitų aplinkybių.

Nustačius bylų sudėtingumo lygius, bylų kainos rodiklis galėtų būti pakankamai objektyvus Tarnybos advokatų vienas iš veiklos efektyvumo vertinimo rodikliu, nes advokatai, prireikus teikiantys ATP, dirba konkurencingos rinkos sąlygomis, todėl turi maksimaliai greitai ir kokybiškai vykdyti pavestas užduotis. STRATA a priori laikosi nuostatos, kad advokatai, prireikus teikiantys ATP, maksimaliai rūpinasi savo reputacija, geru vardu ir kompetencija. Todėl teigtina, kad jeigu Tarnybos advokatų tokio pačio sudėtingumo bylos vidutinė kaina didesnė daugiau nei 30 % už prireikus ATP teikiančių advokatų bylos kainą, tai rodo Tarnybos advokatų darbo laiko kontrolės ir veiklos efektyvumo vertinimo trūkumus.

Ekspertinės diskusijos su Lietuvos advokatūros atstovais metu, buvo kelis kartus akcentuota, kad valstybė yra nustačiusi per mažą vienos valandos įkainį už suteiktą ATP. Apie per mažus valstybės nustatytus įkainius už advokatų teikiamą valstybės garantuojamą teisinę pagalbą buvo kalbama dar 2004 m., atliekant VGTP sistemos pakeitimus⁶⁴. Pažymėtina, kad LR Vyriausybė 2016 m. balandžio 13 d. nutarime Nr. 364 nustatė 11,58 euro užmokesčio bazinį dydį (UBD), kuris taikomas apskaičiuojant užmokestį už suteiktą ATP, 2020 m. sausio 1 d. UBD buvo padidintas nuo 13 iki 16 eurų, nuo 2020 m. spalio 1 d. - iki 18 eurų už valandą, nuo 2021 lapkričio 1 d. - iki 19 eurų už valandą, o 2022 m. sausio 5 d. pakeitimu UBD buvo padidintas iki 20 eurų. Taip pat 2019 m. buvo pakeistos „Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklės“ įvedant maksimalias darbo laiko už konkrečią teisinę pagalbą (procesinį veiksma) ribas. Dar 2009 m. Valstybės kontrolė konstatavo, kad „Nepakankama advokatų sugaišto laiko kontrolė didina apmokėjimo už suteiktas paslaugas rizika, taigi valstybės biudžeto lėšos gali būti panaudojamos neracionaliai“⁶⁵.

Pastebėtina, kad nėra jokių objektyvių duomenų, rodančių, kad Tarnybos advokatams būtų mokamas per mažas darbo užmokestis, ar kad nustatytas valandos įkainis, kaip užmokestis už suteiktą antrinę teisinę pagalbą, yra per mažas. Šį argumentą pagrindžia faktai, kad Tarnyba yra priėmusi reikiamą skaičių advokatų, kuriems mokamas darbo rinkoje konkurencingas darbo užmokestis, sugretinus su panašiomis profesijomis (apylinkės teismo teisėjas, STT vyriausiasis specialistas, prokuroras, kurių darbo užmokestis yra vidutiniškai 3000 - 3500 eurų neatskaičius mokesčių), taip pat Tarnyba yra sudariusi daugiau nei 500 sutarčių su advokatais, prireikus teikiančiais ATP.

2019 m. Lietuvos advokatūros užsakymu Vilmorus atliktos apklausos rezultatai rodo, kad 45 % apklaustų advokatų vienos valandos darbo įkainis yra daugiau nei 80 eurų, 27 % nurodė, kad jų įkainis - nuo 50 iki 80 eurų, 14 % nurodė nuo 30 iki 50 eurų valandinį darbo įkainį, ir tik 6 % nurodė, kad jų darbo valandos įkainis yra iki 30 eurų. Lyginant Vilmorus tyrime pateiktus duomenis ir LR Vyriausybės patvirtintą 20 eurų už valandą advokato įkainį, galima daryti **prielaidą, kad dėl advokatų didelės konkurencijos, VGTP sistema yra orientuota į vidutinio efektyvumo lygio advokatų veiklą. Šis aspektas vertintinas, kaip VGTP sistemos silpnybė.** Taip pat pažymėtina, kad **siekiant didinti advokatų veiklos kokybę nustatant tam tikrus standartus ar kontrolės elementus, derėtų kompleksiskai vertinti ir advokatų darbo užmokesčio padidinimo klausimą.**

Apibendrinus, galima teigti, kad vadovaujantis finansinio efektyvumo požiūriu, Tarnybos advokatų, nuolat teikiančių ATP civilinėse ir administracinėse bylose, veikloje matoma neefektyvios veiklos požymių. Taip pat, nors advokatų padėjėjams išmokama suma sudaro tik apie 3 % iš Tarnybos advokatams skirto užmokesčio biudžeto, tačiau įvertinus ekonomiškumo požiūriu, teigtina, kad dėl bylų aukštos kainos ir didelio kainos skirtumo tarp advokatų padėjėjų bylų kainos ir advokatų, kurie prireikus teikia ATP, jų pasitelkimas yra nenaudingas ir ekonomiškai žalingas Tarnybos biudžetui. Duomenys rodo, kad Tarnybos advokatai, nuolat teikiantys ATP civilinėse ir administracinėse bylose turi sąlyginai mažai bylų ir todėl jų darbo krūvis yra komfortiškesnis. Tuo tarpu Tarnybos advokatų, nuolat teikiančių ATP baudžiamosiose bylose, bylų skaičius gerokai viršija Tarnybos advokatų, nuolat teikiančių ATP civilinėse ir administracinėse bylose, skaičių, taip pat šių advokatų darbo efektyvumas yra aukštesnis nei Tarnybos advokatų nuolat teikiančių ATP civilinėse ir administracinėse bylose. Siūlytina Tarnybai pasitvirtinti bylų sudėtingumo lygius. Nustačius bylų sudėtingumo lygius, bylų kainos rodiklis galėtų būti pakankamai objektyvus Tarnybos advokatų vienas iš veiklos efektyvumo vertinimo rodiklių. Taip pat bylų sudėtingumo rodiklis leistų objektyviau organizuoti, stebėti ir vertinti advokatų darbo krūvį. Tarnybos siekiamybė turėtų būti, kad tokio pačio sudėtingumo Tarnybos advokatų vidutinė bylos kaina lyginant su advokatų, prireikus teikiančių ATP nebūtų didesnė nei 30 %.

3.3.3. Sistemos administravimo kaštai

Analizuojant duomenis apie antrinės teisinės pagalbos ir mediacijos paslaugų teikimui užtikrinti gauto finansavimo panaudojimą (9 lentelė 2 priede) matyti, kad didžioji dalis valstybės skirto finansavimo yra

⁶⁴ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.240712?jfwid=-139xow1vk2>

⁶⁵ p. 28 Lietuvos respublikos valstybės kontrolė (2009). Valstybinio audito ataskaita Valstybės garantuojama teisinė pagalba.

išleidžiama advokatų darbo užmokesčiui mokėti. Pavyzdžiui, įvertinus 2020 m. tarnybos ataskaitoje pateiktas biudžeto išlaidas, matyti, kad iš 4.887.946 eurų, 3.094.859 eurų (t.y. 63 %) buvo išleista apmokėti advokatų ir advokatų padėjėjų, prireikus teikiančių ATP, o 1.793.086 eurų buvo skirta Tarnybos advokatų darbo užmokesčiui. Tuo tarpu 2020 m. visų kategorijų bylose 71,12 % (iš jų advokatų padėjėjai – 0,92 %) ATP teikė advokatai, prireikus teikiantys ATP ir 28,63 % advokatai, nuolat teikiantys antrinę teisinę pagalbą, ir 0,25 % advokatai, kurie antrinę teisinę pagalbą teikė pagal sutartį konkrečioje byloje. Pastebėtina, kad teikdami visos reikalingos antrinės teisinės pagalbos 71,12 %, advokatai, prireikus teikiantys ATP, sunaudoja 63 % Tarnybos biudžeto, skirto advokatų darbo užmokesčiui. 2021 m. Tarnyba advokatams, prireikus teikiantiems ATP išleido 58,4 % biudžeto, o jie teikė visos reikalingos ATP 92,2 %. 2019 m. Tarnyba advokatams, prireikus teikiantiems ATP, išleido 69,5 % biudžeto, o šie advokatai teikė 76,9 % visos reikalingos ATP. 2018 m. Tarnyba advokatams, prireikus teikiantiems ATP, išleido 80,7 % biudžeto, o šie advokatai teikė visos reikalingos ATP 72,8 %. Šis pokytis įvyko dėl to, kad 2018 m. pirmą kartą per analizuojamą laikotarpį, Tarnybos advokatų baudžiamosios bylos kaina buvo 15 proc. mažesnė nei advokatų, prireikus teikiančių ATP. **Tačiau apibendrinus analizuojamo laikotarpio Tarnybos biudžeto ir advokatų bylų vidutinės kainos duomenis, galima daryti išvadą, kad advokatų, prireikus teikiančių ATP, veikla yra efektyvesnė ir biudžetui mažiau kainuojanti.**

Taip pat matyti, kad 2019 m. 17,6 % išaugo bendrai suteiktos ATP skaičius ir net 36,2 % ATP skaičius baudžiamosiose bylose, o tuo tarpu Tarnybos biudžetas advokatų užmokesčiui išmokėti išaugo tik 11,9 %. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad Tarnyba 2018 m. turėjo 531.680 eurų ir 2019 m. 297.000 eurų skolą, kuri sukūrė situaciją, kuomet advokatai, prireikus teikiantys ATP, grasino nutraukti bendradarbiavimą su Tarnyba ir neteikti ATP⁶⁶ Įvertinus Tarnybos biudžeto statistinius duomenis, galima teigti, kad asmenų, turinčių teisę gauti ATP, skaičiaus didinimo nesuderinimas su ATP teikimui skiriamais išteklių sukūrė papildomas įtampas VGTP sistemoje. Šios situacijos valdymui numatytos priemonės TM 2021-2030 m. plėtros programos pagrindime⁶⁷.

Statistiniai duomenys rodo, kad Tarnybos bylinėjimosi išlaidos 2015 m. buvo 262.208 eurų, 2016-2017 m. 233.261 eurų, tačiau jau 2018 m. Tarnybos bylinėjimosi išlaidos sumažėjo 27,3 % ir sudarė 169.726 eurų, o analizuojamu laikotarpiu mažiausios Tarnybos bylinėjimosi išlaidos buvo 2021 m. ir sudarė tik 103.683 eurų. Panaši situacija matyti ir su advokatų, nuolat teikiančių ATP, išlaikymo išlaidomis. 2015-2017 m. išlaikymo išlaidos buvo beveik vienodo lygio ir sudarė 279.262 eurų arba vidutiniškai 4457 eurų vienai Tarnybos advokato vietai išlaikyti, tačiau 2018 m. šios išlaidos sumažėjo 42,6 % ir sudarė 160.180 eurų, arba 2810 eurų vienai Tarnybos advokato vietai išlaikyti. 2019-2020 m. dėl pandemijos ir karantino šios išlaidos dar vidutiniškai sumažėjo 35 %. 2021 m. šios išlaidos vėl išaugo ir sudarė 198.032 eurų arba vidutiniškai 3736 eurų vienai Tarnybos advokato vietai išlaikyti t.y. 17 % mažiau lyginant su 2015-2017 m. išlaikymo išlaidomis. **Tarnybos advokato vietos išlaikymo išlaidos sudaro bendrus kaštus Tarnybos advokatams išlaikyti, todėl priimant sprendimą dėl Tarnybos advokatų skaičiaus, tai derėtų įvertinti.**

Taip pat atkreiptinas dėmesys į Tarnybos administravimo išlaidas. 2015-2017 m. jos sudarė 17 % nuo gauto finansavimo, 2018-2019 m. buvo vidutiniškai 15 %, o 2020 m ir 2021 m. išaugo iki 19 %. Galima daryti prielaidą, kad 2020 m. Tarnybos administravimo išlaidas išaugino privalomos mediacijos įvedimas. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2019 m. Tarnyba administruoja privalomą mediaciją ir tam 2020 m. buvo skirta 149.785 eurų, ir 2021 m. 262.438 eurų, tačiau Tarnybos administravimo išlaidos išaugino net 4 %. Tai leidžia daryti išvadą, kad Tarnybos administravimo funkcijos turi daug biurokратиškų procedūrų, yra vykdomos daugiausiai rankiniu būdu ir yra nepakankamai efektyvios. Kita vertus, pažymėtina, kad Tarnyba atlieka ne tik administravimo, bet ir koordinavimo funkciją: advokatų atrankos ir paskyrimas, pateiktų prašymų dėl ATP teikimo nagrinėjimas ir sprendimų priėmimas (Tarnybos atstovė minėjo, kad laiko kaštų yra skiriama statistikos rinkimui ir apdorojimui).

Apibendrinant, Tarnybos biudžeto analizė leidžia daryti išvadą, kad Tarnyba, neturėdama tvaraus finansavimo, dėl 2019 m. VGTJ nuostatų pakeitimo išaugusį darbo krūvį daugiausiai išdalino Tarnybos advokatams nuolat teikiantiems ATP baudžiamosiose bylose ir neturėjo galimybių šio krūvio proporcingai dalinti advokatams,

⁶⁶ Lietuvos advokatūros duomenimis 2019 m. rugsėjo 1 d. VGTP Tarnybos skola advokatams, prireikus teikiantiems ATP, siekė apie 900 tūkst. eurų. Vėliau ši skola sumažėjo iki 450 tūkst. Tačiau advokatai skaičiuoja, kad spalį, lapkritį, gruodį Tarnyba advokatams ir vėl gali įsiskolinti iki 800 tūkst. eurų, jei nebus skirta papildomų lėšų iš valstybės biudžeto. Skaityti daugiau: <https://www.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/advokatu-sabotazas-ar-valstybes-neigalumas-936676>

⁶⁷ <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

prireikus teikiantiems ATP. Dėl tvaraus finansavimo trūkumo susidariusi situacija buvo sprendžiama Tarnybos advokatų darbo krūvio sąskaita – tai vertinama kaip sistemos silpnybė. Siūloma: inicijuojant VGTPJ 12 str. ar kitų teisės aktų pakeitimus, didinančius asmenų grupių, kurioms ATP teikiama neatsižvelgiant į turtą ir pajamas, nustatyti reikalavimą atlikti tokio keitimo išankstinį (*ex-ante*) sprendimo poveikio vertinimą, kuriame būtų nustatyti ir papildomo biudžeto lėšų poreikio skaičiavimai ir įvardinta, kaip siūlomas keitimas dera su VGTP ekonomiškumo principu.

Taip pat, analizuojamo laikotarpio Tarnybos biudžeto ir advokatų bylų vidutinės kainos duomenys bei Tarnybos veiklos kaštai (Tarnybos administravimo išlaidas, Tarnybos advokato vietos išlaikymo išlaidos) rodo, kad advokatų prireikus teikiančių ATP veikla yra efektyvesnė ir Tarnybos biudžetui mažiau kainuojanti. Todėl, siekiant didinti Tarnybos veiklos efektyvumą, Tarnyba nustatydama advokatų nuolat teikiančių ATP skaičių, turi įvertinti šių advokatų būtiną poreikį ir nustatyti reikalingą VGTP funkcijai vykdyti minimalų jų skaičių, o pagrindinį ATP teikimo krūvį atiduoti advokatams, prireikus teikiantiems ATP.

3.4. Teisinės pagalbos kokybės užtikrinimas (paslaugos kokybė)

Tarptautiniai ir ES dokumentai bei Europos žmogaus teisių teismas nustato, kad teisinė pagalba turi būti kokybiška⁶⁸. Tačiau tarptautiniuose ir ES dokumentuose nėra pateikiami teisinės pagalbos kokybės turinio apibrėžimai. Nustatyti konkrečius kokybės užtikrinimo mechanizmus yra paliekama valstybių diskrecijai. Tiesa, 2012 m. JT principai ir gairės dėl teisinės pagalbos baudžiamojo teisingumo sistemoje prienamumo valstybėms narėms rekomenduoja įdiegti tam tikras **priemones, skirtas teisinės pagalbos kokybės užtikrinimui**:

1. asmenų, teikiančių teisinę pagalbą, akreditacijos kriterijus (15 gairė);
2. kokybės standartus teisinės pagalbos teikėjams (16 ir 14 gairės);
3. mokymus ir priežiūrą, kurią vykdo kvalifikuoti advokatai (14 gairė);
4. nuolatinės stebėsenos ir vertinimo priemones, siekiant įvertinti ir nuolat gerinti advokatų ir advokatų padėjėjų teikiamos teisinės pagalbos kokybę (16 ir 14 gairės);
5. vertinimo priemones, kuriomis sistemiškai vertinamas teisinės pagalbos teikimas, nuolat siekiant ją tobulinti (17 gairė);
6. teisinės pagalbos institucijos sukūrimas, kuri administruotų, koordinuotų ir prižiūrėtų teisinės pagalbos paslaugas bei jų kokybę (11 gairė).

Šiame skyriuje toliau pateikta kokybės aspektų, susijusių su 1), 2), 3) ir 4) rekomendacijomis analizė ir vertinimas, 4) ir 5) punktai tiesiogiai siejasi su 2, 4 ir 5-ta tyrimo užduotimis, o 6-tam punktui plėtoti skirtas **Error! Reference source not found.** skyrius, kuriame nagrinėjama institucinė teisinės pagalbos sistema.

3.4.1. ATP teikėjų veiklos kokybė

Advokatų akreditacijos kriterijai ir kokybės standartai

Pagal Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 7 straipsnį, asmuo, siekiantis tapti advokatu, turi:

- būti nepriekaištingos reputacijos;
- turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą – teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį universitetinį teisinį išsilavinimą);
- turėti ne mažesnę kaip penkerių metų teisinio darbo stažą arba būti atlikęs ne trumpesnę kaip dvejų metų advokato padėjėjo praktiką;
- būti išlaikęs advokatų kvalifikacinį egzaminą arba turėti teisės krypties socialinių mokslų daktaro laipsnį (šiam reikalavimui yra išimčių, pavyzdžiui, jei turi reikiamą teisėjo arba prokuroro darbo stažą).

⁶⁸ Žr. Nikartas S., Limantė A. (red.), 2020.

Advokatai taip pat privalo nuolat tobulinti savo profesinę kvalifikaciją (tobulinimą organizuoja Lietuvos advokatūra; Advokatūros įstatymo 39 str. 1 d. 5 p.), saugoti advokato veiklos metu jam patikėtą informaciją ir jos neatskleisti (Advokatūros įstatymo 39 str. 1 d. 3 p.). Advokato profesija taip pat yra viena iš profesijų rūšių, kurios atstovams taikomi aukšti elgesio standartai – ne tik bendražmogiški, bet ir specialūs reikalavimai, nustatyti tiek advokatūros veiklą reguliuojančiuose įstatymuose, tiek ir Lietuvos advokatų etikos kodekse.

Lietuvos advokatūra, kaip subjektas, įgyvendinantis advokatų savivaldą ir vienijantis visus advokatus (Advokatūros įstatymo 56 str.), turi ne tik teisę, bet ir pareigą užtikrinti, kad praktikuojantys advokatai, advokatų padėjėjai atitiktų profesijos atstovams keliamus aukštus standartus, kad nekiltų abejonių dėl asmens, užsiimančio advokato, advokato padėjėjo praktika, reputacijos nepriekaištingumo ir veiklos teisėtumo, nebūtų sudarytos sąlygos interesų konfliktui, t.y. Lietuvos advokatūra vykdo advokatų kvalifikacijos ir veiklos atitikimo įstatymų reikalavimams kontrolę.

Tai, kad teisinę pagalbą teikia advokatai, kuriems keliami aukšti kvalifikaciniai reikalavimai (egzaminas, advokato padėjėjo arba advokato stažo reikalavimai, reikalavimai tobulinti kvalifikaciją), **o jų veiklą prižiūri Lietuvos advokatūra, yra vertinama kaip stiprybė**, kadangi leidžia tikėtis aukštos teisinės pagalbos kokybės. Kita vertus, apart bendrųjų standartų (advokatų profesinės praktikos principų), etikos kodeksų advokatams, atskirai nėra nustatyti specialieji kokybės standartai teisinės pagalbos teikėjams, t.y. paslaugų turinio kokybės standartų nėra – tai vertinama kaip **silpnybė**, kadangi tokių standartų nustatymą rekomenduoja JTPPG 15 gairė (žr. 36 vertinimo kriterijų 3 priede).

Kokybės kontrolės sistema / užtikrinimas

Kaip minėta, pagal VGTP įstatymo 10 str., Lietuvos advokatūra, siekdama padėti užtikrinti efektyvų antrinės teisinės pagalbos teikimą, tikrina „antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų, advokatų padėjėjų veiklos kokybę pagal Lietuvos advokatūros patvirtintas antrinės teisinės pagalbos kokybės vertinimo taisykles“⁶⁹. Šios taisyklės nėra patvirtintos – tai vertinama kaip **silpnybė**.

Lietuvos advokatūra vertinimą atlieka pagal Advokatūros įstatymą, vykdydama analogiškus individualių skundų vertinimus, atitinkamai iškeldama drausmines bylas ir taikydama drausminę atsakomybę, kaip ir privačių advokatų ir klientų susitarimų atvejais. Anot LA, bet kuris dėl advokato veiklos gautas skundas (nepriklausomai nuo to, ar skundas gautas dėl VGTP, ar ne) pereina apie 25 žmonių patikros procesą. Pirmiausiai įvertinama, ar skundas dėl advokato, ar ne. Jei skundas yra dėl praktikuojančio advokato, jis nagrinėjamas **drausmės komiteto**, kurį sudaro 11 narių, posėdžio metu. Prieš komiteto posėdį, jo nariai atlieka tyrimą, gilindamiesi į skundą (koku pagrindu, kas padaryta), paimamas paaiškinimas iš advokato pagal skundo aplinkybes. Pats tyrimas neapsiriboja skundo aplinkybėmis, yra atliekamas plačiau: kaip advokatas vertina kitą advokatą. Drausmės komiteto išvada perduodama **Tarybai**, kurioje taip pat yra 11 narių, kurie įvertina komiteto atliktą darbą (ar tyrimas dėl drausmės buvo atliktas visapusiškai; nevisapusiškai atlikto tyrimo atveju jis grąžinamas komitetui) ir priima sprendimą dėl drausminės bylos iškelimo. Iškelta drausmės byla perduodama penkiems **Advokatų garbės teismo** nariams. LA atstovai pažymėjo, kad buvo diskutuota, ar į garbės teismą įtraukti visuomenės atstovus – nuspręsta neskubėti ir nustatyti, ar tam yra objektyvios priežastys, nes pagal Advokatūros įstatymą tai yra kliento ir advokato paslaptis (jau pats kliento kreipimosi į advokatą faktas yra kliento paslaptis). Tad informacijos apie tai, ko advokato buvo prašoma, atskleidimas kitiems asmenims balansuoja tarp etikos ir kliento paslapties atskleidimo principų pažeidimo. LA taip pat įvairiais atvejais suteikia rekomendacijas, pvz.: atlyginti žalą, ieškoti kompromiso ir pan.

Atsižvelgdama į egzistuojančią advokatų veiklos kokybės užtikrinimo (skundų nagrinėjimo) praktiką, LA teigė, kad kitokie standartai nėra reikalingi. Anot LA atstovo, jau dešimtmetį nesikeičia standartas (skundų srauto struktūra) – 35 % yra gaunami iš klientų, 35 % - iš oponentų, 3-5 % - iš pačios advokatūros, 10-15 % - iš institucijų (teisėjų, tyrėjų, prokurorų, ministerijų ir t.t.). Pagrindinis advokatūros argumentas, kodėl nėra reikalingi papildomi ar atskiri standartai ar papildomos patikros teisinę pagalbą teikiantiems advokatams – tai, kad advokatūrai nėra svarbu, ar už paslaugą moka valstybė, ar privatus klientas. Taip pat buvo duotas palyginimas, kad advokatūros drausminė sistema yra daug griežtesnė nei, pvz., teisėjų, kurie 2021 m. neiškėlė nei vienos drausminės bylos. LA vertinimu, papildomos patikros įvedimas VGTP teikiantiems advokatams iškreiptų sąžiningos konkurencijos

⁶⁹ <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

principą, kuomet viena grupė būtų tikrinama papildomai. Anot LA, paslaugą pats savaime tikrina gaudamas klientas (jei kokybė netinka – rašomas skundas arba atsisakoma advokato), o valstybė mokėdama už nepasiturintį asmenį gali kontroliuoti, ar iš tikrųjų buvo teikta paslauga, o kokybė turėtų būti tokio paties standarto kaip dabar.

Lietuvos advokatūrai nusiskundimus dėl advokatų teikiamos ATP paslaugų kokybės persiunčia ir juos gavusi bei įvertinusi Tarnyba, tačiau Tarnyba ATP teikiančių advokatų veiklą gali vertinti tik tiek, kiek ji atitinka ar neatitinka advokato sutartinių įsipareigojimų (VGTPĮ 9 str. 3 d. 4 p.). Paminėtina Tarnybos gaunamų įvairių skundų ir pagrįstų skundų dėl advokatų veiklos kokybės mažėjimo tendencija⁷⁰ (plačiau – sekančiame poskyryje).

Nors LA nurodyta skundų nagrinėjimo tvarka yra išsami ir nuosekli, ir ją galima vertinti kaip **stiprybę**, tokia praktika ir kontrolės sistema remiasi kokybės tikrinimo *a posteriori* principu – t.y. kokybės klausimas keliamas tik tuomet, kai yra identifikuojamas potencialus pažeidimas (gaunamas skundas), tačiau nėra *a priori* kokybės priežiūros - vertinimo mechanizmų, prevencinių priemonių, kurie nagrinėtuose tarptautiniuose standartuose yra identifikuoti kaip vienas iš kokybės užtikrinimo elementų. Tai, jog nėra atliekami planiniai advokatų veiklos auditai (o tuometinė advokatų darbo kokybė buvo įvertinta kaip nepakankama) buvo kritikuojama dar 2009 m. Valstybės kontrolės audito ataskaitoje. Sisteminio ATP teikiančių advokatų veiklos kokybės vertinimo nebuvimo problematika keliami ir 2021-2030 m. Teisingumo sistemos plėtros programos pagrindime⁷¹. Pastarajame taip pat minimi fragmentuoti advokatų suteiktų ATP paslaugų veiklos vertinimai atliekami per anketines apklausas, kurių rezultatams dėl mažo atsakiusiųjų skaičiaus trūksta reprezentatyvumo⁷².

Apibendrinant, tai, kad antrinę (retais atvejais, ir pirminę) teisinę pagalbą teikia advokatai, kuriems yra keliami aukšti kvalifikaciniai reikalavimai, o jų veiklą prižiūri Lietuvos advokatūra, yra vertinama kaip stiprybė, nes leidžia tikėtis aukštos teisinės pagalbos kokybės. Tačiau Lietuvos advokatūra nėra patvirtinusi antrinės teisinės pagalbos kokybės vertinimo taisyklių, pagal kurią vertintų tiek advokatų, tiek advokatų padėjėjų veiklą – tai vertinama kaip silpnybė. Nors siekdama užtikrinti aukštą advokatų veiklos kokybę Lietuvos advokatūra taiko išsamią ir nuoseklią skundų nagrinėjimo tvarką, skundų analizę, kaip pagrindinis teisinės pagalbos kokybės vertinimo instrumentas Lietuvoje, nėra pakankamas: ji gali netiksliai atspindėti realią situaciją apie paslaugos kokybę⁷³. Taip pat taikomi dar keli objektyvieji (duomenų apie TP sistemą analizė⁷⁴, nevyriausybinų organizacijų vykdomas monitoringas⁷⁵) bei subjektyvieji (teisinės pagalbos klientų apklauso (TM), teisės profesionalų apklauso (Tarnyba)) kokybės indikatoriai⁷⁶. Taigi, tai, kad Lietuvos teisinės pagalbos kokybės kontrolės sistema pagrįdai remiasi *ad hoc* skundų nagrinėjimu ir nėra taikomi pažangūs *a priori* teisinės pagalbos kokybės instrumentai (pvz., individualus advokatų veiklos auditas (*peer review*)⁷⁷) yra vertinama kaip silpnybė: nėra visapusiškai įgyvendinamos priemonės, kuriomis būtų sistemaiškai ir reguliariai vertinama

⁷⁰ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2021 metų veiklos ataskaita, p.27

⁷¹ <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

⁷² <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

⁷³ Skundai ne visada reprezentuoja bendrą problematiką – skundžiai ne visi TP gavėjai, nepatenkinti jiems suteiktos TP pagalbos kokybe, todėl skundi gali atskleisti tik tam tikrai grupei klientų būdingas problemas. Taip pat, yra tam tikrų klientui sunkiai pastebimų advokato veiklos aspektų, kurie skunduose nepakankamai atskleidžiami, pvz.: teisinio atstovavimo, parengtų teisinių dokumentų kokybė (šaltinis: Limantė A., Nikartas S. (ed.), Jočienė D., Totoraitis L. Veiksmingos teisinės pagalbos link: tarptautiniai teisiniai ir praktikos standartai. Monografija. Vilnius : Lietuvos teisės institutas, 2020).

⁷⁴ Pz.: atliekama Tarnybos metinėse veiklos ataskaitose

⁷⁵ Pz.: Lietuvoje teisinės sistemos tyrimus žmogaus teisių apsaugos ir teisinės pagalbos atžvilgiu atlieka Žmogaus teisių stebėjimo institutas (Limantė A., Nikartas S. (ed.), Jočienė D., Totoraitis L. Veiksmingos teisinės pagalbos link: tarptautiniai teisiniai ir praktikos standartai. Monografija. Vilnius : Lietuvos teisės institutas, 2020, p. 136)

⁷⁶ Papildoma apibendrinta informacija apie subjektyviuosius ir objektyviuosius kokybės indikatorius (vertinimo priemonės, jų panašumus ir trūkumus) pateikiama 13 priede.

⁷⁷ Tokio audito metu „vertinama ne tik advokato parengtų teisinių dokumentų kokybė, bet ir tokie aspektai kaip komunikavimo su klientu, teisinės kompetencijos, dokumentų ir pateiktų klientui aiškinimų išsamumas, aiškumas, korektiškumas, suteiktų konsultacijų laiko pakankamumas, strategijos tinkamumas kliento gynybos tikslams, išteklių paskirstymas, profesionalaus elgesio etika, rizikos valdymas ir pan.“ (Limantė A., Nikartas S. (ed.), Jočienė D., Totoraitis L. Veiksmingos teisinės pagalbos link: tarptautiniai teisiniai ir praktikos standartai. Monografija. Vilnius : Lietuvos teisės institutas, 2020, p. 132)

teisinės pagalbos teikėjų veiklos atstovaujant kokybę. Nėra preventyvaus mechanizmo, kuris leistų užtikrinti veiksmingą ir reaktyvų nekokybiškų paslaugų užkardymą. Siūlytina:

1. Teisingumo ministerijai kartu su Lietuvos advokatūra svarstyti papildomų *a priori* teisinės pagalbos kokybės instrumentų nustatymą, suderinamų su advokatų nepriklausomumu, įvertinant tai, kad advokatams taikomas veiklos nepriklausomumo principas ir griežtas kliento bei advokato santykio konfidencialumo apsaugos reikalavimas. Norint Lietuvos teisinės pagalbos sistemoje įvesti tokias pažangias advokatų veiklos priemones kaip, pvz., individualus advokatų veiklos auditas, teisės aktuose turėtų būti nustatytas reikalavimas advokatams rinkti ir saugoti dokumentus apie bylos eigą.
2. Teisingumo ministerijai vykdyti periodines reprezentatyvias ATP pasinaudojusių asmenų apklausas, kad būtų geriau identifikuota reali teikiamos ATP kokybė bei stebėti jos kaitos progresą ar regresą.
3. Vadovaudamasi VGTP Įstatymo 10 str. įtvirtinta nuostata, Lietuvos advokatūrai patvirtinti antrinės teisinės pagalbos kokybės vertinimo taisyklės, siekiant tikrinti antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų, advokatų padėjėjų veiklos kokybę.

Esama advokatų veiklos kokybė

2009 m. Valstybės kontrolės audito ataskaitoje, remiantis teisėjų apklausos rezultatais, teismų nutartimis dėl trūkumų šalinimo ir skundais, konstatuojama, kad ATP kokybė yra nepakankama ir nevertinama⁷⁸. Taip pat nurodoma, kad Teisingumo ministerija ir Lietuvos advokatūra „jau daugiau kaip ketverius metus nepatvirtina antrinės teisinės pagalbos kokybės vertinimo taisyklių, pagal kurias turėtų būti vertinama šios paslaugos kokybė“⁷⁹). Kaip minėta, pastarosios taisyklės nepatvirtintos lig šiol.

Atsižvelgiant į šiandieninę skundų ir advokato pakeitimo statistiką, pastarųjų (2019-2022 m.) Tarnybos kasmet atliekamos kitų VGTP sistemos dalyvių (institucijų) apklausos apie Tarnybos ir antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų veiklą (jos kokybę) apklausos rezultatus ir 2019 m. Teisingumo ministerijos vykdytos asmenų, pasinaudojusių ATP, apklausos rezultatus, atrodytų, kad nėra didelės skalės problemos su advokatų darbo kokybe:

- **Skundai.** Tarnyba sulaukia nedaug pagrįstų skundų dėl advokatų darbo kokybės: iš viso 2020 m. buvo gauti 257 įvairaus pobūdžio skundai dėl advokatų suteiktos (teikiamos) ATP, iš jų – 247 buvo išnagrinėti Tarnybos, 10 – persiųsti Lietuvos advokatūrai (p. 30-31)⁸⁰. Darytina prielaida, kad Tarnyba tinkamai (iš)nagrinėja skundus, nes iš 2020 m. 55-ių teismui apskustų Tarnybos priimtų sprendimų, 54 bylose pareiškėjų skundai buvo atmesti kaip nepagrįsti (p. 31).
- **Skundai ir drausmės bylos.** Lietuvos advokatūros pateikta pastarųjų trijų metų statistika dėl skundų ir drausmės bylų, liečiančių advokatus, taip pat nerodo didelės skalės problemų su advokatų darbo kokybe:
 - Viso per 2019 metus Lietuvos Advokatūra gavo 239 skundus dėl advokatų profesinės veiklos ir etikos. Advokatų Taryba atlikusi skundų tyrimus pagal juose nustatytus duomenis išskėlė 54 drausmės bylas ir jas atidavė Advokatų garbės teismui. Iš minėtų 54 drausmės bylų 8 bylos buvo dėl galimai netinkamai teiktų VGTP paslaugų.
 - Viso per 2020 metus Lietuvos Advokatūra gavo 297 skundus dėl advokatų profesinės veiklos ir etikos. Advokatų Taryba atlikusi skundų tyrimus pagal juose nustatytus duomenis išskėlė 46 drausmės bylas ir jas atidavė Advokatų garbės teismui. Iš minėtų 46 drausmės bylų 6 bylos buvo dėl galimai netinkamai teiktų VGTP paslaugų.
 - Viso per 2021 metus Lietuvos Advokatūra gavo 210 skundų dėl advokatų profesinės veiklos ir etikos. Advokatų Taryba atlikusi skundų tyrimus pagal juose nustatytus duomenis išskėlė 35

⁷⁸ <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/Post/13458/antrine-teisine-pagalba-galetu-buti-ir-kokybiskesne-ir-pigesne>

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2021). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarybos 2020 metų veiklos ataskaita. <https://vgtp.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>

drausmės bylas ir jas atidavė Advokatų garbės teismui. Iš minėtų 35 drausmės bylų 14 bylos buvo dėl galimai netinkamai teiktų VGTP paslaugų.

- **Advokato keitimo statistika.** Remiantis Tarnybos statistika⁸¹, advokatas buvo pakeistas tik 236 atvejais (2,4 % nuo visų 2021 m. antrinės teisinės pagalbos atvejų (9753) / sprendimų suteikti antrinę teisinę pagalbą). Didžioji advokatų pakeitimų dalis yra sąlygota objektyvių (nenumatomų / nekontroliuojamų) aplinkybių, pvz.: interesų konfliktas, advokatų(-čių) mirties, ligos, nėštumo atvejai ir pan. (p. 27 Tarnybos 2021 m. ataskaita). 2015 m. – 2021 m. laikotarpyje procentaliai daugiausiai sprendimų pakeisti advokatą kitu buvo priimta 2019 m. – 5,5 % nuo visų antrinės teisinės pagalbos atvejų, 2015 m.- 2021 m. vidurkis – 3.7 %.
- **VGTP sistemos institucijų apklausa.** Remiantis Tarnybos pastaraisiais trejais metais (2019-2021 m.) atliktos kitų VGTP sistemos institucijų (teismų, prokuratūrų ir ikiteisminio tyrimo institucijų) apklausos apie Tarnybos ir ATP teikiančių advokatų veiklą (jos kokybę) rezultatais, galima teigti, kad istoriškai (nuo 2019 m., kai šios apklausos imtis buvo pakankamai nebloga), advokatų veiklos vertinimas gerėjo:
 - 2019 m. apie 17 % respondentų advokatų (tiek nuolatinių, tiek prireikus) veiklą vertino nepalankiai (t.y. blogai ir labai blogai), 83 % - palankiai (t.y. patenkinamai, gerai ar labai gerai)⁸². Nuolatinių advokatų veiklą įvertino 113 respondentų, prireikus advokatų – 114.
 - 2020 m. advokatų, nuolat teikiančių ATP, veiklą palankiai įvertino 94 % respondentų, prireikus advokatų - 95 % respondentų; gerai ir labai gerai advokatų veiklą vertino apie ¾ respondentų (72 % nuolatinių advokatų ir 74 % prireikus ATP teikiančių advokatų)⁸³. Nuolatinių advokatų veiklą įvertino 124 respondentų, prireikus advokatų – 123. Didžioji dauguma (94 %) atsakiusių palankiai vertino advokatų (tiek prireikus, tiek nuolatinių) pasirengimą bylai; panašus procentas (96 %) palankiai įvertino advokatų asmenų interesų atstovavimą / gynimą.
 - 2021 m. dar didesnis procentas respondentų advokatų veiklą vertino palankiai (98 % nuolatinių ir 99 % advokatų prireikus veikla buvo įvertina palankiai) 79 % respondentų gerai ir labai gerai įvertino nuolatinių advokatų veiklą, o prireikus – 83 %. Nuolatinių advokatų ir advokatų prireikus veiklą įvertino 104 respondentai. Komentuodami vertinimą respondentai nurodė, kad „nors advokatai turi mažai laiko susipažinti su byla, tačiau gilinasi į savo atstovaujamybę problemas, yra aktyvūs siekiant taikaus sprendimo, yra punktualūs, kviečiami atvyksta laiku (laiku įspėja apie vėlavimus)“⁸⁴. Neigiamų komentarų sulaukta dėl atvejų, kai advokatas reikalingas skubiai arba kai reikalingi advokatai keliuose bylose, tačiau negali atvykti į planuojamus procesinius veiksmus dėl užimtumo kitose bylose; keli atsakiusieji pažymėjo advokatų kompetencijos, motyvacijos trūkumą. Toje pačioje apklausoje 97 % respondentų palankiai vertino ir advokatų (tiek nuolat, tiek prireikus teikiančių ATP) asmenų interesų atstovavimą / gynimą.
- **Paslaugos gavėjų apklausa.** 2019 m. Teisingumo ministerijos atliktos viešosios konsultacijos pirmuoju etapu vykdyta apklausa parodė, kad beveik penktadalis respondentų (18 %), kurie naudojos antrine teisine pagalba, teikė skundus dėl advokatų – jų darbo kokybės⁸⁵. Kadangi nenurodyta šio klausimo atsakymų imtis, tačiau įvardinta, kad į šį klausimą buvo prašyta atsakyti tų respondentų, kuriems yra tekę naudotis *antrine* teisine pagalba, ir darant prielaidą, kad visi jie atsakė į klausimą, tuomet šio klausimo imtis (atsakiusių skaičius) apie 113 respondentų. Tokiu atveju advokatus skundė – apie 20 respondentų. Iš skundusiųjų **43 %** nurodė esantys **nepatenkinti skundo nagrinėjimu**, nes advokatui nebuvo pritaikyta drausminė nuobauda. TM tai (advokatų darbą) įvardino kaip pagrindinį

⁸¹ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>

⁸² Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2020). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarybos 2019 metų veiklos ataskaita. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>, p. 49-50.

⁸³ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2021). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarybos 2020 metų veiklos ataskaita. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>, p. 48-49.

⁸⁴ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>, p. 43.

⁸⁵ Teisingumo ministerija (2019). Apklausos dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos patogesnio prieinamumo ir kokybės vertinimo ataskaita.

nepasitenkinimą dėl ATP⁸⁶. Taip pat respondentų, kurie naudojami antrine teisine pagalba, buvo klausiama, kas, Jų nuomone, pagerintų jos kokybę – 45 % pasinaudojusių ATP respondentų nurodė, kad kokybę pagerintų, „jei būtų griežčiau prižiūrėta antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų veikla“⁸⁷ (p. 10). Tačiau, keltinas klausimas, ar apklausos respondentai apskritai yra susipažinę su taikoma advokatų veiklos priežiūra, kad galėtų atsakyti į tokį anketos klausimą. Trečdalis pasinaudojusių ATP taip pat mano, kad ATP kokybę pagerėtų „jei advokatui, teikiančiam teisinę pagalbą, būtų vykdoma atestacija“. Šios TM apklausos rezultatus reiktų vertinti kritiškai, kadangi apklausa nėra reprezentatyvi visų ATP gavėjų atžvilgiu. Taip pat žinoma, kad Tarnyba gauna daug nepagrįstų skundų. Nors šios apklausos rezultatai taip pat rodo, kad 78 % pasinaudojusių ATP respondentų kreipėsi dėl advokato keitimo, bet jis nebuvo pakeistas, anot Tarnybos atstovės, Tarnyba dažnu atveju susilaukia nepagrįstų prašymų keisti advokatą, pvz., dėl lyties.

Reziumuojant, skundų ir advokatų keitimo statistikos, Tarnybos kasmetinė VGTP institucijų ir TM vykdyta asmenų, pasinaudojusių ATP, apklausų duomenų analizę, galima daryti išvada, kad duomenys rodo, jog tiek Tarnybos advokatų, tiek advokatų, prireikus teikiančių ATP, vykdoma veikla yra tinkamos kokybės, tačiau, kaip minėta ankstesniame poskyryje, šie rodikliai nėra pakankami objektyviai nustatyti, ar esama advokatų teikiamos TP yra geros kokybės. Minėtų apklausų rezultatai gali būti kvestionuojami dėl metodologijos ir reprezentatyvumo. Pabrėžtina, kad šio tyrimo metu nebuvo atlikta teismų nutarčių dėl trūkumų šalinimo analizė.

3.4.2. Advokato pasirinkimo galimybė

1966 m. JT Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte⁸⁸ nurodoma kiekvieno kaltinamojo teisė gauti savo pasirinkto advokato pagalbą. Europos Komisijos rekomendacijoje dėl įtariamųjų ar kaltinamųjų teisės į teisinę pagalbą baudžiamajame procese⁸⁹ teigiama, kad „Parenkant teisinę pagalbą teikiančią advokatą, nacionalinėse teisinės pagalbos sistemose turėtų būti kuo daugiau atsižvelgiama į įtariamųjų arba kaltinamųjų ir prašomų išduoti asmenų pageidavimus ir norus.“ (3 skirsnis, 24 punktas).

Lietuvoje pareiškėjams yra suteikta galimybė pasirinkti bet kurį advokatą Lietuvoje (VGTPĮ 17 str. 5 p.). Tarnyba, parinkdama advokatą, atsižvelgia į (VGTPĮ 18 str. 5 p.):

- pareiškėjo siūlymą dėl konkretaus advokato paskyrimo
- pareiškėjo gyvenamąją vietą
- advokato darbo vietą
- advokato darbo krūvį
- ir į kitas antrinės teisinės pagalbos teikimui reikšmingas aplinkybes.

Į pareiškėjo siūlymą dėl konkretaus advokato paskyrimo **gali būti neatsižvelgta** dėl advokato darbo krūvio arba kitų aplinkybių, dėl kurių pasirinktas advokatas negali teikti antrinės teisinės pagalbos konkrečioje byloje. Be to, parinkdama advokatą, tarnyba pagal prieinamus duomenis teisingumo ministro nustatyta tvarka, suderinta su Lietuvos advokatūra, įvertina, ar nėra galimo interesų konflikto (Įstatymo 11 str. 9 d., 18 str. 5 d.). **Galimybė dalyvauti advokato parinkimo procese vertintina kaip stiprybė.** Taip pat, kaip minėta **Error! Reference source not found.** poskyryje, advokatai keičiami gan retais atvejais ir dėl objektyvių priežasčių.

Įstatymas suteikia galimybę Tarnybai reaguoti į kliento prašymą pakeisti advokatą kitu, jei paaiškėja esant tokį prašymą pagrindžiančių aplinkybių. Tarnybos sprendimu antrinę teisinę pagalbą teikti paskirtas advokatas gali

⁸⁶ Teisingumo ministerija (2019). Apskritojo stalo diskusija „Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos efektyvumo didinimas“.

⁸⁷ Teisingumo ministerija (2019). Apklausos dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos patogesnio prieinamumo ir kokybės vertinimo ataskaita.

⁸⁸ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas // Valstybės žinios, 2002 08 02, Nr. 77-3288 (angl. International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>

⁸⁹ 2013 m. lapkričio 27 d. Komisijos rekomendacija dėl įtariamųjų arba kaltinamųjų teisės į teisinę pagalbą baudžiamajame procese // OJ C 378, 24.12.2013, p. 11–14. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32013H1224%2803%29>

būti pakeistas pareiškėjo arba paties advokato motyvuotu rašytiniu prašymu, jeigu nustatomas interesų konfliktas arba kitos aplinkybės, dėl kurių antrinę teisinę pagalbą teikiantis advokatas negali teikti antrinės teisinės pagalbos konkrečioje byloje (Įstatymo 18 str. 8 d.). Taigi pagrindas valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai priimti sprendimą dėl antrinę teisinę pagalbą teikiančio advokato pakeitimo kitu advokatu gali būti ir kitos (su interesų konfliktu nesusijusios) pareiškėjo arba paties advokato motyvuotame rašytiniame prašyme išdėstytos aplinkybės. Įstatymas nepateikia nei baigtinio, nei pavyzdinio tokių aplinkybių sąrašo, kas reiškia, jog minėtas klausimas yra vertinamojo pobūdžio ir turi būti sprendžiamas kiekvieną kartą individualiai, atsižvelgiant į susiklosčiusią faktinę situaciją.

Vienas iš kertinių advokato veiklos principų yra lojalumas klientui ir interesų konflikto vengimas (Advokatūros įstatymo 5 str., 5 p.). Advokato ir kliento santykis grindžiamas pasitikėjimu, todėl **galimybė daryti įtaką parenkant ar keičiant advokatą neabejotinai vertintina kaip teisinės pagalbos sistemos stiprybė.**

Laisvė pasirinkti advokatą siejama su pasitikėjimu grįstų santykių užmezgimu, kurie yra esminiai siekiant kokybiško kliento atstovavimo. Todėl siekiant klientui padėti išsirinkti jo interesų požiūriu tinkamą advokatą, tikslinga pateikti išsamią informaciją apie advokatą, jo patirtį, kvalifikaciją. Pagal LR advokatūros įstatymą, Lietuvos praktikuojančių advokatų sąrašą skelbia Lietuvos advokatūra savo interneto svetainėje⁹⁰. Šiame sąrašė pateikiama į jį įrašyto advokato vardas, pavardė, darbo vieta, darbo vietos adresas ir kita advokato nurodyta, su jo profesine veikla susijusi reikšminga informacija, tokia kaip specializacija. Tačiau ši papildoma **informacija nurodyta ne visais atvejais**. Taip pat, tam tikroms grupėms klientų, kaip vaikai, negalią turintys asmenys, galėtų būti teikiama jiems aktuali informacija - apie advokato kvalifikaciją atstovaujant šias specifines klientų grupes, kalbų žinojimą ir pan. – tai vertintina kaip **galimybė**.

3.4.3. PTP teikėjų veiklos kokybė

Vertinant PTP kokybę, atkreiptinas dėmesys į asmenų, kuriems buvo suteikta PTP skaičių. 2010-2021 m. laikotarpiu, kiekvienais metais ši pagalba buvo vidutiniškai suteikta daugiau nei 42 tūkst. asmenų. Daugumoje savivaldybių 2021 m. pirminę teisinę pagalbą teikia savivaldybės administracijos valstybės tarnautojai ar darbuotojai, kurių pareigybių aprašymuose nustatytos teisinio pobūdžio funkcijos⁹¹. Kauno m. savivaldybėje PTP teikė 3 advokatai pagal su savivaldybe sudarytas paslaugų teikimo sutartis, Tauragės r. sav. – 1 advokato padėjėjas, o Vilniaus m. sav. – apart savivaldybės, ir Vilniaus universiteto viešojo įstaiga „Teisės klinika“, su kuria Vilniaus m. sav. yra sudariusi paslaugų teikimo sutartį nuo 2018 m.

2019 m. TM atliko teisinės pagalbos gavėjų apklausą ir PTP vertinimą, kuriame buvo konstatuota, kad „didžioji dauguma respondentų, pasinaudojusių pirmine teisine pagalba, teigė, kad jiems neteko ilgai laukti priėmimo laiko [83 %], pirminės teisinės pagalbos teikimo metu jiems buvo suteikta išsami ir aiški konsultacija [81 %], pirminę teisinę pagalbą teikiantys padėjo užpildyti reikiamus dokumentus (99 %), o konsultacijai skirto laiko pakako (98 %). Beveik absoliučiai daugumai respondentų patiko pirminė teisinė pagalba ir ją siūlytų savo pažįstamiems.“⁹²

Pagal VGTPĮ įstatymo 8 str. 3 p. savivaldybių institucijos kiekvienais metais teisingumo ministro nustatyta tvarka teikia Tarnybai veiklos organizuojant ir teikiant PTP ataskaitas, kurias Tarnyba įtraukia į savo metines veiklos ataskaitas. Tačiau pažymėtina, kad Tarybos atskaitose nėra pakankamai objektyvių duomenų, kurie leistų tinkamai vertinti PTP kokybę, trūksta vertinimo kriterijų, ypač orientuotų į rezultatą, o ne į procesą, leidžiančių plačiau pakomentuoti PTP teikimo kokybę. Ši problema yra akcentuojama ir Teisingumo sistemos 2021-2030 m. plėtros programos paskirties dokumente, kuris konstatuoja, kad nėra objektyvių kokybinių PTP teikimo vertinimo rodiklių: nustatytoje tvarkose ir savivaldybių teikiamose atskaitose nurodoma informacija apie suteiktas viešąsias paslaugas yra kiekybinė (t.y. remiasi kiekybiniais rodikliais, pvz.: pareiškėjų skaičiumi, parengtų

⁹⁰ <https://www.advokatura.lt/irasai/advokatu-paieska/>

⁹¹ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2021). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita.

⁹² Teisingumo ministerija (2019). Apklausa dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sistemos patogesnio prieinamumo ir kokybės vertinimo ataskaita.

dokumentų skaičiumi ir pan.). Ši kiekybinė informacija neleidžia deramai įvertinti teikiamos PTP kokybės (nėra informacijos, kokių kokybinių veiklos rezultatų buvo pasiekta)⁹³. Vienintelis kriterijus, kuris šiuo metu leidžia nors ir nedidele dalimi vertinti savivaldybių PTP kokybę yra „Savivaldybės pirminės valstybės garantuojamos teisinės pagalbos specialistų netiksliai (netinkamai) užpildytų prašymų suteikti antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą skaičius nuo visų savivaldybės (arba nuo visų savivaldybių) parengtų prašymų suteikti antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą skaičiaus, proc.“, kuris nurodytas LR teisingumo ministro valdymo sričių 2021-2023 m. strateginiame veiklos plane. Šio kriterijaus įvertis turėtų neviršyti 5 %. Tarnyba savo 2021 m. ataskaitoje informuoja gaunanti nedaug netiksliai (netinkamai) pirminės teisinės pagalbos specialistų užpildytų prašymų suteikti ATP (o jų skaičius nuo 2018 m. mažėja): 2021 m. – 1,4 % (164 atvejai iš 11744 gautų prašymų), 2020 m. – 1,6 %, 2019 m. – 1,7 %, 2018 m. – 1,7 %⁹⁴. Paminėtini nuokrypiai tarp savivaldybių, pvz.: 2021 m. procentiškai daugiausiai netinkamai užpildytų prašymų gauta iš Elektrėnų sav. (5,1 %) Švenčionių r. sav. (4,9 %) ir kt. Taip pat atkreiptinas dėmesys į faktą, kad Tarnyba 2021 m. gavo tik 2 skundus, susijusius su pirminės teisinės pagalbos teikimu, 2020 m. – 6 skundus. Tai irgi suponuoja aukštą PTP teikimo kokybę.

Telefoninio interviu metu apklausus 10-ties savivaldybių⁹⁵ atstovus apie reikalavimus, keliamus pirminės teisinės pagalbos specialistams, paaiškėjo, kad būtinas aukštojo socialinių mokslų teisės krypties išsilavinimas – kai kuriose savivaldybėse būtinas universitetinis išsilavinimas, kitose – pakanka koleginio⁹⁶. Tai leidžia daryti prielaidą, kad yra užtikrinami reikalavimai kvalifikuotam PTP teikimui savivaldybėse.

Siekiant nustatyti, kaip savivaldybėms sekasi rengti nesudėtingus procesinius dokumentus (susijusius su VGTPJ 15 str. pakeitimu įsigalėjusiu 2020 liepos 15 d.), į savivaldybių ataskaitose teikiamų rodiklių sąrašą siūloma įtraukti statistiką, kiek procentų savivaldybių ruošų procesinių dokumentų yra priimami teismų, o kiek – atmetami, identifikuojant šalintinus trūkumus ir juos įvardinant. Šio rodiklio stebėseną galėtų būti įgalinta per TEISIS sistemą. Siekiant stebėti PTP kokybę, TM rekomenduojama reguliariai vykdyti reprezentatyvias (pvz.: užsakant „Omnibus“ metodu atliekamą apklausą) pirmine teisine pagalba pasinaudojusių asmenų apklausas ar savivaldybėms suteikti asmenims galimybę palikti atsiliepimus apie gautos paslaugos kokybę. Prie paslaugos kokybės stebėjimo gerinimo prisidės ir TEISIS sistema, kurioje galima pateikti gautos PTP konsultacijos kokybės vertinimą (jos atskirus aspektus – komunikavimą, teikėjo elgesį, bendravimą, proceso organizavimą ir .t.t), turėtų būti užtikrinta galimybė palikti atsiliepimą „gyvai“.

Apibendrinant, galima teigti, kad nėra pakankamai objektyvių duomenų, leidžiančių išsamiai ir objektyviai įvertinti PTP teikimo kokybę. Siūlytina reguliariai vykdyti reprezentatyvias PTP pasinaudojusių asmenų apklausas ar savivaldybėms suteikti asmenims galimybę palikti atsiliepimus apie gautos paslaugos kokybę.

VU Teisės klinika

Vilniuje nuo 2018 m. PTP teikia ne tiek savivaldybė, bet ir VU Teisės klinika. Klinikoje konsultuoja vyresniųjų kursų Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto studentai. Jų skaičius nuolat kinta – nuo 12 iki 15. Anot įstaigos vadovės, studentai turi neblogas civilinės teisės, darbo teisės žinias. Įstaigos vadovės vertinimu, studentai yra geranoriški, nestokoja entuziazmo ir kantrybės bandant išspręsti ir „beviltingas situacijas“ (kas vertintina kaip **stiprybė**), tačiau daugumą konsultacijų Klinikos studentai teikia savarankiškai – tai kelia **grėsmę** teikiamos PTP kokybei, kadangi studentams gali stigti žinių. Situacija komplikuoja ir tai, kad asmeniui pagal Įstatymą konsultacija tuo pačiu klausimu gali būti suteikiama tik kartą, taigi, situacijoje, jei po konsultacijos suteikimo paaiškėja, kad paslaugą teisęs studentas padarė klaidą, nėra numatytas mechanizmas jos ištaisymui. Kita vertus, paslaugų kokybę siekiama užtikrinti praktikos grupių kuratorių pagalba – įstaigoje savanorystės pagrindais darbuojasi 20 kuratorių

⁹³ <https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/Teisingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf>

⁹⁴ P. 19, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2021). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita.

⁹⁵ Anykščių rajono, Druskininkų rajono, Klaipėdos rajono, Mažeikių rajono, Šakių rajono, Šiaulių miesto, Širvintų rajono, Švenčionių rajono, Telšių rajono ir Trakų rajono.

⁹⁶ Universitetinis išsilavinimas būtinas Šiaulių miesto, Šakių rajono, Mažeikių rajono savivaldybėse, koleginio pakanka Anykščių ir Telšių rajonų savivaldybėse, kitos – nepatikslingo, ar pakanka koleginio, ar būtinas universitetinis išsilavinimas.

(profesionalių teisininkų, advokatų, Teisės fakulteto mokslo darbuotojų), kurie pagal poreikį konsultuoja studentus – tai vertintina kaip **stiprybė**. Taikoma praktika, kad kilus bent menkiausiai abejonei konsultacija būtų teikiama tik pasitarus su kuratoriais ar įstaigos vadovu – tai leidžia išvengti klaidų. Kita vertus, iš paslaugos gavėjo perspektyvos, studentų žinių stoka ir poreikis konsultuotis kartais turi įtakos ir konsultacijos formai - ji gali būti pertraukta ir pabaigta teikti jau po konsultacijos su kuratoriais.

Taigi, viena vertus, tai, kad studentams gali trūkti teisinių žinių, praktinės patirties ir nėra mechanizmo klaidoms ištaisyti (kreiptis tuo pačiu klausimu dėl PTP galima tik kartą) vertintina kaip grėsmė teisinės pagalbos kokybei. Kita vertus, šioms rizikoms minimizuoti yra įdiegtas mechanizmas - kuratorių priežiūra, nors konsultacijos su jais ir gali pailginti klausimo išsprendimą laiką. Kaip stiprybė vertintinas ir studentų geranoriškumas ir ryžtas pagalbėti net sudėtingiausiose situacijose.

Anot įstaigos vadovės, per pastaruosius keletą metų oficialių skundų dėl konsultavimo kokybės nebuvo (ar nebuvo apie juos žinoma). Kita vertus, atsižvelgiant į problemas, dėl kurių ateinama konsultuotis, specifika (neretai tai būna iš esmės neišsprendžiamos problemos, pavyzdžiui, praleisti visi įmanomi terminai, išnaudotos visos teisinės priemonės ir pan.), nepasitenkinimo neišvengiama. Kartais žodžiu išreiškiamas nusivylimas, jei, kliento požiūriu, konsultacija, ypač specifiniais klausimais, nepakankamai išsami. Tačiau tai ne vienintelis faktorius, darantis įtaką įstatymo numatyto 5 darbo dienų terminui paslaugai suteikti – anot įstaigos vadovės, ir patys besikreipiantys asmenys (dauguma jų – socialiai pažeidžiami, pvz.: bedarbiai ar gaunantys itin žemas pajamas, senyvo amžiaus, technologiškai neraštingi) neretai yra nepakankamai suinteresuoti savo pačių teisių gynimu, o tai komplikuoja paslaugos teikimo proceso organizavimą. Pvz.: pirmosios konsultacijos metu asmenys neatsineša reikiamų dokumentų, kas apsunkina objektyvų situacijos vertinimą, vangiai dokumentus teikia po konsultacijos, kas užtęsia dokumentų, kurių rengimas pagal įstatymą priskirtinas pirminei teisinei pagalbai, rengimą. Įstaigos vadovė taip pat pakomentavo, kad „jei ne šie faktoriai, įstatymo numatytas 5 darbo dienų terminas paslaugų suteikimui galėtų būti išlaikomas“.

3.4.4. Mokymai

VGTPJ 9 str. 3 d. 1 punkte nustatyta, kad Tarnyba „koordinuoja pirminės teisinės pagalbos teikimą (teikia savivaldybių institucijoms metodinę pagalbą įgyvendinant joms priskirtas funkcijas pirminės teisinės pagalbos srityje, <...> teikia pasiūlymus savivaldybių institucijoms dėl pirminės teisinės pagalbos organizavimo ir teikimo tobulinimo užtikrinant šio įstatymo įgyvendinimą)“ ir šio straipsnio 3 d. 10 punkte numatyta, kad Tarnyba „organizuoja mokymą, susijusį su valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimu“. ⁹⁷ 2021 m. Tarnybos veiklos ataskaitoje nurodomi Tarnybos organizuoti nuotoliniai susitikimai su savivaldybėmis (PTP teikiančiais specialistais jose), siekiant įgyvendinti šią funkciją ir gerinti PTP teikiančių specialistų kvalifikaciją. Taip pat informuojama, kad po susitikimų su savivaldybėmis joms buvo išsiųsta mokomoji informacija ir rekomendacijos (skaidrės apie teikiamas paslaugas, klaidas pildant dokumentus dėl paslaugų suteikimo) (p. 39). Anot Tarnybos atstovų, organizuojant tokio pobūdžio susitikimus ir rengiant medžiagą pirminės teisinės pagalbos specialistams siūloma pateikti Tarnybai aktualius klausimus, kurie būtų aptariami susitikimų metu. Detalizuojant, organizuotuose (2020-2021 m.) susitikimuose dalyviams buvo pateikta bendra informacija apie antrinės teisinės pagalbos teikimą, mediaciją, akcentuotos prašymų pildymo klaidos, pateikti netinkamai užpildytų prašymų pavyzdžiai, aptartos VGTPJ 15 straipsnio taikymo aktualijos (su Šiaulių skyriaus savivaldybių veiklos teritorijos pirminės teisinės pagalbos specialistais papildomai apie procesinių dokumentų rengimą). Pabrėžtina, kad STRATA šio tyrimo metu nevertino mokymų turinio, ar jie išsamūs, ar turi specializacijas ir pan.

Iš dešimties tyrimo metu telefoninio interviu būdu apklaustų savivaldybių atstovų, didžioji dalis (Druskininkų rajono, Klaipėdos rajono, Mažeikių rajono, Šakių rajono, Šiaulių miesto, Švenčionių rajono, Telšių rajono) nurodė, kad reguliarūs mokymai yra organizuojami teritorinių VGTPT skyrių. Šakių rajono savivaldybė pažymėjo, kad prasidėjus pandemijai mokymai nebebuvo organizuojami, tačiau išreiškė didelį tokių mokymų poreikį, ypač psichologijos, bendravimo srityje. Specializuotų mokymų trūkumą (kai kuriose savivaldybėse) atskleidžia ir mūsų atliktos apklausos rezultatai (analizė – 5 priede, apibendrinimas - 4 skyriuje), pvz.: trūksta mokymų, susijusių su

⁹⁷ VGTPJ 9 str. 3 d. 1 p ir 10 p. .

nesudėtingų procesinių dokumentų rengimu, nors dalis respondentų (40 %) nurodė, kad jų turimos kompetencijos buvo pakankamos tik dalies tokių dokumentų rengimui (dauguma jų savo kompetencijas tobulinimo savarankiškai, tačiau beveik pusė jų nurodė, kad apklausos metu jų turimos kompetencijos yra tik dalinai pakankamos arba nepakankamos šių dokumentų rengimui). Kelių apklaustų savivaldybių atstovai (Širvintų rajono, Trakų rajono) negalėjo atsakyti, ar yra organizuojami mokymai (vienu iš atvejų apklaustas buvo laikinai pavaduojantis darbuotojas). Anykščių rajono savivaldybė mokymus finansuoja pagal darbuotojo, teikiančio PTP paslaugas, poreikius, siūsdama į pageidaujamus mokymus.

Tyrimo metu atlikta analizė rodo, kad a) mokymai yra organizuojami teritorinių VGTPPT skyrių, tačiau ne visų savivaldybių darbuotojai apie juos žino; tarp savivaldybių nėra vienodos praktikos (Anykščių sav. pavyzdys mokymus finansuojant pagal darbuotojų poreikius). Tarnyba rengė papildomus mokymus / susitikimus apie su VGTPĮ 15 str. pakeitimu susijusių procesinių dokumentų rengimu tik Šiaulių skyriaus savivaldybės veiklos teritorijos PTP specialistams, nors mūsų apklausa rodo, kad egzistuoja tokių mokymų poreikis. Teigtina, kad pačios savivaldybės neiškomunikuoja savo mokymų poreikių Tarnybos teritoriniams skyriams, nors jų darbuotojai nurodo, kad jiems trūksta kompetencijų: anot Tarnybos, kai buvo rengiami VGTPĮ 15 straipsnio pakeitimai, iš savivaldybių buvo sulaukta užklausų ne dėl to, kaip rengti numatytus procesinius dokumentus, bet kaip tai paveiks dotacijų savivaldybėms skyrimą, t.y. ar bus papildomai apmokama už funkcijų praplėtimą. **Darytina išvada, kad trūksta ne pačių mokymų pasiūloms, o veikiau aktyvios paklausos (išreikšto poreikio) iš savivaldybių.** Pati mokymų kokybė (išsamumas, specifiškumas, aktualumas) tyrimo metu nebuvo vertinama.

Tarnyba taip pat organizuoja mokymus advokatams (tiek nuolat, tiek prireikus teikiantiems ATP). Advokatams skirtų mokymų tematiką Tarnyba nustato pagal pačių advokatų išreikštą poreikį: advokatams (tiek nuolat, tiek prireikus) elektroniniu paštu yra išsiunčiama apklausa dėl nuotolinių mokymų poreikio (pageidautinos temos / temų). Tuomet temos atrenkamos pagal advokatų pateiktą atsakymų daugumą. Dėl balų skyrimo organizuojant mokymus Tarnyba kreipiasi į Lietuvos advokatūrą. Mokymai organizuojami tiek civilinės, tiek baudžiamosios teisės tematikomis⁹⁸.

Darytina išvada, kad Tarnyba *de facto* atlieka Įstatyme jai priskirtą funkciją - organizuoti mokymą, susijusį su valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimu (9 str. 10 p.). Tiek advokatų, teikiančių ATP atveju, tiek savivaldybių, teikiančių PTP atveju, mokymai yra organizuojami pagal poreikį – pačių teikėjų aktualizuojamomis temomis. Tačiau sistemoje pastebimos spragos – PTP teikiantys darbuotojai nurodo mokymų ir kompetencijų trūkumą, kai kurie nėra girdėję apie rengiamus mokymus. STRATA tyrimo apklausos (nors ji ir nereprezentuoja visų savivaldybių, teikiančių PTP) rezultatai rodo, kad prieš įsigaliojant Įstatymo 15 str. pakeitimui (kurio pagrindu nuo 2020 m. liepos 15 d. PTP specialistai rengia nesudėtingus procesinius dokumentus) 40 % apklaustų PTP teikėjų kompetencijos buvo pakankamos tik dalies tokių dokumentų rengimui, o didžioji dauguma jas tobulinimo savarankiškai. Panašu, kad tai nėra labai efektyvus būdas kelti kompetencijas, nes respondentų kompetencijų pakankamumo savi-įvertinamas nepasikeitė. Siūlytina savivaldybėms (geriau) identifikuoti PTP teikiančių darbuotojų mokymų poreikius ir juos atitinkamai atliepti bendradarbiaujant su Tarnyba ir taip keliant PTP kokybę.

⁹⁸ 2021 m. organizuoti nuotoliniai mokymai: 2021-11-26 „Asmens duomenų apsauga advokato veikloje“. 2021-12-10 „Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės: praktika ir probleminiai aspektai“. 2021-12-17 „Naujausia teismų praktika šeimos bylose“.

4. Karantino režimo ir VGTP įstatymo pakeitimo poveikio pirminės teisinės pagalbos teikimui vertinimo apibendrinimas

Šiame ataskaitos skyriuje pateikiamas **dviejų 2020 m. įvestų pokyčių**, galimai paveikusių pirminės teisinės pagalbos teikimą Lietuvoje, vertinimas:

- 1) **Karantino ir su juo susijusio teisinės pagalbos teikimo nuotoliniu būdu įvedimo**. 2020 m. kovo 14 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo“ valstybės ir savivaldybių institucijose, įstaigose buvo įvestas darbo organizavimas ir klientų aptarnavimas nuotoliniu būdu, išskyrus atvejus, kai būtina atitinkamas funkcijas atlikti darbo vietoje. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba 2020 m. kovo 20 d. paskelbė rekomendacijas dėl VGTP teikimo karantino Lietuvoje metu. Jose **savivaldybėms siūloma pirminės teisinės pagalbos teikimą organizuoti nuotoliniu būdu** – tiek teisinę informaciją, tiek teisines konsultacijas teikiant el. paštu arba telefonu, arba kitomis informacinėmis ir elektroninių ryšių priemonėmis (pvz.: vaizdo skambučiais)⁹⁹.
- 2) **VGTP įstatymo 15 straipsnio pakeitimo**. 2020 m. birželio 26 d. LR Seimas priėmė Teisingumo ministerijos parengtas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pataisas, numatančias naują nemokamos teisinės pagalbos teikimo tvarką. Įstatymo pakeitimu buvo išplėsta pirminės teisinės pagalbos kategorija (15 straipsnio pakeitimas), kurio pagrindu nuo 2020 liepos 15 d. pirminės teisinės pagalbos specialistai rengia šiuos **procesinius dokumentus**¹⁰⁰.

Siekiant įvertinti šių pokyčių poveikį pirminės teisinės pagalbos teikimui buvo atlikta 15-kos pirminės teisinės pagalbos teikėjų anketinė apklausa, kurios analizės išvadas ir pasiūlymus pateikiame šiame skyriuje (užduoties metodologija pateikta 9 priede, o išsamūs vertinimo rezultatai – 5 priede).

Išvados:

1. Įstaigos, kurioms atstovauja apklausti pirminės teisinės pagalbos teikėjai, greitai adaptavosi prie 2020 m. kovo mėnesį įvesto karantino režimo pokyčių ir besikreipiančiųjų srautai buvo ribojami tik trumpą laiko tarpą: (1) visos (16) organizacijos informavo visuomenę apie pirminės teisinės pagalbos teikimą nuotoliniu būdu; (2) daugumos respondentų nuomone, tik mažiau nei 10 % atvejų buvo įvertinti kaip nebūtini ir pareiškėjai informuoti dėl pagalbos kreiptis pasibaigus karantinui; (3) dauguma respondentų įvertino, jog rekomendacija dėl pirminės teisinės pagalbos kreiptis vėliau buvo taikoma tik iki 1 mėnesio nuo karantino režimo įvedimo pradžios.
2. Dauguma pirminės teisinės pagalbos teikėjų buvo aprūpinti būtiniausiomis techninėmis priemonėmis efektyviam ir patogiam nuotoliniam darbui, tačiau pažangiomis priemonėmis (pvz.: Ms Teams; Zoom) nesinaudojo. Respondentai pagrindė, jog inovatyvių priemonių naudojimui nebuvo poreikio – patys pareiškėjai nesinaudoja šiomis programomis ar apskritai kompiuteriu bei šių programų funkcijas (vaizdo skambučiai) nėra reikalingos siekiant teikti pirminę teisinę pagalbą.

⁹⁹ <https://vgtp.lrv.lt/lt/naujienos/del-valstybes-garantuojamos-teisines-pagalbos-teikimo-karantino-lietuvos-respublikoje-metu>

¹⁰⁰ prašymus dėl santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu; sutartis dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių; pareiškimus dėl teismo įsakymo išdavimo; prieštaravimus dėl kreditoriaus pateikto pareiškimo; prašymus dėl teismo leidimo parduoti ar įkeisti nekilnojamąjį turtą išdavimo; prašymus dėl teismo leidimo priimti palikimą išdavimo; prašymus dėl išankstinių teismo leidimų sudaryti sandorius, susijusius su neveiksnaus tam tikroje srityje ar ribotai veiksnus tam tikroje srityje asmens turtu.

3. Karantino režimo įvedimas lėmė išaugusį poreikį teikti pirminę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu. Didelė dauguma nurodė, jog nuotolinio darbo apimtis ryškiai išaugo: nuotolinis darbas prieš karantiną sudarė iki 20 % viso darbo pobūdžio, o po karantino – nuo 50 %.
4. Anot trijų ketvirtadalių pirminės teisinės pagalbos teikėjų, jų darbo krūvis padidėjo. Tačiau vieningos išvados dėl administracinės naštos pokyčių nėra.
5. Besikreipiančiųjų srauto pokyčius pirminės teisinės pagalbos teikėjai įvertino skirtingai: kiek daugiau nei ketvirtadalis nurodė, jog srautai sumažėjo ir tai galėjo lemti karantino suvaržymai bei pareiškėjų nenoras naudotis nuotolinėmis teisinės pagalbos teikimo priemonėmis; ketvirtadalis teigė, jog pirminės teisinės pagalbos skaičiai augo, nes:
 - Padaugėjo administracinės tvarkos dėl karantino taisyklių pažeidimo nuobaudų [ir dėl to kreipimūsi dėl pirminės teisinės pagalbos];
 - Išaugo besikreipiančių dėl globos ir neveiksnumo nustatymo skaičius;
 - Nuolat būnant su sutuoktiniais, išaugo santuokos nutraukimo atvejų skaičius;
 - Padidėjo besikreipiančių dėl darbo teisės skaičius;
 - Stipriai išaugus mirčių skaičiui, atsirado poreikis konsultuotis dėl paveldėjimo;
 - Nesant galimybės gauti teisinę pagalbą gyvai, padidėjo el. laiškų skaičius;
 - Nuotolinė pagalba buvo pasiekama greičiau;
 - Iki karantino įvedimo telefonu konsultuojami klientai nebuvo apskaičiuojami.
6. Daugiau nei pusė pirminės teisinės pagalbos teikėjų nepatyrė didelių problemų teikdami paslaugas karantino metu. Iš likusių atviro pobūdžio atsakymų galima išskirti skirtingas, net prieštaringas patirtis, kurios grupuojamos į teigiamas ir neigiamas darbo specifikos pokyčius. Identifikuojamos tik dvi teigiamos patirtys: (1) pirminės teisinės pagalbos teikėjai patys planuoja savo susipažinimo su dokumentais bei jų rengimo laiką; (2) paslauga organizuojama optimaliau. Penkios neigiamos patirtys: (1) sudėtinga aiškiai nustatyti pareiškėjo situaciją todėl, kad nėra matomi reikalingi dokumentai bei patys pareiškėjai sunkiai geba paaiškinti situaciją; (2) paslauga organizuojama lėčiau; (3) pareiškėjai laukė, kol baigsis karantinas, nes norėjo atvykti į fiziniu būdu organizuojamą konsultaciją; (4) išimties atvejais teko papildomai dėti pastangas, kad reikalingi dokumentai pasiektų pareiškėjus; (5) išaugo darbo krūvis bei teko dirbti neapmokamus viršvalandžius. Vienas respondentas pažymėjo, jog dėl išaugusio darbo krūvio, pirminė teisinė pagalba didžiųjų apskričių darbuotojams turėtų būti vienintelė funkcija.
7. Pusės respondentų nuomone, nuotolinis būdas nedaro šios paslaugos greitesne ir / ar paprastesne paslaugos gavėjui, tačiau, daugumos respondentų nuomone, nuotolinis darbas neturėjo įtakos paslaugos kokybei. Visgi pareiškėjų reakcijos į paslaugų teikimą nuotoliniu būdu yra skirtingos. Tai galimai priklauso nuo sunkumų ir apribojimų, su kuriais susiduria pareiškėjai.
8. Nors, daugumos nuomone, karantino režimo įvedimas neapribojo visų pareiškėjų galimybės gauti pirminę teisinę pagalbą, sunkumus bei prienamumo apribojimus patyrė atskiros asmenų grupės: senjorai (65 m. ir vyresni), skaitmeninio raštingumo stokojantys bei psichinę negalią turintys asmenys. Su sunkumais ir apribojimais taip pat galėjo susidurti ir neturintys socialinių įgūdžių, be pastovios gyvenamosios vietos bei mažiau išsilavinę asmenys. Mažiausiai nukenčia jaunesnė karta.
9. Dauguma respondentų teigė, jog pasikeitus VGTP 15 straipsniui, jų kompetencijos buvo pakankamos nesudėtingų procesinių dokumentų rengimui, net 40 % nurodė, kad kompetencijos buvo pakankamos tik dalinai. Apklaustieji analogiškai įvertino ir dabartines savo kompetencijas nepaisant to, kad siekdami kokybiškai parengti procesinius dokumentus, tobulino savo kompetencijas papildomai.
10. Nors tiriamieji sutinka, kad VGTP 15 straipsnio pakeitimas daro teisinės pagalbos procesą efektyvesnį, labiau prienamą, tačiau sulig tuo pabrėžia dėl papildomų funkcijų išaugusį darbo krūvį. Beveik visų (93 %) pirminės teisinės pagalbos teikėjų darbo krūvis išaugo (nežymiai arba labai). Respondentai išskyrė šias su darbo krūviu susijusias problema
 - Nors krūvis išaugo, darbo užmokestis išliko nepakitęs;
 - Dėl turimų kompetencijų, advokatams lengviau teikti procesinius dokumentus, nei pirminės teisinės pagalbos specialistams;

- Pirminės teisinės pagalbos teikėjams turi būti rengiami apmokymai, kurie apimtų procesinių dokumentų specifiką, teisminę praktiką.
11. Atitinkamai, respondentų nuomonės išsiskyrė dėl to, ar nesudėtingų procesinių dokumentų (nurodytų VGTPJ 15 str.) rengimas turėtų būti pirminės teisinės pagalbos teikėjų funkcija (40 % mano, kaip tai neturėtų būti PTP funkcija, 27 % - kad turėtų, likę – nežino / negalėjo atsakyti). Tarnyba šios papildomos funkcijos priskyrimą PTP teikėjams vertina teigiamai, kadangi tai nėra sudėtingo pobūdžio dokumentai ir kaip daugiau dėmesio reikalaujantį aspektą įvardijo tai, kad savivaldybių darbuotojams šią papildomą funkciją reikia suderinti su kitomis jų atliekamomis funkcijomis – kaip rodo ir apklausos rezultatai, PTP teikimas nebūtinai yra pagrindinė ar vienintelė PTP teikiančių specialistų funkcija, o gali būti ir tik papildoma funkcija (darbuotojų funkcijas nustato savivaldybių administracija).

Pasiūlymai:

1. Būtina atsižvelgti į skirtingas asmenų grupes, su kuriomis dirba teisinės pagalbos teikėjai bei suteikti joms lygias galimybes gauti pirminę teisinę pagalbą. Dažniausiai su sunkumais susiduriančios asmenų grupės (senjorai (65 m. ir vyresni); skaitmeninio raštingumo neturintys asmenys; psichinę negalią turintys asmenys; asmenys be pastovios gyvenamosios vietos; socialinių įgūdžių stokojantys asmenys ir t.t.) neturi galimybės gauti kokybišką pirminę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu ir tai daro įtaką neigiamam pareiškėjų grįžtamajam ryšiui. Verta užtikrinti didžiausią riziką patiriančių asmenų pirminės teisinės pagalbos gavimą kontaktiniu būdu (gyvai), o nuotolinį kontaktą taikyti tik rizikos nepatiriančioms asmenims (pvz.: jaunesniems). Tikimasi, jog besikeičiant kartoms ši problema bus išspręsta savaime;
2. Būtina užtikrinti pirminės teisinės pagalbos teikėjų darbo krūvio stabilizavimą. Pastebima, jog nuotolinis pirminės teisinės pagalbos teikimas yra sudėtingesnis ir ilgesnis procesas ne tik pareiškėjams, bet ir teikėjams, dažniau dirbantiems su riziką patiriančiomis grupėmis. Dėl nesudėtingų procesinių dokumentų rengimo (kaip papildomos funkcijos) išaugęs darbo krūvis galėtų būti stabilizuojamas suderinant šios naujos funkcijos atlikimą su kitų (jau esamų) darbuotojų funkcijų atlikimu, o didesnėse apskrityse (kur didesni PTP srautai) darbuotojams PTP teikimas galėtų būti vienintelė funkcija. Tinkamai paskirstytas teisinės pagalbos teikėjo darbo krūvis leis pagalbos teikėjui kokybiškiau ir nuosekliau suteikti pirminę teisinę pagalbą bei parengti nesudėtingus procesinius dokumentus;
3. Savivaldybės su Tarnybos pagalba turėtų užtikrinti reikalingą pirminės teisinės pagalbos specialistų / darbuotojų paruošimą ir apmokymą (su apylinkės teismo specialistais) nesudėtingų procesinių dokumentų rengimui;
4. Siekiant kokybiško nuotolinio pirminės teisinės pagalbos teikimo, būtina visus specialistus aprūpinti šiuolaikine kompiuterine, ryšio technika bei kitomis reikalingomis priemonėmis.

5. Esamos VGTP sistemos vertinimo pagal siūlomus kriterijus apibendrinimas

Siūloni VGTP sistemos efektyvumo ir kokybės kriterijai ir jų vertinimo metodika pateikiama 2 priede. STRATA sudarė keturių ekspertų grupę, kurie, taikydami šį instrumentą ir pasitelkdami savo kompetencijas bei teisinės sistemos išmanymą, kolegialiai (diskusijos būdu) atliko vertinimą dėl kriterijų svarbos ir jų įgyvendinimo lygmens (pilnas vertinimas su išsamesniais komentarais pateikiamas 4 priede). Pastebėtina, kad atliktas vertinimas ir nustatytas sistemos kokybinis rodiklis skirtas atskleisti VGTP silpnąsias sistemos vietas, kelrodus, kokias problemas reikia spręsti, kad sistema būtų tvaresnė ir efektyvesnė. Taip pat šis sistemos kokybinis rodiklis sudaro sąlygas matuoti sistemos tendencijas ir pokyčius. Šiame skyriuje pateikiamos apibendrintos vertinimo išvados.

Kriterijų svarbos vertinimas

Ekspertai atlikę kriterijų svarbos vertinimą, nusprendė, kad 89 kriterijai yra labai svarbūs, 6 kriterijai yra vidutiniškai svarbūs ir tik vienas kriterijus yra nesvarbus, todėl kriterijų svarbos vertinimas surinko 184 balus, t.y. 1,9 koeficiento (žr. 11 priedą). Toks koeficientas leidžia teigti, kad eksperto parengtas klausimynas apima sistemai aktualius klausimus.

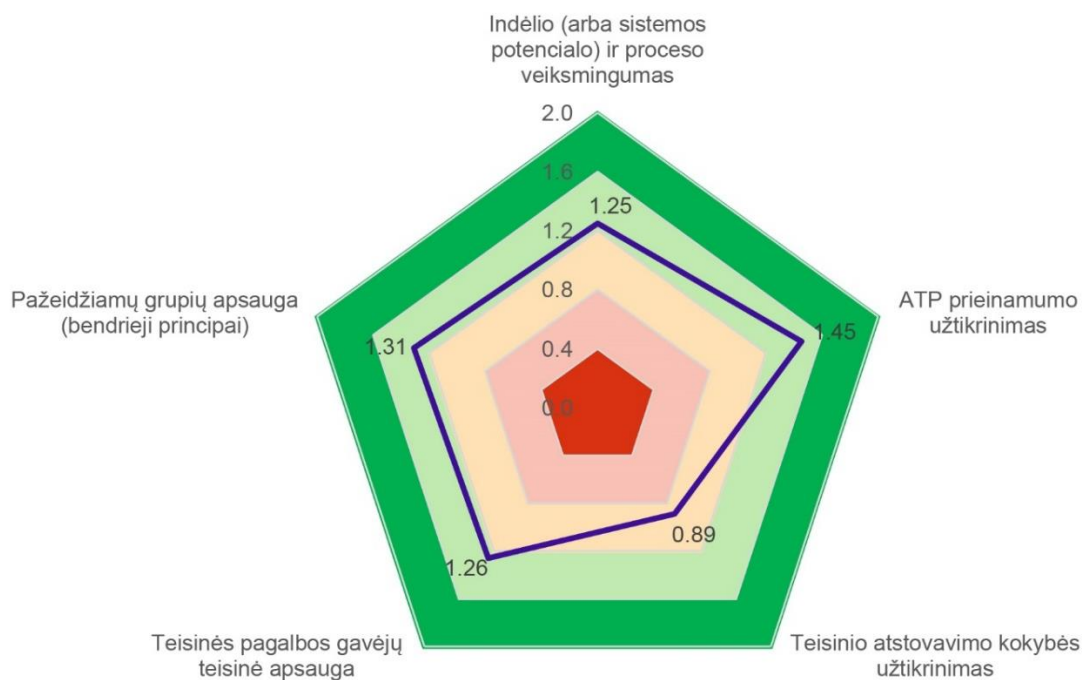
Įgyvendinimo lygio vertinimas

Ekspertai atlikę įgyvendinimo lygio vertinimą nusprendė, kad 37 kriterijai yra įgyvendinti, 47 kriterijai yra iš dalies įgyvendinti ir 12 kriterijų yra neįgyvendinti, todėl įgyvendinimo lygio vertinimas surinko 121 balą, t.y. 1,25 koeficiento, kas indikuoja **gerai veikiančią sistemą** (žr. 11 priedą).

Atkreiptinas dėmesys į keletą kriterijų grupių, kurios surinko mažiausią balų skaičių. Vieną iš daugiausiai taškų praradusių klausimų grupių yra „Indėlio (arba sistemos potencialo) ir proceso veiksmingumas“. Rezultatai rodo, kad iš 24 klausimų tik į 8 klausimus buvo atsakyta, kad kriterijus yra įgyvendintas, ir, kad 14 kriterijų įgyvendinta tik iš dalies ir 2 kriterijai neįgyvendinti. Kita klausimų grupė – „Teisinės pagalbos gavėjų teisinė apsauga“. Rezultatai rodo, kad iš 23 klausimų tik į 8 klausimus buvo atsakyta, kad kriterijus yra įgyvendintas, ir, kad 13 kriterijai įgyvendinti tik iš dalies ir 2 kriterijai neįgyvendinti.

Apibendrinant kriterijus, kurie yra neįgyvendinami, matyti, kad nenustatyta VGTP teikėjų specializacija, nenustatytas advokatų apmokėjimas už darbo krūvį atsižvelgiant į laiko sąnaudas reikalingas atskiroms byloms, nenustatyti VGTP teikėjų veiklos kokybės standartai ir nenustatytos tam tikrų pažeidžiamų grupių tam tikros apsaugos priemonės. Apibendrintas sistemos vertinimas skalėje [0-2] pateikiamas 1 pav.eikslėlyje žemiau, o detalesnis įgyvendinimo vertinimas pagal kriterijų grupes – 2 pav.eikslėlyje.

1 pav. Esamos VGTP sistemos vertinimo rezultatai pagal kriterijų grupes

Labai blogai	Blogai	Vidutiniškai	Gerai	Labai gerai
0-0.4	0.4-0.8	0.8-1.2	1.2-1.6	1.6-2.0

Šaltinis: STRATA

2 pav. Kriterijų įgyvendinimo vertinimas pagal kriterijų grupes

Kriterijų grupė	Įgyvendinama	Iš dalies įgyvendinama	Neįgyvendinama	Vertinimas
<i>Indėlio (arba sistemos potencialo) ir proceso veiksmingumas; 24 kriterijai</i>	8	14	2	Gerai (1.25)
<i>Antrinės teisinės pagalbos prieinamumo užtikrinimas; 11 kriterijų</i>	5	6		Gerai (1.45)
<i>Teisinio atstovavimo kokybės užtikrinimas; 9 kriterijai</i>	1	6	2	Vidutiniškai (0.89)
<i>Teisinės pagalbos gavėjų teisinė apsauga; 23 kriterijai</i>	8	13	2	Gerai (1.26)
<i>Pažeidžiamų grupių apsauga (bendrieji principai); 29 kriterijai</i>	15	8	6	Gerai (1.31)

Šaltinis: STRATA

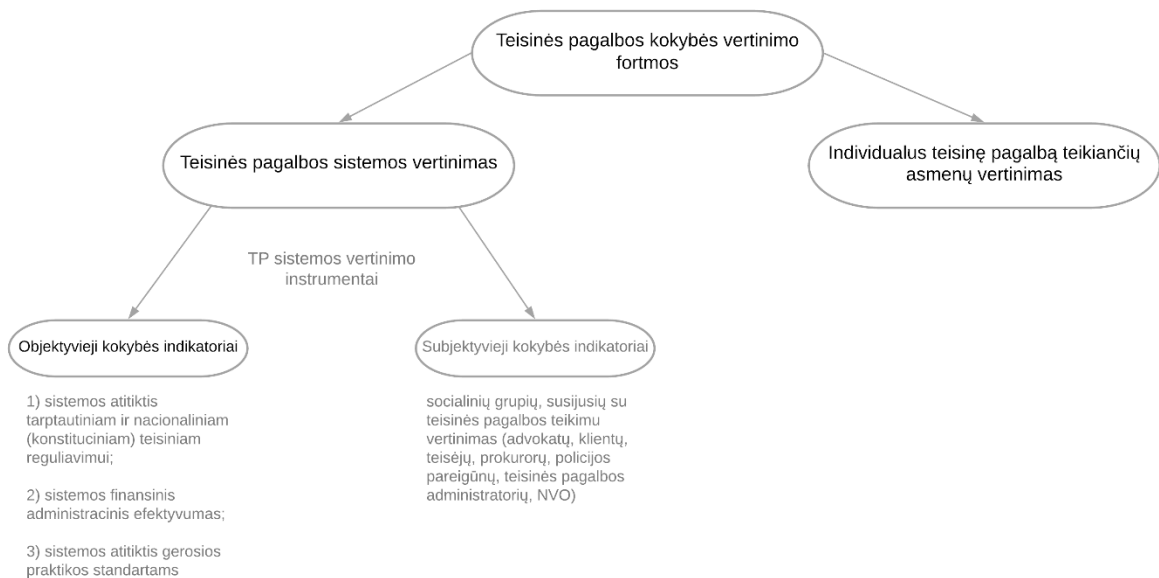
Priedai

1 priedas. Tyrimo metu atlikti pusiau struktūruoti interviu

- Vilniaus m. savivaldybės pirminės teisinės pagalbos specialistu (2021-12-22)
- Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (4 interviu – 2021-11-19; 2022-03-04; 2022-05-10; 2022-05-12)
- Vilniaus universiteto teisės klinika (2022-03-03; 2022-04-06)
- Lietuvos advokatūra (2022-04-04)
- Savivaldybių atstovais: Anykščių rajono, Druskininkų rajono, Klaipėdos rajono, Mažeikių rajono, Šakių rajono, Šiaulių miesto, Širvintų rajono, Švenčionių rajono, Telšių rajono ir Trakų rajono (2022 balandis).

2 priedas. Lentelės ir paveikslai

3 lentelė. Pagal vertinimų sritį ir lygmenį išskiriamos dvi teisinės pagalbos kokybės vertinimo formos

Šaltinis: parengta STRATA pagal Nikartas, S. & Limantė, A. (2018).

4 lentelė. TM valdymo sričių 2021-2023 m. strateginiame veiklos plane nurodyti su TP susiję vertinimo kriterijai

Vertinimo kriterijus	Komentaras / kriterijaus vertinimas
----------------------	-------------------------------------

<p>Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyboje gautų skundų dėl antrinės valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo kokybės skaičius nuo sprendimų suteikti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą skaičiaus, proc.</p>	<p>Kriterijus atskleidžia, kiek asmenų, nepatenkintų teisinės pagalbos kokybe, kreipiasi pateikdami skundus. Teisinės pagalbos gavėjo pasitenkinimas paslauga gali būti vertinamas svarbiu jos indikatoriumi. Šis rodiklis gali būti svarbus skundų dinamikos stebėjimo požiūriu, pvz., žymiai padidėjęs skundų skaičius gali indikuoti tam tikrus galimus teisinės kokybės trūkumus. Vis dėlto šio rodiklio naudojimas turi tam tikrų trūkumų. Pirmiausia, nėra aišku, koks skundų skaičius yra optimalus teisinės pagalbos kokybės požiūriu, t. y., kokį skundų lygį nuo sprendimų suteikti teisinę pagalbą, galima vertinti minimaliu. Antra, pateikti skundai atspindi, tik tuos atvejus, dėl kurių buvo kreiptasi. Šis rodiklis neatskleidžia latentinių atvejų, dėl kurių nebuvo kreiptasi dėl tam įvairių priežasčių (pvz., nenoras veltis į biurokratinę procedūrą, netikėjimas, kad kreipimasis ką nors pakeis ir pan.).</p>
<p>Teigiamai vertinančių Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos teikiamas paslaugas, jų prieinamumą bei aptarnavimo kokybę apklaustų paslaugų gavėjų dalis, proc.</p>	<p>Šis rodiklis yra svarbus teisinės pagalbos kaip paslaugos kokybės indikatorius. Vis dėlto dauguma teisinės pagalbos gavėjų, dėl teisinių žinių stokos, gali ribotai įvertinti teisinio atstovavimo kokybę. Klientai gali įvertinti teisinės pagalbos teikėjo komunikavimo, etikos, taip pat pasitenkinimo teisinės pagalbos rezultatu aspektus. Pažymėtina, kad šio rodiklio (kaip ir kitų, apklausų rezultatais, pagrįstų rodiklių) patikimumui užtikrinti, būtina sukurti moksliskai pagrįstą apklausos metodologiją.</p>
<p>Sprendimų suteikti antrinę teisinę pagalbą skaičius, vnt.</p>	<p>Šis rodiklis gali būti reikšmingas, jeigu matuojamas nuo pateiktų prašymų skaičiaus. Tokiu atveju leistų stebėti teigiamų ir neigiamų sprendimų dėl teisinės pagalbos suteikimo dinamiką.</p>
<p>Asmenų, kuriems buvo suteikta antrinė valstybės garantuojama teisinė pagalba, skaičius, vnt.</p>	<p>Šis rodiklis gali būti reikšmingas, jeigu matuojamas nuo pateiktų prašymų skaičiaus. Tokiu atveju leistų stebėti asmenų, kurių atžvilgiu buvo priimti teigiami ir neigiami sprendimų dėl teisinės pagalbos suteikimo dinamiką.</p>
<p>Pirminės valstybės garantuojamos teisinės pagalbos specialistų netiksliai (netinkamai) užpildytų prašymų suteikti antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą skaičius nuo gautų prašymų suteikti antrinę valstybės garantuojamą teisinę pagalbą skaičiaus, proc.</p>	<p>Šis rodiklis yra svarbus tuo, kad gali leisti vykdyti darbuotojų, teikiančių teisinę pagalbą kompetencijos pildant prašymus suteikti antrinę teisinę pagalbą, stebėseną. Pavyzdžiui, ryškesni šio rodiklio pokyčiai gali indikuoti tam tikrus atsiradusius kompetencijos trūkumus arba atvirkščiai. Vis dėlto šis rodiklis leidžia įvertinti tik vieną siaurą darbuotojų kompetencijos aspektą.</p>

Priimtų sprendimų paskirti mediatorių procentas nuo visų gautų prašymų dėl mediacijos, proc.

Tai nėra teisinės pagalbos sistemos kokybės rodiklis. Svarbu atskirti sistemą ir institucijos funkciją. Jeigu institucija, kurios pagrindinė funkcija administruoti ir koordinuoti teisinę pagalbą, įgyja papildomų funkcijų, pvz., vykdyti tam tikras mediacijos sistemos administravimo funkcijas, tai nereiškia, kad mediacijos sistema automatiškai tampa teisinės pagalbos sistemos elementu.

Šaltinis: Teisingumo ministerija (2021)¹⁰¹.

3 pav. Registracija PTP konsultacijai TEISIS sistemoje

Pradžia [Konsultuotis interaktyviai dabar](#) [Išsaugoti](#)

PTP konsultacija Nr.

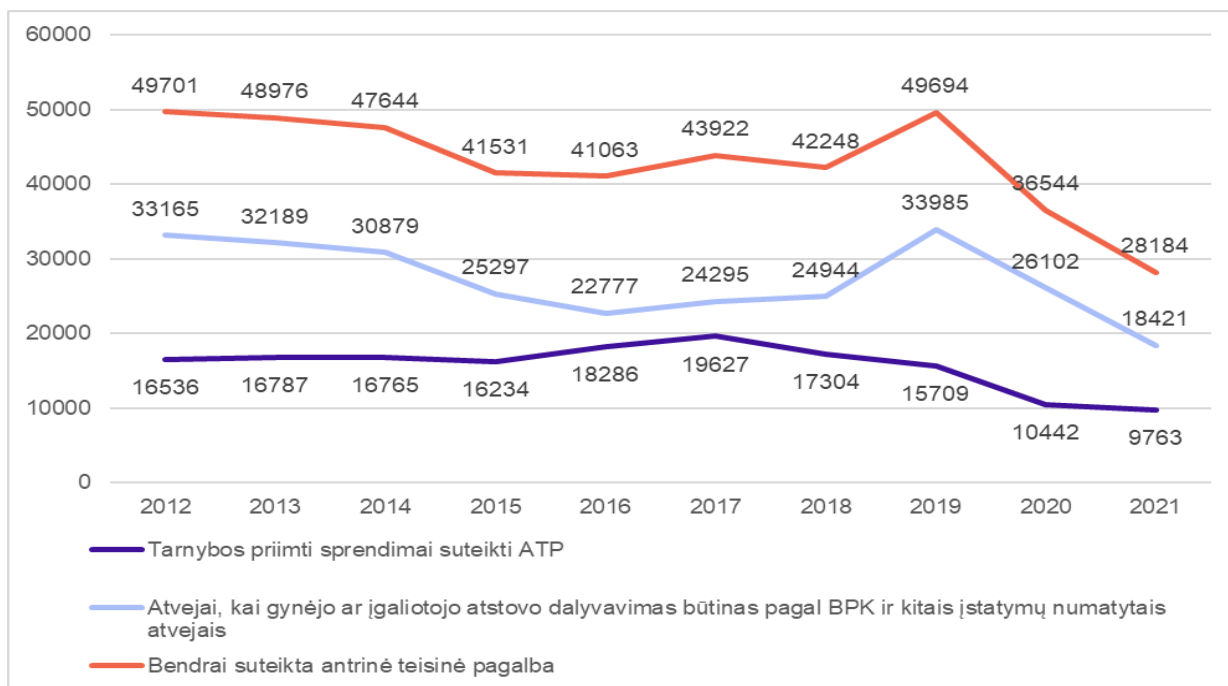
Informacija

Pateikiama pagrindinė PTP konsultacijos informacija.
Registracija bus patvirtinta tik paskyrus PTP teikėją.

Paslaugos gavėjas	Užregistravo *
<input type="text"/>	<input type="text"/>
Konsultacijos tipas *	Konsultacijos tema
<input type="text"/>	<input type="text"/>
Nuolatinė (gyvenamoji) savivaldybė *	Klausimo aprašymas *
<input type="text"/>	<input type="text"/>
Pageidaujama kalba	Sutinku su paslaugų teikimo tvarka *
<input type="text" value="Lietuvių"/>	☐
Konsultacijos data	Konsultacijos valanda
<input type="text"/>	<input type="text"/>

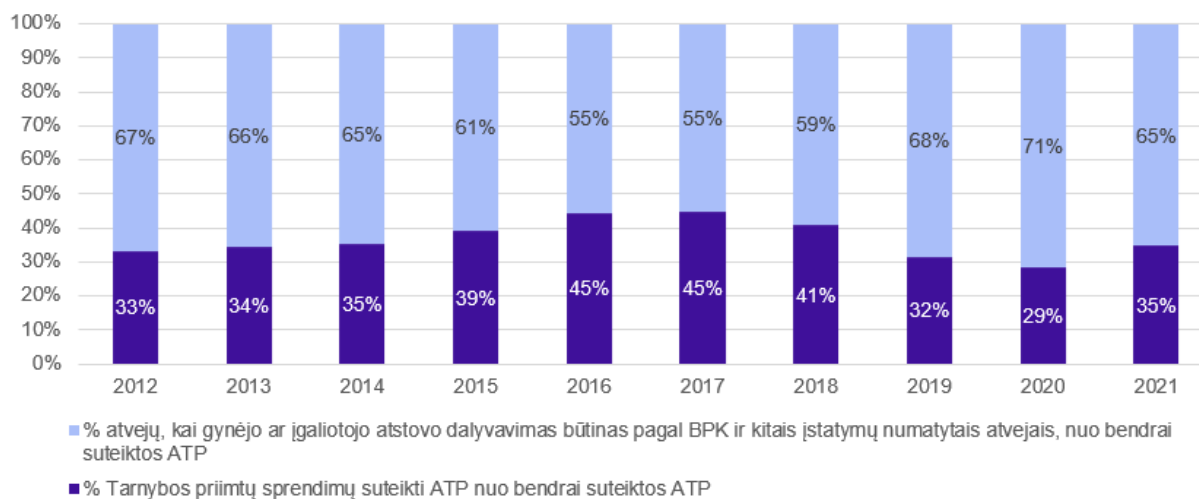
¹⁰¹ https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/TM_2021-2023_SVP.pdf

4 pav. Suteiktos antrinės teisinės pagalbos atvejų skaičius 2012-2021 m. (Tarnybos priimti sprendimai ir atvejai, kai gynėjo ar įgaliotojo atstovo dalyvavimas būtinas pagal BPK ir kt. įstatymų numatytais atvejais)

Šaltinis: parengta STRATA pagal Tarnybos duomenis¹⁰²

5 pav. Bendrai suteikta ATP (kokį jos procentą sudaro šaltiniai iš Tarnybos ir baudžiamųjų bylų pagal BPK ir kitais įstatymų numatytais atvejais)

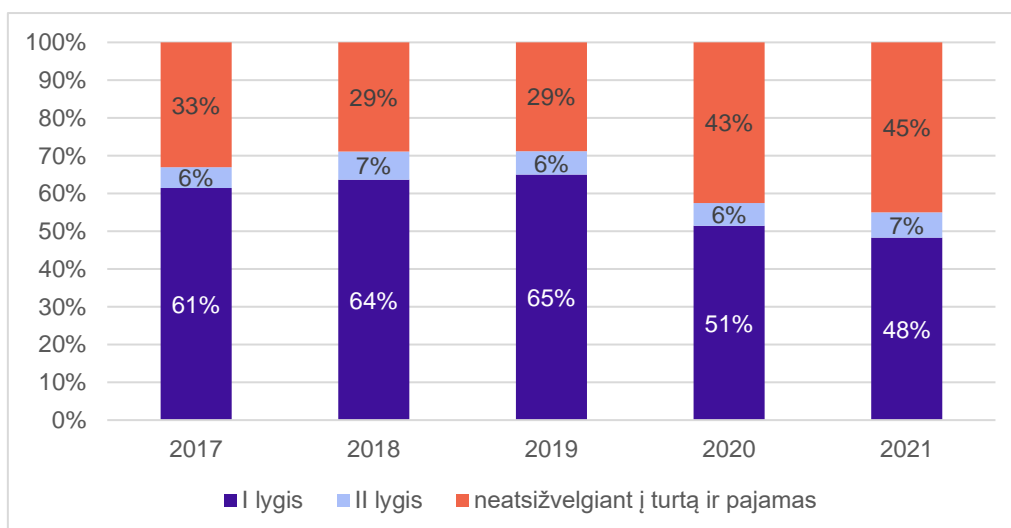
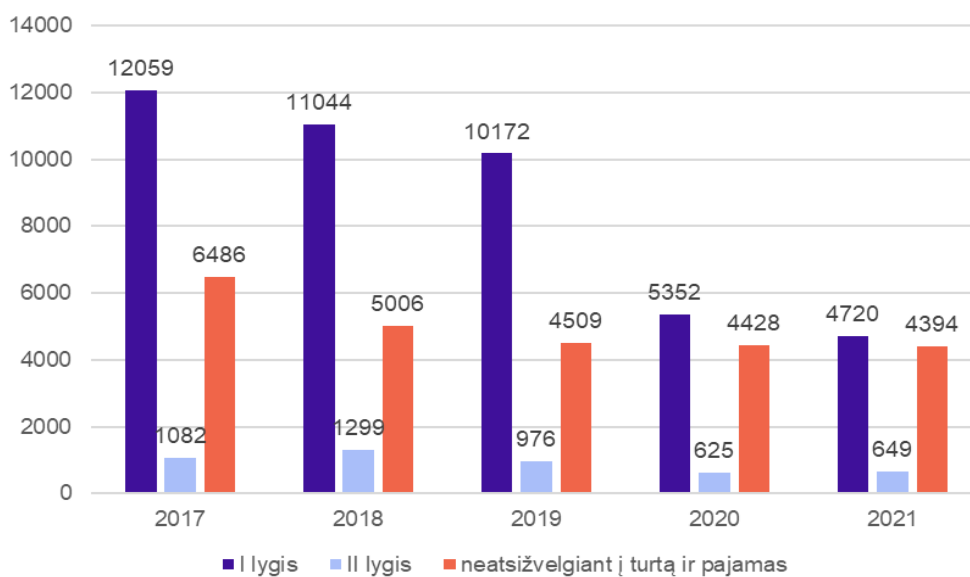

Šaltinis: parengta STRATA pagal Tarnybos duomenis¹⁰³

¹⁰² Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>

¹⁰³ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>

6 pav. Tarnybos priimtų sprendimų suteikti antrinę teisinę pagalbą pasiskirstymas pagal turto ir pajamų lygius antrinei teisei pagalbai gauti (2017-2021 m.), atvejai ir procentinė išraiška

Šaltinis: parengta STRATA pagal Tarnybos duomenis¹⁰⁴

5 lentelė. 2012-2021 m. Tarnybos gauti prašymai suteikti antrinę teisinę pagalbą ir priimti sprendimai

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gauti prašymai suteikti ATP	18223	18306	18413	18051	20418	21806	19444	18002	12262	11744
Tarnybos priimti sprendimai suteikti ATP:	16536	16787	16765	16234	18286	19627	17304	15709	10442	9763
Priimti sprendimai suteikti antrinę teisinę pagalbą nuo gautų prašymų (%)	91%	92%	91%	90%	90%	90%	89%	87%	85%	83%
1.1. administracinėse bylose	786	909	722	822	833	695	819	633	472	372
1.2. civilinėse bylose	13595	13701	14206	13630	14989	16369	13966	12786	8357	7970

¹⁰⁴ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2021 metų veiklos ataskaita (p. 29, 10 pav.). <https://vgtp.t.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>

Civilinėse bylose (% nuo visų priimtų sprendimų suteikti antrinę teisinę pagalbą)	82%	82%	85%	84%	82%	83%	81%	81%	80%	82%
1.3. baudžiamosiose bylose (kai nėra būtinas gynėjo dalyvavimas)	2146	2171	1820	1762	1832	1935	1889	1683	1340	1195
1.4. Tarptautinėse bylose	–	–	–	20	85	78	106	183	74	67
1.5. Vykdomo procese	–	–	–	–	547	550	524	423	194	159
1.6. Konstitucinės justicijos	–	–	–	–	–	–	–	1	5	–

Šaltinis: parengta STRATA pagal Tarnybos duomenis¹⁰⁵

6 lentelė. 2015-2021 m. Tarnybos sprendimai atsisakyti teikti ATP pagal atsisakymo pagrindą

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sprendimai atsisakyti teikti antrinę teisinę pagalbą. Iš jų pagal atsisakymo pagrindą:	1437	1529	1633	1700	1633	1401	1218
Viršija turto ir pajamų lygius	282	302	318	328	362	195	257
	20%	20%	19%	19%	22%	14%	21%
11 str. 7 d. 1 p. (pareiškėjo reikalavimai yra akivaizdžiai nepagrįsti)	150	89	103	112	100	42	32
	10%	6%	6%	7%	6%	3%	3%
11 str. 7 d. 2 p. (atstovavimas byloje yra neperspektyvus)	109	128	138	140	171	79	75
	8%	8%	8%	8%	10%	6%	6%
11 str. 7 d. 9 p. (pareiškėjas nesutinka apmokėti nustatytos antrinės teisinės pagalbos išlaidų dalies)	133	194	191	144	150	113	149
	9%	13%	12%	8%	9%	8%	12%
11 str. 7 d. 14 p. (pareiškėjas per tarnybos nustatytą terminą nepateikė visų šio įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje nurodytų dokumentų)	540	629	673	795	695	837	600
	38%	41%	41%	47%	43%	60%	49%
Kitos priežastys	223	187	210	181	155	135	105
	16%	12%	13%	11%	9%	10%	9%

Šaltinis: parengta STRATA pagal Tarnybos duomenis¹⁰⁶

¹⁰⁵ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>; 6 lentelė, p. 21.

¹⁰⁶ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>

7 pav. Priimtų sprendimų suteikti ATP pasiskirstymas pagal turto ir pajamų lygius, 2017-20212 m.

	2017	2018	2019	2020	2021
I lygis	12059	11044	10172	5352	4720
%	61%	64%	65%	51%	48%
II lygis	1082	1299	976	625	649
%	6%	7%	6%	6%	7%
neatsižvelgiant į turtą ir pajamas	6486	5006	4509	4428	4394
%	33%	29%	29%	43%	45%
Suma	19627	17349	15657	10405	9763
Sprendimų suteikti ATP skaičius iš Tarnybos 2021 m. veiklos ataskaitos (5 pav.)	19627	17304	15709	10442	9763
Skirtumas tarp sprendimų suteikti ATP skaičiaus nurodyto 5 pav. ir sumos	0	-45	52	37	0

Šaltinis: parengta STRATA pagal Tarnybos duomenis¹⁰⁷

8 pav. Pajamų ir turto skaičiuoklė

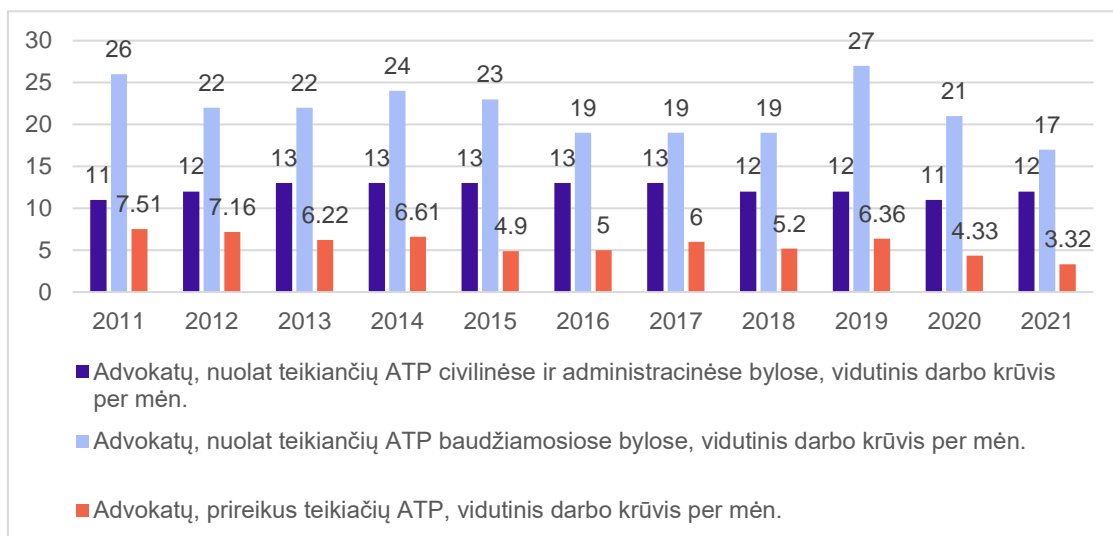
Pajamų ir turto skaičiuoklė Skaičiuoti

Turimo turto vertė, Eur * Per 12 mėn. gautų pajamų suma, Eur *

Ankstesnių ATP bylų skaičius * Aplinkybės, suteikiančios teisę gauti ATP

Šaltinis: ekrano kopija iš TEISIS tinklalapio

9 pav. Advokatų, nuolat ir prireikus teikiančių ATP, vidutinis darbo krūvis (bylų skaičius) per mėn. 2011 - 2020 m.

Šaltinis: parengta STRATA pagal VGTP 2021 metų veiklos ataskaitos duomenis

¹⁰⁷ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2022). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://vgtp.lt/lt/veikla/planavimo-dokumentai-1/veiklos-ataskaitos>, 5 pav. (p.22) ir 10 pav. (p. 29)

7 lentelė Advokato atrankos ir paskyrimo proceso bei darbo krūvio stebėsenos pokyčiai įvedus TEISIS

Tarnyba gauna užklausą iš ikiteisminio proceso pareigūno ar tiesiogiai iš asmens, besikreipiančio dėl ATP suteikimo. Kadangi šiuo metu jau vyksta bandomasis TEISIS sistemos eksploatavimas (ji taikoma praktikoje), ikiteisminio proceso pareigūnai kreipiasi tiesiogiai per TEISIS sistemą. Kreiptis per TEISIS sistemą gali ir ATP siekiantys asmenys.

Kreipimesi dėl advokato skyrimo baudžiamojoje byloje nurodoma ikiteisminio proceso pareigūno informacija: kur atliekamas ikiteisminis tyrimas, pagal kokį straipsnį, kokia ikiteisminio tyrimo procesinė padėtis, koks ikiteisminio tyrimo pareigūnas atlieka ikiteisminį tyrimą bei ikiteisminio tyrimo numeris. Pagal šią gautą informaciją Tarnyba parenka advokatą. Šiai dienai advokato užimtumas sužinomas paskambinus ir paklausus; jei veiksmų nėra numatyta, Tarnyba tikrina, kiek advokatui buvo priskirta naujų bylų. Net ir baudžiamosiose bylose, jei tai nėra būtinosios gynybos atvejis, nėra numatyta procesinių veiksmų, Tarnyba tikrina, kiek advokatui buvo priskirta bylų ir gali paskirti neatsiklausus / nederinus. Laikomasi bendro principo, kad pirma stengiamasi užtikrinti nuolatinių advokatų darbo krūvį pagal jų paslaugų teikimo sutartį.

TEISIS sistema leidžia Tarnybai automatiškai pamatyti advokatų turimų nebaigtų bylų skaičių ir jų stadijas (kokie veiksmai sužymėti), kadangi TEISIS sistemoje advokatai turi galimybę žymėti savo veiksmus bei būsimus veiksmus kalendoriuje – tokiu atveju Tarnybai TEISIS sistemoje pasirinkus automatinę advokato atranką, sistema atsižvelgs ne tik į minėtus bendruosius skirstymo kriterijus, bet ir į advokato turimas nebaigtas bylas (skaičių) ir advokato paties numatytus veiksmus, kuriuose jis numatęs ir kalendoriuje pasižymėjęs savo dalyvavimą. Pažymėtina, kad Tarnyba negali matyti, kokia konkreti advokato veikla suplanuota, tik, kad jis tuo metu užimtas. Pabrėžtina, kad ši funkcija (advokatui žymėti kalendorių) nėra privaloma, tad neaišku, kiek ji bus realizuota ir optimizuos Tarnybos atranką. Iš esmės ši funkcija turėti padėti spręsti pasitikėjimo klausimą sistemoje – iki TEISIS įvedimo, Tarnyba negalėjo patikrinti, ar advokatai atsisakydami bylų tikrai buvo užimti kitose bylose.

Šiuo metu TEISIS sistemoje galimos trys advokato parinkimo opcijos: 1) pasirinkti konkretų advokatą 2) pusiau-automatinė atranka (parenka advokatą pagal Tarnybos darbuotojo(-s) pažymėtus kriterijus) 3) pilnai automatinė (išfiltruoja pagal tokius kriterijus kaip advokato užimtumas, apygarda, teisės sritis ir pan.). Šiuo metu Tarnyba naudoja pusiau-automatinę parinktį – tai leidžia Tarnybai pasirinkti kuriam iš prioriteto tvarka išrikiuotų advokatų siųsti prašymą. Šiuo metu pusiau automatinė atrankos opcija yra optimaliausias variantas, kadangi sprendžia informacijos asimetrijos problemą – Tarnybos darbuotojai apie advokatus, pvz.: jų specializaciją, žino daugiau nei TEISIS sistemos algoritmas, todėl atrankoje šis žmogiškasis faktorius išlieka svarbus. Anot Tarnybos atstovės, ilgainiui planuojama pereiti prie pilnai automatinės advokatų atrankos.

Sistemai atrinkus, Tarnyba siunčia pranešimą / siūlymą advokatui dėl bylos, o pastarasis turi indikuoti, ar ją paims. Paspaudęs bylos numerį advokatas mato bendrą informaciją – ką atsiuntė besikreipęs žmogus ar ikiteisminio tyrimo, ar kitos institucijos. Tarnybos darbą kiek apsunkina tai, kad nėra nustatyta, per kiek laiko nuo siūlymo gavimo advokatas turi sureaguoti (toks variantas galimas tik pasirinkus pilnai automatizuotą atranką).

Šaltinis: parengta STRATA, remiantis Tarnybos pateikta informacija

8 lentelė. Nuolatinių ir prireikus advokatų apmokėjimo tvarka ir sąlygos

Advokatų, nuolat teikiančių ATP	Advokatų, prireikus teikiančių ATP
<ul style="list-style-type: none"> Kiekvieną mėnesį už ATP teikimą mokamas pastovus 163,6 UBD užmokestis, išskyrus ATP teikimo sutartyse nustatytus laikotarpius, kuriais ATP nebuvo teikiama, kuris nepriklauso nuo suteiktos pagalbos kiekio. Nors Taisyklėse yra numatyti tam tikri laiko normatyvai (pvz.: susipažinti su vieno dokumentų bylos tomo medžiaga gali būti skiriama ne daugiau kaip 1 valanda) (žr. 5 punktą¹⁰⁸), nėra limitų atskiriems procesiniams veiksams. Advokatai kas mėnesį tarnybai pateikia teikiamos (suteiktos) ATP ataskaitas Turi dirbti 40 val. per savaitę Negali turėti privačių klientų Suteikiamos patalpos ir darbui reikalinga įranga (VGTPĮ 17 str. 6 d.) Užmokesčio mokėjimas – advokatai kas mėnesį tarnybai pateikia teikiamos (suteiktos) ATP ataskaitas teisingumo ministro nustatyta tvarka (Taisyklių 4 sk.), tačiau iš esmės, skirtingai nei prireikus advokatai, nuolatiniai advokatai neprivalo kaip nors pagrįsti ataskaitose nurodyto laiko – nėra svarbu, kiek nurodoma laiko ATP teikimui, jų užmokestis nepriklauso nuo darbo krūvio. 	<ul style="list-style-type: none"> Mokamas nustatyto dydžio užmokestis už kiekvieną bylą, atsižvelgiant į bylos sudėtingumą (bylos kategoriją, nagrinėjimo stadiją ir panašiai) (VGTPĮ 17 str. 7 d.). Užmokestis mokamas už faktinį ATP teikimo laiką vienoje bylos stadijoje arba atliekant atskirus procesinius veiksmus <...> neviršijant Taisyklėse nustatytų dydžių“ (3 skyr. 7 p.109) Jei faktinis advokato ATP teikimo laikas viršija Taisyklėse nustatytą bylos stadijai (procesiniam veiksmui) skirtą laiką, advokatas turi teisę kreiptis į tarnybą su prašymu priimti sprendimą dėl papildomo užmokesčio. Baudžiamosiose bylose už ATP teikimą mokama atsižvelgiant į LR baudžiamajame kodekse nustatytą nusikalstamos veikos pavojingumą ir kaltės formą ir už Taisyklių 3 skyriaus 14 punkte išvardintus procesinius veiksmus; Civilinėse bylose už antrinės teisinės pagalbos teikimą mokama atsižvelgiant į LR civilinio proceso kodekse nustatytą bylų kategoriją ir teiseną ir Taisyklių 24 punkte nurodytus procesinius veiksmus; Administracinėse bylose už antrinės teisinės pagalbos teikimą mokama atsižvelgiant į LR administracinių teisės pažeidimų kodekso 4 skyriuje ir LR administracinių bylų teisenos įstatyme nustatytas bylų teisenas ir procesinius veiksmus (Taisyklių 27 punktas). Advokatai teisingumo ministro nustatyta tvarka renka ir kaupia duomenis apie suteiktą (teikiamą) ATP (VGTPĮ 17 str. 9 p.). Advokatai pateikia tarnybai prašymą išmokėti užmokestį už suteiktą ATP, dokumentus, patvirtinančius ATP suteikimą (procesinius dokumentus, teismo sprendimus ir pan.) ir turėtas Taisyklių 30 p. nurodytas išlaidas ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo bylos stadijos (procesinio veiksmo), kurioje suteikta ATP, pabaigos (Taisyklių 33 skyr.).

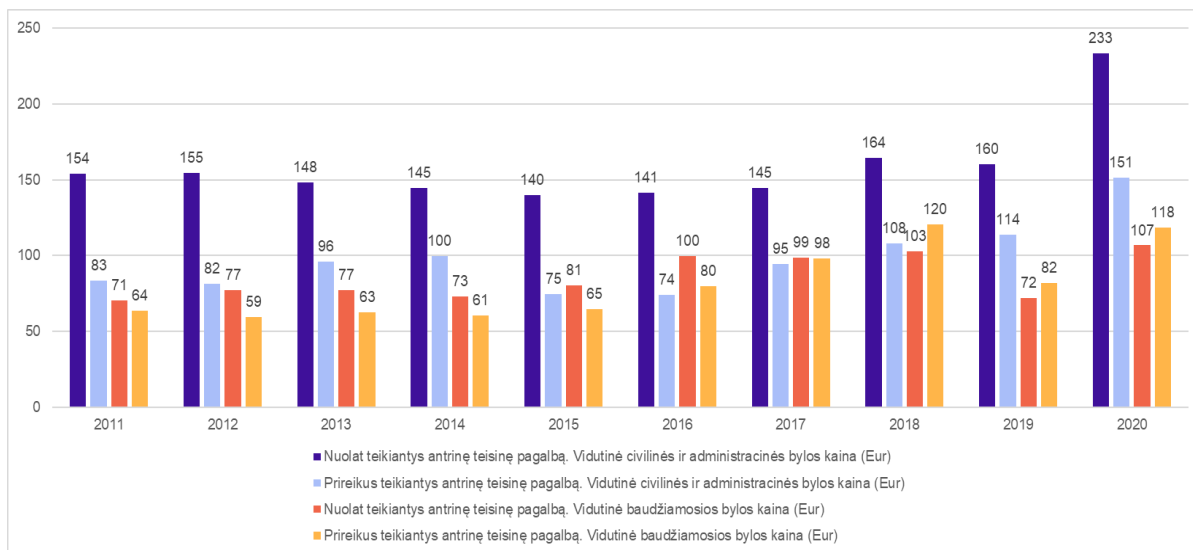
Šaltinis: parengta STRATA remiantis LRV nutarimu¹¹⁰, VGTPĮ ir Tarnybos veiklos ataskaitomis

¹⁰⁸ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e6165521030211e6bf4ee4a6d3cdb874?jfwid=>

¹⁰⁹ Ibid.

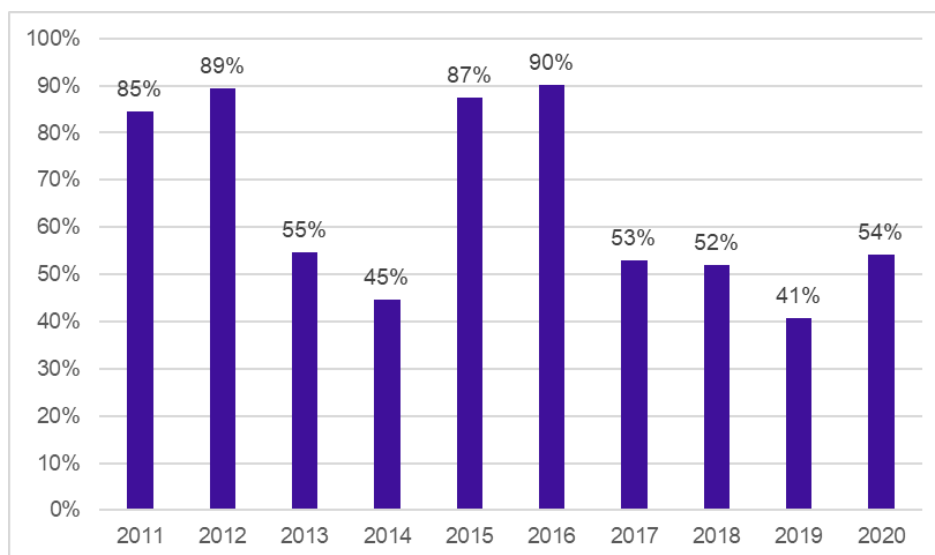
¹¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2016). Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas nr. 364 dėl už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir taikinamąjį tarpininkavimą mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo. 2016 m. balandžio 13 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e6165521030211e6bf4ee4a6d3cdb874?jfwid=>

10 pav. Vidutinė advokato, nuolat ar prireikus teikiančio antrinę teisinę pagalbą, vienos bylos kaina (Eur) 2011-2020 m.¹¹¹

Šaltinis: parengta STRATA pagal VGTPT 2020 metų veiklos ataskaitos duomenis

11 pav. Kainų skirtumas (%) tarp nuolat ir prireikus ATP teikiančio advokato vidutinės civilinės ir administracinės bylos kainos (Eur)

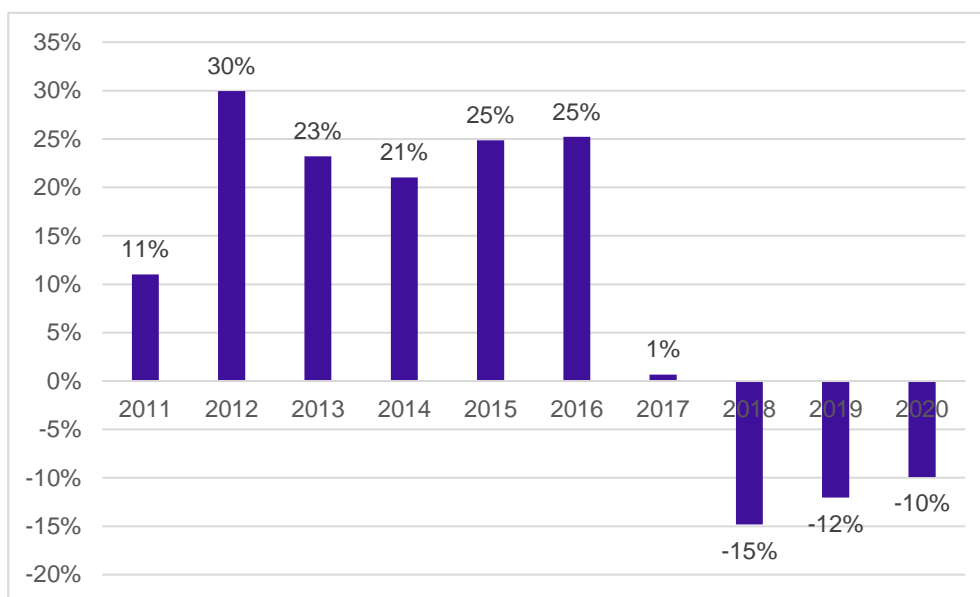

Šaltinis: parengta STRATA pagal VGTPT 2020 metų veiklos ataskaitos duomenis¹¹²

¹¹¹ Tarnybos 2021 metų veiklos ataskaitoje yra nėra atskirtos vidutinės vienos bylos kainos tarp advokatų nuolat ir prireikus teikiančių antrinę teisinę pagalbą, pateikiama tik bendra statistika.

¹¹² NB 2021 m. Tarnybos veiklos ataskaitoje nėra atskirai pateikiama nuolatinių ir prireikus advokatų vidutinė bylos kaina.

12 pav. Kainų skirtumas (%) tarp nuolat ir prireikus ATP teikiančio advokato vidutinės baudžiamosios bylos kainos (Eur)

Šaltinis: parengta STRATA pagal VGPT 2020 metų veiklos ataskaitos duomenis¹¹³

9 lentelė. Tarnybos gauto finansavimo panaudojimas 2015-2021 m

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gauto finansavimo suma (EUR)	€ 5,362,929	€ 4,937,228	€ 4,937,228	€ 5,703,996	€ 6,307,794	€ 6,572,598	€ 6,328,263
Advokatų užmokesčiui išmokėti (EUR)	€ 3,907,603	€ 3,583,996	€ 3,583,996	€ 4,561,094	€ 5,106,763	€ 4,887,946	€ 4,573,901
Mediatorių užmokesčiui išmokėti (EUR)	-	-	-	-	-	€ 149,785	€ 262,438
Bylinėjimosi išlaidų atlyginimas (EUR)	€ 262,208	€ 233,261	€ 233,261	€ 169,726	€ 163,760	€ 145,512	€ 103,683
Advokatų, nuolat teikiančių antrinę teisinę pagalbą, išlaidų išlaidos (EUR)	€ 266,136	€ 279,262	€ 279,262	€ 160,180	€ 98,743	€ 114,457	€ 198,032
Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos administravimo išlaidos (EUR)	€ 926,982	€ 839,791	€ 839,791	€ 812,996	€ 938,528	€ 1,274,898	€ 1,189,035
VGPT administravimo išlaidų dalis nuo gauto finansavimo (%)	17%	17%	17%	14%	15%	19%	19%
Tarnybos panaudoti asignavimai	€ 5,362,929	€ 4,937,227	€ 5,434,873	€ 5,703,995	€ 6,307,794	€ 6,572,598	€ 6,328,263
Įsiskolinimas	€ -	€ -	€ -	€ 531,680	€ 297,000	€ -	€ -

Šaltinis: parengta STRATA pagal Tarnybos metinių veiklos ataskaitų ir jų priedų duomenis

3 priedas. Siūlomi VGTP sistemos efektyvumo ir kokybės vertinimo kriterijai ir jų vertinimo metodika

Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2016/1919 dėl teisinės pagalbos įtariamiesiems ir kaltinamiesiems vykstant baudžiamajam procesui ir prašomiems perduoti asmenims vykstant Europos arešto orderio vykdymo procedūroms (toliau – Direktyva) išskiria du esminius teisinės pagalbos kokybės lygmenis - 1) teisinės pagalbos sistemos ir (2) teisinės pagalbos paslaugų kokybės (arba individualių teisinės pagalbos teikėjų veiklos teikiant teisinę pagalbą kokybės). Ši metodika yra skirta teisinės pagalbos sistemos kokybei vertinti.

Teisinės pagalbos sistemos kokybės elementai ir jų vertinimas

Tarptautiniai, Europos sąjungos ir nacionaliniai teisės aktai numato valstybės pareigą užtikrinti kokybišką teisinę pagalbą. Tačiau kokybė neretai lieka abstrakčia kategorija, kadangi nėra aiškus jos turinys, t. y. kokybės elementai ar požymiai, kuriais remiantis galime teigti, kad teisinė pagalba yra veiksminga. Todėl rengiant šią metodiką siekėme nustatyti teisinės pagalbos sistemos kokybės turinį – veiksmingą teisinės pagalbos sistemą apibūdinančius elementus, kurie apima įvairias priemones ir mechanizmus, užtikrinančius veiksmingos teisinės

¹¹³ NB 2021 m. Tarnybos veiklos ataskaitoje nėra atskirai pateikiama nuolatinių ir prireikus advokatų vidutinė bylos kaina.

pagalbos prielaidas ir sąlygas bei žmogaus teisių apsaugos standartus užtikrinančią teisinės pagalbos praktiką. Būtent išsamūs ir teisinės pagalbos sistemos kokybę įvairiais jos aspektais apibūdinantys elementai (požymiai) vertintini kaip teisinės pagalbos kokybės paveikslą atskleidžiantys kriterijai. Identifikuodami teisinės pagalbos sistemos kokybės elementus, rėmėmės tarptautiniais teisės aktais, tarptautinių organizacijų rekomendacijomis (12 priedas) bei teisinės pagalbos tyrimais ir gerosios valstybių praktikos pavyzdžiais (13 priedas). Kokybės elementus suskirstėme į šias grupes:

10 lentelė Teisinės pagalbos kokybės elementai / kriterijų grupės

Kokybės elementų / kriterijų grupė	Paaiškinimas
Indėlio (arba sistemos potencialo) ir proceso veiksmingumo	Kriterijai, kurie apima teisinės, struktūrinės ir organizacinės prielaidas kokybiškai teisei pagalbai teikti (pvz., veiksmingą teisinės pagalbos administravimo ir koordinavimo, kontrolės bei bendradarbiavimo institucinę sistemą, tinkamą teisinės pagalbos teikėjų kvalifikaciją ir kompetencijas ir jų užtikrinimo priemones, efektyvų teisinės pagalbos teikėjų darbo administravimą ir vadybą (pvz., darbo krūvio proporcingą paskirstymą atsižvelgiant į paslaugų poreikį ir laiko sąnaudas, pakankamo ir proporcingo teisinės pagalbos teikėjų skaičiaus, atsižvelgiant į atskirų regionų poreikius užtikrinimas ir pan., supaprastintų procedūrų taikymą ir pan.).
Teisinės pagalbos kokybės užtikrinimo	Kriterijai, apimantys teisinės pagalbos kokybės kontrolės ir vertinimo priemonių įgyvendinimą (pvz., reagavimo į pažeidimus procedūras, <i>a priori</i> kokybės vertinimo mechanizmus ir pan.).
Teisinės pagalbos prieinamumo	Teisinės pagalbos prieinamumas yra vienas iš esminių teisinės pagalbos principų, kurio užtikrinimas yra akcentuojamas tarptautiniuose teisės aktuose ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. Teisinės pagalbos prieinamumo kriterijai apima priemones, kurios skirtos didinti teisinės pagalbos pasiekiamumą visuomenėje, ypač pažeidžiamoms asmenų grupėms (apimant tiek teisinio reguliavimo, tiek vadybines ar technologines priemones).
Bendrieji teisinės asmens apsaugos ir specialieji pažeidžiamų asmenų (vaikų, moterų, užsieniečių ir kt.) apsaugos	Kriterijai, apimantys žmogaus teisių standartus, kurie yra nustatyti tarptautiniuose teisinę pagalbą reglamentuojančiuose dokumentuose. Teisinės pagalbos institutas savo paskirtimi ir prigimtimi yra orientuotas būtent į pažeidžiamų asmenų apsaugą, todėl teisinės pagalbos sistemos veiksmingumas ir kokybė neatsiejama nuo to, kaip užtikrinamos šių asmenų teisės. Žmogaus teisių užtikrinimas sietinas su teisinės pagalbos sistemos kokybe ir veiksmingumu, vadovaujantis principu, kad demokratinėse valstybėse veiksmingos yra tik tokios sistemos, kuriose teisinio reguliavimo ir taikymo lygmeniu laikomasi žmogaus teisių standartų.

Kokybės vertinimo instrumentą sudaro klausimynas. Klausimai yra orientuoti į minėtas teisinės pagalbos kokybės kriterijų grupes (parametrus). Kiekvienas parametras gali būti vertinamas atskirai. Tai leidžia diferencijuoti vertinimą ir nustatyti atskirtų teisinės pagalbos sistemos sričių kokybės įverčius.

Kiekvienam kriterijui įvertinti yra skirti **du įverčių tipai – elemento svarbos vertinimo ir elemento (kriterijaus) įgyvendinimo lygmenis vertinimas**. Pirmasis įvertis apima eksperto vertinimą dėl elemento svarbos ir reikšmingumo teisinės pagalbos kokybei (vertinama 2 balais, kai manoma, jog kriterijus yra labai svarbus užtikrinant teisinės pagalbos kokybę, vertinama 1 balu, kai kriterijus yra vidutiniškai svarbus užtikrinant teisinės pagalbos kokybę, vertinama 0 balų – kai kriterijus, eksperto nuomone, nėra labai svarbus ar reikšmingas teisinės pagalbos kokybei užtikrinti). Šį įvertį įtraukėme siekdami padidinti šios metodikos objektyvumą, t. y., kiek įmanoma, sumažinti metodikos rengėjų subjektyvios nuomonės įtaką parenkant konkrečius teisinės sistemos kriterijus¹¹⁴.

Pateikdamas antrąjį, konkretaus teisinės pagalbos sistemos kokybės elemento įgyvendinimo įvertį, ekspertas, analizuodamas esamą teisinį reguliavimą ir praktiką, turi nustatyti ar tam tikras kokybės elementas yra įgyvendinamas nacionalinėje teisinės pagalbos sistemoje. Jeigu elementas yra visiškai įgyvendinamas, įvertis yra 2, jeigu elementas yra įgyvendinamas iš dalies, įvertis – 1, jeigu elementas nėra įgyvendinamas, įvertis – 0. **Jeigu tam tikro kokybės sistemos kokybės elemento neįmanoma įvertinti dėl duomenų stokos, vertinama 0 balų, tačiau pastaba apie duomenų stoką pateikiama lentelės paaiškinimų ir komentarų skiltyje**. Informacija apie duomenų stoką yra reikšminga teisinės pagalbos sistemos kokybės užtikrinimo požiūriu. Ji teisinės pagalbos politiką formuojantiems ir įgyvendinantiems subjektams indikuoja, kokių duomenų trūksta siekiant įvertinti tam tikrą teisinės pagalbos sistemos segmentų kokybę.

Paaiškinimų ir komentarų skiltyje vertintojas pateikia glaustą paaiškinimą, kodėl pateiktas toks vertinimas.

Konkretaus įverčio pasirinkimas paliekamas vertintojo nuožiūrai. Bet kuriuo atveju vertintojas, kiek įmanoma, turi vadovautis objektyviais duomenimis ir žiniomis bei protingumo principu. Daugiausia klausimų dėl įverčio parinkimo gali kilti, kai tam tikras elementas neįgyvendinamas visa apimtimi. Šiuo atveju reikėtų vadovautis bendra taisykle, jog net ir dalinis elemento įgyvendinimas turi būti reikšmingas (neturi būti minimalus ir / arba epizodiškas). Kai dalinis elemento įgyvendinimas yra labai epizodiškas, neturi reikšmingesnės įtakos teisinės pagalbos kokybei, turėtų būti vertinama 0 balų. Daliai kriterijų (ypač tų, kurių formuluotės yra abstraktesnės) pateikėme paaiškinimus dėl jų vertinimo.

Kai kuriuose klausimų formuluotėse indikuojama į tam tikro elemento buvimą teisiniame reguliavime ir praktikoje. Siekiant nustatyti įgyvendinimą praktikoje, rekomenduotina vadovautis įvairiais prieinamais šaltiniais (tyrimais, teisinę pagalbą įgyvendinančių ir kontrolės bei žmogaus teisių stebėsenos funkcijas atliekančių institucijų ir organizacijų ataskaitomis (pvz., Valstybės kontrolės, Seimo kontrolierių įstaigos, Žmogaus teisių stebėjimo instituto)), taip pat informacija apie pažeidimus teismų ar kitų institucijų sprendimuose. Jeigu duomenų apie tam tikro elemento taikymą praktikoje rasti nepavyksta, tačiau jis yra išsamiai teisiškai sureguliuotas, žymima kaip įgyvendinama (2), tačiau paaiškinimų ir komentarų skiltyje, nurodoma, kad nepavyko rasti duomenų apie įgyvendinimą praktikoje. Tai svarbus indikatorius, leidžiantis nustatyti praktikos analizės kryptis suinteresuotoms institucijoms (teisinę pagalbą įgyvendinančioms, mokslo įstaigoms, nevyriausybinėms organizacijoms, kontrolės ir žmogaus teisių apsaugos institucijoms ir organizacijoms).

11 lentelė. Vertinimo metodikos apibendrinimas

Vertinimas dėl elemento / kriterijaus svarbos	Vertinimas dėl kokybės elemento įgyvendinimo
---	--

¹¹⁴ Svarbu pabrėžti, kad tam tikrą kriterijų įvertinus 0 balų, neturėtų būti daroma išvada, kad tam tikra priemonė yra neveiksminga ir / ar nereikalinga. Visi į metodiką įtraukti kriterijai yra objektyviai svarbūs, atsižvelgiant į tarptautinių organizacijų bei mokslininkų ir ekspertų rekomendacijas. Kriterijaus svarbos vertinimo paskirtis – diferencijuoti kriterijus, atsižvelgiant į jų svarbą bei įtaką teisinės pagalbos sistemos kokybei nacionaliniame kontekste bei tokiu būdu subalansuoti vertinimą, atsižvelgiant ne tik į jo įgyvendinimo lygmenis, bet ir į ekspertinę nuomonę dėl šio kriterijaus svarbos nacionalinei teisinės pagalbos sistemai.

0 balų – kai kriterijus, eksperto nuomone, nėra labai svarbus ar reikšmingas teisinės pagalbos kokybei užtikrinti	0 balų: <ul style="list-style-type: none"> • Kai, remiantis teisinio reguliavimo ir praktikos analize, nustatoma, kad elementas nėra įgyvendinamas • jeigu tam tikro kokybės elemento neįmanoma įvertinti dėl duomenų stokos (pastaba apie duomenų stoką pateikiama lentelės paaiškinimų ir komentarų skiltyje) • kai dalinis elemento įgyvendinimas yra labai epizodiškas, neturi reikšmingesnės įtakos teisinės pagalbos kokybei
1 balas – kai kriterijus, eksperto nuomone, yra vidutiniškai svarbus užtikrinant teisinės pagalbos kokybę	1 balas – kai, remiantis teisinio reguliavimo ir praktikos analize, nustatoma, kad elementas yra įgyvendinamas iš dalies
2 balai – kai kriterijus, eksperto nuomone, yra labai svarbus užtikrinant teisinės pagalbos kokybę	2 balai: <ul style="list-style-type: none"> • kai, remiantis teisinio reguliavimo ir praktikos analize, nustatoma, kad elementas yra visiškai įgyvendinamas • nors duomenų apie tam tikro elemento taikymą praktikoje rasti nepavyksta, tačiau jis yra išsamiai teisiškai sureguliuotas

Šaltinis: parengta STRATA

Bendras teisinės pagalbos sistemos kokybės įvertis (indeksas) apskaičiuojamas tokiu būdu:

- 1) susumuojami įgyvendinimo lygmens įverčiai;
- 2) susumuojami įgyvendinamų arba iš dalies įgyvendinamų priemonių svarbos įverčiai (tų priemonių, kurios nėra įgyvendinamos, įverčiai nesumuojami);
- 3) bendras teisinės pagalbos kokybės įvertis (indeksas) apskaičiuojamas susumuojant bendrus įgyvendinimo lygmens ir svarbos įverčius (neapimant priemonių, kurios nėra įgyvendinamos, svarbos įverčių).

Kas gali taikyti šį instrumentą?

Teisinės pagalbos sistemos kokybės vertinimą taikant šį instrumentą turėtų atlikti nepriklausomi ekspertai, turintys išsamių teorinių ir praktinių žinių apie teisinės pagalbos sistemą Lietuvoje. Tai gali būti advokatai, teikiantys teisinę pagalbą, mokslininkai atliekantys tyrimus teisinės pagalbos srityje, nesuinteresuotų valstybės institucijų ar organizacijų ekspertai, nevyriausybinų organizacijų atstovai ir pan. Rekomenduojama sudaryti 3-5 ekspertų vertinimo grupę (priklausomai nuo turimų galimybių ir išteklių), kurie diskusijos būdu, pasitelkdami savo skirtingas kompetencijas ir teisinės pagalbos sistemos išmanymą, kartu įvertintų ir priimtų bendrą sprendimą dėl kriterijų svarbos ir įgyvendinimo lygmens. Tokiu atveju siekiant vertinimo objektyvumo ir nešališkumo, rekomenduotina (1) užtikrinti proporcingą ir santykinai reprezentatyvų ekspertų atstovavimą (svarbu įtraukti ekspertus, tiek iš mokslo bendruomenės ir nevyriausybinų organizacijų); (2) į vertinančių ekspertų grupę įtraukti nesuinteresuotų institucijų (t. y. institucijų, kurios nėra teisinę pagalbą administruojančios ar vykdančios organizacijos) ir organizacijų atstovus. Jei ekspertams vertinant kyla klausimų dėl teisinio reguliavimo ir praktikos, jei turėtų kreiptis į atitinkamas institucijas (pvz.: TM, Tarnybą) ir susirinkti faktinę informaciją, reikalingą objektyviam vertinimui atlikti.

Nors metodika yra universali ir ją gali naudoti tiek vienas, tiek keli specialistai, rekomenduojama sudaryti ekspertų grupę, kuri vertinimą atliktų kolegialiai.

Antrinės teisinės pagalbos sistemos kokybės vertinimo lentelė yra pateikiama žemiau.

Kokybės kriterijus	Kriterijaus pagrindas	Kriterijaus svarbos vertinimas			Įgyvendinimo lygmens vertinimas			Vertinimo paaiškinimai ir komentarai
		Labai svarbus(2)	Vidutiniškai svarbus(1)	Nelabai svarbus(0)	Įgyvendinama(2)	Iš dalies įgyvendinama(1)	Neįgyvendinama(0)	
Indėlio (sistemos potencialo) kriterijai								
Įkurtas ir veikia teisinę pagalbą administruojantis, koordinuojantis ir kontroliuojantis subjektas, kuris yra nepriklausomas priimant sprendimus, susijusius su teisine pagalba (pvz., nuo politinės ar teisminės įtakos, finansinio spaudimo).	(JTTPG) (2 principas, §15, 11 gairė, 59 11 gairė, 59a							
Teisinę pagalbą administruojanti, koordinuojanti ir kontroliuojanti institucija (arba institucijos) turi pakankamus įgaliojimus užtikrinti teisinės pagalbos teikimą, apimant bet neapsiribojant teisinę pagalbą teikiančio ir administruojančio personalo atranką ir paskyrimą, teisinės pagalbos paskyrimą jos gavėjams, teisinės pagalbos teikėjų akreditacijos, kvalifikacijos kriterijų nustatymą, teisinės	JTTPG 11 gairė, 59b							

pagalbos teikėjų priežiūrą, bei objektyvias skundų nagrinėjimo procedūras, vertinti teisinės pagalbos sistemos poreikius nacionaliniu mastu ir įgaliojimus formuoti (arba dalyvauti formuojant) savo biudžetą.								
Teisinę pagalbą administruojanti, koordinuojanti ir kontroliuojanti institucija periodiškai atsiskaito už savo veiklą institucijoms, kurioms yra atskaitinga.	JTPPG 11 gairė, 59d							
Teisinės pagalbos teikimas išsamiai sureguliuotas įstatymais ir poįstatyminiais teisės aktais. Yra priimtas specialus teisinės pagalbos įstatymas.	JTPPG 2 principas, §15							
Yra skiriamas pakankamas biudžetas teisinei pagalbai finansuoti, apimant paramą teisinei pagalbai, kurią teikia advokatų bendruomenės, universitetų teisės klinikoms, paramą nevyriausybinėms ir kitoms organizacijoms, apimant teisininkų, teikiančių teisinę pagalbą organizacijas (prioritetą teikiant kaimo ir ekonominškai bei socialiai mažiau išsivysčiusiems regionams).	JTPPG 12 gairė, 61a							
Užtikrinamas teisingas ir proporcingas finansavimo paskirstymas tarp	JTPPG 12							

baudžiamajam persekiojimui ir teisei pagalbai skiriamų lėšų. ¹¹⁵	gairė, 61							
Teisinės pagalbos finansavimas užtikrina, kad būtų padengtos visos reikalingos išlaidos kokybiškai teisei pagalbai teikti, apimant išlaidas, susijusias su dokumentų kopijavimu, įrodymų ir kitos reikšmingos kliento atstovavimui informacijos rinkimu, ekspertų ir/ar specialistų pasitelkimu, kelionės išlaidas.	JTPPG 12 gairė, 62							
Užmokestis už paslaugas ir kitos su teisinės pagalbos teikimu susijusios išlaidos apmokomos laiku ¹¹⁶ .	JTPPG 12 gairė, 62							
Antrinės teisinės pagalbos teikėjų (advokatų) valandinis atlygis yra pakankamas (pvz., nėra per daug neproporcingas lyginant su rinkoje vyraujančiais advokatų paslaugų į kainiais arba atlygiu, kurį gauna panašios kvalifikacijos teisiniuose procesuose	JTPPG 2 principas, §15							

115 Siekiant įvertinti šį kriterijų, siūlytina palyginti vienam įtariamajam/kaltinamajam tenkančias baudžiamojo persekiojimo išlaidas su vienam įtariamajam/kaltinamajam – teisinės pagalbos gavėjui, tenkančias lėšas skirtas jo gynybai. Jeigu išlaidos baudžiamajam procesui yra panašios (neviršija 20 proc.) proc.– vertinama 2 balais, jeigu baudžiamajam persekiojimui lėšos didesnės, bet ne daugiau 20 proc. ir ne mažiau 50 proc., vertinama – 1 balu. Jeigu baudžiamajam persekiojimui tenkančios lėšos didesnės daugiau nei 50 proc., vertinama 0 balų.

116 Vertinama – 2 (įgyvendinama), kai per pastaruosius penkerius metus nėra buvę užmokesčio už teisinės pagalbos teikėjų paslaugas vėlavimų (nesvarbu, kokios to buvo priežastys). Vertinama – 1 (iš dalies, kai buvo pavieniai vėlavimai, vertinama - 0 (neįgyvendinama), kai tokie vėlavimai vyksta nuolat, periodiškai, arba dažnai (pvz., kiekvienais metais pasitaiko užmokesčio vėlavimo atvejų).

dalyvaujantys viešojo sektoriaus pareigūnai (pvz., prokurorai)) ¹¹⁷								
Antrinės teisinės pagalbos teikėjams yra proporcingai atlyginama viršytą darbo krūvį (pvz., atstovaujant sudėtingose bylose) ar darbą poilsio metu (pvz., naktį, savaitgaliais, kai būtina atstovauti įtariamuosius skubiais sulaikymo, pirmosios apklausos, suėmimo skyrimo atvejais).								
Esant kvalifikuotų advokatų trūkumui, sudaromos sąlygos teikti nesudėtingą teisinę pagalbą teisininkams profesionalams, pvz., siekiantiems įgyti advokato specializaciją (advokato padėjėjams). Nesudėtingai teisinei pagalbai (pvz., pirminei teisinei pagalbai) teikti (pasitelkiami teisės studentai.	JTPPG 13 gairė, 65							
Reikalavimas antrinės teisinės pagalbos teikėjams turėti aukštąjį teisinį išsilavinimą, advokato kvalifikaciją, kuriai įgyti reikalingas egzaminas ir reikšminga (pakankamai ilgos trukmės) teisinio darbo patirtis. Pirminės teisinės pagalbos teikėjams numatytas reikalavimas turėti	JTPPG 13 principas							

117. Šio elemento (kriterijaus) nustatymui reikalingi teisingo (proporcingo) atlygio nustatymo kriterijai. Atsparo kriterijumi nustatant teisinės pagalbos teikėjų siūlytume naudoti atlygį skiriamą prokurorams (vadovaujantis JTPPG 12 (61) (gaire, kuri numato, kad teisinės pagalbos sistemai skiriamos lėšos neturi būti mažesnės nei baudžiamajam persekiojimui). Jeigu advokato, teikiančio teisinę pagalbą valandinis atlygis yra panašus į prokuroro (pvz., skirtumas nėra didesnis nei 10 proc.), vertinama 2 balais. Jeigu antrinę teisinę pagalbą teikiančio advokato valandinis atlygis yra mažesnis už prokuroro vidutinį valandinį atlygį nuo 10 iki 30 proc., vertinama – 1 balu. Jeigu advokato valandinis atlygis yra mažesnis už prokuroro vidutinį valandinį atlygį 30 ir daugiau procentų, vertinama 0 balu.

aukštąjį teisinį išsilavinimą arba studijuoti teisės studijose, jeigu studentų teikiama teisinę pagalbą kokybės priežiūra vykdo teisininkai profesionalai.	13 gairė, 64							
Taikoma antrinės teisinės pagalbos teikėjų akreditacija	JTPPG 13 principas 15 gairė, 69a							
Nustatyta antrinės teisinės pagalbos teikėjų specializacija, ypač susijusi su pažeidžiamų grupių tinkamu atstovavimu (pvz., vaikus, neįgaliuosius, pabėgėlius ar prieglobsčio prašančius asmenis ir pan.). ¹¹⁸	JTPPG 13 principas							
Organizuojami reguliarūs mokymai pirminės ir antrinės teisinės pagalbos teikėjams (temomis, susijusiomis su teisinės pagalbos teikimu). ¹¹⁹	JTPPG 11 gairė, 58d							

118. Visiškai įgyvendinama (2 balai): nustatyta privaloma specializacija (mokymai, patirtis) atstovaujant pažeidžiamas grupes ar bent dalį jų (pvz., vaikus, neįgaliuosius, imigrantus (pabėgėlius)). Įgyvendinama iš dalies (1 balas): specializacija yra oficialiai numatyta, sudaromos sąlygos ją įgyti, tačiau ji nėra privaloma atstovaujant pažeidžiamas grupes. Neįgyvendinama: specializacija nėra nustatyta ir/arba įgyvendinama epizodiškai (savanoriška teisinės pagalbos teikėjų specializacija jų pačių iniciatyva, nėra vertinama specializacijos įgyvendinimu (vertinama 0)).

119. Visiškai įgyvendinama, kai kasmet vykdomi iš anksto suplanuoti mokymai skirti teisinės pagalbos teikėjams. Iš dalies įgyvendinama, kai teisinės pagalbos teikėjams vykdomi nereguliarūs mokymai ir/ arba jie nėra planuojami ir organizuojami teisinę pagalbą koordinuojančios ar vykdančios institucijos (pvz., VGTPT ir Advokatūros), pvz., mokymus vykdo mokslo įstaigos, NVO ir pan. Neįgyvendinama: kai specializuoti mokymai teisinės pagalbos teikėjams nėra vykdomi (apimant ir atvejus, kai teisinės pagalbos teikėjai dalyvauja bendruose advokatams skirtuose mokymuose (tokie mokymai nėra vertinami kaip specializuoti teisinės pagalbos teikėjų mokymai)).

Antrinės teisinės pagalbos teikėjams yra nustatytos darbo krūvio normos (maksimalus ir minimalus darbo krūvis).								
Advokatų apmokėjimas už darbo krūvį diferencijuojamas atsižvelgiant į laiko sąnaudas reikalingas atskiroms byloms, jų kategorijoms arba atstovaujant didesnių poreikių asmenis (pvz., vaikus, neįgaliuosius, pabėgėlius ir pan.) (pvz., bylos sudėtingumą ir pan.) ¹²⁰ .								
Advokatų, teikiančių antrinę teisinę pagalbą skaičius yra pakankamas, atsižvelgiant į vienam advokatui tenkančių bylų skaičių ¹²¹								
Teisinės pagalbos teikėjų darbo materialinės darbo sąlygos yra tinkamos (jei yra poreikis, aprūpinama darbo vieta, darbo reikmenimis (kanceliarija ir pan.).								
Antrinės teisinės pagalbos teikimo vietas yra tinkamos siekiant užtikrinti advokato ir kliento konfidencialumą ¹²² .								

120. Įgyvendinimas vertinamas dviem balais, kai yra nustatytos aiškios darbo krūvio diferencijavimo ir apmokėjimo už skirtingas laiko sąnaudas taisyklės, kuriose skaičiuojant darbo krūvį, atsižvelgiama į bylos sudėtingumą, atstovaujamo asmens specialiuosius poreikius, laiką skirtą kelionėms (jei klientas yra kitoje savivaldybėje) darbą poilsio metu (naktį ir savaitgaliais bei šventinėmis dienomis). Vertinama, vienu balu, kai darbo krūvio taisyklės yra nustatytos, tačiau nėra pakankamai diferencijuojama pagal bylos sudėtingumą, ar kitas įprastinį darbo krūvį viršijančias laiko sąnaudas (pvz., specialiųjų poreikių asmenų atstovavimas, laikas, skiriamas kelionėms ir pan.). Vertinama 0 balų (neįgyvendinama), kai jokios darbo krūvio ir apmokėjimo už darbo krūvį, atsižvelgiant į skirtingas laiko sąnaudas nėra nustatytos.

121. Siekiant įvertinti šio kriterijaus įgyvendinimo lygmenį, turėtų būti nustatyti minimalaus, maksimalaus ir optimalaus krūvio standartai (pvz., nustatyti darbo valandų, skiriamų vienam klientui vidurkj, ir paskaičiuoti, kiek klientų gali turėti vienas advokatas, dirbantis 40 val. darbo savaitę).

122. Įgyvendinimas vertinamas 2 balais, jeigu advokatai, teikiantys teisinę pagalbą (ypač nuolat ją teikiantys advokatai) turi atskirus uždarus kabinetus, kur gali konfidencialiai priimti klientus arba yra skirta atskira patalpa, kuri advokatai gali priimti klientus. Jeigu teisinė pagalba teikiama ikiteisminio tyrimo įstaigoje ar teisme, advokatams ir jų klientams yra suteikiama patalpa, kur jie gali netrukdomai ir konfidencialiai pasikalbėti. Vertinama 1 balu, kai

Priimant sprendimus dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo, vertinamas teismo proceso tikslingumas ir, esant poreikiui, teisinės pagalbos gavėjai nukreipiami į neteismo proceso procedūras (pvz., mediaciją).								
Į teisinės pagalbos teikimą yra įtraukiamos suinteresuotos institucijos ir organizacijos (pvz., advokatų asociacijos, mokslo ir studijų įstaigos, kitos organizacijos, bendruomenės ar pan.	JTPPG 14 principas 39, 40							
Į teisinės pagalbos teikimo valdymą yra įtraukiamos suinteresuotos institucijos (advokatūra, teismai, prokuratūra, NVO, mokslo įstaigos ir kt.)	JTPPG 11 gairė, 59c							
Teisinės pagalbos sistemoje yra užtikrinamas advokatų nepriklausomumas (pvz., užtikrinama, kad valstybės, institucijos neatlieka funkcijų, kurios galėtų pažeisti advokatų nepriklausomumą (pvz., kontrolės, individualios advokatų veiklos tikrinimo ir pan.), kurios paprastai priklauso advokatų bendruomenėms; nėra nustatomi vienašaliai sprendimai, susiję su	JTPPG 12 principas							

didesnė dalis advokatų turi atskirus kabinetus, tačiau kai kurie advokatai jų neturi arba ne visose advokatų darbo vietose yra skirta patalpa konfidencialiems susitikimams su klientais (apimant ir ikiteisminio tyrimo įstaigas ir teismus). Taip pat 1 balu vertinama tuo atveju, kai visi advokatai savo nuolatinėse darbo vietose turi atskirus kabinetus arba patalpas konfidencialiems pokalbiams su klientais, tačiau tokios patalpos nėra suteikiamos ikiteisminio tyrimo įstaigose ir/ar teismuose (arba daugumoje jų). Vertinama 0 balų, kai dauguma advokatų neturi atskirų kabinetų arba jiems nėra skirtos patalpos konfidencialiems pokalbiams su klientais.

advokatų teisėmis ir pareigomis (ir pan.).								
Antrinės teisinės pagalbos prieinamumo užtikrinimas								
Nemokama pirminė ir antrinė teisinė pagalba yra prieinama visiems mažas pajamas turintiems asmenims (pagal Vyriausybės nustatytus pajamų lygius).								
Valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba baudžiamojo proceso metu (visose proceso stadijose nuo ikiteisminio tyrimo iki bausmių vykdymo) suteikiama pažeidžiamiesiems asmenims, kurie yra įtariamieji ar kaltinamieji baudžiamajame procese (nepaisant pajamų dydžio) ¹²³	JTPPG 4 ir 10 principai, §32 JTPPG 11 gairė, 55a							
Pažeidžiami asmenys (vaikai, neįgalieji ir kiti asmenys, kurie dėl savo savybių ar dėl tam tikrų kitų aplinkybių turi mažesnes galimybes apsaugoti savo teises) turi teisę į valstybės garantuojamą teisinę pagalbą nepaisant pajamų dydžio.	JTPPG 4 ir 10 principai, §32 JTPPG 11							

123. Pažeidžiamais asmenimis vertintini vaikai, neįgalieji ar kiti asmenys, kurie dėl ligos, kitų psichinių ar fizinių trūkumų, negalintis pasirūpinti savo teisių apsauga, nemokantys proceso kalbos, asmenys, kuriems gresia laisvės atėmimo ar atėmimo iki gyvos galvos bausmė, asmenys, kurie dėl kitų priežasčių turi ribotas galimybes apginti savo teises (pvz., kaltinamieji, kurie nedalyvauja procese, kaltinamieji, kai yra tariamųjų ar kaltinamųjų gynybos interesų prieštaravimų, jeigu bent vienas iš jų turi gynėją, suimtiesiems ar sprendžiant suėmimo klausimą).

	gairė, 55a							
Advokatų teritorinis pasiskirstymas užtikrina lygias galimybes pažeidžiamiesiems asmenims gauti kokybišką antrinę teisinę pagalbą nepaisant gyvenamosios vietos. ¹²⁴	JTPPG 10 principas (§33)							
Pirminės teisinės pagalbos teikėjų teritorinis pasiskirstymas užtikrina lygias galimybes asmenims gauti pirminę teisinę pagalbą nepaisant gyvenamosios vietos. ¹²⁵								
Informacija apie teisę į teisinę pagalbą jos turinį yra prieinama bendruomenei ir plačiajai visuomenei vietos valdžios įstaigose ir švietimo bei religinėse institucijose, taip pat per žiniasklaidą, įskaitant internetą, teisinės pagalbos paslaugų prieinamumą ir prieigą prie tokių paslaugų bei kitos svarbios informacijos, arba kitos tinkamos priemonės.	JTPPG 2 gairė (42 a)							
Informacija apie teisinę pagalbą pateikiama izoliuotoms ir/ar marginalizuotoms visuomenės grupėms. Tam pasitelkiamos radijo ir televizijos	JTPPG 2 gairė (42 b)							

124. Kriterijus apskaičiuoti advokatų teritoriniam pasiskirstymui: teisinės pagalbos gavėjų skaičius tenkantis vienam teisinės pagalbos teikėjui Lietuvoje (išskiriant pirminės teisinės pagalbos gavėjų skaičių, tenkanti vienam pirminės teisinės pagalbos teikėjui ir antrinės teisinės pagalbos gavėjų skaičių vienam antrinės teisinės pagalbos teikėjui). Jeigu teisinės pagalbos gavėjų skaičius vienam teikėjui konkrečiame regione (pvz., savivaldybėje) yra mažesnis negu šis skaičius šalies mastu, vertintina, kad jis yra nepakankamas. Vertinama 2 balais (įgyvendinama), kai visose (ar beveik visose (ne mažiau 90 proc.) savivaldybėse teisinės pagalbos gavėjų skaičius tenkantis vienam teikėjui yra panašus (nėra esminių skirtumų ir jis yra panašus į šalies rodiklį); vertinama ne visiškai įgyvendinama, kai reikšmingame skaičiuje savivaldybių (nuo 50 iki 90 proc.) teisinės pagalbos gavėjų skaičius tenkantis vienam teikėjui yra panašus į šalies rodiklį; vertinama 0 balų (neįgyvendinama), kai mažiau nei 50 proc. savivaldybių teisinės pagalbos skaičius gavėjų skaičius tenkantis vienam teikėjui yra panašus į šalies rodiklį arba už jį didesnis.

125. Žr. 12 išnašą.

programos, regioniniai ir vietinius laikraščiai, internetas, susitikimai ir kitos priemonės, ypač pasikeitus įstatymams ar konkrečiais bendruomenę liečiančiais klausimais, tikslinius bendruomenės susirinkimus ¹²⁶ .								
Siekiant užtikrinti tinkamą advokato pasirinkimą, klientams pateikiama išsami informacija apie advokatus, teikiančius teisinę pagalbą (pvz., nurodant kvalifikaciją, specializaciją, patirtį ir pan.) ¹²⁷								
Pirminė teisinė pagalba apima konsultacijų dėl antrinės teisinės pagalbos bei antrinės teisinės pagalbos poreikio įvertinimo funkciją, pirminės teisinės pagalbos metu padedama parengti antrinės teisinės pagalbos prašymus.								
Naudojamos informacinės technologinės priemonės, užtikrinančios informacijos apie teisinę pagalbą sklaidą ir prieinamumą, naudojimosi teisinės pagalbos paslauga patogumą.								

126. Svarbu įvertinti ar sklaida apie teisinę pagalbą apima ne tik informacijos pateikimą oficialiose teisinę pagalbą administruojančių ir teikiančių institucijų (organizacijų) interneto svetainėse ar jų socialiniuose tinkluose, tačiau ar ši sklaida vykdoma ir kitais būdais (žiniasklaidoje, socialiniuose tinkluose, lauko reklamose, susitikimuose su gyventojais ir pan.).

127. Įgyvendinama – kai kiekvienam teisinės pagalbos gavėjui pateikiamas išsamus sąrašas teisinės pagalbos teikėjų su išsamia informacija apie advokatus, jų specializaciją, patirtį, užimtumą taip pat kai yra kitų informacijos šaltinių, kurie leidžia teisinės pagalbos gavėjams gauti žinių apie advokatų kvalifikacijas ir kompetenciją (pvz., svetainės, kuriose būtų pateikiami atsiliepimai apie advokatų darbą ir pan.), taip pat kai suteikiama pakankamai laiko susipažinti su pateiktu advokatų sąrašu. Įgyvendinama iš dalies, kai informacija pateikiama formaliai, pvz., tiesiog advokatų sąrašas, nenurodant jų specializacijos, patirties, užimtumo ir kitų reikšmingų duomenų, galinčių daryti įtakos konkrečiam advokato pasirinkimui). Neįgyvendinama – kai nepateikiamas joks advokatų sąrašas ar kita informacija apie advokatus, galinčius teikti teisinę pagalbą, kai advokatai paskiriami teisinę pagalbą administruojančios institucijos nuožiūrą, neatsižvelgiant į kliento pasirinkimą ir nuomonę.

Antrinės teisinės pagalbos teikėjų skaičius visuose regionuose yra pakankamas, siekiant užtikrinti asmens teisę pasirinkti advokatą.								
Teisinio atstovavimo kokybės užtikrinimas								
Nustatyti privalomi teisinės pagalbos kokybės standartai antrinės teisinės pagalbos teikėjams ¹²⁸	JTPPG 15 gairė, 69b							
Nustatytos ir įgyvendinamos nešališkos teisinės pagalbos gavėjų skundų dėl teisinės pagalbos teikėjų (tiek pirminės, tiek antrinės teisinės pagalbos) veiksmų ar neveikimo nagrinėjimo procedūros	JTPPG 13 principas, 38; Gairė 15, 69d							
Nustatyta galimybė subjektų nagrinėjančių klientų skundus dėl teisinės pagalbos sprendimus apskųsti nepriklausomai teismui	JTPPG 13 principas (38)							
Informuotumo apie galimybę skųstis užtikrinimas (pvz., teisinės pagalbos gavėjui gaunant paslaugą, pateikiama								

128. Vertinama kaip įgyvendinama (2 balai), kai yra nustatyti kokybės standartai teisinės pagalbos teikėjams (neapima bendrųjų standartų, etikos kodeksų advokatams); vertinama kaip iš dalies įgyvendinama (1 balas), kai nustatyti standartai daliai teisinės pagalbos teikėjų (pvz., atskiruose regionuose) arba tam tikros teisinės pagalbos srities teisiniai standartai (pvz., darbo su tam tikromis pažeidžiamomis grupėmis standartai (pvz., vaikais, pabėgėliais ir pan.). Vertinama kaip neįgyvendinama (0 balų), kai nėra nustatyta jokių specialiųjų standartų teisinės pagalbos teikėjams (bendrosios advokatų etikos taisyklės (kodeksas) ar atskirų advokatų kontorų vidinės etikos taisyklės neturėtų būti suprantamos kaip specialieji standartai teisinės pagalbos teikėjams).

informacija apie galimybę skųsti teisinės pagalbos teikėjo veiksmus).								
Teikiama nemokama teisinė pagalba asmenims, skundžiantiems teisinės pagalbos teikėjo veiksmus (pvz., konsultuojant, atstovaujant skundo nagrinėjimo procedūrose, renkant įrodymus, dokumentaciją ir pan.).								
Įdiegti ir reguliariai taikomi <i>a priori</i> antrinės teisinės pagalbos teikėjų veiklos individualiu lygmeniu vertinimo instrumentai (pvz., advokatų veiklos (teisinio atstovavimo) auditas (peer review); advokatų teismams pateikiamų dokumentų teisinės kokybės vertinimas, kurį atlieka nepriklausomi ekspertai, posėdžių, kuriuose klientus atstovauja teisinę pagalbą teikiantys advokatai ir pan.), kiti <i>a priori</i> teisinės pagalbos teikėjų priežiūros mechanizmai.								
Periodiškai atliekamos reprezentatyvios teisinės pagalbos teikėjų apklausos, siekiant atskleisti paslaugos kokybės subjektyvųjį vertinimą.								
Periodiškai atliekamos teisės (teisėsaugos) profesionalų, dalyvaujančių antrinės teisinės pagalbos teikimo procese apklausos siekiant įvertinti antrinės teisinės pagalbos teikėjų veiklos kokybę.								

Nustatytas reikalavimas antrinės teisinės pagalbos teikėjams reikalavimas dokumentuoti savo veiklą atstovaujant teisinės pagalbos gavėjus ¹²⁹								
Teisinės pagalbos gavėjų teisinė apsauga								
Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama, kad klientas būtų išsamiai informuojamas apie teisę į gynėją ir valstybės garantuojamą teisinę pagalbą (neapsiribojant tik formaliu informavimu, tačiau išaiškinant ir teisės turinį bei reikšmę asmens procesinei padėčiai).	JTPPG 8 principas (28)							
Visais atvejais asmenims užtikrinama teisė pasirinkti advokatą (apimant ir būtinojo gynėjo dalyvavimą skubiais atvejais (pvz., pirmojo sulaikymo ir apklauso, kardomosios priemonės skyrimo atvejais ir pan.). ¹³⁰								
Antrinė teisinė pagalba užtikrinama skubios teisinės apsaugos baudžiamajame procese atvejais (sulaikymo, pirmos apklausos, svarstymo dėl kardomųjų priemonių skyrimo (ypač suėmimo) atvejais.	JTPPG 1 gairė (41 c)							

129. Toks reikalavimas vertintinas kaip prielaida individualiems teisinės pagalbos teikėjų veiklos vertinimams (žr. Nikartas, Limantė, 2018: https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/Qual-Aid_Guidelines-for-EU-Member-States_LT.pdf)

130. Teisinę pagalbą administruojančios institucijos, ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar teismo paskirtas advokatas savo nuožiūra (neatsižvelgiant į įtariamojo ar kaltinamojo nuomonę), neturėtų būti vertinamas kaip visiškai šios teisės užtikrinimas.

<p>Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama asmens teisė turėti gynėją prieš pirmą apklausą, skiriant tokiam susitikimui pakankamai laiko bei užtikrinama gynėjo ir ginamojo teisė be pašalinių susitikti su įtariamuoju ar kaltinamuoju prieš apklausą arba prieš teismo posėdį.</p>	<p>Direktyvos 9 str.</p>							
<p>Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama, kad asmeniui, norinčiam atsisakyti gynėjo turi būti išsamiai raštu ar žodžiu jam suprantama kalba paaiškintos tokio atsisakymo pasekmės; teisės turėti gynėją atsisakymas bei „aplinkybės, kuriomis leista tos teisės atsisakyti“ turi būti pažymimi laikantis vidaus teisėje nustatytos dokumentavimo tvarkos.</p>	<p>Direktyvos 9 str.</p>							
<p>Pranešant apie įtarimą netiesioginio kontakto būdu (pvz., įtariamojo šaukime atvykti į apklausą) pateikiama informacija apie įtariamo asmens teisę į advokatą ir galimybes gauti valstybės garantuojama teisinę pagalbą.</p>								
<p>Nustatytas draudimas patvirtinti gynėjo ar valstybės garantuojamos teisinės pagalbos atsisakymą, jei asmuo yra būsenoje dėl kurios gali nesuvokti savo veiksmų arba nesuvokti atsisakymo esmės (pvz., yra apsvaigęs, šoko, didelio emocinio</p>								

susijaudinimo būsenoje, nemokantis valstybinės kalbos ar pan.).								
Teisės aktai numato galimybę apskųsti atsisakymą suteikti nemokamą teisinę pagalbą baudžiamajame procese (ypač skubiais atvejais (kardomosios priemonės skyrimo, sulaikymo, pirmosios apklausos)).	JTPPG 1 gairė (41 d)							
Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama, kad teisėsaugos pareigūnai ir teisminės institucijos savavališkai neapribotų teisės ar galimybės gauti teisinę pagalbą sulaikytiems, suimtiems, įtariamiems, kaltinamiems nusikalstama veika.	JTPPG 4 gairė, 44a							
Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama, kad teisėsaugos pareigūnai, prokurorai, teisėjai ir kiti atsakingi pareigūnai bet kurioje įkalinimo ar sulaikymo vietoje, informuotų neatstovaujamus sulaikytus ar įkalinčius asmenis apie jų teisę į teisinę pagalbą ir kitas procesines garantijas;	JTPPG 2 gairė, 42 c.							
Policijos, sulaikymo ar suėmimo įstaigose, teismuose, įkalinimo įstaigose pateikiama prieinama informacija apie įtariamo ar kaltinamo asmens teises bei galimybes gauti teisinę pagalbą. Pavyzdžiui, pateikiant informacinį lapą apie asmens teises kartu su procesiniais dokumentais, kurie teikiami įtariamajam ar kaltinamajam	JTPPG 2 gairė, 42 d							

<p>susipažinti. Užtikrinama, kad ši informacija pateikiama suprantamu būdu, taip atsižvelgiant į beraščių, mažumų, valstybinės kalbos nemokančių asmenų, neįgaliųjų ir vaikų poreikius.</p>								
<p>Asmenys, kurie nebuvo tinkamai informuoti apie savo teisę į teisinę pagalbą, gali naudotis veiksmingomis teisių gynimo priemonėmis. Pavyzdžiui, tokios teisės gynimo priemonės gali apimti draudimą atlikti procesinius veiksmus, paleidimą iš sulaikymo, įrodymų neįtraukimą, teisminę peržiūrą ir kompensaciją.</p>	<p>JTPPG 2 gairė, 42 e</p>							
<p>Nemokama (valstybės garantuojama) teisinė pagalba teikiama asmenims, kurie buvo neteisėtai sulaikyti, suimti arba nuteisti, siekiant užtikrinti jų teisę į pakartotinį procesą, reparaciją, apimant žalos atlyginimą, reabilitaciją.</p>	<p>JTPPG 11 gairė, 55b</p>							
<p>Įdiegtos ir įgyvendinamos priemonės, kurios leidžia patikrinti, ar asmuo iš tikrųjų buvo informuotas apie teisę į teisinę pagalbą baudžiamajame procese (pvz., įpareigojimas informavimo momentu fiksuoti vaizdo ir garso įrašų bei galimybė šį įrašą peržiūrėti įtariamo asmens gynėjui ar pan.).</p>	<p>JTPPG 2 gairė, 42 f</p>							

Įgyvendinama budinčių advokatų priemonė, siekiant užtikrinti greitą reagavimą į būtinos teisinės pagalbos atvejus (pvz., nustatytas advokatų budėjimas rotacijos būdu visuose regionuose, advokatai budėjimo metu įsipareigoja būti prieinami ir skubiai vykti į asmens sulaikymo, apklausos ar teismo posėdžio vietą visą parą).	JTTPG 7 principas (27)							
Įgyvendinamos priemonės, palengvinančios advokato darbą skubios teisinės pagalbos atvejais (pvz., kliento pirmosios apklausos arba dalyvavimo procese dėl kardamosios priemonės paskyrimo gairės advokatams ar pan.)	Žr.: Burchard C. ir kt. (2018) ¹³¹							
Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinamas netrukdomas teisinės pagalbos prienamumas įkalintiems asmenims (suimtiesiems, sulaikytiesiems), užtikrinant teisinės pagalbos teikėjams galimybę susitikti su, sulaikytisiais/suimtaisiais, komunikavimo konfidencialumą, galimybę susipažinti su byla ir tinkamu laiku pasiruošti jų gynybai.	JTTPG 7 principas (28)							
Užtikrinama, kad kiekvienas sulaikytas, suimtas, įtariamas ar kaltinamas padarius nusikalstamą veiką asmuo būtų nedelsiant	JTTPG 3 gairė, 43a							

¹³¹ https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/Qual-Aid_Guidelines-for-EU-Member-States_LT.pdf

informuotas apie jo teisę tylėti; jo teisę konsultuotis su advokatu arba, jei reikia, su teisinės pagalbos teikėju bet kurioje proceso stadijoje, ypač prieš jį apklausiant teisėsaugos institucijoms; ir jo teisę į nepriklausomo advokato ar teisinės pagalbos teikėjo pagalbą apklausiant ir atliekant kitus procesinius veiksmus.								
Taikomas draudimas, nesant įtinkamų ir pagrįstų aplinkybių ikiteisminio tyrimo įstaigoje apklausti asmenį, kai nėra advokato, nebent asmuo duoda informuotą ir savanorišką sutikimą atsisakyti advokato dalyvavimo.	JTPPG 3 gairė, 43b							
Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama kad asmenys po sulaikymo ar suėmimo nedelsiant susitiktų su advokatu ar teisinės pagalbos teikėju visiškai konfidencialiai; ir kad būtų garantuotas tolesnių ryšių konfidencialumas.	JTPPG 3 gairė, 43 d							
Policijos ar kitose teisėsaugos įstaigose, kur asmuo yra sulaikytas ar apklausiamas ar įkalinimo vietose sudaryti galimybes susisiekti su teisinės pagalbos teikėjais (suteikiant komunikavimo priemonę (telefoną) ir išsamų advokatų, teikiančių teisinę pagalbą, sąrašą, jei asmuo neturi advokato ar advokatų kontaktų)).	JTPPG 3 gairė, 43h							
Teisės aktuose nustatytas draudimas pagalbos teikėjams prašyti užmokesčio iš	JTPPG 15							

teisinės pagalbos gavėjų, išskyrus atvejus, kai jie yra teisės aktais įgalioti tai daryti.	gairė, 69c							
Teisiniame reguliavime nustatytas draudimas išieškoti teisinio atstovavimo išlaidas iš asmenų, kuriems buvo skirtas būtinas gynėjo dalyvavimas.								
Užtikrinamas atstovavimo tęstinumas teisiniuose procesuose (kai nėra objektyvaus pagrindo advokato keitimui)								
Pažeidžiamų grupių apsauga (bendrieji principai)								
Teisinės pagalbos teisiniame reguliavime ir praktikoje atsižvelgiama į specifinių pažeidžiamų grupių poreikius, apimant senyvo amžiaus asmenis, vaikus, mažumas, neįgaliuosius, psichinius susirgimus turinčius asmenis, sergančius ŽIV ir kitomis užkrečiamomis ligomis, turinčius priklausomybę nuo psichiką veikiančių medžiagų, asmenis be pilietybės, siekiančius prieglobsčio, pabėgelius ir kt. (pvz., nustatytos specialios normos šių asmenų teisinės apsaugos teikiant teisinę pagalbą ir pan.)	JTPPG 11 gairė, 57							
Užtikrinama, kad jeigu pajamos antrinei teisei pagalbai skaičiuojamos pagal namų ūkio pajamas, tačiau atskiri šeimos nariai konfliktuoja vienas su kitu arba neturi vienodų galimybių gauti šeimos pajamas,	JTPPG 1 gairė, 41 f							

pajamų lygio patikrinimui naudojamos tik asmens, besikreipiančio dėl teisinės pagalbos, pajamos.								
Taikomos skatinamosios priemonės advokatams (ar kitiems teisinės pagalbos teikėjams) teikti teisinę pagalbą ekonomiškai ir socialiai mažiau išsivysčiusiuose regionuose, regionuose, kuriuose stokojama teisinės pagalbos prieinamumo (pvz., mokesčių lengvatomis, priemokomis, kelionės ir kitų išlaidų kompensavimu ir pan.).	JTPPG 11 gairė, 56 b, c							
<i>Teisinė pagalba vaikams</i>								
Įgyvendinami mechanizmai (priemonės), kuriais remiama ir skatinama specializuota teisinė pagalba vaikams ir/ar vaiko poreikius atitinkančios teisinės pagalbos priemonės bendruose (nespecializuotose) teisinės pagalbos teikimo mechanizmuose.	JTPPG 11 gairė, 58a							
Užtikrinamas vaiko teisių ir interesų apsaugos prioritetas nustatant specialų teisinės pagalbos vaikams reguliavimą, atsižvelgiant į vaikų poreikius, apimant teisę turėti teisinę ir kitą reikalingą pagalbą pasirodžiant gynybai ir ją įgyvendinant baudžiamajame procese, teisę būti išklausytam teisminiame procese, užtikrinant vaiko konfidencialumą ir privatumą.	JTPPG 11 principas. (35) 11 gairė, 58b							

Vaikams (tiek įtariamiesiems, tiek nukentėjusiesiems bei, esant poreikiui, liudytojams) nemokama antrinė teisinė pagalba baudžiamajame procese garantuojama visais atvejais.	JTPPG 1 gairė (41 c)							
Nemokama teisinė pagalba suteikiama vaikams, įtariamiesiems padarius administracinius nusižengimus, administracinės atsakomybės taikymo procese.								
Administraciniame ar civiliniame procese nemokama teisinė pagalba suteikiama vaikams (nepaisant pajamų lygio), kai tai reikalinga vaiko teisėms ir interesams apsaugoti (pvz., šeiminių ginčų (skyrybų) bylose, kai vaikas yra civilinio ginčo šalis, ar ginčas liečia vaiko interesus (kai vaiko interesai gali prieštarauti jo teisėtų atstovų interesams ir pan.)								
Nustatyti specialieji teisinės pagalbos vaikams standartai ir elgesio taisyklės (kodeksas) teisinės pagalbos teikėjams.	JTPPG 11 gairė, 58c							
Teisinės pagalbos teikėjai, atstovaujantys vaikus, yra reguliariai tikrinami siekiant užtikrinti jų tinkamumą dirbti su vaikais (pvz., bendravimo su vaikas gebėjimai, teisinės ir psichologinės žinios, ar nebuvo	JTPPG 11 gairė, 58c							

padarę pažeidimų, susijusių su smurtu prieš vaikus ir pan.);								
Vykdomi specialūs mokymai teisinės pagalbos teikėjams vaikų atstovavimo klausimais (pvz., apie vaikų teisių apsaugą ir su ja susijusias problemas, psichologinius bendravimo su vaikais ypatumus ir pan.)	JTPPG 11 gairė, 58d							
Įgyvendinamos priemonės užtikrinačios bendradarbiavimą tarp teisinės pagalbos teikėjų ir įvairių profesionalų, siekiant visapusiškai suprasti ir įvertinti vaiką jo psichologiniais, socialiniais, emociniais, fiziniais aspektais ir poreikiais (pvz., teisinės pagalbos teikėjas turi galimybę pasitelkti profesionalus (psichologus, socialinius darbuotojus ir pan.), galinčius įvertinti vaiko poreikius, susijusius su vaiko teisių ir interesų apsauga (pvz., prašyti individualaus vertinimo, ekspertizės, psichologo pagalbos ir konsultacijų ir pan. (pvz., padėti paruošti vaiką apklausoms, teikti psichologinę pagalbą, jei vaikas susiduria su emociniais ir psichologiniais sunkumais ir pan.)	JTPPG 11 gairė, 58e							
Bylose, kuriose yra ar gali kilti interesų konfliktas tarp vaiko ir jo tėvų ar kitų dalyvaujančių šalių, užtikrinama vaiko teisė į advokatą, kuris atstovautų vaiką betarpiškai jo vardu.	JTPPG 10 gairė, 53a							

Suteikiama galimybė sulaukytiems, suimtiems, įtariamiems, kaltinamiems ar kaltinamiems nusikalstamos veikos padarymu vaikams iš karto susisiekti su savo tėvais ar globėjais ir uždrausti bet kokias vaiko apklausas, kai nėra jo advokato ar kito teisinės pagalbos teikėjo ir tėvų, arba kito teisėto atstovo, atsižvelgiant į vaiko interesus;	JTPPG 10 gairė, 53b							
Užtikrinama vaiko teisė, kad procesinis klausimas būtų sprendžiamas dalyvaujant vaiko tėvams ar teisėtam globėjui, nebent manoma, kad tai neatitinka vaiko interesų;	JTPPG 10 gairė, 53c							
Užtikrinama, kad vaikai galėtų laisvai ir visiškai konfidencialiai konsultuotis su tėvais ir (arba) globėjais ar teisėtais atstovais	JTPPG 10 gairė, 53d							
Užtikrinama, kad vaikui pateikiama informacija ir jos pateikimo būdas bei forma (apie jo teises, teisinę pagalbą) atitiktų vaiko amžių ir brandą bei būtų pateikiama vaikui suprantama kalba, atsižvelgiant į lytį ir kultūrą. Vaikas, o ne tėvai ar teisėti atstovai, vertinamas kaip pagrindinis informacijos gavėjas.	JTPPG 10 gairė, 53e							
<i>Teisinė pagalba užsieniečiams</i>								
Numatyta nemokama teisinė pagalba (pirminė ir antrinė) pabėgėlio statuso								

prašantiems užsieniečiams, taip pat kai priimami sprendimai dėl deportacijos.								
Užtikrinamos vertėjo paslaugos ir, kai reikalinga, dokumentų vertimą, teikiant teisinę pagalbą.	JTPPG 3 gairė, 43 f							
Taikomos papildomos kokybės užtikrinimo priemonės pažeidžiamiesiems užsieniečiams (pvz., prieglobsčio prašantiems asmenims, asmenims, kuriems grėšia deportacija) (pvz., taikomas teisinės pagalbos teikėjų, atstovaujančių šiuos asmenis, veiklos auditas ir pan.)								
Rengiami mokymai, kitos kvalifikacijos kėlimo priemonės teisinės pagalbos teikėjams, atstovaujantiems užsieniečiams (ypač pabėgėlius, prieglobsčio prašančius asmenis).								
<i>Teisinė pagalba įkalinėtiems asmenims</i>								
Užtikrinama, kad asmenys, kuriems apribota laisvė turėtų teisę gauti teisinę pagalbą baudžiamajame bei bausmių vykdymo procese, apimant ir atvejus, kai teikiami apeliaciniai skundai, kiti skundai ar prašymai, susiję su jų gydymu ir įkalinimo sąlygomis, taip pat kai grėšia atsakomybė už drausminius pažeidimus, taip pat atstovaujant lygtinio paleidimo proceso metu.	JTPPG 6 gairė, 46 6 gairė, 47c							
<i>Teisinė pagalba moterims</i>								

Užtikrinama galimybė moterims pasirinkti moteriškos lyties teisinės pagalbos teikėją (advokatę) ¹³² (išskyrus, kai tai nėra įmanoma skubios pagalbos atvejais arba dėl advokatų stokos konkrečiame regione).	JTPPG 9 gairė, 52b							
Užtikrinamas nemokamos teisinės pagalbos, konsultacijų ir teisminės pagalbos paslaugų teikimas smurto aukoms moterims (nepaisant pajamų lygio) visuose teisiniuose procesuose, siekiant užtikrinti galimybę kreiptis į teismą ir išvengti antrinės viktimizacijos.	JTPPG 9 gairė, 52c							
<i>Teisinė pagalba nusikaltimų aukoms</i>								
Užtikrinama nemokama valstybės garantuojama teisinė asmenims nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų dėl bet kokio jų dalyvavimo baudžiamajame procese aspekto, įskaitant galimybę pareikšti civilinį ieškinį arba pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo atskirame teismo procese.	JTPPG 7 gairė, 48 b ir c							
Užtikrinama, kad policija ir kiti atsakingi asmenys (t. y. sveikatos, socialinių ir vaiko gerovės paslaugų teikėjai) nedelsdami informuoja nusikaltimų aukas apie jų teisę gauti informaciją ir teisę į teisinę pagalbą,	JTPPG 7 gairė, 48d							

132. Įgyvendinimo lygmuo vertinamas 2 balais, kai tokia teisė yra įtvirtinta teisės aktuose ir ją privalo užtikrinti teisinę pagalbą administruojanti institucija, vertinama 1 balu, kai tokia teisė nėra įtvirtinta teisės aktuose, tačiau ji įgyvendama praktikoje, 0 – tokia teisė nėra numatyta nei teisės aktuose, nei praktikoje.

pagalbą ir apsaugą bei apie tai, kaip pasinaudoti tokiomis teisėmis.								
Pagalbą aukoms teikiančios organizacijos gali teikti teisinę pagalbą nusikaltimų aukoms (pvz., atstovauti aukas teisiniuose procesuose) kartu užtikrinant, kad organizacijų atstovams, teikiantiems teisinę pagalbą būtų suteiktas antrinės teisinės pagalbos teikėjo statusas (jeigu atitinka reikalavimus teisinės pagalbos teikėjams) ir jų paslaugos būtų finansuojamos iš valstybės biudžeto.	JTPPG 7 gairė, 48f							
Numatytos galimybės organizacijoms, teikiančioms pagalbą nusikaltimų aukoms teikti iš valstybės biudžeto finansuojamas pirminės pagalbos paslaugas.								
Teisinės pagalbos sistemoje nustatyti mechanizmai ir procedūros, užtikrinančios glaudų teisinės pagalbos teikėjų ir kitų specialistų (t. y. sveikatos, socialinių paslaugų, psichologinės pagalbos teikėjų) bendradarbiavimą, kad būtų galima visapusiškai suprasti auką ir įvertinti jo teisinę padėtį. psichologines, socialines, emocines, fizines savybes bei poreikius.	JTPPG 7 gairė, 48g							

4 priedas. Esamos VGTP sistemos vertinimas pagal siūlomus kriterijus

Žalia spalva pažymėti langeliai nurodo sutapusias ekspertų nuomones:

- kriterijus yra labai svarbus;
- kriterijus yra įgyvendinamas

Geltona spalva pažymėti langeliai nurodo ekspertų nuomones:

- kriterijus yra vidutiniškai svarbus;
- kriterijus yra iš dalies įgyvendinamas

Oranžinė spalva pažymėti langeliai nurodo ekspertų nuomones:

- kriterijus yra nesvarbus;
- kriterijus yra neįgyvendintas.

12 lentelė. Trijų ekspertų siūlomų VGTP sistemos kokybės ir efektyvumo kriterijų svarbos ir įgyvendinimo vertinimas

	Kriterijų grupė	Kriterijų svarbos vertinimai	Įgyvendinimo lygmens vertinimai	Komentariai
	Indėlio (arba sistemos potencialo) ir proceso veiksmingumas			
1	Įkurtas ir veikia teisinę pagalbą administruojantis, koordinuojantis ir kontroliuojantis subjektas, kuris yra nepriklausomas priimant sprendimus, susijusius su teisine pagalba (pvz., nuo politinės ar teisminės įtakos, finansinio spaudimo).	Labai svarbus	Įgyvendinama	Vertinant turimą informaciją, teigtina, kad siekiant tinkamai ir efektyviai administruoti VGT pagalbos teikimą, buvo priimtas tinkamas sprendimas įsteigti VGTP tarnybą. Manau tarnyba racionaliai įgyvendina pagalbos teikimui keliamus tikslus. Nors sistemos administratorius / koordinatorius yra, tačiau gan žemi politiniai prioritetai ir atitinkamai kylantys finansinio spaudimo (nuolatinis finansavimo trūkumas ir kasmet besikartojanti kreditinio įsiskolinimo advokatams už suteiktas paslaugas problema) iššūkiu yra sistemos veiksmingumą ribojantis veiksnys, kuris, be kita ko, neigiamai įtakoja ir paslaugų kokybės kėlimo potencialą.
2	Teisinę pagalbą administruojanti, koordinuojanti ir kontroliuojanti institucija (arba institucijos) turi pakankamus įgaliojimus užtikrinti teisinės pagalbos	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Vertinant situaciją teisine prasme, teigtina, kad VGTP tarnyba, turi plačius įgaliojimus užtikrinti teisinės pagalbos teikimą: organizuoja tarnybos advokatų konkursus, turi skundų nagrinėjimo procedūras, sudaryta VGTP

	teikimą, apimant bet neapsiribojant teisinę pagalbą teikiančio ir administruojančio personalo atranką ir paskyrimą, teisinės pagalbos paskyrimą jos gavėjams, teisinės pagalbos teikėjų akreditacijos, kvalifikacijos kriterijų nustatymą, teisinės pagalbos teikėjų priežiūrą, bei objektyvias skundų nagrinėjimo procedūras, vertinti teisinės pagalbos sistemos poreikius nacionaliniu mastu ir įgaliojimus formuoti (arba dalyvauti formuojant) savo biudžetą.			koordinavimo taryba. Todėl galima teigti, kad tarnyba turi pakankamus įgaliojimus užtikrinti šios funkcijos įgyvendinimą. Tačiau Tarnyba neturi įgaliojimų kontroliuoti teisinės pagalbos tiekėjų rengiamų dokumentų kokybės, taip pat tarnyba neturi sprendimo teisės formuojant VGTP teikimui reikiamo biudžeto. Dėl šios priežasties tarnybai kyla iššūkių racionaliai, pagal poreikį nustatant tarnybos advokatų skaičių. Papildomai pastebėtina, kad <i>de jure</i> suteiktų įgaliojimų pakankamumą riboja <i>de facto</i> valdomi ištekliai (tiek finansiniai, tiek ir žmogiškieji). Galimybė atlikti realų suteiktos antrinės teisinės pagalbos (tiek ją teikiant nuolatiniais, tiek ir sutartiniais, pagal poreikį paslaugas teikiantiems advokatams) kokybės monitoringą riboja ne tik išteklių nepakankamumas, bet ir advokato bei kliento paslapties institutas.
3	Teisinę pagalbą administruojanti, koordinuojanti ir kontroliuojanti institucija periodiškai atsiskaito už savo veiklą institucijoms, kurioms yra atskaitinga.	Labai svarbus	Įgyvendinama	Tarnyba kas metus teikia veiklos ataskaitas.
4	Teisinės pagalbos teikimas išsamiai sureguliuotas įstatymais ir poįstatymiais teisės aktais. Yra priimtas specialus teisinės pagalbos įstatymas.	Labai svarbus	Įgyvendinama	Teisinis reguliavimas yra pakankamas.
5	Yra skiriamas pakankamas biudžetas teisinei pagalbai finansuoti, apimant paramą teisinei pagalbai, kurią teikia advokatų bendruomenės, universitetų teisės klinikos, paramą nevyriausybinėms ir kitoms organizacijoms, apimant teisininkų, teikiančių teisinę pagalbą organizacijas (prioritetą teikiant kaimo ir ekonomiškai bei socialiai mažiau išsivysčiusiems regionams).	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Nuolatinis finansavimo trūkumas ir kasmet besikartojanti kreditinio įsiskolinimo advokatams už suteiktas paslaugas problema, nuolatinis skolos „kabojimas“ advokatams metų eigoje, nes vėluojama atsiskaityti.
6	Užtikrinamas teisingas ir proporcingas finansavimo paskirstymas tarp	Vidutiniškai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Pastaraisiais metais didžioji tarnybos finansavimo dalis yra skiriama atlyginti advokatų teikiamoms paslaugoms baudžiamosiose bylose.

	baudžiamajam persekiojimui ir teisinei pagalbai skiriamų lėšų. ¹³³			
7	Teisinės pagalbos finansavimas užtikrina, kad būtų padengtos visos reikalingos išlaidos kokybiškai teisinei pagalbai teikti, apimant išlaidas, susijusias su dokumentų kopijavimu, įrodymų ir kitos reikšmingos kliento atstovavimui informacijos rinkimu, ekspertų ir / ar specialistų pasitelkimu, kelionės išlaidas.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Advokatų išlaidos kompensuojamos, tačiau tarnybos advokatų krūviai yra dideli, (pvz. 2019 m. vidutiniškai 27 bylos per mėnesį), todėl galima daryti prielaidą, kad nukenčia advokatų darbo kokybę. Paslaugų apmokėjimo sistema orientuota į vidutinius, dažniausiai pasitaikančius proceso pavyzdžius, todėl ne visi ekstrordinarūs atvejai yra padengiami reikiamu finansavimu, t. y. sistemos lankstumas ir atitiktis visiems realiems poreikiams ribotas.
8	Užmokestis už paslaugas ir kitos su teisine pagalba teikimu susijusios išlaidos apmokamos laiku ¹³⁴ .	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Sisteminis vėlavimas atsiskaityti su paslaugų teikėjais kėlė bereikalingą įtampą advokatų bendruomenėje taip pat 2016-2018 m. valstybė buvo skolinga advokatams daugiau nei 1 mln.
9	Antrinės teisinės pagalbos teikėjų (advokatų) valandinis atlygis yra pakankamas (pvz., nėra per daug neproporcingas lyginant su rinkoje vyraujančiais advokatų paslaugų įkainiais arba atlygiu, kurį gauna panašios kvalifikacijos teisminiuose procesuose dalyvaujantys viešojo sektoriaus pareigūnai (pvz., prokurorai)) ¹³⁵	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	E2: Šiuo metu advokatams, sudariusiems su Tarnybą sutartis, už vieną valandą mokamas 20 eurų atlyginimas. Tarnybos advokatai gauna apie 3200 eurų ant popieriaus darbo užmokestį, kuris yra nustatytas ir tarnybos mokamas. Pastebėtina, kad vidutinis apylinkės teisėjo, STT pareigūno ir prokuroro atlyginimas yra 3200 eurų. Jokie objektyvūs rodikliai nerodo, kad advokatų valandinis atlygis yra per mažas. Tačiau paslaugų įkainis neigiamai įtakoja paslaugų kokybę (aukščiausios kvalifikacijos paslaugų teikėjai nesudaro mažai apmokamų paslaugų teikimo sutarčių ir /

133 Siekiant įvertinti šį kriterijų, siūlytina palyginti vienam įtariamajam/kaltinamajam tenkančias baudžiamojo persekiojimo išlaidas su vienam įtariamajam/kaltinamajam – teisinės pagalbos gavėjui, tenkančias lėšas skirtas jo gynybai. Jeigu išlaidos baudžiamajam procesui yra panašios (neviršija 20 proc.) proc.– vertinama 2 balais, jeigu baudžiamajam persekiojimui lėšos didesnės, bet ne daugiau 20 proc. ir ne mažiau 50 proc., vertinama – 1 balu. Jeigu baudžiamajam persekiojimui tenkančios lėšos didesnės daugiau nei 50 proc., vertinama 0 balų.

134 Vertinama – 2 (įgyvendinama), kai per pastaruosius penkerius metus nėra buvę užmokesčio už teisinės pagalbos teikėjų paslaugas vėlavimų (nesvarbu, kokios to buvo priežastys). Vertinama – 1 (iš dalies, kai buvo pavieniai vėlavimai, vertinama - 0 (neįgyvendinama), kai tokie vėlavimai vyksta nuolat, periodiškai, arba dažnai (pvz., kiekvienais metais pasitaiko užmokesčio vėlavimo atvejų).

135. Šio elemento (kriterijaus) nustatymui reikalingi teisingo (proporcingo) atlygio nustatymo kriterijai. Atsparos kriterijumi nustatant teisinės pagalbos teikėjų siūlytume naudoti atlygį skiriamą prokurorams (vadovaujantis JT PPG 12 (61) (gaire, kuri numato, kad teisinės pagalbos sistemai skiriamos lėšos neturi būti mažesnės nei baudžiamajam persekiojimui). Jeigu advokato, teikiančio teisinę pagalbą valandinis atlygis yra panašus į prokuroro (pvz., skirtumas nėra didesnis nei 10 proc.), vertinama 2 balais. Jeigu antrinę teisinę pagalbą teikiančio advokato valandinis atlygis yra mažesnis už prokuroro vidutinį valandinį atlygį nuo 10 iki 30 proc., vertinama – 1 balu. Jeigu advokato valandinis atlygis yra mažesnis už prokuroro vidutinį valandinį atlygį 30 ir daugiau procentų, vertinama 0 balų.

				ar paslaugų teikėjai, siekdami priartinti paslaugų teikimo įkainius rinkos kainoms, manipuliuoja atliktų paslaugų kiekiu ir apimtimis, o ribotus (mažesnius nei būtina) išteklius valdantis koordinuojantis subjektas neturi objektyvių galimybių suvaldyti (aptikti, įvertinti, eliminuoti) aukščiau minimas rizikas).
10	Antrinės teisinės pagalbos teikėjams yra proporcingai atlyginama viršytą darbo krūvį (pvz., atstovaujant sudėtingose bylose) ar darbą poilsio metu (pvz., naktį, savaitgaliais, kai būtina atstovauti įtariamuosius skubiais sulaikymo, pirmosios apklausos, suėmimo skyrimo atvejais).	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Nustatyta paslaugų kainodara apima paminėtus atvejus ir atitinkamai sudaro galimybes didesne suma atlyginti už sudėtingesnius ar ne darbo metu atliktus procesinius veiksmus, tačiau reikšmingai žemiau rinkos vidurkio nustatyti įkainiai neamortizuoja rinkos paslaugų ir minimų sutartinių paslaugų apmokėjimo disproporcijos.
11	Esant kvalifikuotų advokatų trūkumui, sudaromos sąlygos teikti nesudėtingą teisinę pagalbą teisininkams profesionalams, pvz., siekiantiems įgyti advokato specializaciją (advokato padėjėjams). Nesudėtingai teisinei pagalbai (pvz., pirminei teisinei pagalbai) teikti pasitelkiami teisės studentai.	Vidutiniškai svarbus	Įgyvendinama	Pirminę teisinę pagalbą teikia, savivaldybių darbuotojai, taip pat studentai (VU, Teisės klinika) ir pan.
12	Reikalavimas antrinės teisinės pagalbos teikėjams turėti aukštąjį teisinį išsilavinimą, advokato kvalifikaciją, kuriai įgyti reikalingas egzaminas ir reikšminga (pakankamai ilgos trukmės) teisinio darbo patirtis. Pirminės teisinės pagalbos teikėjams numatytas reikalavimas turėti aukštąjį teisinį išsilavinimą arba studijuoti teisės studijose, jeigu studentų teikiamą teisinę pagalbą kokybės priežiūra vykdo teisininkai profesionalai.	Labai svarbus	Įgyvendinama	Įstatyme nustatyti visi reikalavimai įrodantys aukštą kvalifikaciją paslaugos tiekėjų ir kvalifikaciniai reikalavimai apibrėžti
13	Taikoma antrinės teisinės pagalbos teikėjų akreditacija	Nesvarbus	Įgyvendinama	Akreditacija vyksta bendra tvarka, advokatų egzaminai, konkursas į VGTP tarnybos advokatus. Atskira akreditacija gali būti taikoma advokatams kurie dirbtų su

				pažeidžiamomis grupėmis tokiomis, kaip prekybos žmonėmis aukomis, su pabėgėliais ir pan. Taip pat akreditacija gali būti taikoma siekiant pritraukti „stipresnius“ advokatus, bet tada atitinkamai turi būti ir didinamas valandinis įkainis.
14	Nustatyta antrinės teisinės pagalbos teikėjų specializacija, ypač susijusi su pažeidžiamų grupių tinkamu atstovavimu (pvz., vaikų, neįgaliųjų, pabėgėlių ar prieglobsčio prašančių asmenų ir pan.). ¹³⁶	Labai svarbus	Neįgyvendinama	Nenustatytos tokios specializacijos, tik yra advokatų paskirstymas į civilinių ir baudžiamųjų bylų advokatus.
15	Organizuojami reguliarius mokymai pirminės ir antrinės teisinės pagalbos teikėjams (temomis, susijusiomis su teisinės pagalbos teikimu). ¹³⁷	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Advokatai privalo reguliariai kelti savo kvalifikaciją, tai organizuoja LR Advokatūra. Mokymai organizuojami. Spręstinas klausimas dėl modulinės mokymų sistemos paslaugų teikėjams tiek įvedant į garantuojamos teisinės pagalbos sistemą, tiek ir nuolat atnaujinant / tobulinant kompetencijas. Siūloma įvesti modulinės programos, specializuoti VGTP teikimui – spec. kompetencijas. Taikyti principą „pamatyk-išgirk-nukreipk“ ir nukreipti į kitus specialistus pagal poreikį.
16	Antrinės teisinės pagalbos teikėjams yra nustatytos darbo krūvio normos (maksimalus ir minimalus darbo krūvis).	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Darbo krūvio normos nėra nustatytos, o VGTP tarnybos darbuotojų ir LR Advokatūros vertinimu, tarnybos advokatai turi per daug bylų. Bylų skaičius nėra realaus darbo krūvio indikatorius, kadangi skiriasi tiek bylos sudėtingumas, tiek ir paslaugas teikiančio subjekto patirtis analogiškose bylose. Pasiūlytina nustatyti bylų sudėtingumo kriterijų, kuris pavyzdžiui galėtų būti trijų lygių: nesudėtinga, vidutinio sudėtingumo ir sudėtinga. Vienas iš kriterijų galėtų būti

136. Visiškai įgyvendinama (2 balai): nustatyta privaloma specializacija (mokymai, patirtis) atstovaujant pažeidžiamas grupes ar bent dalį jų (pvz., vaikus, neįgaliuosius, imigrantus (pabėgėlius)). Įgyvendinama iš dalies (1 balas): specializacija yra oficialiai numatyta, sudaromos sąlygos ją įgyti, tačiau ji nėra privaloma atstovaujant pažeidžiamas grupes. Neįgyvendinama: specializacija nėra nustatyta ir/arba įgyvendinama epizodiškai (savanoriška teisinės pagalbos teikėjų specializacija jų pačių iniciatyva, nėra vertinama specializacijos įgyvendinimu (vertinama 0)).

137. Visiškai įgyvendinama, kai kasmet vykdomi iš anksto suplanuoti mokymai skirti teisinės pagalbos teikėjams. Iš dalies įgyvendinama, kai teisinės pagalbos teikėjams vykdomi nereguliarūs mokymai ir / arba jie nėra planuojami ir organizuojami teisinę pagalbą koordinuojančios ar vykdančios institucijos (pvz., VGTP ir Advokatūros), pvz., mokymus vykdo mokslo įstaigos, NVO ir pan. Neįgyvendinama: kai specializuoti mokymai teisinės pagalbos teikėjams nėra vykdomi (apimant ir atvejus, kai teisinės pagalbos teikėjai dalyvauja bendruose advokatams skirtuose mokymuose (tokie mokymai nėra vertinami kaip specializuoti teisinės pagalbos teikėjų mokymai)).

				bylos apimtis, kitas kriterijus, situacijos unikalumas ir pan. Taip pat turėtų būti nustatyta galimybė tam tikroje bylos eigos stadijoje pakeisti bylos sudėtingumo pirminį vertinimą. Tačiau pažymėtina, kad norint pateikti advokatų darbo krūvio skaičiavimo metodiką, derėtų atlikti atskirą tyrimą.
17	Advokatų apmokėjimas už darbo krūvį diferencijuojamas atsižvelgiant į laiko sąnaudas reikalingas atskiroms byloms, jų kategorijoms arba atstovaujant didesnių poreikių asmenis (pvz., vaikus, neįgaliuosius, pabėgėlius ir pan.) (pvz., bylos sudėtingumą ir pan.) ¹³⁸ .	vidutiniškai svarbus	Neįgyvendinama	Formalioji diferenciacija (norminė) yra nustatyta, tačiau praktiškai tai nėra efektyvus instrumentas menko apmokėjimo už suteiktas paslaugas problemai spręsti ir iš to kylančioms rizikoms valdyti. Dėl nustatyto atlygio paprastai dokumentuose žymimas maksimalus skirtingas laikas, kuris gali būti skiriamas veiksmui, atitinkamai iškreipiama informacija apie laiko sąnaudas, tai įtakoja sistemos stagnavimą, kadangi bet koks įkainio padidėjimas, vertinant neadekvačias laiko sąnaudas, tampa iššūkiu valstybės biudžeto išlaidų planavimo etape.
18	Advokatų, teikiančių antrinę teisinę pagalbą skaičius yra pakankamas, atsižvelgiant į vienam advokatui tenkančių bylų skaičių ¹³⁹	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Tarnyba turi 52 advokatus, kurie nuolat teikia teisinės pagalbos paslaugas, taip pat Tarnyba yra sudariusi sutartis su daugiau nei 500 advokatų. Sudėtinga objektyviai vertinti, nes nėra nustatytos darbo krūvio skaičiavimo metodikos, bylų sudėtingumo vertinimo metodikos.
19	Teisinės pagalbos teikėjų darbo materialinės darbo sąlygos yra tinkamos (jei yra poreikis, aprūpinama darbo vieta, darbo reikmenimis (kanceliarija ir pan.).	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Darbo sąlygos kartais tampa ginčų objektu (bent jau neseniai buvo) tarp Tarnybos ir advokatų. Žinomi atvejai, kai advokatams yra skirtas vienas kambaryukas, todėl neužtikrinamas advokato ir kliento konfidencialumas.

138. Įgyvendinimas vertinamas dviem balais, kai yra nustatytos aiškios darbo krūvio diferencijavimo ir apmokėjimo už skirtingas laiko sąnaudas taisyklės, kuriose skaičiuojant darbo krūvį, atsižvelgiama į bylos sudėtingumą, atstovaujamo asmens specialiuosius poreikius, laiką skirtą kelionėms (jei klientas yra kitoje savivaldybėje) darbą poilsio metu (naktį ir savaitgaliais bei šventinėmis dienomis). Vertinama, vienu balu, kai darbo krūvio taisyklės yra nustatytos, tačiau nėra pakankamai diferencijuojama pagal bylos sudėtingumą, ar kitas įprastinį darbo krūvį viršijančias laiko sąnaudas (pvz., specialiųjų poreikių asmenų atstovavimas, laikas, skiriamas kelionėms ir pan.). Vertinama 0 balų (neįgyvendinama), kai jokios darbo krūvio ir apmokėjimo už darbo krūvį, atsižvelgiant į skirtingas laiko sąnaudas nėra nustatytos.

139. Siekiant įvertinti šio kriterijaus įgyvendinimo lygmenį, turėtų būti nustatyti minimalaus, maksimalaus ir optimalaus krūvio standartai (pvz., nustatyti darbo valandų, skiriamų vienam klientui vidurkį, ir paskaičiuoti, kiek klientų gali turėti vienas advokatas, dirbantis 40 val. darbo savaitę).

20	Antrinės teisinės pagalbos teikimo vietas yra tinkamos siekiant užtikrinti advokato ir kliento konfidencialumą ¹⁴⁰ .	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Vienu metu prireikus dirbti su keletu klientų, ne visada yra galimybė tą daryti užtikrinant advokato ir kliento konfidencialumą (tenka laukti ar derinti kitą laiką)
21	Priimant sprendimus dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo, vertinamas teismo proceso tikslumas ir, esant poreikiui, teisinės pagalbos gavėjai nukreipiami į neteismo proceso procedūras (pvz., mediaciją).	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Neturima duomenų, kad advokatai reguliariai nukreipinėtų teisinės pagalbos gavėjus mediacijos procedūroms. Tačiau pastebėtina, kad įstatymu yra nustatyti atvejai, kuomet tam tikrų teisinių ginčų pirminiame ginčo sprendimo etape nustatytas privalomas mediacijos taikymas.
22	Į teisinės pagalbos teikimą yra įtraukiamos suinteresuotos institucijos ir organizacijos (pvz., advokatų asociacijos, mokslo ir studijų įstaigos, kitos organizacijos, bendruomenės ar pan.	Labai svarbus	Įgyvendinama	Įstatyme yra numatyta VGTP taryba, kurios asmeninė sudėtis nustatyta LR TM ministro įsakymu, tačiau pastebėtina, kad šios tarybos veikla yra nepakankamai efektyvi, posėdžiai vyksta retai (vidutiniškai kartą per metus), tarybos metu ne visada pavyksta priimti svarius ir aktualius sprendimus.
23	Į teisinės pagalbos teikimo valdymą yra įtraukiamos suinteresuotos institucijos (advokatūra, teismai, prokuratūra, NVO, mokslo įstaigos ir kt.)	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Į teisinės pagalbos teikimo valdymą įtrauktos šios institucijos: 1) Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė); 2) Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (toliau – Teisingumo ministerija); 3) savivaldybių institucijos; 4) Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (toliau – tarnyba); 5) Lietuvos advokatūra. Tačiau 2018 m. ir 2019 metais susidariusi situacija parodė, kad VGTP institucijų sąranga yra neveiksminga. Todėl susidaro įspūdis, kad tik Tarnyba yra atsakinga už VGTP valdymą.

140. Įgyvendinimas vertinamas 2 balais, jeigu advokatai, teikiantys teisinę pagalbą (ypač nuolat ją teikiantys advokatai) turi atskirus uždarus kabinetus, kur gali konfidencialiai priimti klientus arba yra skirta atskira patalpa, kuri advokatai gali priimti klientus. Jeigu teisinė pagalba teikiama ikiteisminio tyrimo įstaigoje ar teisme, advokatams ir jų klientams yra suteikiama patalpa, kur jie gali netrukdomai ir konfidencialiai pasikalbėti. Vertinama 1 balu, kai didesnę dalis advokatų turi atskirus kabinetus, tačiau kai kurie advokatai jų neturi arba ne visose advokatų darbo vietose yra skirta patalpa konfidencialiems susitikimams su klientais (apimant ir ikiteisminio tyrimo įstaigas ir teismus). Taip pat 1 balu vertinama tuo atveju, kai visi advokatai savo nuolatinėse darbo vietose turi atskirus kabinetus arba patalpas konfidencialiems pokalbiams su klientais, tačiau tokios patalpos nėra suteikiamos ikiteisminio tyrimo įstaigose ir/ar teismuose (arba daugumoje jų). Vertinama 0 balų, kai dauguma advokatų neturi atskirų kabinetų arba jiems nėra skirtos patalpos konfidencialiems pokalbiams su klientais.

24	Teisinės pagalbos sistemoje yra užtikrinamas advokatų nepriklausomumas (pvz., užtikrinama, kad valstybės, institucijos neatlieka funkcijų, kurios galėtų pažeisti advokatų nepriklausomumą (pvz., kontrolės, individualios advokatų veiklos tikrinimo ir pan.), kurios paprastai priklauso advokatų bendruomenėms; nėra nustatomi vienašaliai sprendimai, susiję su advokatų teisėmis ir pareigomis (ir pan.).	Labai svarbus	Įgyvendinama	Teisinės pagalbos sistemoje yra užtikrinamas advokatų nepriklausomumas. Skundus dėl advokatų veiklos nagrinėja LR Advokatūra.
Antrinės teisinės pagalbos prieinamumo užtikrinimas				
25	Nemokama pirminė ir antrinė teisinė pagalba yra prieinama visiems mažas pajamas turintiems asmenims (pagal Vyriausybės nustatytus pajamų lygius).	Labai svarbus	Įgyvendinamas	Pirminė pagalba prieinama visiems. Antrinė – pagal pajamų lygį. Išanalizavus Tarnybos veiklos atskaitas, matyti, kad tik labai nedidelė dalis prašymų, suteikti VGTP, yra atmetami dėl to, kad asmens turtinė padėtis neatitinka VGTP įstatyme nustatytų reikalavimų. Didžioji dauguma besikreipiančiųjų paslaugą gauna, tačiau pasitaikė atvejų, kuomet komunikacija tampa paslaugos prieinamumą ribojančiu veiksniumi.
26	Valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba baudžiamojo proceso metu (visose proceso stadijose nuo ikiteisminio tyrimo iki bausmių vykdymo) suteikiama pažeidžiamiems asmenims, kurie yra įtariamieji ar kaltinamieji baudžiamajame procese (nepaisant pajamų dydžio) ¹⁴¹	Labai svarbus	Įgyvendinama	BPK ir BK nustatyta tvarka.
27	Pažeidžiami asmenys (vaikai, neįgalieji ir kiti asmenys, kurie dėl savo savybių ar dėl tam tikrų kitų aplinkybių turi mažesnes galimybes apsaugoti savo teises) turi teisę į valstybės	Labai svarbus	Įgyvendinama	VGTP įstatyme tokių pažeidžiamų asmenų teisė į VGTP pakankamai nustatyta, tačiau informacijos sklaidos nepakankamumas yra paslaugos plėtrą ribojantis veiksnys.

141. Pažeidžiamais asmenimis vertintini vaikai, neįgalieji ar kiti asmenys, kurie dėl ligos, kitų psichinių ar fizinių trūkumų, negalintis pasirūpinti savo teisių apsauga, nemokantys proceso kalbos, asmenys, kuriems gresia laisvės atėmimo ar atėmimo iki gyvos galvos bausmė, asmenys, kurie dėl kitų priežasčių turi ribotas galimybes apginti savo teises (pvz., kaltinamieji, kurie nedalyvauja procese, kaltinamieji, kai yra tariamųjų ar kaltinamųjų gynybos interesų prieštaravimų, jeigu bent vienas iš jų turi gynėją, suimtiesiems ar sprendžiant suėmimo klausimą).

	garantuojamą teisinę pagalbą nepaisant pajamų dydžio.			
28	Advokatų teritorinis pasiskirstymas užtikrina lygias galimybes pažeidžiamiesiems asmenims gauti kokybišką antrinę teisinę pagalbą nepaisant gyvenamosios vietos. ¹⁴²	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Advokatų trūkumas regionuose ir teritorinis pasiskirstymas neužtikrina lygių galimybių pažeidžiamiesiems asmenims gauti vienodai kokybišką antrinę teisinę pagalbą nepaisant gyvenamosios vietos, todėl derėtų didinti advokatų mobilumą arba techninių priemonių pagalbą didinti advokatų prieinamumą. (Pvz. kambariukas kur ateiti - PTP sujungia su pirmine pagalba). Taip pat ir Tarnybos ataskaitose minimas advokatų trūkumas regionuose: „Kai kuriose savivaldybėse nėra advokatų teikiančių antrinę teisinę pagalbą arba jų skaičius nėra pakankamas pagal esamą poreikį“.
29	Pirminės teisinės pagalbos teikėjų teritorinis pasiskirstymas užtikrina lygias galimybes asmenims gauti pirminę teisinę pagalbą nepaisant gyvenamosios vietos. ¹⁴³	Labai svarbus	Įgyvendinama	Skirtingi paslaugos teikėjai yra kokybės lygį įtakojantis veiksnys, tačiau pastebėtina, kad pirminė pagalba teikiama savivaldybių darbuotojų, todėl teigtina jog yra užtikrinamos lygios galimybės asmenims gauti pirminę teisinę pagalbą.
30	Informacija apie teisę į teisinę pagalbą jos turinį yra prieinama bendruomenei ir plačiajai visuomenei vietos valdžios įstaigose ir švietimo bei religinėse institucijose, taip pat per žiniasklaidą, įskaitant internetą, teisinės pagalbos paslaugų prieinamumą ir prieigą prie tokių paslaugų bei kitos svarbios informacijos, arba kitos tinkamos priemonės.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Bendra informacija apie galimybę gauti paslaugą yra skleidžiama (galėtų būti aktyviau), tačiau algoritmo detalizacija turėtų būti labiau orientuota į vidutinį paslaugos gavėją (įvertinus vidutines galimybes suvokti veiksmų algoritmą), taip sutrumpinamas administratorių darbo laikas aiškinimų teikimui ir padidinamas vartotojų pasitenkinimas (nejaučiamas nepasitenkinimas dėl išankstinio nepasiruošimo)
31	Informacija apie teisinę pagalbą pateikiama izoliuotoms ir / ar marginalizuotoms visuomenės grupėms. Tam pasitelkiamos radijo ir televizijos programos, regioniniai ir	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Bendras komunikacijos planas nėra tikslingai orientuojamas būtent į šias visuomenės grupes. Komunikacija orientuojama į periferijoje, didesnę socialinę atskirtį patiriančius subjektus, taip pat komunikuojama per

142. Kriterijus apskaičiuoti advokatų teritoriniam pasiskirstymui: teisinės pagalbos gavėjų skaičius tenkantis vienam teisinės pagalbos teikėjui Lietuvoje (išskiriant pirminės teisinės pagalbos gavėjų skaičių, tenkanti vienam pirminės teisinės pagalbos teikėjui ir antrinės teisinės pagalbos gavėjų skaičių vienam antrinės teisinės pagalbos teikėjui). Jeigu teisinės pagalbos gavėjų skaičius vienam teikėjui konkrečiame regione (pvz., savivaldybėje) yra mažesnis negu šis skaičius šalies mastu, vertintina, kad jis yra nepakankamas. Vertinama 2 balais (įgyvendinama), kai visose (ar beveik visose (ne mažiau 90 proc.) savivaldybėse teisinės pagalbos gavėjų skaičius tenkantis vienam teikėjui yra panašus (nėra esminių skirtumų ir jis yra panašus į šalies rodiklį); vertinama ne visiškai įgyvendinama, kai reikšmingame skaičiuje savivaldybių (nuo 50 iki 90 proc.) teisinės pagalbos gavėjų skaičius tenkantis vienam teikėjui yra panašus į šalies rodiklį; vertinama 0 balų (neįgyvendinama), kai mažiau nei 50 proc. savivaldybių teisinės pagalbos skaičius gavėjų skaičius tenkantis vienam teikėjui yra panašus į šalies rodiklį arba už jį didesnis.

143. Žr. prieš tai einančią išnašą.

	vietinius laikraščiai, internetas, susitikimai ir kitos priemonės, ypač pasikeitus įstatymams ar konkrečiais bendruomenę liečiančiais klausimais, tikslinius bendruomenės susirinkimus ¹⁴⁴ .			kitus socialinių paslaugų teikėjus (NVO ir kt.), tačiau trūksta įtaigiausių ir minimas visuomenės grupes tiesiogiai ir plačiai pasiekiančių komunikacijos kanalų – televizijos išnaudojimo socialinei reklamai – galimybei gauti ne tik socialinės apsaugos paslaugų paketą bet ir nemokamą teisinę pagalbą, kaip vieną iš paketo paslaugų. Apibendrinus galima teigti, kad bendra komunikacija yra vykdoma, tikslinė komunikacija nedaroma.
32	Siekiant užtikrinti tinkamą advokato pasirinkimą, klientams pateikiama išsami informacija apie advokatus, teikiančius teisinę pagalbą (pvz., nurodant kvalifikaciją, specializaciją, patirtį ir pan.) ¹⁴⁵	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Paslaugos gavėjas paprastai tik skundų/prašymų teikimo būdu turi galimybę keisti paslaugą teikiantį advokatą. Paprastai susitikimas gaunamas tik tuomet, kai teisinės paslaugas teikia advokato padėjėjas. Tačiau patirties atskleidimas ir galimybė rinkti paslaugos teikėją galėtų būti vienu iš kokybės užtikrinimo reguliavimo mechanizmų.
33	Pirminė teisinė pagalba apima konsultacijų dėl antrinės teisinės pagalbos bei antrinės teisinės pagalbos poreikio įvertinimo funkciją, pirminės teisinės pagalbos metu padedama parengti antrinės teisinės pagalbos prašymus.	Labai svarbus	Įgyvendinama	VGTP įstatymas tai įpareigoję daryti pirminės teisinės pagalbos teikėjus. Tokiu būdu minimizuojamas neefektyvus darbo laiko naudojimas, t.y. paprastesni klausimai nepatenka į antrinės teisinės pagalbos lygį, kuris yra aukštesnių kompetencijų reikalaujantis ir sudėtingesnis antrinės teisinės pagalbos procesas.
34	Naudojamos informacinės technologinės priemonės, užtikrinančios informacijos apie teisinę pagalbą sklaidą ir prieinamumą, naudojimosi teisinės pagalbos paslauga patogumą.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Yra įgyvendinama TEISI sistema, kurį padidins paslaugos naudojimosi patogumą, tačiau tarnyba galėtų įdiegti daugiau inovatyvių priemonių bylų skirstymui ir darbo krūvio stebėsenai. Technologinės galimybės gerokai spartesnės nei viešasis sektorius geba jas integruoti į savo veiklos procesus. Sukurtos ir procesui adaptuotis sistemos (KORDIS ir pan.) greitai morališkai pasensta ir nėra itin lanksčios, kartais tai tampa stagnaciją procese įtakojančiu veiksniumi.

144. Svarbu įvertinti ar sklaida apie teisinę pagalbą apima ne tik informacijos pateikimą oficialiose teisinę pagalbą administruojančių ir teikiančių institucijų (organizacijų) interneto svetainėse ar jų socialiniuose tinkluose, tačiau ar ši sklaida vykdoma ir kitais būdais (žiniasklaidoje, socialiniuose tinkluose, lauko reklamose, susitikimuose su gyventojais ir pan.).

145. Įgyvendinama – kai kiekvienam teisinės pagalbos gavėjui pateikiamas išsamus sąrašas teisinės pagalbos teikėjų su išsamia informacija apie advokatus, jų specializaciją, patirtį, užimtumą taip pat kai yra kitų informacijos šaltinių, kurie leidžia teisinės pagalbos gavėjams gauti žinių apie advokatų kvalifikacijas ir kompetenciją (pvz., svetainės, kuriose būtų pateikiami atsiliepimai apie advokatų darbą ir pan.), taip pat kai suteikiama pakankamai laiko susipažinti su pateiktu advokatų sąrašu. Įgyvendinama iš dalies, kai informacija pateikiama formaliai, pvz., tiesiog advokatų sąrašas, nenurodant jų specializacijos, patirties, užimtumo ir kitų reikšmingų duomenų, galinčių daryti įtakos konkrečiam advokato pasirinkimui). Neįgyvendinama – kai nepateikiamas joks advokatų sąrašas ar kita informacija apie advokatus, galinčius teikti teisinę pagalbą, kai advokatai paskiriami teisinę pagalbą administruojančios institucijos nuožiūrą, neatsižvelgiant į kliento pasirinkimą ir nuomonę.

35	Antrinės teisinės pagalbos teikėjų skaičius visuose regionuose yra pakankamas, siekiant užtikrinti asmens teisę pasirinkti advokatą.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Paslaugų teikėjai nepadengia visų regionų, kai kuriuose nėra galimybės rinktis, atitinkamai paslaugą turi teikti artimiausio regiono paslaugos tiekėjas.
Teisinio atstovavimo kokybės užtikrinimas				
36	Nustatyti privalomi teisinės pagalbos kokybės standartai antrinės teisinės pagalbos teikėjams ¹⁴⁶	Labai svarbus	Neįgyvendinama	Paslaugų turinio kokybės standartų nėra. Yra bendrieji advokatų profesinės praktikos principai, tačiau jų išpildymas sąlygojamas paslaugos teikėjo kvalifikacijos, kompetencijų, suvokimo ir sąžiningumo aspektų
37	Nustatytos ir įgyvendinamos nešališkos teisinės pagalbos gavėjų skundų dėl teisinės pagalbos teikėjų (tiek pirminės, tiek antrinės teisinės pagalbos) veiksmų ar neveikimo nagrinėjimo procedūros	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Paslaugų turinio skundų nagrinėjimo sistema fragmentuota, skundų Tarnyba nenagrinėja savarankiškai, skundai persiunčiami advokatūros savivaldai. Nėra veiksmingo reaktyvinio mechanizmo nekokybiškų paslaugų užkardymui. Preventyvus mechanizmas taip pat netaiklus. Todėl skundai nagrinėjami tik procedūrine apimtimi (vertinant ar atvyko į konsultaciją, ar tinkamai nurodė sugaištą laiką ir pan.)
38	Nustatyta galimybė subjektų nagrinėjančių klientų skundus dėl teisinės pagalbos sprendimus apskųsti nepriklausomai teismui	Labai svarbų	Įgyvendinama	Nustatyta bendra sprendimų apskundimo tvarka.
39	Informuotumo apie galimybę skųstis užtikrinimas (pvz., teisinės pagalbos gavėjui gaunant paslaugą, pateikiama informacija apie galimybę skųsti teisinės pagalbos teikėjo veiksmus).	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Tokia informacija asmenims pateikiama tarnybos raštuose, tačiau informacija apie kokybės reikalavimų neatitinkančių paslaugų apskundimą galima rasti Tarnybos tinklalapyje, ir skųsti galima tik Advokatūrai.
40	Teikiama nemokama teisinė pagalba asmenims, skundžiantiems teisinės pagalbos teikėjo veiksmus (pvz., konsultuojant, atstovaujant skundo nagrinėjimo procedūrose, renkant įrodymus, dokumentaciją ir pan.).	Vidutiniškai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Stokojama duomenų, kiek ši situacija paplitusi, tačiau tais atvejais, jei dėl nekokybiškų paslaugų atitinkamus kriterijus tenkinantis gyventojas patirtų žalos, teoriškai garantuojama teisinė pagalba jam turėtų būti teikiama.

146. Vertinama kaip įgyvendinama (2 balai), kai yra nustatyti kokybės standartai teisinės pagalbos teikėjams (neapima bendrųjų standartų, etikos kodeksų advokatams); vertinama kaip iš dalies įgyvendinama (1 balas), kai nustatyti standartai daliai teisinės pagalbos teikėjų (pvz., atskiruose regionuose) arba tam tikros teisinės pagalbos srities teisiniai standartai (pvz., darbo su tam tikromis pažeidžiamomis grupėmis standartai (pvz., vaikais, pabėgėliais ir pan.). Vertinama kaip neįgyvendinama (0 balų), kai nėra nustatyta jokių specialiųjų standartų teisinės pagalbos teikėjams (bendrosios advokatų etikos taisyklės (kodeksas) ar atskirų advokatų kontorų vidinės etikos taisyklės neturėtų būti suprantamos kaip specialieji standartai teisinės pagalbos teikėjams).

41	Įdiegti ir reguliariai taikomi <i>a priori</i> antrinės teisinės pagalbos teikėjų veiklos individualiu lygmeniu vertinimo instrumentai (pvz., advokatų veiklos (teisinio atstovavimo) auditas (peer review); advokatų teismams pateikiamų dokumentų teisinės kokybės vertinimas, kurį atlieka nepriklausomi ekspertai, posėdžių, kuriuose klientus atstovauja teisinę pagalbą teikiantys advokatai ir pan.), kiti <i>a priori</i> teisinės pagalbos teikėjų priežiūros mechanizmai.	Labai svarbus	Neįgyvendinama	Tokia sistema neįdiegta ir ji itin reikšminga paslaugų kokybės kėlimui, tačiau advokatūros kontrargumentai grindžiami advokatų veiklos principais ir draudimu kištis į advokato ir kliento santykius.
42	Periodiškai atliekamos reprezentatyvios teisinės pagalbos teikėjų apklausos, siekiant atskleisti paslaugos kokybės subjektyvųjų vertinimą.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Apklausos atliekamos, tačiau nėra žinomas jų periodiškumas ir reprezentatyvumas.
43	Periodiškai atliekamos teisės (teisėsaugos) profesionalų, dalyvaujančių antrinės teisinės pagalbos teikimo procese apklausos siekiant įvertinti antrinės teisinės pagalbos teikėjų veiklos kokybę.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Apklausos atliekamos, tačiau nežinoma apklausų metodologija, todėl gali kilti ir patikimumo klausimas.
44	Nustatytas reikalavimas antrinės teisinės pagalbos teikėjams dokumentuoti savo veiklą atstovaujant teisinės pagalbos gavėjams, padedant patikrinti suteiktų paslaugų kokybę (apima ne tik procesų dokumentavimą, bet ir ..) ¹⁴⁷	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Fiksacija iš dalies nustatyta (procedūrų, be jų turinio plačios detalizacijos). Papildomų administracinių procedūrų / reikalavimų nustatymas padidins teikiamos paslaugos kainą, tačiau abejotina ar padidins kokybę. Procedūrų detalesnis fiksavimas dokumentuose dar nepatvirtins tų procedūrų atlikimo fakto.
Teisinės pagalbos gavėjų teisinė apsauga				
45	Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama, kad klientas būtų išsamiai informuojamas apie teisę į gynėją ir valstybės garantuojamą teisinę pagalbą (neapsiribojant tik formaliu informavimu,	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Nėra duomenų, kad VGTP teikiantys subjektai išsamiai informuotų asmenis apie teisę į gynėją, išskyrus BPK nustatytus atvejus. Pastebėtina, kad neatliekami specifiniai matavimai ten, kur VGTP teikiantys subjektai turi diskreciją, nėra reikalavimo /standarto.

147. Toks reikalavimas vertintinas kaip prielaida individualiems teisinės pagalbos teikėjų veiklos vertinimams (žr. Nikartas, Limantė, 2018: https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/Qual-Aid_Guidelines-for-EU-Member-States_LT.pdf)

	tačiau išaiškinant ir teisės turinį bei reikšmę asmens procesinei padėčiai).			
46	Visais atvejais asmenims užtikrinama teisė pasirinkti advokatą (apimant ir būtinojo gynėjo dalyvavimą skubiais atvejais (pvz., pirmojo sulaikymo ir apklauso, kardomosios priemonės skyrimo atvejais ir pan.). ¹⁴⁸	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Nevisais atvejais yra galimybė pasirinkti advokatą. Didžiausias iššūkis pasirinkti advokatą kyla tada, kai reikia įgyvendinti BPK nustatytus reikalavimus, paskirti advokatą neatsižvelgiant į asmens (šeimos) turtą ir asmens pajamas. Garantuojamos teisinės pagalbos skyrimo atveju, advokatą paskiria koordinatorius.
47	Antrinė teisinė pagalba užtikrinama skubios teisinės apsaugos baudžiamajame procese atvejais (sulaikymo, pirmos apklausos, svarstymo dėl kardomųjų priemonių skyrimo (ypač suėmimo) atvejais.	Labai svarbus	Įgyvendinama	Visiškai įgyvendinta nuostata. Jeigu BPK 51 straipsnio nuostatos būtų pažeistos, tai būtų grubus procesinių normų pažeidimas ir naikintinas teismo priimtas dokumentas.
48	Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama asmens teisė turėti gynėją prieš pirmą apklausą, skiriant tokiam susitikimui pakankamai laiko bei užtikrinama gynėjo ir ginamojo teisė be pašalinių susitikti su įtariamoju ar kaltinamoju prieš apklausą arba prieš teismo posėdį.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Teisiniame reguliavime užtikrinama asmens teisė turėti gynėją prieš pirmą apklausą, skiriant tokiam susitikimui pakankamai laiko, tačiau praktinės situacijos būna ekstraordinarios ir kartais paslaugas teikiantys asmenys gali neturėti pakankamai laiko. Advokatų vertinimu, pasitaiko atvejų, kad tokiam susitikimui skiriama nepakankamai laiko
49	Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama, kad asmeniui, norinčiam atsisakyti gynėjo turi būti išsamiai raštu ar žodžiu jam suprantama kalba paaiškintos tokio atsisakymo pasekmės; teisės turėti gynėją atsisakymas bei „aplinkybės, kuriomis leista tos teisės atsisakyti“ turi būti pažymimi laikantis vidaus teisėje nustatytos dokumentavimo tvarkos.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Teisiniame reguliavime užtikrinama, kad asmeniui, norinčiam atsisakyti gynėjo turi būti išsamiai raštu ar žodžiu jam suprantama kalba paaiškintos tokio atsisakymo pasekmės, tačiau nėra objektyvių galimybių patikrinti ar praktikoje nepasitaiko šių nuostatų neatitinkančių atvejų.
50	Pranešant apie įtarimą netiesioginio kontakto būdu (pvz., įtariamojo šaukime atvykti į apklausą) pateikiama informacija apie įtariamo asmens teisę į advokatą ir	Labai svarbus	Įgyvendinama	Ši nuostata įgyvendinta.

148. Teisinę pagalbą administruojančios institucijos, ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar teismo paskirtas advokatas savo nuožiūra (neatsižvelgiant į įtariamojo ar kaltinamojo nuomonę), neturėtų būti vertinamas kaip visiškai šios teisės užtikrinimas.

	galimybės gauti valstybės garantuojama teisinę pagalbą.			
51	Nustatytas draudimas patvirtinti gynėjo ar valstybės garantuojamos teisinės pagalbos atsisakymą, jei asmuo yra būsenoje dėl kurios gali nesuvokti savo veiksmų arba nesuvokti atsisakymo esmės (pvz., yra apsvaigęs, šoko, didelio emocinio susijaudinimo būsenoje, nemokantis valstybinės kalbos ar pan.).	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Turimomis žiniomis, draudimo patvirtinti gynėjo ar valstybės garantuojamos teisinės pagalbos atsisakymo, jei asmuo atsisako VGT pagalbos būdamas būsenoje dėl kurios gali nesuvokti savo veiksmų arba nesuvokti atsisakymo esmės, nėra nustatyta, tačiau tokia nuostata ir jos tinkamas praktinis įgyvendinimas yra būtinoji teisės į gynybą (efektyvią gynybą) realizavimo sąlyga.
52	Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama, kad teisėsaugos pareigūnai ir teisminės institucijos savavališkai neapribotų teisės ar galimybės gauti teisinę pagalbą sulaikytiems, suimtiems, įtariamiems, kaltinamiems nusikalstama veika.	Labai svarbus	Įgyvendinama	Teisinis reguliavimas nenustato tokios galimybės ir nėra duomenų, kad praktinėje veikloje pareigūnai ribotų teises ar galimybes gauti teisinę pagalbą sulaikytiems, suimtiems, įtariamiems, kaltinamiems nusikalstama veika.
53	Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama, kad teisėsaugos pareigūnai, prokurorai, teisėjai ir kiti atsakingi pareigūnai bet kurioje įkalinimo ar sulaikymo vietoje, informuotų neatstovaujamus sulaikytus ar įkalinimus asmenis apie jų teisę į teisinę pagalbą ir kitas procesines garantijas;	Labai svarbus	Įgyvendinama	PBK nustatyta pareiga teisėsaugos pareigūnams, prokurorams, teisėjams išaiškinti įvairių procesinių dalyvių teises ir pareigas. Informacija apie galimybę gauti teisinę pagalbą teikiama ir įkalinimo įstaigose. Sukurtos sistemos saugikliai užkardo tokių atvejų pasireiškimo tikimybę baudžiamajame procese, tačiau išlieka trukdymo gauti teisinę pagalbą atliekant paskirtą bausmę laisvės atėmimo įstaigose tikimybė (pvz., nepagrįstai taikant griežtesnes priemonės laisvės atėmimo bausmę atliekančiam asmeniui)
54	Policijos, sulaikymo ar suėmimo įstaigose, teismuose, įkalinimo įstaigose pateikiama prieinama informacija apie įtariamo ar kaltinamo asmens teises bei galimybes gauti teisinę pagalbą. Pavyzdžiui, pateikiant informacinį lapą apie asmens teises kartu su procesiniais dokumentais, kurie teikiami įtariamajam ar kaltinamajam susipažinti. Užtikrinama, kad ši informacija pateikiama suprantamu būdu, taip atsižvelgiant į	Labai svarbus	Įgyvendinama	PBK nustatytos pareigos teisėsaugos pareigūnams, prokurorams, teisėjams išaiškinti suprantamu būdu ir kalba procesinių dalyvių teises ir pareigas. Dalyje įstaigų ta informacija patalpinta informaciniuose stenduose, lankstinukų forma ir pan. kitos procesinės garantijos (vertėjų, įgaliotų atstovų ir pan. dalyvavimo užtikrinimas) minimizuoja netinkamo teisių išaiškavimo atvejų skaičių.

	beraščių, mažumų, valstybinės kalbos nemokančių asmenų, neįgaliųjų ir vaikų poreikius.			
55	Asmenys, kurie nebuvo tinkamai informuoti apie savo teisę į teisinę pagalbą, gali naudotis veiksmingomis teisių gynimo priemonėmis. Pavyzdžiui, tokios teisės gynimo priemonės gali apimti draudimą atlikti procesinius veiksmus, paleidimą iš sulaikymo, įrodymų neįtraukimą, teisminę peržiūrą ir kompensaciją.	Labai svarbus	Įgyvendinama	Asmens teisė turėti gynėją yra viena iš esminių procesinių teisių, kurios pažeidimas, sudaro sąlygas naikinti teisėsaugos pareigūnų, prokurorų, teisėjų priimtus sprendimus, todėl sukurtos sistemos saugikliai neleidžia atlikti procesinių veiksmų be gynybos elemento užtikrinimo.
56	Nemokama (valstybės garantuojama) teisinė pagalba teikiama asmenims, kurie buvo neteisėtai sulaikyti, suimti arba nuteisti, siekiant užtikrinti jų teisę į pakartotinį procesą, reparaciją, apimant žalos atlyginimą, reabilitaciją.	Labai svarbus	Neįgyvendinama	Tokios teisės į pakartotinį procesą, reparaciją, apimant žalos atlyginimą, reabilitaciją nenumatyta. Teoriškai kriterijus atitinkantys paslaugų gavėjai turi teisę į valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą. Tačiau praktiniai minimų situacijų atvejai nėra žinomi, kaip ir jų metu priimtų sprendimų rezultatai.
57	Įdiegtos ir įgyvendinamos priemonės, kurios leidžia patikrinti, ar asmuo iš tikrųjų buvo informuotas apie teisę į teisinę pagalbą baudžiamajame procese (pvz., įpareigojimas informavimo momentu fiksuoti vaizdo ir garso įrašų bei galimybė šį įrašą peržiūrėti įtariamo asmens gynėjui ar pan.).	Labai svarbus	Neįgyvendinama	BPK nustatyta, kad dėl gynėjo atsisakymo turi būti surašomas protokolas. Taip pat BPK nustatyta, kad iki teismo tyrimo procesinių veiksmų metu, teismo posėdžio proceso metu gali būti filmuojama. Tačiau teisės aktuose nenustatytas reikalavimas fiksuoti vaizdo ar garso įrašų asmens informavimą apie teisę į teisinę pagalbą baudžiamajame procese.
58	Įgyvendinama budinčių advokatų priemonė, siekiant užtikrinti greitą reagavimą į būtinos teisinės pagalbos atvejus (pvz., nustatytas advokatų budėjimas rotacijos būdu visuose regionuose, advokatai budėjimo metu įsipareigoja būti prieinami ir skubiai vykti į asmens sulaikymo, apklausos ar teismo posėdžio vietą visą parą).	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Budinčio advokato kategorijos nėra nustatytos, tačiau Tarybos advokatai teikia teisinę pagalbą, kuomet reikia greitai ir neatidėliotinai reaguoti
59	Įgyvendinamos priemonės, palengvinančios advokato darbą skubios teisinės pagalbos atvejais (pvz., kliento pirmosios apklausos	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Tarnyba organizuoja tiek pirminės, tiek antrinės teisinės pagalbos teikėjams praktinius užsiėmimus, tačiau formos atitiktis nėra turinio užtikrinimo garantas. Pareigos teikti

	arba dalyvavimo procese dėl kardamosios priemonės paskyrimo gairės advokatams ar pan.)			aukštos kokybės paslaugas įgyvendinimas priklauso nuo paslaugos teikėjo ypatumų.
60	Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinamas netrukdomas teisinės pagalbos prienamumas įkalintiems asmenims (suimtiesiems, sulaikytiesiems), užtikrinant teisinės pagalbos teikėjams galimybę susitikti su, sulaikytaisiais/suimtaisiais, komunikavimo konfidencialumą, galimybę susipažinti su byla ir tinkamu laiku pasiruošti jų gynybai.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Teisinis reguliavimas nustato, kad minima teisė būtų realizuota. Praktikoje (vertinant dalies laisvės atėmimo įstaigose esančių asmenų skundų turinį) galimi atvejai, kai paslaugos teikimas gali būti apribotas. Sukurtos sistemos saugikliai užkardo tokių atvejų pasireiškimo tikimybę baudžiamajame procese, tačiau išlieka trukdymo gauti teisinę pagalbą atliekant paskirtą bausmę laisvės atėmimo įstaigose tikimybė (pvz., nepagrįstai taikant griežtesnes priemones laisvės atėmimo bausmę atliekančiam asmeniui), piktnaudžiaujant suteiktais įgaliojimais ir pan.
61	Užtikrinama, kad kiekvienas sulaikytas, suimtas, įtariamas ar kaltinamas padarius nusikalstamą veiką asmuo būtų nedelsiant informuotas apie jo teisę tylėti; jo teisę konsultuotis su advokatu arba, jei reikia, su teisinės pagalbos teikėju bet kurioje proceso stadijoje, ypač prieš jį apklausiant teisėsaugos institucijoms; ir jo teisę į nepriklausomo advokato ar teisinės pagalbos teikėjo pagalbą apklausiant ir atliekant kitus procesinius veiksmus.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Yra pagrindo manyti, kad ne visada užtikrinama, kad kiekvienas sulaikytas, suimtas, įtariamas ar kaltinamas padarius nusikalstamą veiką asmuo būtų nedelsiant informuotas apie jo teisę tylėti, teisę į advokato paskyrimą.
62	Taikomas draudimas, nesant įtikinamų ir pagrįstų aplinkybių ikiteisminio tyrimo įstaigoje apklausti asmenį, kai nėra advokato, nebent asmuo duoda informuotą ir savanorišką sutikimą atsisakyti advokato dalyvavimo.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	BPK nustatyta, kad įtariamasis, kaltinamasis ir nuteistasis turi teisę į gynybą. Ši teisė jiems užtikrinama nedelsiant nuo sulaikymo arba pirmosios apklausos momento, tačiau jeigu asmens teisinis statusas yra kitoks nei išvardinta, tada tikėtina, kad tokia teisė jam gali būti ir neužtikrinta.
63	Teisiniame reguliavime ir praktikoje užtikrinama kad asmenys po sulaikymo ar suėmimo nedelsiant susitiktų su advokatu ar teisinės pagalbos teikėju visiškai konfidencialiai; ir kad būtų garantuotas tolesnių ryšių konfidencialumas.	Labai svarbus	Įgyvendinama	Nėra duomenų leidžiančių teigti, kad būtų ribojama tokia teisė.

64	<p>Policijos ar kitose teisėsaugos įstaigose, kur asmuo yra sulaikytas ar apklausiamas ar įkalinimo vietose sudaryti galimybes susisiekti su teisinės pagalbos teikėjais (suteikiant komunikavimo priemonę (telefoną) ir išsamų advokatų, teikiančių teisinę pagalbą, sąrašą, jei asmuo neturi advokato ar advokatų kontaktų)).</p>	Labai svarbus	Įgyvendinama	Nėra duomenų leidžiančių teigti, kad būtų ribojama tokia teisė.
65	<p>Teisės aktuose nustatytas draudimas pagalbos teikėjams prašyti užmokesčio iš teisinės pagalbos gavėjų, išskyrus atvejus, kai jie yra teisės aktais įgalioti tai daryti.</p>	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	<p>Advokatų pavyzdinėje sutartyje nustatyta, kad advokatas turi pareigą, teikti tik antrinę teisinę pagalbą ir neteikti teisinių paslaugų asmenims, neturintiems teisės į antrinę teisinę pagalbą, jokia forma neimti atlygio iš asmens, kuriam suteikta (teikiama) antrinė teisinė pagalba. Taip pat VGTP įstatyme nustatyti aiškūs pagrindai, kad valstybė garantuoja ir apmoka 100 proc. ar 50 proc. antrinės teisinės pagalbos išlaidų. Tačiau praktikoje yra pasitaikę atvejų, kai advokatai sudaro atskiras paslaugų sutartis su paslaugų gavėjais (nutraukus garantuojamos teisinės pagalbos teikimo procesą). Tikslingos paslaugų gavėjų apklausos galėtų padėti išsiaiškinti minimų ir panašių reiškinį paplitimą.</p>
66	<p>Teisiniame reguliavime nustatytas draudimas išieškoti teisinio atstovavimo išlaidas iš asmenų, kuriems buvo skirtas būtinas gynėjo dalyvavimas.</p>	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	<p>Tokio draudimo nėra nustatyta, tačiau VGTP įstatyme nustatyti aiškūs pagrindai, kad valstybė garantuoja ir apmoka 100 proc. antrinės teisinės pagalbos išlaidų. Būtinojo gynėjo paslaugos užtikrinamos visais atvejais, išskyrus paslaugų atsisakymo atvejus, kai asmuo pajėgus teisine pagalba pasirūpinti be valstybės pagalbos</p>
67	<p>Užtikrinamas atstovavimo tęstinumas teisiniuose procesuose (kai nėra objektyvaus pagrindo advokato keitimui)</p>	vidutiniškai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	<p>Advokato keitimo procesas galimas esant objektyviems pagrindams. Kliento nepagrįstas lūkestis paslaugų teikėjui gali būti nepakankamas pagrindas, tačiau tokiais atvejais dažnai remiamasis formaliaisiais paslaugų teikėjo keitimo kriterijais, įrodinėjimas kliento piktnaudžiavimu teise – ilgai trunkantis procesas.</p>
Pažeidžiamų grupių apsauga (bendrieji principai)				

68	Teisinės pagalbos teisiniame reguliavime ir praktikoje atsižvelgiama į specifinių pažeidžiamų grupių poreikius, apimant senyvo amžiaus asmenis, vaikus, mažumas, neįgaliuosius, psichinius susirgimus turinčius asmenis, sergančius ŽIV ir kitomis užkrečiamomis ligomis, turinčius priklausomybę nuo psichiką veikiančių medžiagų, asmenis be pilietybės, siekiančius prieglobsčio, pabėgėlius ir kt. (pvz., nustatytos specialios normos šių asmenų teisinės apsaugos teikiant teisinę pagalbą ir pan.)	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	VGTP įstatyme yra nustatytos tam tikros asmenų grupės, pvz. asmenys, kuriems nustatytas sunkus neįgalumo lygis arba kurie yra pripažinti nedarbingais, arba sukakę senatvės pensijos amžių, kuriems teisės aktų nustatyta tvarka yra nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis, taip pat nepilnamečiai vaikai, kai įstatymų nustatytais atvejais savarankiškai kreipiasi į teismą dėl savo teisių ar įstatymų saugomų interesų gynimo nepilnamečiai vaikai, nukentėję nuo nusikalstamų veikų žmogaus sveikatai, laisvei, seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, vaikui ir šeimai, dorovei ir kitose baudžiamosiose bylose. Tačiau pastebėtina, kad nevisos pažeidžiamos asmenų grupės įstatyme yra numatytos. Senyvo amžiaus asmenys ir kiti asmenys, kurių veiksnumas ar galimybės dalyvauti visuomeniniame gyvenime dėl turimos ligos nėra objektyviai ribotos, į potencialių paslaugos gavėjų ratą patenka tik pagal bendruosius paslaugos gavimo kriterijus (finansinė / turtinė padėtis). Senyvas amžius ar kiekviena liga nėra objektyvus pagrindas, patvirtinantis būtinybę valstybei teikti paslaugas nepriklausomai nuo finansinės / turtinės padėties. Teisės aktais apibrėžti išimtiniai atvejai, kai minimos asmenų grupės pretenduoja į paslaugų gavimą.
69	Užtikrinama, kad jeigu pajamos antrinei teisinei pagalbai skaičiuojamos pagal namų ūkio pajamas, tačiau atskiri šeimos nariai konfliktuoja vienas su kitu arba neturi vienodų galimybių gauti šeimos pajamas, pajamų lygio patikrinimui naudojamos tik asmens, besikreipiančio dėl teisinės pagalbos, pajamos.	Labai svarbus	Įgyvendinama	VGTP įstatyme numatyta, kad asmenys, pateikę įrodymus, kad dėl objektyvių priežasčių negali disponuoti savo (šeimos) turtu ir lėšomis ir dėl to jų asmens (šeimos) turtas ir asmens metinės pajamos, kuriais jie gali laisvai disponuoti, neviršija Vyriausybės nustatytų turto ir pajamų lygių, todėl teigtina, kad tokia teisė nustatyta. Antrinės teisinės pagalbos gavimo kriterijų sąrašas nėra baigtinis (kai kurių kriterijų turinys gali būti plačiau traktuojamas), todėl galimas individualizuotas sprendimas dėl paslaugų teikimo (įskaitant apimtį), tačiau argumentavimo pareiga tenka paslaugos gavėjui, kuriam ir taip reikalinga teisinė pagalba
70	Taikomos skatinamosios priemonės advokatams (ar kitiems teisinės pagalbos	Vidutiniškai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Advokatai tokios lengvatos neturi. Nėra duomenų, kad mokesčių lengvatomis, priemokomis advokatai skatinami

	teikėjams) teikti teisinę pagalbą ekonomiškai ir socialiai mažiau išsivysčiusiuose regionuose, regionuose, kuriuose stokojama teisinės pagalbos prieinamumo (pvz., mokesčių lengvatomis, priemokomis, kelionės ir kitų išlaidų kompensavimu ir pan.).			teikti paslaugas ekonomiškai ir socialiai mažiau išsivysčiusiuose regionuose, tačiau papildomos išlaidos (įskaitant laiko sąnaudas) yra kompensuojamos. Galima kelti tik klausimą dėl kompensavimo dydžių.
	<i>Teisinė pagalba vaikams</i>			
71	Įgyvendinami mechanizmai (priemonės), kuriais remiama ir skatinama specializuota teisinė pagalba vaikams ir/ar vaiko poreikius atitinkančios teisinės pagalbos priemonės bendruose (nespecializuotose) teisinės pagalbos teikimo mechanizmuose.	Labai svarbus	Įgyvendinama	VGTP įstatyme nustatyta teisinė pagalba vaikams, pvz. <i>nepilnamečiai vaikai, kai įstatymų nustatytais atvejais savarankiškai kreipiasi į teismą dėl savo teisių ar įstatymų saugomų interesų gynimo, išskyrus įstatymų nustatyta tvarka sudariusius santuoką ar teismo pripažintus visiškai veiksniais (emancipuotais).</i>
72	Užtikrinamas vaiko teisių ir interesų apsaugos prioritetas nustatant specialų teisinės pagalbos vaikams reguliavimą, atsižvelgiant į vaikų poreikius, apimant teisę turėti teisinę ir kitą reikalingą pagalbą pasirodžiant gynybai ir ją įgyvendinant baudžiamajame procese, teisę būti išklausytam teisminiame procese, užtikrinant vaiko konfidencialumą ir privatumą.	Labai svarbus	Įgyvendinama	VGTP įstatyme ir tiek BPK nepilnamečių teisių apsaugai yra skiriamas ypatingas dėmesys.
73	Vaikams (tiek įtariamiesiems, tiek nukentėjusiesiems bei, esant poreikiui, liudytojams) nemokama antrinė teisinė pagalba baudžiamajame procese garantuojama visais atvejais.	Labai svarbus	Įgyvendinama	VGTP įstatyme ir BPK yra nuostatos, kurios garantuoja nepilnamečiams nemokamą antrinę teisinę pagalbą baudžiamajame procese. Pvz. nepilnamečiai vaikai, nukentėję nuo nusikalstamų veikų žmogaus sveikatai, laisvei, seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, vaikui ir šeimai, dorovei ir kitose baudžiamosiose bylose, taip pat gynėjo dalyvavimas būtinas nagrinėjant bylas dėl veikų, kuriomis įtariamasis ar kaltinamas nepilnametis.
74	Nemokama teisinė pagalba suteikiama vaikams, įtariamiesiems padarius administracinius nusižengimus,	Labai svarbus	Neįgyvendinama	ANK ir VGTP įstatyme nenustatyta tokia teisė. Teisė į paslaugų gavimą nustatoma atsižvelgiant į šeimos turto / pajamų lygį, taip pat atsižvelgiant į tai, ar nėra kitų kriterijų

	administracinės atsakomybės taikymo procese.			(neįgalumas, socialinių pašalpų gavimas ir pan.), sudarančių pagrindą teikti antrinę teisinę pagalbą.
75	Administraciniame ar civiliniame procese nemokama teisinė pagalba suteikiama vaikams (nepaisant pajamų lygio), kai tai reikalinga vaiko teisėms ir interesams apsaugoti (pvz., šeiminių ginčų (skyrybų) bylose, kai vaikas yra civilinio ginčo šalis, ar ginčas liečia vaiko interesus (kai vaiko interesai gali prieštarauti jo teisėtų atstovų interesams ir pan.)	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	ANK ir VGTP įstatyme nenumatyta nepilnamečiams nemokama teisinė pagalba administraciniame procese, tačiau CPK ir VGTP įstatyme yra nustatyta keletas atvejų kai nepilnamečiams civiliniame procese suteikiama nemokama teisinė pagalba.
76	Nustatyti specialieji teisinės pagalbos vaikams standartai ir elgesio taisyklės (kodeksas) teisinės pagalbos teikėjams.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	VGTP įstatyme vaikams nenumatyti specialieji teisinės pagalbos standartai, tačiau BPK nustatyti tam tikri reikalavimai baudžiamajame procese pvz. psichologo dalyvavimas. Nustatytas algoritmas, kurio laikantis į procesą įtraukiami kompetentingi specialistai.
77	Teisinės pagalbos teikėjai, atstovaujantys vaikus, yra reguliariai tikrinami siekiant užtikrinti jų tinkamumą dirbti su vaikais (pvz., bendravimo su vaikas gebėjimai, teisinės ir psichologinės žinios, ar nebuvo padarę pažeidimų, susijusių su smurtu prieš vaikus ir pan.);	Labai svarbus	Neįgyvendinama	Vadovaujantis turimomis žiniomis, teigtina, kad teisinės pagalbos teikėjai dirbantys su vaikais, siekiant užtikrinti jų tinkamumą, nėra reguliariai tikrinami. Nėra duomenų, kad tokia patikrinimų sistemų būtų nustatyta ir taikoma.
78	Vykdomi specialūs mokymai teisinės pagalbos teikėjams vaikų atstovavimo klausimais (pvz., apie vaikų teisių apsaugą ir su ja susijusias problemas, psichologinius bendravimo su vaikais ypatumus ir pan.)	Labai svarbus	Neįgyvendinama	Vadovaujantis turimomis žiniomis, teigtina, kad teisinės pagalbos teikėjams vaikų atstovavimo klausimais mokymai nevykdomi.
79	Įgyvendinamos priemonės užtikrinančios bendradarbiavimą tarp teisinės pagalbos teikėjų ir įvairių profesionalų, siekiant visapusiškai suprasti ir įvertinti vaiką jo psichologiniais, socialiniais, emociniais, fiziniiais aspektais ir poreikiais (pvz., teisinės pagalbos teikėjas turi galimybę pasitelkti	Labai svarbus	Įgyvendinama	BPK nustatyta, kad <i>nepilnamečio nukentėjusiojo, nepilnamečio liudytojo, nepilnamečio įtariamojo, nepilnamečio kaltinamojo ar specialių apsaugos poreikių turinčio nepilnamečio nukentėjusiojo apklausoje dalyvauja psichologai, kurie padeda apklausti šiuos asmenis, atsižvelgdami į jų socialinę ir psichologinę brandą ir (ar) specialius apsaugos poreikius.</i>

	profesionalus (psichologus, socialinius darbuotojus ir pan.), galinčius įvertinti vaiko poreikius, susijusius su vaiko teisių ir interesų apsauga (pvz., prašyti individualaus vertinimo, ekspertizės, psichologo pagalbos ir konsultacijų ir pan. (pvz., padėti paruošti vaiką apklausoms, teikti psichologinę pagalbą, jei vaikas susiduria su emociniais ir psichologiniais sunkumais ir pan.)			Taip pat pažymėtina, kad ir CPK yra kelios nuostatos kurios įpareigoja dalyvauti psichologą. Pvz. <i>Teismo leidimu teismo posėdyje dalyvaujantis pedagogas ar (ir) psichologas bei dalyvaujantys byloje asmenys gali užduoti vaikui klausimų.</i> Teiginys teisingas. Veikimo algoritmas nustatytas ir taikomas.
80	Bylose, kuriose yra ar gali kilti interesų konfliktas tarp vaiko ir jo tėvų ar kitų dalyvaujančių šalių, užtikrinama vaiko teisė į advokatą, kuris atstovautų vaiką betarpiškai jo vardu.	Labai svarbus	Įgyvendinama	VGTP įstatyme nustatyta, kad teisę gauti antrinę teisinę pagalbą turi nepilnamečiai vaikai, kai įstatymų nustatytais atvejais savarankiškai kreipiasi į teismą dėl savo teisių ar įstatymų saugomų interesų gynimo.
81	Suteikiama galimybė sulaikytiems, suimtiems, įtariamiesiems, kaltinamiems ar kaltinamiems nusikalstamos veikos padarymu vaikams iš karto susisiekti su savo tėvais ar globėjais ir uždrausti bet kokias vaiko apklausas, kai nėra jo advokato ar kito teisinės pagalbos teikėjo ir tėvų. arba kito teisėto atstovo, atsižvelgiant į vaiko interesus;	Labai svarbus	Įgyvendinama	BPK tokia teisė nustatyta.
82	Užtikrinama vaiko teisė, kad procesinis klausimas būtų sprendžiamas dalyvaujant vaiko tėvams ar teisėtam globėjui, nebent manoma, kad tai neatitinka vaiko interesų;	Labai svarbus	Įgyvendinama	BPK tokia teisė nustatyta.
83	Užtikrinama, kad vaikai galėtų laisvai ir visiškai konfidencialiai konsultuotis su tėvais ir (arba) globėjais ar teisėtais atstovais	Labai svarbus	Įgyvendinama	BPK tokia teisė nustatyta.
84	Užtikrinama, kad vaikui pateikiama informacija ir jos pateikimo būdas bei forma (apie jo teises, teisinę pagalbą) atitiktų vaiko amžių ir brandą bei būtų pateikiama vaikui suprantama kalba, atsižvelgiant į lytį ir	Labai svarbus	Įgyvendinama	Teiginys atitinka norminį reglamentavimą, nėra duomenų, kad jo būtų nesilaikoma

	kultūrą. Vaikas, o ne tėvai ar teisėti atstovai, vertinamas kaip pagrindinis informacijos gavėjas.			
<i>Teisinė pagalba užsieniečiams</i>				
85	Numatyta nemokama teisinė pagalba (pirminė ir antrinė) pabėgėlio statuso prašantiems užsieniečiams, taip pat kai priimami sprendimai dėl deportacijos.	Labai svarbus	Igyvendinama	Nustatyta LR įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ ir užtikrina VRM, tačiau VGTP įstatyme nustatyta, kad pirminę teisinę pagalbą turi teisę gauti Lietuvos Respublikoje bei kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse teisėtai gyvenantys fiziniai asmenys, kiti Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse ir tiesiogiai taikomuose Europos Sąjungos teisės aktuose nurodyti asmenys.
86	Užtikrinamos vertėjo paslaugos ir, kai reikalinga, dokumentų vertimą, teikiant teisinę pagalbą.	Labai svarbus	Igyvendinama	Teiginys atitinka norminį reglamentavimą. Neturiu duomenų, kad jo būtų nesilaikoma. Teisę gauti paslaugą nustato vienas iš nustatytų kalbos barjero kriterijų.
87	Taikomos papildomos kokybės užtikrinimo priemonės pažeidžiamiesiems užsieniečiams (pvz., prieglobsčio prašantiems asmenims, asmenims, kuriems grėšia deportacija) (pvz., taikomas teisinės pagalbos teikėjų, atstovaujančių šiuos asmenis, veiklos auditas ir pan.)	Labai svarbus	Neįgyvendinama	Lietuvos teisiniame reguliavime nėra tokios nuostatos.
88	Rengiami mokymai, kitos kvalifikacijos kėlimo priemonės teisinės pagalbos teikėjams, atstovaujantiems užsieniečiams (ypač pabėgėlius, prieglobsčio prašančius asmenis).	Labai svarbus	Neįgyvendinama	Turima informacija neleidžia teigti, kad tokie mokymai rengiami.
<i>Teisinė pagalba įkalintiems asmenims</i>				
89	Užtikrinama, kad asmenys, kuriems apribota laisvė turėtų teisę gauti teisinę pagalbą baudžiamajame bei bausmių vykdymo procese, apimant ir atvejus, kai teikiami apeliaciniai skundai, kiti skundai ar prašymai, susiję su jų gydymu ir įkalinimo sąlygomis,	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	BPK tokia teisė nenustatyta. BPK 50 str. ir 51 straipsnio 1 dalyje nustatyti atvejai, kuomet gynėjo dalyvavimas būtinas.

	taip pat kai gręšia atsakomybė už drausminius pažeidimus, taip pat atstovaujant lygtinio paleidimo proceso metu.			
<i>Teisinė pagalba moterims</i>				
90	Užtikrinama galimybė moterims pasirinkti moteriškos lyties teisinės pagalbos teikėją (advokatę) ¹⁴⁹ (išskyrus, kai tai nėra įmanoma skubios pagalbos atvejais arba dėl advokatų stokos konkrečiame regione).	Vidutiniškai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Asmenims sudaroma teisė pasirinkti teisinės pagalbos teikėją, tačiau kyla pagrįstas klausimas ar mažesnėse savivaldybėse praktiškai ta įmanoma įgyvendinti. Religiniu ar kitokių įsitikinimų pagrindu tokia nuostata galėtų būti svarstoma.
91	Užtikrinamas nemokamos teisinės pagalbos, konsultacijų ir teisminės pagalbos paslaugų teikimas smurto aukoms moterims (nepaisant pajamų lygio) visuose teisminiuose procesuose, siekiant užtikrinti galimybę kreiptis į teismą ir išvengti antrinės viktimizacijos.	Labai svarbus	Įgyvendinama	VGTP įstatyme nustatyta tokia teisė.
<i>Teisinė pagalba nusikaltimų aukoms</i>				
92	Užtikrinama nemokama valstybės garantuojama teisinė asmenims nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų dėl bet kokio jų dalyvavimo baudžiamajame procese aspekto, įskaitant galimybę pareikšti civilinį ieškinį arba pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo atskirame teismo procese.	Labai svarbus	Įgyvendinama	VGTP įstatyme nustatyta tokia teisė.
93	Užtikrinama, kad policija ir kiti atsakingi asmenys (t. y. sveikatos, socialinių ir vaiko gerovės paslaugų teikėjai) nedelsdami informuoja nusikaltimų aukas apie jų teisę gauti informaciją ir teisę į teisinę pagalbą,	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Socialinių paslaugų ir kitos pagalbos aukoms galimybės atskleidžiamos NVO ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo pagrindu. Neturima objektyvių duomenų, kiek tai susieta su antrinės teisinės pagalbos teikimu. Teisę į teisinę pagalbą turi nukentėjusieji nuo nusikaltimų, kai sprendžiamas atsiradusios žalos atlyginimo

149. Įgyvendinimo lygmuo vertinamas 2 balais, kai tokia teisė yra įtvirtinta teisės aktuose ir ją privalo užtikrinti teisinę pagalbą administruojanti institucija, vertinama 1 balu, kai tokia teisė nėra įtvirtinta teisės aktuose, tačiau ji įgyvendama praktikoje, 0 – tokia teisė nėra numatyta nei teisės aktuose, nei praktikoje.

	pagalbą ir apsaugą bei apie tai, kaip pasinaudoti tokiais teisėmis.			klausimas byloje, įskaitant atvejus, kai žalos atlyginimo klausimas yra sprendžiamas baudžiamojoje byloje
94	Pagalbą aukoms teikiančios organizacijos gali teikti teisinę pagalbą nusikaltimų aukoms (pvz., atstovauti aukas teisiniuose procesuose) kartu užtikrinant, kad organizacijų atstovams, teikiantiems teisinę pagalbą būtų suteiktas antrinės teisinės pagalbos teikėjo statusas (jeigu atitinka reikalavimus teisinės pagalbos teikėjams) ir jų paslaugos būtų finansuojamos iš valstybės biudžeto.	Labai svarbus	Įgyvendinama	ATP teikėjo statusas nustatytas tik Tarnybos sąraše įtrauktiems advokatams (nuolatiniais, prireikusiesiems), tačiau NVO neuždrausta teikti teisinės konsultacijas. Ši mintis atitinka Vyriausybės programinę nuostatą – dalį viešųjų paslaugų vykdymo atiduoti NVO.
95	Numatytos galimybės organizacijoms, teikiančioms pagalbą nusikaltimų aukoms teikti iš valstybės biudžeto finansuojamas pirminės pagalbos paslaugas.	Labai svarbus	Neįgyvendinama	PTP teikėjo statusą turi savivaldybių administracijų padaliniai. Tačiau kaip ir ATP, taip per PTP atveju idėja puiki ir atitinka Vyriausybės programinę nuostatą – dalį viešųjų paslaugų vykdymo atiduoti NVO
96	Teisinės pagalbos sistemoje nustatyti mechanizmai ir procedūros, užtikrinančios glaudų teisinės pagalbos teikėjų ir kitų specialistų (t. y. sveikatos, socialinių paslaugų, psichologinės pagalbos teikėjų) bendradarbiavimą, kad būtų galima visapusiškai suprasti auką ir įvertinti jo teisinę padėtį, psichologines, socialines, emocines, fizines savybes bei poreikius.	Labai svarbus	Iš dalies įgyvendinama	Mechanizmas (algoritmas) nustatytas paslaugų vaikams teikimo atveju.

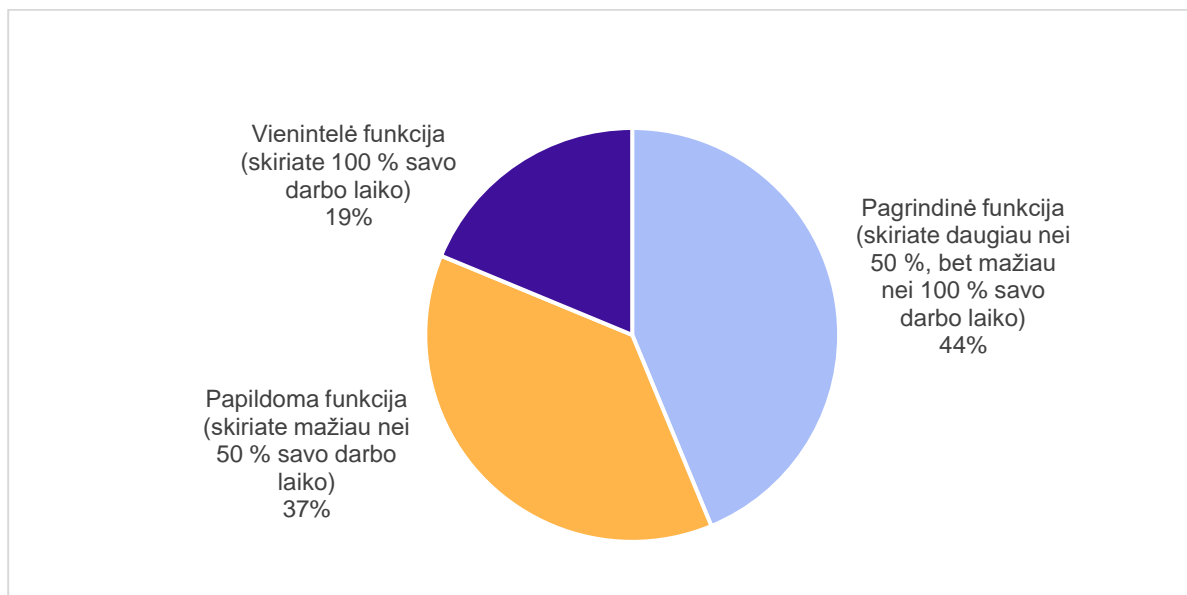
5 priedas. Anketinės pirminės teisinės pagalbos teikėjų apklausos rezultatų analizė

Respondentų profiliai

Vertinant karantino režimo poveikį pirminės teisinės pagalbos teikimui (I apklausos anketos dalis) į tyrimo imtį įtraukėme vieną dalinai, tik atsakymais apie karantino režimo poveikį, užpildytą apklausos anketą. Taigi tyrimo imtis analizuojant pirmąją dalį sudaro 16 apklausos anketų. Antrosios, VGTP įstatymo 15 straipsnio pakeitimo poveikio pirminės teisinės pagalbos teikimui, dalies tyrimo imtis sudaro 15 apklausos anketų. Tolesnėje analizėje imtis nurodyta po kiekvienu paveikslu. Pažymėtina, jog buvo prašoma, kad iš vienos institucijos anketą užpildytų vienas pirminę teisinę pagalbą teikiantis asmuo.

Penkiolika atvejų iš 16-os klausimyną užpildė savivaldybės administracijos tarnautojas ar darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį, vienu atveju – viešosios įstaigos, teikiančios pirminę teisinę pagalbą, vadovė. Daugumai atsakiusių pirminės teisinės pagalbos teikimas yra vienintelė ar pagrindinė funkcija (t.y. jai skiriama daugiau nei 50 % darbo laiko), 37 % respondentų - tai papildoma darbo funkcija, kuriai skiriama mažiau nei pusė darbo laiko (**13 pav.**).

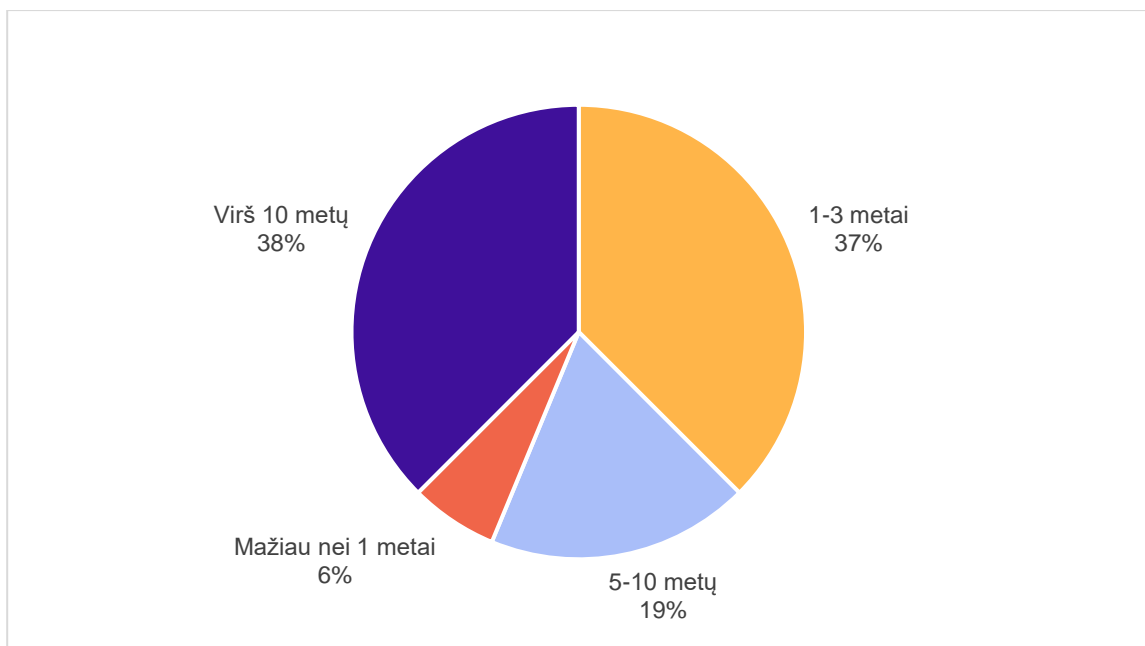
13 pav. Ar pirminės teisinės pagalbos teikimas yra Jūsų pareigybės:

Šaltinis: STRATA, n=16

Respondentų patirtis teikiant pirminę teisinę pagalbą yra skirtinga (**14 pav.**).

14 pav. Jūsų patirtis teikiant pirminę teisinę pagalbą:

Šaltinis: STRATA, n=16

Daugiau nei trečdalis respondentų (38 %) nurodė dirbantys pirminės teisinės pagalbos srityje daugiau nei dešimt metų, 19 % apklaustųjų – nuo penkių iki dešimties metų, 37 % teikia pirminę teisinę pagalbą nuo vienerių iki trijų metų ir **tik 6 % (1 respondento) patirtis yra mažesnė nei vieneri metai**. Galima teigti, jog didelė dauguma (93,75 %) respondentų atsakydami į apklausos anketą apie 2020 m. pirminės teisinės pagalbos srityje įvykčius pokyčius rėmėsi savo asmenine patirtimi.

Karantino poveikis priminės teisinės pagalbos teikimui

Poveikis pirminę teisinę pagalbą teikiančioms įstaigoms

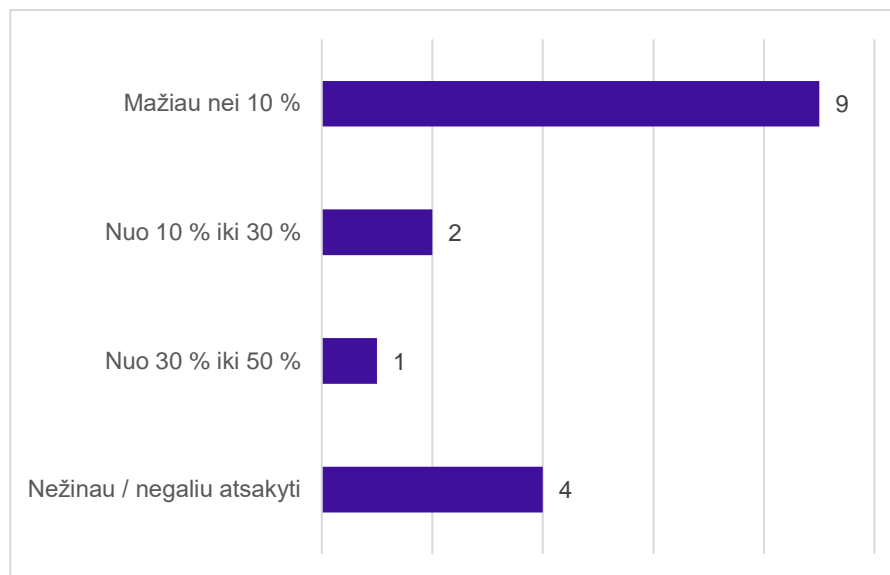
2020 m. kovo 14 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo“ valstybės ir savivaldybių institucijose, įstaigose buvo įvestas darbo organizavimas ir klientų aptarnavimas nuotoliniu būdu, išskyrus atvejus, kai būtina atitinkamas funkcijas atlikti darbo vietoje. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (toliau – Tarnyba) 2020 m. kovo 20 d. paskelbė rekomendacijas dėl VGTP teikimo karantino Lietuvoje metu. Jose **savivaldybėms siūloma priminės teisinės pagalbos teikimą organizuoti nuotoliniu būdu** – tiek teisinę informaciją, tiek teisine konsultacijas teikiant el. paštu arba telefonu, arba kitomis informacinėmis ir elektroninių ryšių priemonėmis (pvz.: vaizdo skambučiais)^{OBŪ}.

Apklausos rezultatai išryškino, jog visos įstaigos (16), kurias atstovauja respondentai, remiantis 2020 m. kovo 14 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo“, informavo visuomenę apie teisinės pagalbos teikimo pasikeitimus (t.y. pagalbos teikiamą nuotoliniu būdu). Šešios iš jų – tik įstaigos interneto svetainėje, dešimt – ir įstaigos interneto svetainėje, ir įstaigos socialinių tinklų paskyrose (-oje).

Minėtose Tarnybos 2020 m. kovo 20 d. rekomendacijose, jei pareiškėjui pirminė teisinė pagalba yra reikalinga valstybės ir (ar) savivaldybių institucijoms skirtų dokumentų parengimui ar surašyti prašymą suteikti antrinę teisinę pagalbą, rekomenduojama pirmiausia įvertinti, ar tokio dokumento parengimas karantino metu yra būtinas (ar jo neparengimas ir nepateikimas teisinės pagalbos besikreipiančiam asmeniui sukeltų neigiamas pasekmes). Nebūtiniais atvejais, rekomenduojama informuoti pareiškėjus, kad dėl nurodytų dokumentų parengimo jie galės kreiptis į pirminės teisinės pagalbos teikėją pasibaigus nustatytam karantino laikotarpiui.

Kiek daugiau nei pusė (9 iš 16) respondentų nurodė, jog tik mažiau nei 10 % besikreipiančiųjų atvejų buvo įvertinti kaip nebūtini ir pareiškėjai buvo informuoti dėl teisinės pagalbos kreiptis pasibaigus karantinui (15 pav.).

15 pav. Jūsų nuomone, kiek atvejų (% nuo visų besikreipiančiųjų dėl nurodytų dokumentų parengimo ar antrinės teisinės pagalbos prašymo surašymo) buvo įvertinti kaip nebūtini ir pareiškėjai informuoti dėl kreipimosi pasibaigus karantinui?

Šaltinis: STRATA; imtis: n=16

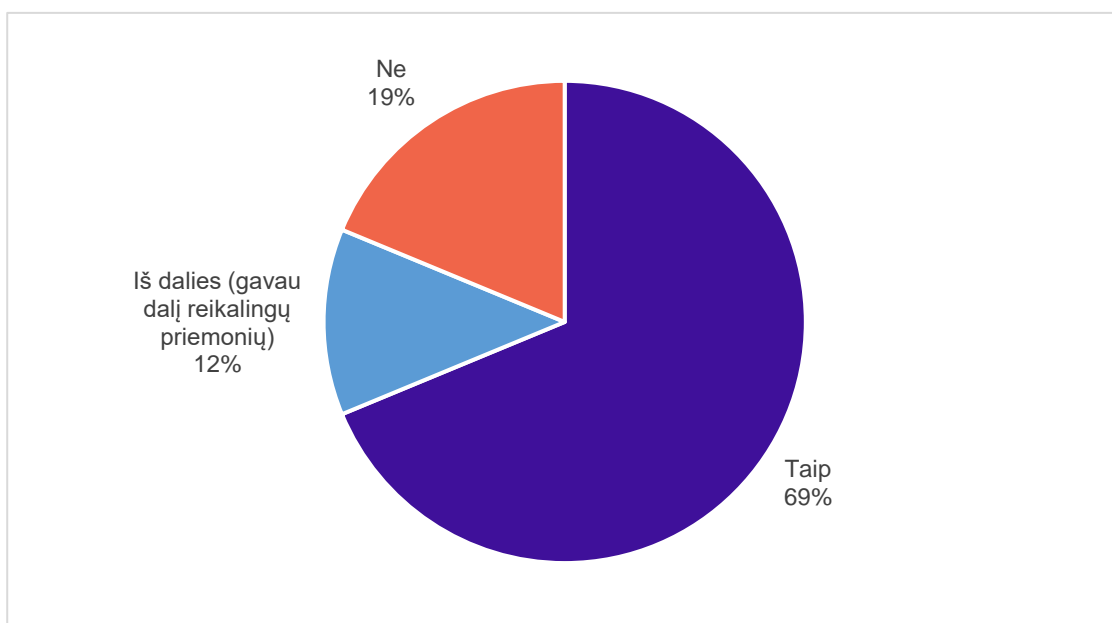
Tik dviejų apklaustųjų vertinimu – atvejų, kurie buvo įvertinti kaip nebūtini, proporcija svyravo nuo 10 % iki 30 %, o vienas respondentas teigė, jog tokių atvejų galėjo būti ir nuo 30 % iki 50 %.

Lietuvoje įvedus karantino režimą, daugumos respondentų (63 %) vertinimu, rekomendacija siūlyti pareiškėjui dėl pirminės teisinės pagalbos kreiptis vėliau buvo taikoma iki 1 mėnesio nuo karantino įvedimo, o ketvirtadalis respondentų nurodė, jog rekomendacija buvo taikoma nuo 2 iki 3 mėnesių.

Remiantis šiais rezultatais galime teigti, jog pirminės teisinės pagalbos teikėjai gan greitai prisitaikė prie karantino diktuojamų pokyčių ir pirminės pagalbos srantai buvo ribojami tik trumpą laiko tarpą.

Įvedus karantino režimą, dauguma (69 %) respondentų buvo aprūpinti reikalingomis techninėmis priemonėmis patogiam ir efektyviam darbui (16 pav.).

16 pav. Ar įvedus karantiną buvote aprūpinti reikalingomis techninėmis priemonėmis patogiam ir efektyviam teisinės pagalbos teikimui nuotoliniu būdu?

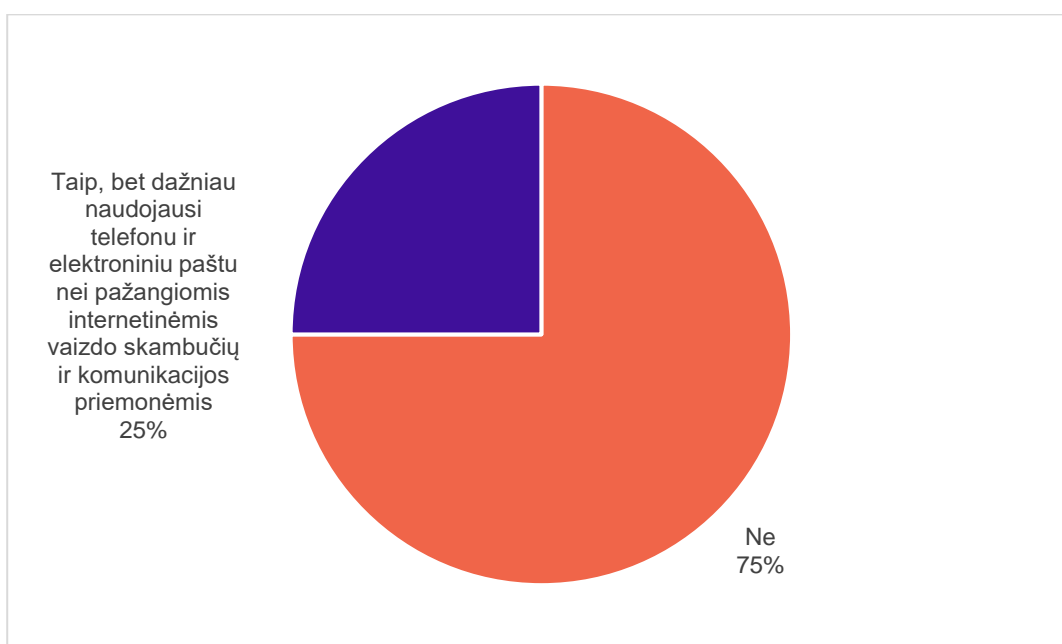

Šaltinis: STRATA; imtis: n=16

Mažiausia respondentų dalis (12 %) nurodė, jog buvo iš dalies aprūpinti nuotoliniam darbui reikalingomis priemonėmis, o **19 % (3 tiriamieji) pažymėjo, jog būtinomis priemonėmis aprūpinti nebuvo**. Pastarieji atviro pobūdžio atsakyme išsiplėtė, kad teko naudoti savo namų internetą arba esą dirbantys viešojoje įstaigoje, todėl priemonėmis apsirūpina patys. Svarbu pabrėžti, jog vienas iš tiriamųjų, pažymėjęs, kad nebuvo aprūpintas reikiamomis priemonėmis, patikslino negalintis atsakyti į klausimą, kadangi tuo metu nedirbo.

Trys ketvirtadaliai pirminės teisinės pagalbos teikėjų nurodė karantino metu nenaudoję jokių pažangių internetinių vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonių (pvz.: MS Teams; Zoom) (17 pav.).

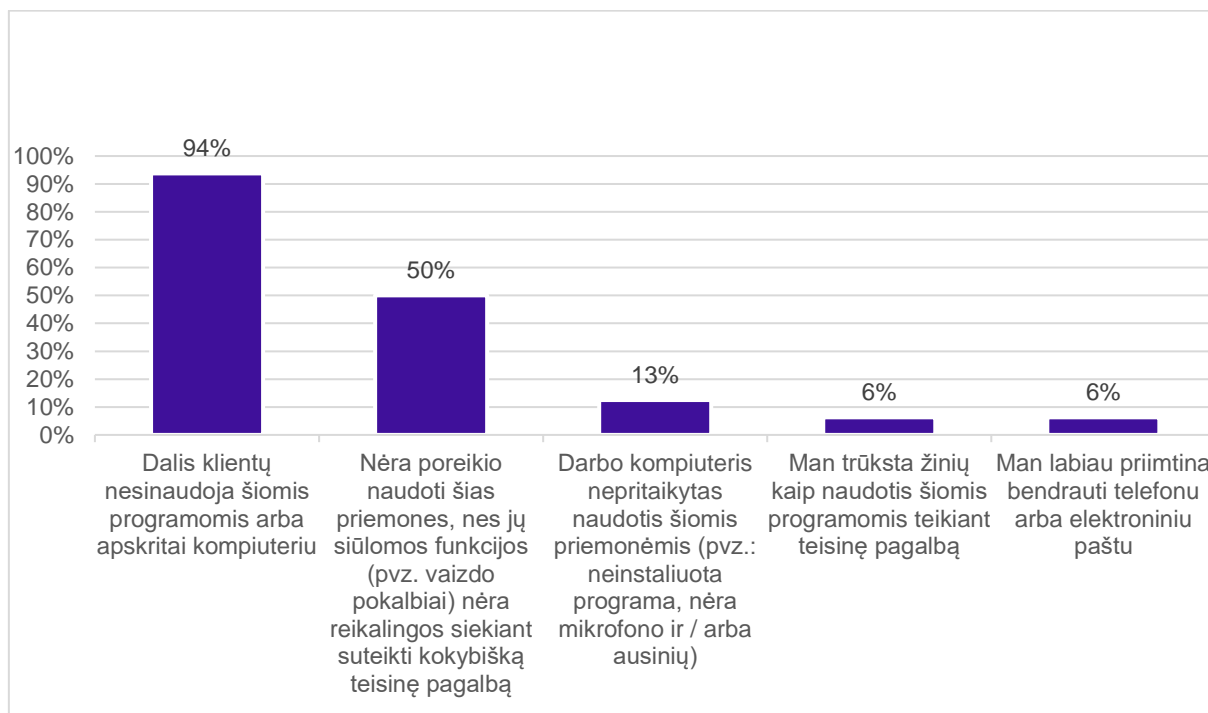
17 pav. Ar karantino laikotarpiu, teikdami pirminę teisinę pagalbą, naudojotės pažangiomis internetinėmis vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonėmis, išskyrus telefoną ir el. Paštą, pvz.: tokiais programėlėmis kaip MS Teams ar Zoom

Vienas ketvirtadalis apklaustųjų pažymėjo, jog naudojami pažangiomis priemonėmis (pvz.: MS Teams, Zoom), tačiau ne taip dažnai kaip telefonu bei elektroniniu paštu. Nei vienas iš apklaustųjų nepasirinko atsakymo variantų, kad pažangiomis internetinėmis priemonėmis naudojasi dažniau nei telefonu ar elektroniniu paštu, ar kad naudojami tik pažangiomis vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonėmis.

Atsakydami į klausimą, kodėl nesinaudojo arba retai naudojami pažangiomis internetinėmis priemonėmis, respondentai (94 %) nurodė šių priemonių poreikio nebuvimą, kadangi dalis pareiškėjų nesinaudoja programomis ar apskritai kompiuteriu (18 pav.).

18 pav. Kodėl nesinaudojote arba retai naudojotės pažangiomis internetinėmis vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonėmis?

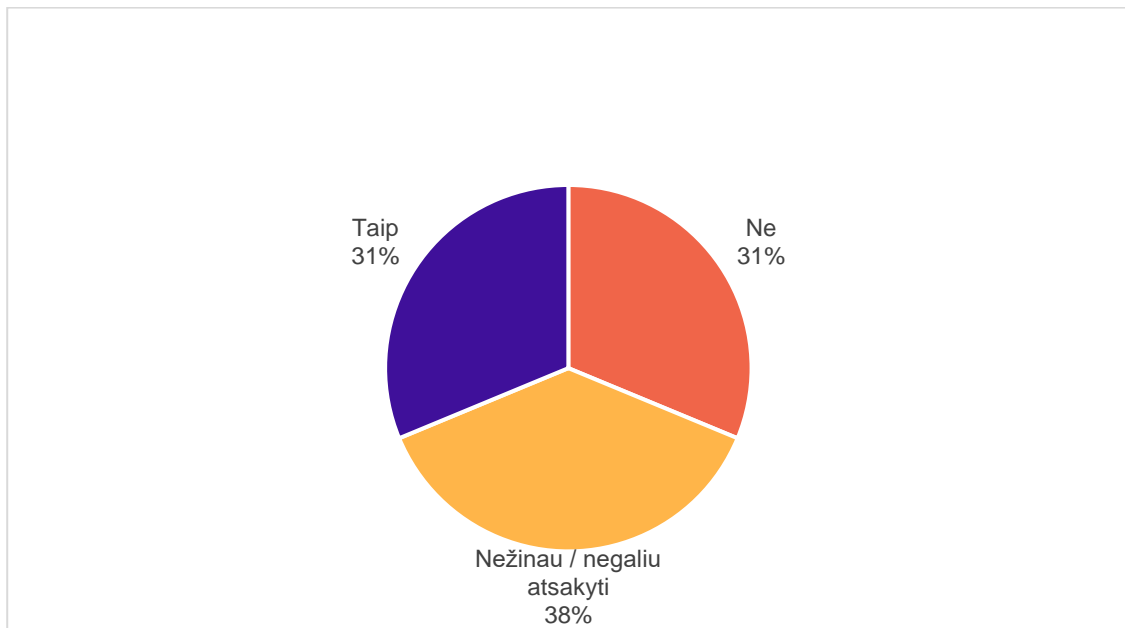
Šaltinis: STRATA; imtis: n=16

Pusė (50 %) apklaustųjų pažymėjo, jog šių priemonių naudojimui nėra poreikio, nes jų siūlomos funkcijos (vaizdo pokalbiai) nėra reikalingos siekiant suteikti kokybišką pirminę teisinę pagalbą. Du respondentai kaip priešą pateikė tai, jog jų darbo kompiuteris nėra pritaikytas naudotis nurodytomis pažangiomis priemonėmis (pvz.: neinstaliuota programa, nėra mikrofono ar ausinių). Po vieną iš tiriamųjų nurodė, jog jiems asmeniškai trūksta žinių, kaip naudotis tokio pobūdžio programomis arba jiems yra labiau priimtina bendrauti telefonu, elektroniniu paštu. Vienas respondentas, pateikdamas atsakymą laisva forma, pabrėžė, kad pažangiomis priemonėmis nesinaudojo, nes konsultavimas gyvai, jo manymu, yra geriausia alternatyva:

„Teikiant pirminę teisinę pagalbą dažnai reikia susipažinti ir įvertinti besikreipiančio asmens dokumentus, todėl bendravimas gyvai greičiau ir geriau leidžia išspręsti problemas, surašyti prašymus, suteikti antrinę teisinę pagalbą ir kt.“

Vertindami, ar pažangių internetinių vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonių naudojimas galėtų pagerinti nuotoliniu būdu teikiamos pirminės teisinės pagalbos kokybę, respondentai pateikė skirtingus atsakymus (19 pav.): 31 % apklaustųjų nurodė, jog šios priemonės galėtų pagerinti nuotolinių konsultacijų kokybę, tačiau analogiška dalis (31 %) su šiuo teiginiu nesutiko. Net 38 % nurodė į klausimą atsakymo nežinantys arba negalintys atsakyti.

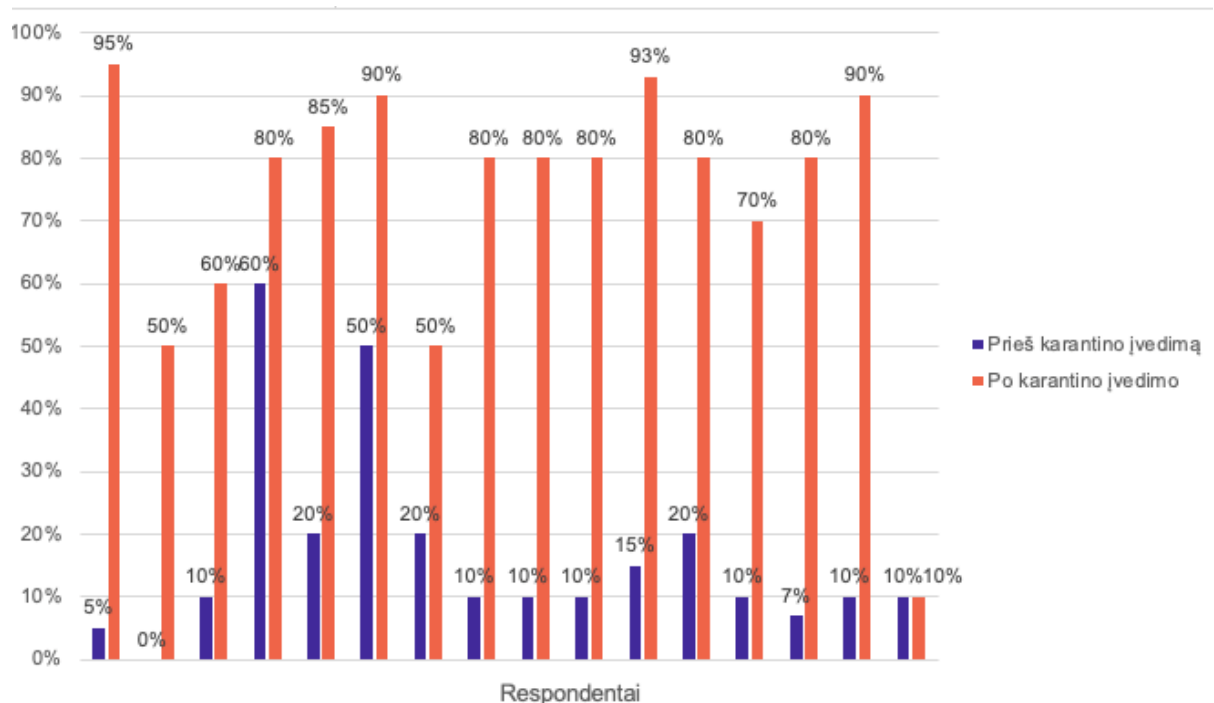
19 pav. Ar, Jūsų nuomone, pažangių internetinių vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonių naudojimas (pvz.: Zoom, MS Teams ir kt.) gali pagerinti nuotoliniu būdu teikiamos pirminės teisinės pagalbos kokybę?

Šaltinis: STRATA; imtis: n=16

Dėl 2020 m. karantino režimo įvedimo pirminės teisinės pagalbos teikimas nuotoliniu būdu ryškiai išaugo (20 pav.).

20 pav. Koks procentas pirminės teisinės pagalbos teikimo buvo organizuojamas nuotoliniu būdu, pvz.: telefonu ar el. paštu (prieš karantino įvedimą ir po)?

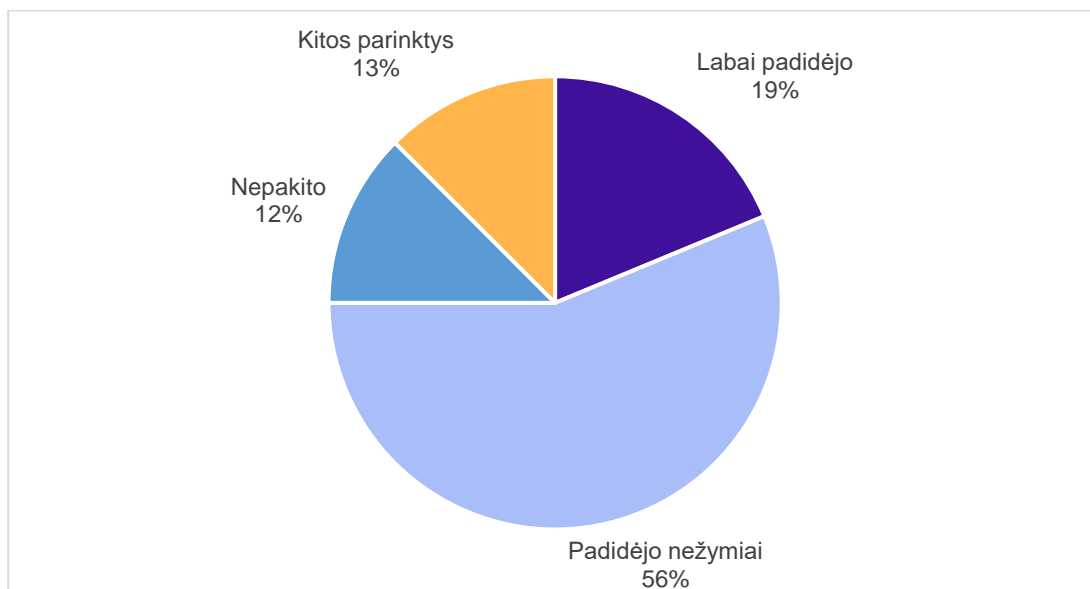
Šaltinis: STRATA, n=16

Didelės daugumos respondentų (87,5 %) nuomone, nuotolinio darbo apimtys prieš karantino režimo įvedimą siekė iki 20 %. Priešingai po karantino režimo įvedimo: 93,75 % apklaustųjų teigė, jog 50 % ir daugiau pirminės teisinės pagalbos teikimo buvo organizuojama nuotoliniu būdu.

Poveikis pirminės teisinės pagalbos teikėjams

Remiantis apklausos duomenimis, dėl pirminės teisinės pagalbos ir susijusių procesų organizavimo nuotoliniu būdu **daugumos pirminės teisinės pagalbos teikėjų darbo krūvis padidėjo (21 pav.)**

21 pav. Ar dėl pirminės teisinės pagalbos teikimo ir susijusių procesų organizavimo nuotoliniu būdu darbo krūvis Jums:

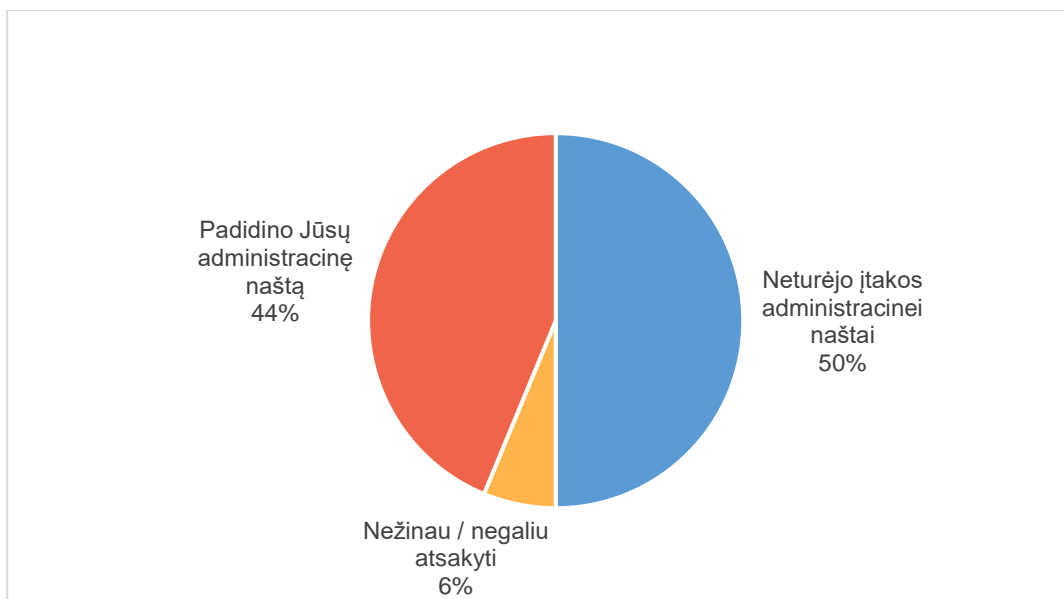

Šaltinis: STRATA; imtis: n=16

Kiek daugiau nei **pusė respondentų (56 %) pažymėjo, jog jų darbo krūvis padidėjo nežymiai, o tik 3 nurodė, jog krūvis labai padidėjo**. Dviejų tiriamųjų nuomone, jų darbo krūvis nepakito ir du tiriamieji pasirinko patys įvardinti darbo krūvio pokyčius. Vienas iš pastarųjų nurodė, jog krūvis šiek tiek išaugo dėl poreikio vykti į savivaldybę siekiant tinkamai parengti dokumentus, kitas - nurodė negalintis atsakyti, nes tuo metu nedirbo.

Respondentų atsakymai į administracinės naštos pokyčius pasiskirstė: pusė (50 %) apklaustųjų nurodė, kad administracinė našta dėl nuotolinio paslaugos teikimo nepakito, kiek mažiau nei pusei (44 %) ji padidėjo (**22 pav.**).

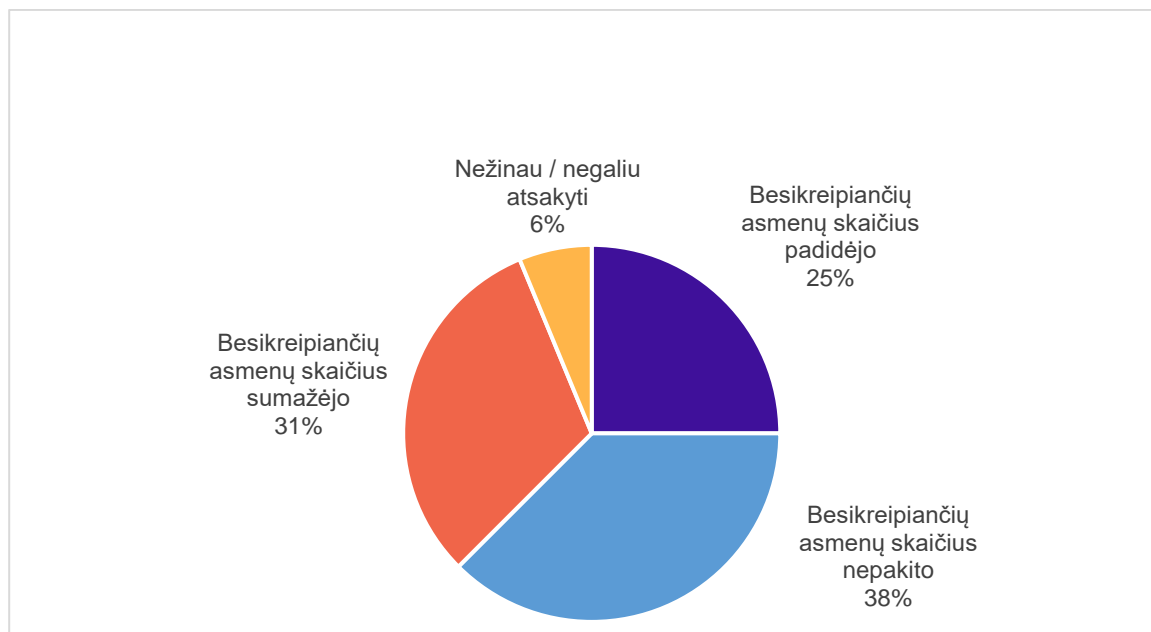
22 pav. Pirminės teisinės pagalbos teikimas nuotoliniu būdu:

Šaltinis: STRATA; imtis: n=16

Respondentų vertinimai dėl besikreipiančių dėl pirminės teisinės pagalbos suteikimo asmenų skaičiaus pokyčio įvedus karantiną išsiskyrė (23 pav.).

23 pav. Kaip, 2020m. kovo 14 d. įvedus karantiną, pasikeitė asmenų, besikreipiančių dėl pirminės teisinės pagalbos suteikimo, skaičius? (vertinkite asmenų, kuriems Jūs individualiai teikėte teisinę pagalbą skaičių).

Šaltinis: STRATA; imtis: n=16

Beveik 40 % nurodė, kad besikreipiančių asmenų skaičius išliko nepakitęs, 31 % teigė, jog srautas sumažėjo, 25 % nuomone – srautas padidėjo ir 6 % – nežino arba negali atsakyti.

Penki tiriamieji, nurodę, kad besikreipiančių dėl pirminės teisinės pagalbos asmenų skaičius sumažėjo, mano, jog taip įvyko dėl karantino suvaržymų. Keturi iš šių respondentų teigė, jog sumažėjimą taip pat galėjo lemti ir pareiškėjų nenoras naudotis nuotolinėmis teisinės pagalbos teikimo priemonėmis. Keturi respondentai teigė, kad besikreipiančių dėl pirminės teisinės pagalbos skaičius augo, pateikė skirtingas priežastis:

- Padaugėjo administracinės tvarkos dėl karantino taisyklių pažeidimo nuobaudų [ir dėl to kreipimusi dėl pirminės teisinės pagalbos];

- Išaugo besikreipiančių dėl globos ir neveiksnumo nustatymo skaičius;
- Nuolat būnant su sutuoktiniais, išaugo santuokos nutraukimo atvejų skaičius;
- Padidėjo besikreipiančių dėl darbo teisės skaičius;
- Stipriai išaugus mirčių skaičiui, atsirado poreikis konsultuotis dėl paveldėjimo;
- Nesant galimybės gauti teisinę pagalbą gyvai, padidėjo el. laiškų skaičius;
- Nuotolinė pagalba buvo pasiekama greičiau;
- Iki karantino įvedimo telefonu konsultuojami klientai nebuvo apskaičiuojami.

Atkreiptinas dėmesys į paskutinį punktą – kad įvedus karantiną pasikeitė ir kreipimusi dėl pirminės teisinės pagalbos atvejų apskaita, kuri atitinkamai galėjo paveikti statistiką pateikiamą tiek savivaldybių, tiek Tarnybos veiklos ataskaitose.

Respondentams buvo suteikta erdvė patiems (a) **įvardinti problemas, su kuriomis susidūrė teikdami paslaugas karantino metu;** (b) **trumpai pakomentuoti kaip, jų atveju, pasikeitė pirminės teisinės pagalbos teikimo darbo specifika.** Dauguma (9 iš 16 respondentų) pažymėjo, kad su dideliais sunkumais nesucidūrė, tuo metu nedirbo arba negali įvardinti, tačiau iš likusių apklaustųjų sulaukėme įvairių, išsamių įžvalgų, kurių pagrindu susisteminome nuotolinio pirminės teisinės pagalbos teikimo teigiamas ir neigiamas patirtis (13 lentelė).

13 lentelė. Teigiamos ir neigiamos respondentų patirtys dėl paslaugų teikimo karantino metu

Teigiamos patirtys	Neigiamos patirtys
<ul style="list-style-type: none"> • Pirminės teisinės pagalbos teikėjai gali patys planuoti savo susipažinimo su dokumentais bei dokumentų rengimo laiką; • Paslauga organizuojama optimaliau: nuotoliniu būdu pareiškėjai konkretizuoja, sistemiškiau pateikia informaciją, todėl trumpėja vienos konsultacijos laikas, o pagalbą galima teikti didesniai skaičiui asmenų. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sudėtinga tiksliai identifikuoti pareiškėjo situaciją, nes: <ul style="list-style-type: none"> a) nėra matomi patvirtinantys dokumentai; b) kai kurios pareiškėjų grupės telefonu sunkiai geba paaiškinti ar vengia nupasakoti situaciją – tai apsunkina reikalingos pagalbos suteikimą, jai suteikti prireikia daugiau laiko; • Konsultacijos nuotoliniu kontaktu organizuojamos lėčiau: konsultacijos bei susirašinėjimas el. paštu vyko pakartotinai, todėl tai prailgina pirminės teisinės pagalbos teikimo laiką; • Pareiškėjai prioritetą teikė kontaktiniu būdu (gyvai) organizuojamą pirminę teisinę pagalbą, todėl konsultacijas atidėjo; • Paslaugos teikimas nuotoliniu būdu tapo sudėtingesnis ir ilgesnis procesas asmenims, neturintiems skaitmeninio raštingumo įgūdžių. Dėl šios priežasties pirminės teisinės pagalbos teikėjo darbo specifika taip pat tapo sudėtingesnė: tekdavo papildomai dėti pastangas (pvz.: važiuoti į pareiškėjų namus), kad reikiami dokumentai pasiektų pareiškėjus; • Išaugo darbo krūvis bei teko dirbti neapmokamus viršvalandžius.

Vienas iš tiriamųjų nurodė, jog dėl itin didelio darbo bei psichologinio krūvio **pirminės teisinės pagalbos teikimas didžiųjų apskričių darbuotojams turėtų būti vienintelė funkcija:**

„<...> manau, kad didžiųjų apskričių darbuotojams pirminės teisinės pagalbos teikimas turėtų būti vienintelė funkcija, nes krūvis yra sunkiai pakeliamas. Teisinės konsultacijos yra

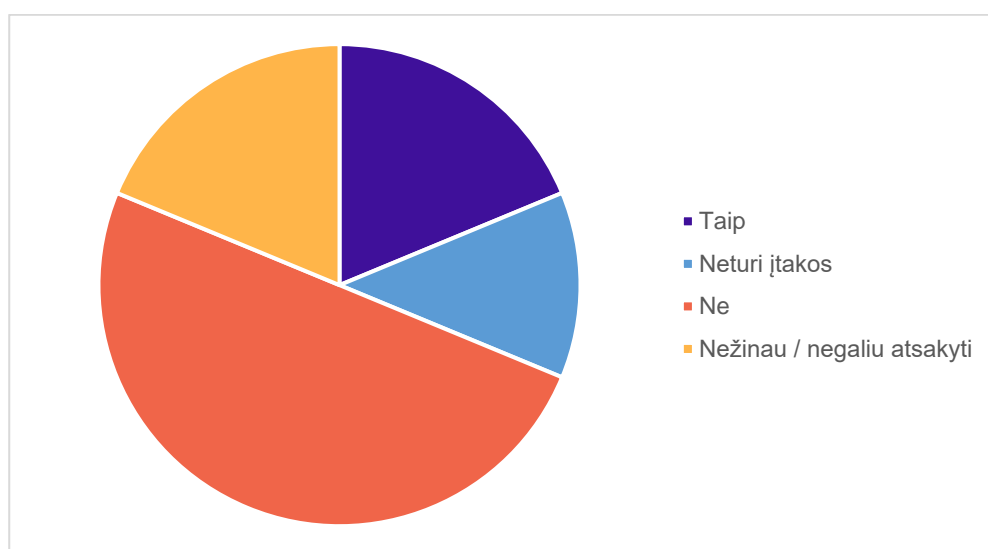
ne tik teisinės konsultacijos, o sunkus psichologinis darbas, nes susiduriama su labai įvairiomis asmenų grupėmis“

Pastebima, jog egzistuoja nelygiaverčiai pirminės teisinės pagalbos teikėjų darbo specifikos pokyčiai, kurie priklauso nuo nuotolinio paslaugų teikimo poveikio skirtingoms pareiškėjų grupėms. Dirbantiems su vyresniais ir skaitmeninio raštingumo neturinčiais asmenimis – darbo specifika tapo sudėtingesnis ir ilgesnis procesas. Dėl šios priežasties galima daryti išlyga, jog dirbantys su asmenimis, kuriems nuotolinis konsultacijos pobūdis yra patogus (jaunesnė karta) – darbo specifika tapo optimalesnė, paprastesnė. Tačiau nepaisant šių prieštaringų pokyčių, bendrai pagalbos teikėjai identifikavo daugiau neigiamų, nei teigiamų nuotolinio darbo patirčių.

Nuotolinio pirminės teisinės pagalbos teikimo poveikis paslaugų gavėjams

Pusės (50 %) respondentų nuomone, pirminės teisinės pagalbos teikimas nuotolinio kontakto būdu nedaro šios paslaugos greitesne ir / ar paprastesne paslaugos gavėjui (24 pav.)

24 pav. Remiantis Jūsų patirtimi, ar pirminės teisinės pagalbos teikimas nuotolinio kontakto būdu daro šią paslaugą greitesne ir / ar paprastesne paslaugos gavėjui

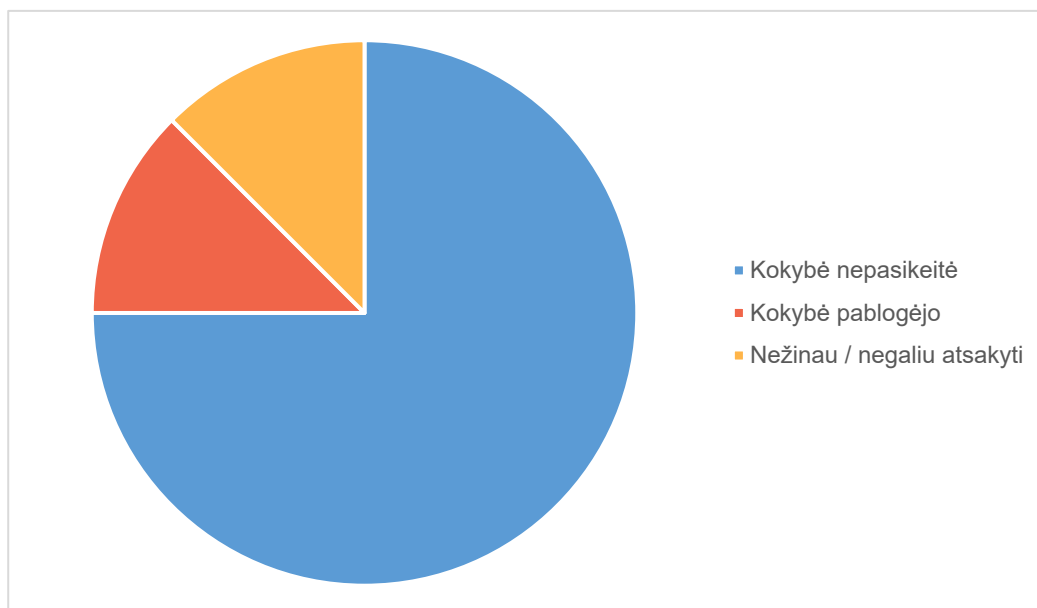

Šaltinis: STRATA; imtis: n=16

Tik 19 % apklaustųjų sutinka, jog pirminės teisinės pagalbos konsultacijos nuotoliu daro šią paslaugą greitesne ir / ar paprastesne pareiškėjams, 12 % nuomone – nuotolinis pagalbos suteikimas neturėjo įtakos paslaugos grei tumui, paprastumui.

Anot didžiosios daugumos respondentų (75 %) **teikiant pirminę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu paslaugos kokybė pareiškėjui nepasikeitė**, tačiau du respondentai įvardijo kokybės pablogėjimą (25 pav.)

25 pav. Ar teikiant pirminę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu, lyginant su tiesioginiu jos teikimu (gyvai), pasikeitė paslaugos kokybė pareiškėjui?

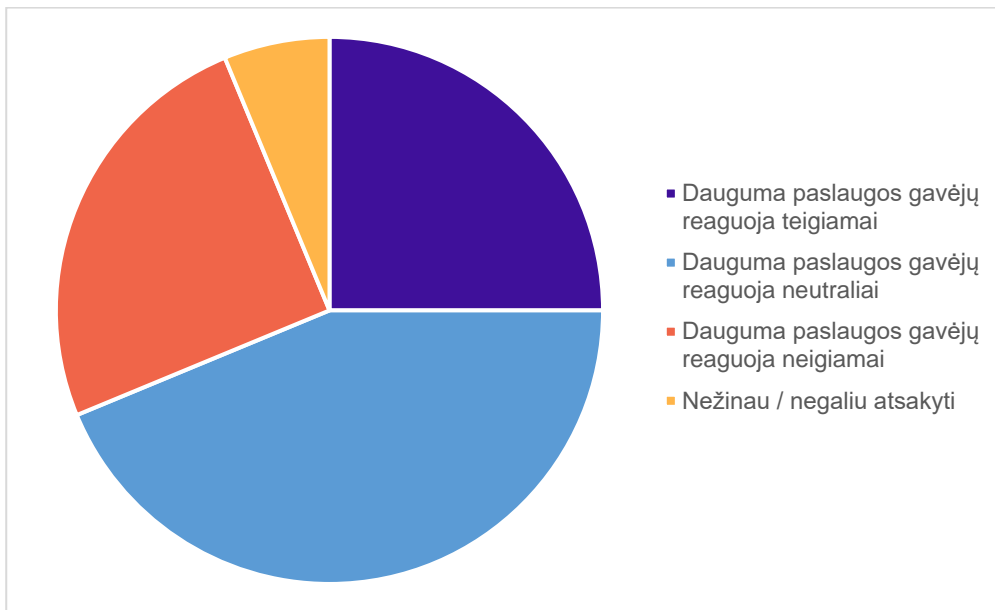
Šaltinis: STRATA; imtis: n=16

Vienas iš pastarųjų nuomonę argumentavo išskeldamas reikšmingą problemą: **nematant dokumentų tapo sunku suteikti pagalbą ir apginti, įgyvendinti pareiškėjų teises, o tai daro įtaką klientų grįžtamajam ryšiui:**

„Tapo sunkiau konsultuoti ir išspręsti kai kurias interesantų problemas paveldėjimo, vartotojų teisių, nekilnojamojo turto, darbo santykių klausimais nematant dokumentų, darbo sutarties ir pan., kai jau yra teisės pažeidimai, nepakanka tik formalios konsultacijos, būtina padėti asmenims apginti ir įgyvendinti jų teises, o tai padaryti nuotoliniu būdu kartais tiesiog neįmanoma, todėl žmonės negauna to siekiamo galutinio teisinio rezultato (konkrečios problemos išsprendimo) ir jiems atrodo, kad gavo nepakankamai kokybišką teisinę pagalbą“.

Respondentai skirtingai įvertino asmenų, besikreipiančių dėl pirminės teisinės pagalbos reakcijas į paslaugos teikimą nuotoliniu būdu (26 pav.).

26 pav. Ar galėtumėte įvertinti besikreipiančių dėl pirminės teisinės pagalbos žmonių reakcijas dėl paslaugos teikimo nuotoliniu būdu?

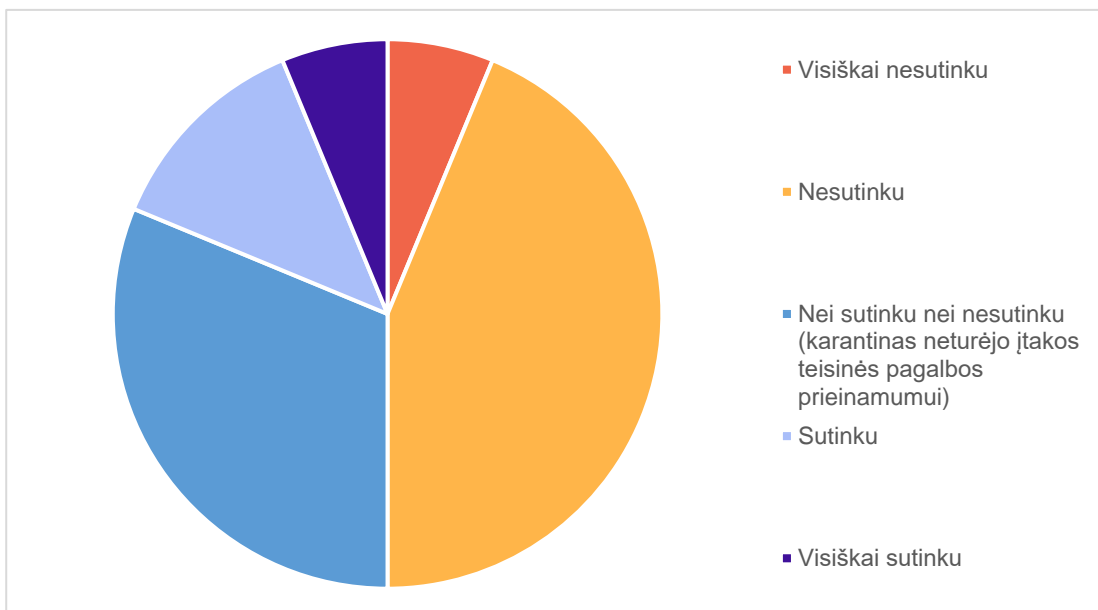
Šaltinis: STRATA; imtis: n=16

Didesnė apklaustųjų dalis (44 %) pastebėjo, jog paslaugos gavėjai į nuotoliniu būdu teikiamas konsultacijas reaguoja neutraliai, ketvirtadalis (25 %) teigė, jog pareiškėjai reaguoja teigiamai, ketvirtadalis (25 %) - neigiamai.

Nors daugumos respondentų nuomone, paslaugų teikimo kokybė dėl nuotolinio jos teikimo nepasikeitė, klientų reakcijos buvo skirtingos (teigiamos, neigiamos arba neutralios). Tai priklauso subjektyvių pareiškėjų charakteristikų, nulemiančių asmenų galimybes bei pirminės teisinės pagalbos prieinamumą, patiriamus sunkumus bei apribojimus.

Pusė respondentų nurodė nesutinkantys (ir visiškai nesutinkantys), kad karantinas apribojo pirminę teisinę pagalbą visiems jos gavėjams (27 pav.).

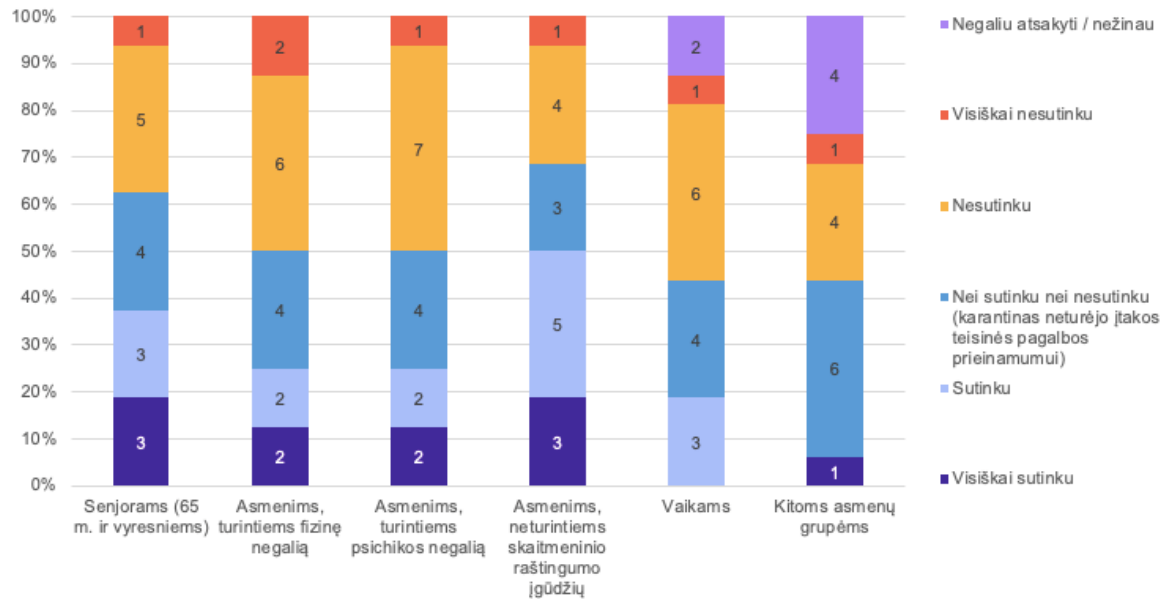
27 pav. Karantinas apribojo pirminės teisinės pagalbos prieinamumą visiems jos gavėjams

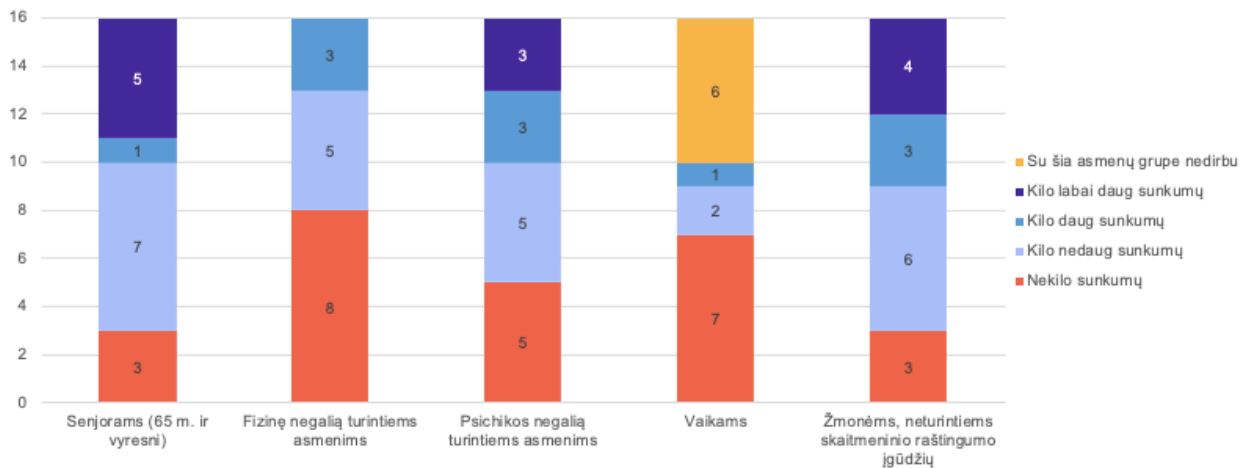
Tik 19 % apklaustųjų su anketoje pateikiamu teiginiu sutiko (ir visiškai sutiko), o 31 % nurodė, jog karantinas neturėjo jokios įtakos pirminės teisinės pagalbos prieinamumui.

Tačiau smulkiau analizuojant teikiamą pirminę teisinę pagalbą atskiroms asmenų grupėms, pastebima, jog egzistuoja gan **vieningas daugiausiai sunkumų bei prieinamumo apribojimų patiriančių pareiškėjų išskyrimas (28 pav.ir 29 pav.)**

28 pav. Karantino metu įvestas klientų aptarnavimas nuotoliniu būdu apribojo pirminės teisinės pagalbos prieinamumą šioms teisinės pagalbos gavėjų grupėms

29 pav. Pažymėkite, kurioms iš žemiau išvardintų asmenų grupių, Jūsų nuomone, kilo sunkumų dėl pirminės teisinės pagalbos teikimo nuotoliniu būdu, lyginant su kitais asmenimis

Pusė (50 %) tiriamųjų nurodė sutinkantys (ir visiškai sutinkantys), kad pirminės teisinės pagalbos teikimas nuotoliniu būdu apribojo jos prieinamumą asmenims, neturintiems skaitmeninio raštingumo įgūdžių (29 pav.). Kiek mažiau – 37,5 % – respondentų sutiko (ir visiškai sutiko), jog karantino metu senjorai (65 m. ir vyresni) patyrė apribojimus siekiant pasinaudoti pirminės teisinės pagalbos paslaugomis nuotoliniu būdu. Ketvirtadalis

apklaustųjų nurodė, jog fizinę bei psichikos negalią turintys asmenys karantino metu susidūrė su apribojimais norint gauti pirminės teisinės pagalbos paslaugas.

Analogiškos asmenų grupės figūruoja analizuojant sunkumus, su kuriais susidūrė pareiškėjai: **senjorai (65 m. ir vyresni) bei žmonės, neturintys skaitmeninio raštingumo įgūdžių, buvo įvertinti kaip grupės, kurioms kilo daugiausiai sunkumų dėl pirminės teisinės pagalbos teikimo nuotoliniu būdu (29 pav.)**. Net 13 iš 16 apklaustųjų (81,25 %) nurodė, jog vyresnio amžiaus asmenys susiduria su sunkumais: 7 pažymėjo, jog sunkumų šiai grupei kilo nedaug, 1 – daug, o 5 – labai daug. Analogiška apklaustųjų dalis (81,25 %) nurodė, jog sunkumų kilo žmonėms, neturintiems skaitmeninio raštingumo įgūdžių: 6 tiriamieji pažymėjo, jog sunkumų galėjo kilti nedaug, 3 – jog sunkumų kilo daug ir 4 – labai daug. Daugiau nei du trečdaliai (68,75 %) nurodė, jog sunkumų kilo ir psichikos negalią turintiems asmenims: 5 pažymėjo, jog sunkumų galėjo kilti nedaug, 3 – daug ir 3 – labai daug. Fizinę negalią turintys asmenys taip pat galimai susidūrė su sunkumais: pusė (50 %) respondentų nurodė, jog šiai asmenų grupei kilo nedaug arba daug sunkumų. Iš dešimties asmenų, kurie dirba su vaikais, dauguma (7 respondentai) nurodė, kad vaikams sunkumų nekilo.

Dalis tiriamųjų atviro pobūdžio klausimuose išsamiai patvirtino, kad dėl klientų aptarnavimo nuotoliniu būdu **daugiausiai sunkumų kilo vyresnio amžiaus asmenims, stokojantiems skaitmeninio raštingumo įgūdžių bei psichinę negalią turintiems asmenims:**

„<...> Senyvi ir skaitmeninio raštingumo įgūdžių neturintys žmonės (dažniausiai šios dvi kategorijos sutampa) nukenčia labiausiai, nes gali neišgirsti kas jiems sakoma, nemoka atsiųsti dokumentų el. paštu, turi vis tiek juos atnešti mums nusikopijuoti, o tai panaikina visą nuotolinę konsultacijos esmę. <...> Psichikos negalią turintiems asmenims, kaip ir senyviems asmenims, gali būti sunkiau suprasti atsakymą pateiktą telefonu.“

„Senjorams, turintiems psichinę negalią bei neturintiems skaitmeninio raštingumo asmenims teisinė pagalba (pirminės ir antrinė) tapo sunkiai prieinama / pasiekama, nes būtent šių kategorijų asmenys patys negeba užpildyti prašymų, deklaracijų“

Keli respondentai nurodė, jog be įvardintų asmenų grupių **sunkumų taip pat galėjo kilti ir asmenims, neturintiems socialinių įgūdžių, be pastovios gyvenamosios vietos bei mažiau išsilavinusiems**, kadangi teisinės pagalbos suteikimas fiziniu būdu jiems yra lengvesnis, labiau suprantamas procesas. Vienas respondentas patikslino, kad „[k]ai kurie net telefono neturėdavo tai problema būdavo susisiekti“.

Tiriamieji, nesutinkantys, jog karantino režimas neigiamai paveikė ir apribojo pirminės teisinės pagalbos paslaugų teikimą atskiroms asmenų grupėms, atsakydami į atviro pobūdžio klausimą, **teigė prisitaikę prie 2020 m. įvykusių pokyčių:**

„Mūsų savivaldybėje nebuvo apribojimų teikiant pirminę teisinę pagalbą per karantiną. Atsižvelgdami į visas aplinkybes, taikėmės prie gyventojų poreikių.“

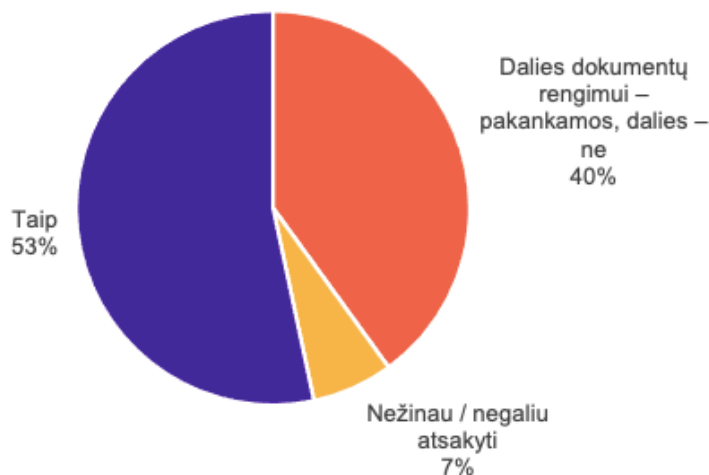
„Manau, kad sunkumų nekilo, nes aš visada atsižvelgiu į žmogaus poreikius ir, jeigu jis neturi jam tinkamų sąlygų gauti pirminę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu, visada susitariam dėl kontaktinio susitikimo laiko“

„Klientų aptarnavimas nepaisant karantino buvo užtikrintas ir teikiamos konsultacijos“

VGTP įstatymo 15 straipsnio pakeitimo poveikis priminės teisinės pagalbos teikimui

Didžioji dauguma respondentų (53 %) teigė, kad prieš įsigaliojant 15 straipsnio pakeitimui, kurio pagrindu nuo 2020 liepos 15 d. priminės teisinės pagalbos specialistai rengia minėtus procesinius dokumentus, jų turimos kompetencijos buvo pakankamos šių dokumentų rengimui (30 pav.).

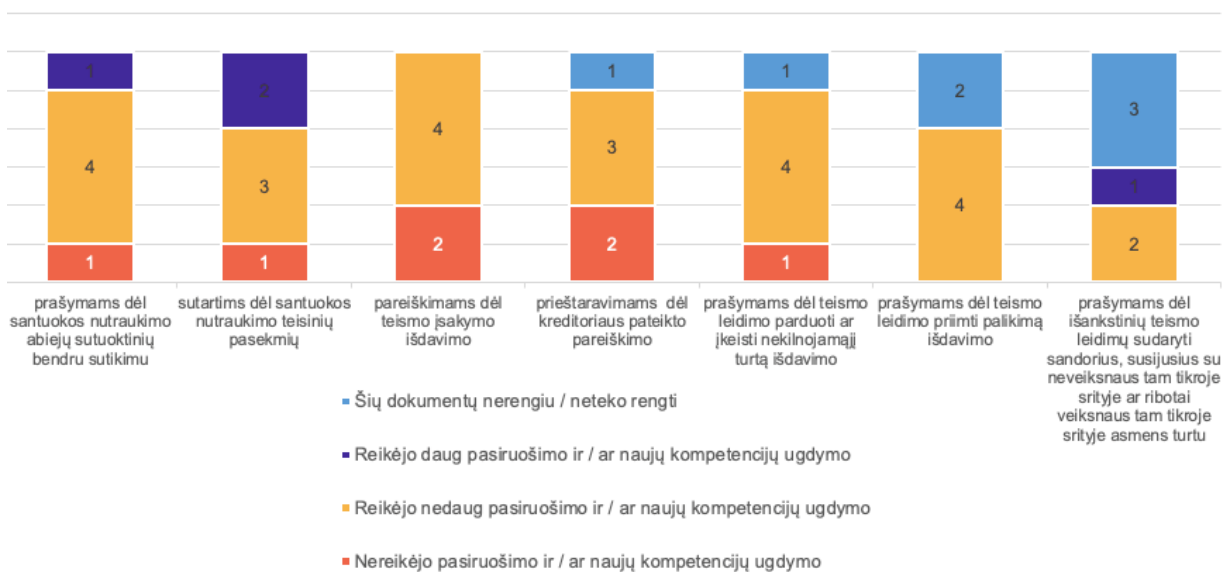
30 pav. Ar prieš įsigaliojant aukščiau minėtai tvarkai Jūsų turimos kompetencijos buvo pakankamos aukščiau išvardytų procesinių dokumentų rengimui?

Šaltinis: STRATA, n=15

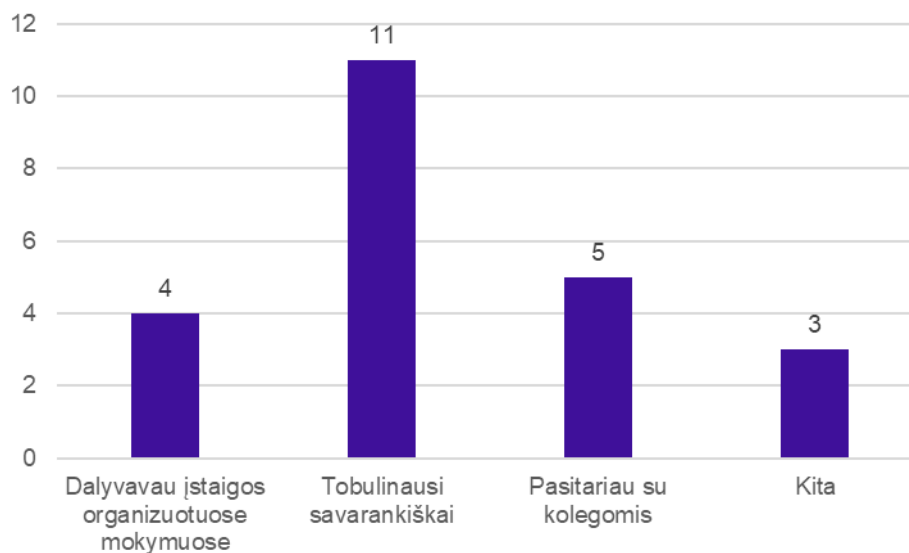
Keturiasdešimt procentų (6 iš 15-os) respondentų nurodė, kad jų turimos kompetencijos buvo pakankamos tik dalies dokumentų rengimui. Iš pastarųjų, dauguma nurodė, kad jiems reikėjo nedaug pasiruošimo ir / ar naujų kompetencijų ugdymo skirtingų procesinių dokumentų rengimui (31 pav.).

31 pav. Įvertinkite, kiek pasiruošimo ir / ar papildomo kompetencijų ugdymo reikėjo šių procesinių dokumentų rengimui

Visi apklaustieji, siekdami kokybiškai parengti aukščiau išvardintus procesinius dokumentus, ruošėsi papildomai. Beveik trys ketvirtadaliai tobulino savo kompetencijas savarankiškai (11 iš 15-os), trečdalis – pasitarė su kolegomis (32 pav.).

32 pav. Kaip tobulinote savo kompetencijas siekiant kokybiškai parengti aukščiau išvardintus procesinius dokumentus (pažymėkite visus tinkamus atsakymus)?

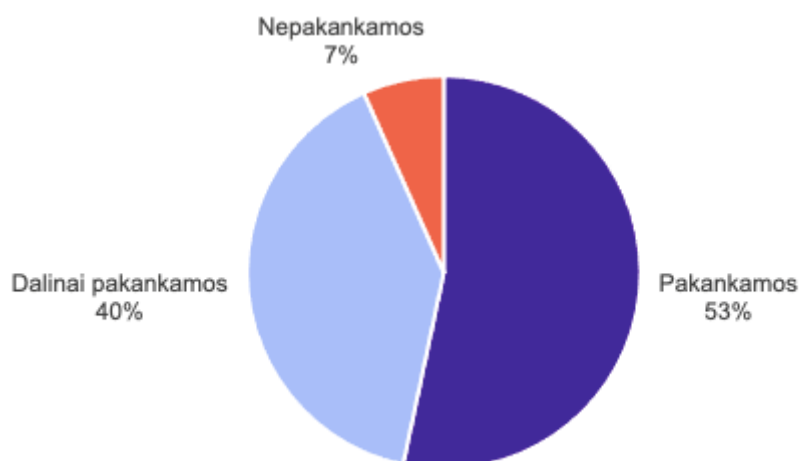

Šaltinis: STRATA, n=15

Tarp „kitų“ minėtų tobulinimosi praktikų respondentai nurodė teismų praktikų nagrinėjimą.

Visgi, nepaisant pasiruošimo ir papildomo kompetencijų tobulinimo, tik pusė respondentų (53 %) teigia, kad šiuo metu jų turimos kompetencijos yra pakankamos aukščiau išvardintų procesinių dokumentų ruošimui, 40 % - kad jos dalinai pakankamos (33 pav.). Vienas respondentas teigė turįs nepakankamas kompetencijas.

33 pav. Ar šiuo metu Jūsų turimos kompetencijos yra pakankamos aukščiau išvardintų procesinių dokumentų rengimui?

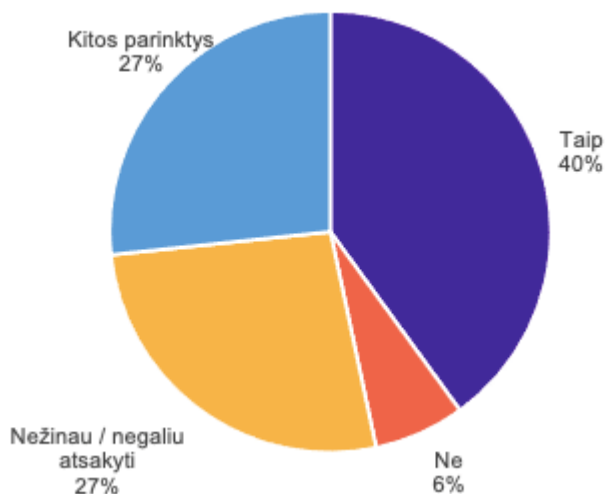

Šaltinis: STRATA, n=15

Kaip nurodoma aiškinamajame rašte, pirminės teisinės pagalbos praplėtimu įtraukiant nesudėtingų procesinių dokumentų rengimą siekiama **efektyvinti teisinės pagalbos procesą** (kadangi nebereikėtų kreiptis dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo paminėtų dokumentų parengimui), **sumažinti kreipimus dėl antrinės teisinės**

pagalbos skaičių, užtikrinti greitesnį ir prieinamesnį teisinės pagalbos teikimą asmenims (kad teisiniai klausimai būtų išsprendžiami greičiau ir patogiau)¹⁵⁰. Keturiasdešimt procentų apklaustųjų mano, kad įgyvendinus šį (15 straipsnio) įstatymo pakeitimą teisinės pagalbos teikimo procesas tapo efektyvesnis (kadangi dėl minėtų procesinių dokumentų parengimo asmenims nebereikia kreiptis dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo) (34 pav.).

34 pav. Remiantis Jūsų praktine patirtimi, ar įgyvendinus šį (15 straipsnio) įstatymo pakeitimą teisinės pagalbos teikimo procesas tapo efektyvesnis?

Pasirinkusieji „Kita“, pateikė tokias įžvalgas:

„Asmenims tai naudinga ir efektyvu, bet pirminę teikiantiems darbuotojams didesnėse apskrityse, tai yra didelis krūvis papildomo darbo už kurį papildomai neapmokama.“

„iš dalies efektyvesnis, nes lengviau gauti pirminę teisinę pagalbą, nei antrinę. Iš kitos pusės sunkiau, nes ne visi pirminės teisinės pagalbos specialistai žino dokumentų nagrinėjimo teisme specifiką, pvz., kokių dokumentų gali paprašyti teisėjas, nors jų nebūtinai reikia ir pan. Trūksta praktinių bylinėjimosi žinių.“

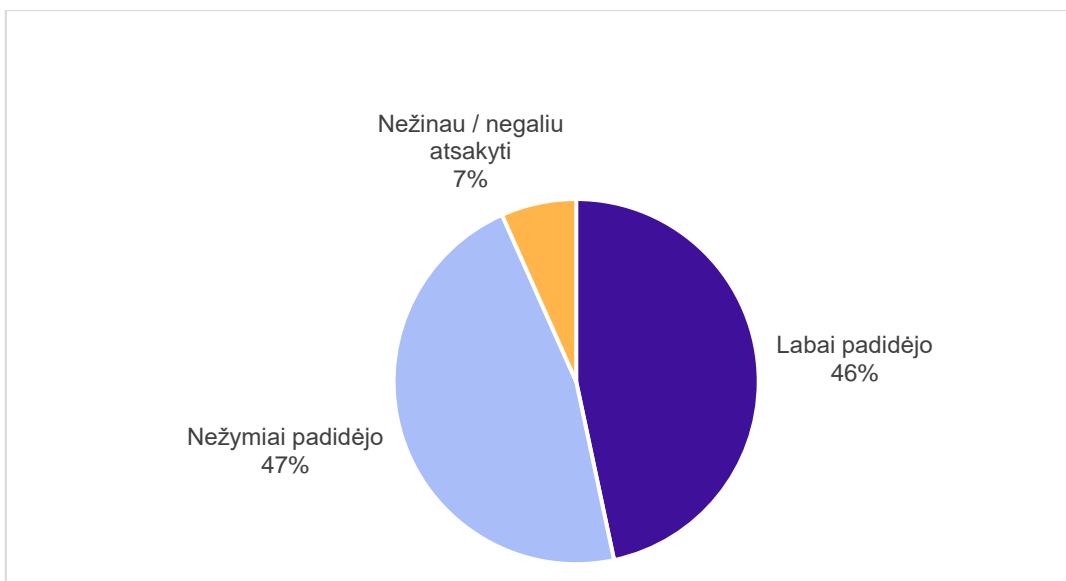
„Nedirbant advokato darbo, neturint tokios praktikos, nesant mokymų konkrečių procesinių dokumentų teismams rengimui, jie rengiami savamoksliai, neturint tam reikiamų įgūdžių, nežinant specifinių sričių teisminių praktikų, ko pasekoje būna nustatomi teisme trūkumai, kuriems ištaisyti tenka pildyti prašymą antrinei teisinei pagalbai, kad procesinių dokumentų teismui trūkumus šalintų advokatas, rašyti prašymą teismui dėl termino trūkumų pašalinimui skirto termino pratęsimui ir kt.“

Apibendrinant, nors dauguma respondentų sutinka, jog iš paslaugos gavėjo perspektyvos, įvedus 15 straipsnio pakeitimus, pirminės teisinės pagalbos teikimas tapo efektyvesnis, tačiau tai reiškia papildomą darbo krūvį ir reikalauja atitinkamo paruošimo procesinių dokumentų rengimui pirminės teisinės pagalbos teikėjams. Priešingu atveju, kyla trūkumų / klaidų grėsmė ir procesas gali tapti neproduktyviu.

Įvedus nesudėtingų procesinių dokumentų rengimą, 47 % respondentų darbo krūvis padidėjo nežymiai, o 46 % jis padidėjo labai. Nei vienam respondentui darbo krūvis nepakito ar sumažėjo.

¹⁵⁰ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nr. VIII-1591 2, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 23, 24, 27 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 51, 106 ir 322 straipsnių pakeitimo įstatymo projektų.

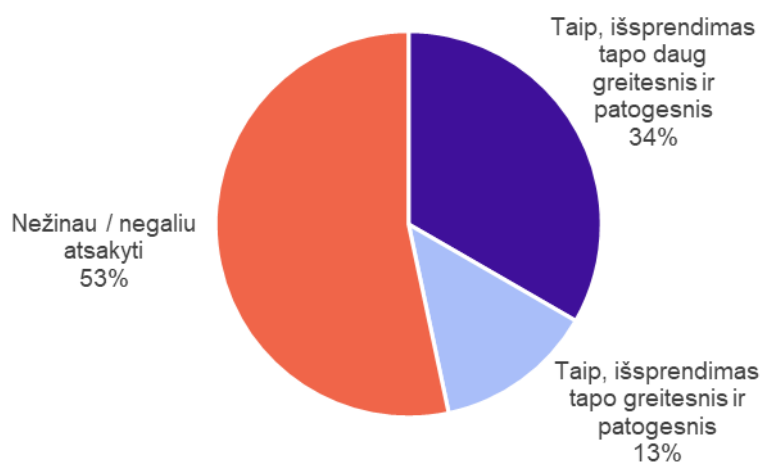
35 pav.. Kaip pasikeitė Jūsų darbo krūvis dėl procesinių dokumentų rengimo funkcijos įvedimo?

Šaltinis: STRATA, n=15

Dauguma respondentų (53 %) nurodė nežinantys / negalintys atsakyti, ar įgyvendinus šį įstatymo pakeitimą susijusių teisinių klausimų išsprendimas asmenims tapo greitesnis ir patogesnis (36 pav.). Trečdalis mano, kad „išsprendimas tapo daug greitesnis ir patogesnis“, dar 13 % - kad jis tapo greitesnis ir patogesnis.

36 pav. Remiantis Jūsų praktine patirtimi, ar įgyvendinus šį (15 straipsnio) įstatymo pakeitimą susijusių teisinių klausimų išsprendimas asmenims tapo greitesnis ir patogesnis?

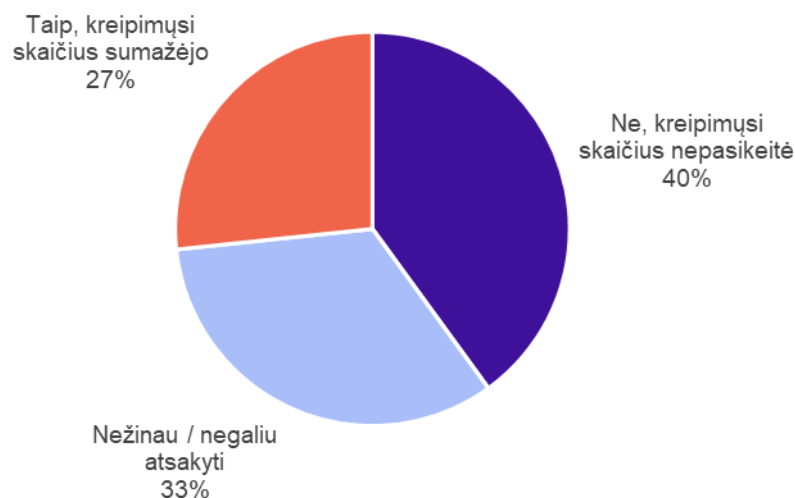
Šaltinis: STRATA, n=15

Šeši iš 15-os respondentų nurodė nepastebintys kokių nors neigiamų šio įstatymo pakeitimo (15 straipsnio) pasekmių teisinės pagalbos teikimui. Likusių respondentų įžvalgas dėl neigiamų pasekmių galima susistemintai apibendrinti taip:

1. Padidėjęs pirminę teisinę pagalbą teikiančių darbuotojų darbo krūvis (nors funkcijos išplečiamos, darbo krūvis išauga, bet darbo užmokestis nekinta).
2. Advokatams lengviau rengti procesinius dokumentus nei pirminės teisinės pagalbos specialistams – dėl turimų kompetencijų ir teisminės praktikos, prieigos prie registruojamų reikalingų dokumentų gavimui.
3. Pirminę teisinę pagalbą teikiantiems darbuotojams nėra rengiami mokymai, kurie leistų aptarti procesinių dokumentų rengimo specifiką, teisminę praktiką, nors kai kuriais atvejais pirminės teisinės pagalbos specialistams trūksta kompetencijų ir teisminės praktikos.

Vertindami, ar dėl šio įstatymo pakeitimo įvyko kreipimūsi dėl antrinės teisinės pagalbos skaičiaus pokyčiai, 40 % respondentų nurodė manantys, kad kreipimūsi skaičius nepasikeitė, 27 % - kad kreipimūsi skaičius sumažėjo, likęs trečdalis nežinojo / negalėjo atsakyti (37 pav).

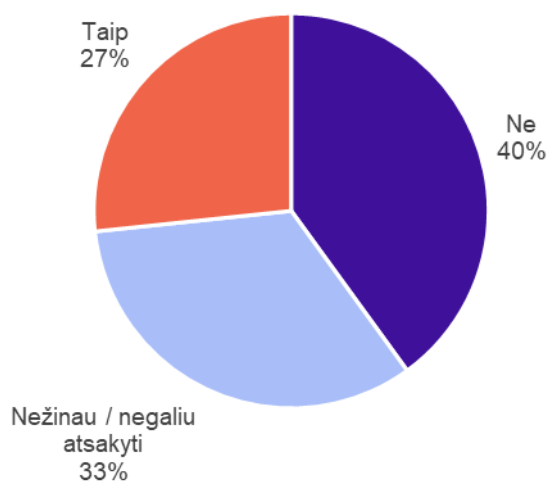
37 pav. Ar dėl šio pakeitimo įvyko kreipimūsi dėl antrinės teisinės pagalbos skaičiaus pokyčiai?

Šaltinis: STRATA, n=15

Respondentų nuomonės dėl to, ar minėtų procesinių dokumentų rengimas turėtų būti pirminės teisinės pagalbos teikėjų funkcija, išsiskyrė: 40 % mano, kad tai neturėtų būti pirminės teisinės pagalbos funkcija, 27 % - kad turėtų, likęs trečdalis nežinojo / negalėjo atsakyti (38 pav.).

38 pav. Ar, Jūsų nuomone, aukščiau išvardintų procesinių dokumentų rengimas turėtų būti pirminės teisinės pagalbos teikėjų funkcija?

Šaltinis: STRATA, n=15

Respondentų, pasisakiusių „už“ ir „prieš“ šios funkcijos priskyrimą pirminei teisei pagalbai argumentaciją / pagrindimus pateikiame susistemintus lentelėje žemiau.

14 lentelė. Argumentai "už" ir "prieš" procesinių dokumentų rengimo funkcijos priskyrimui pirminei teisei pagalbai

Argumentacija „už“ (kad procesinių dokumentų rengimas turėtų būti pirminės teisinės pagalbos funkcija)	Argumentacija „prieš“ (kad procesinių dokumentų rengimas neturėtų būti pirminės teisinės pagalbos funkcija)

<p>„Tai nėra sudėtingi procesiniai dokumentai, todėl, manau, kiekvienas teisininkas gali juos parengti.“</p>	<p>„Todėl, kad valstybė šiai funkcijai (pirminei teisinei pagalbai) atlikti neskiria pakankamai lėšų, tai yra tiek, kad būtų galima išlaikyti pilną etatą darbuotojo, kuris teiktų tik pirminę teisinę pagalbą savivaldybės gyventojams. Dėl šios priežasties mūsų savivaldybėje, darbuotojas, turintis pilną didelį užimtumą atliekant kitas Administracijos funkcijas, žmogiškai neturi tiek laiko, reikalingo tinkamai parengti procesinius dokumentus - tai yra, išklaudyti pareiškėją, susipažinti su dokumentais, parengti procesinius dokumentus.“</p>
<p>„Pirminės teisinės pagalbos specialisto rengiami procesiniai dokumentai didina teisinės pagalbos prieinamumą (ypač rajonuose kur nėra antrinės teisinės pagalbos skyrių) ir ženkliai sutrumpėja, pagreitėja realios teisinės pagalbos gavimo procedūra, kas ypač aktualu asmenims kreipiantis dėl teismo leidimų parduoti ar įkeisti nekilnojamąjį turtą, priimti palikimą išdavimo bei skolininkų prieštaravimams pateikti.“</p>	<p>„Už tokį papildomą darbą turėtų būti papildomai mokama.“</p>
<p>„Gyventojai greičiau gauna reikiamą paslaugą.“</p>	<p>„mano konkrečiu atveju susidaro didelis darbo krūvis, o ir kiti subjektai (advokatai, jų padėjėjai ir t.t. galėtų tą toliau daryti, nes krūviai nėra dideli)“</p>
<p>„Klientui suteikiama greitesnė paslauga nebereikia laukti sprendimo dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo.“</p>	

6 priedas. Antrinės teisinės pagalbos turto ir pajamų lygiai

Pirmasis turto ir pajamų lygis		Antrasis turto ir pajamų lygis	
Pirmajam pajamų lygiui nustatyti vertinamos asmens pajamos ir turimų išlaikytinių skaičius. Normatyvas yra išreiškiamas sąsajoje su valstybės remiamomis pajamomis (VRP). Pirmasis asmens (šeimos) turto lygis nustatomas vertinant asmens (šeimos) turtą (būsto, žemės ir nekilnojamo turto dydžius (pinigines lėšas ir kt.) bei turimų išlaikytinių skaičių).		Antrojo lygio pajamų normatyvui nustatyti vertinamos asmens pajamos ir turimų išlaikytinių skaičius. Normatyvas yra išreiškiamas sąsajoje su valstybės remiamomis pajamomis (VRP). Antrojo lygio turto normatyvas gaunamas pirmojo lygio turto normatyvą dauginant iš 1.5 karto.	
1 asmens pajamos	405.06 EUR / mėn.	1 asmens pajamos	607,59 EUR / mėn.
+1 išlaikytinis	556.96 EUR / mėn.	+1 išlaikytinis	830,55 EUR / mėn.
+2 išlaikytiniai	708.86 EUR / mėn.	+2 išlaikytiniai	1,053.50 EUR / mėn.
+3 išlaikytiniai	860.75 EUR / mėn.	+3 išlaikytiniai	1,276.46 EUR / mėn.
+4 išlaikytiniai	1,012.65 EUR / mėn.	+4 išlaikytiniai	1,499.41 EUR / mėn.
Priklauso nemokama antrinė teisinė pagalba		Priklauso 50 % apmokama antrinė teisinė pagalba	

Šaltinis: susisteminta STRATA, remiantis VGTPT pateikiama informacija¹⁵¹

Jei turtas ir pajamos neviršija nustatyto pirmojo lygio, teikiama 100 % apmokama valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba. Jei turtas ir pajamos neviršija nustatyto antrojo lygio, teikiama ir 50 % valstybės apmokama antrinė teisinė pagalba. Kai asmeniui nustatomi skirtingi turto ir pajamų lygiai (pvz.: turto – pirmasis; pajamų – antrasis ar atvirkščiai), pareiškėjui nustatomas antrasis turto ir pajamų lygis¹⁵². Jei nustatytas turtas ar pajamos viršija antrojo lygio normatyvą, antrinė teisinė pagalba nėra teikiama. Tarnyba, net ir po atsisakymo teikti antrinę teisinę pagalbą, gali pagal pareiškėjo rašytinį prašymą papildomai individualiai įvertinti pareiškėjo situaciją (papildomai individualiai situacija gali būti vertinama pradinį prašymą dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo atmetus dėl tam tikrų priežasčių¹⁵³, pagal įstatyme numatytus kriterijus¹⁵⁴).

¹⁵¹ [https://vgtp.lt/uploads/vgtpt/documents/files/Turto%20ir%20pajam%C5%B3%20lygio%20nustatymas%20NAUJAS\(3\).pdf](https://vgtp.lt/uploads/vgtpt/documents/files/Turto%20ir%20pajam%C5%B3%20lygio%20nustatymas%20NAUJAS(3).pdf).
Skaičiavimui naudotas tuometinis VRP – 129 Eur (įvestas 2022 01 01).

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ 1) buvo nustatyta, kad pareiškėjas gali gauti reikiamas teisines paslaugas nesinaudodamas valstybės garantuojama teisine pagalba; 2) pareiškėjui buvo suteikta antrinė teisinė pagalba kitoje byloje, tačiau jis iki nurodyto termino neapmokėjo nustatytų antrinės teisinės pagalbos išlaidų arba jų dalies; 3) ginčas, dėl kurio kreipiamasi antrinės teisinės pagalbos, yra sprendžiamas šio įstatymo nustatyta tvarka mediacijos būdu arba buvo spręstas mediacijos būdu ir ginčo šalys sudarė taikos sutartį, tačiau pareiškėjas nesutiko jos pateikti tvirtinti teismui; 4) dėl to, jog pareiškėjo (jo sutuoktinio) turtas viršija Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytus asmens (šeimos) turto lygius; 5) pareiškėjas kreipėsi dėl neturtinės žalos, susijusios su garbės ir orumo gynimu, tačiau jis nepatyrė turtinės žalos; 6) prašymas buvo susijęs su reikalavimu, tiesiogiai atsirandančiu dėl pareiškėjo ūkinės komercinės veiklos ar dėl jo savarankiškos profesinės veiklos; 7) pareiškėjui teisinė pagalba buvo reikalinga jam iškeltoje fizinio asmens bankroto byloje.

¹⁵⁴ 1) gyvenimo lygį ir pareiškėjo turtinę padėtį (pagal pareiškėjo turtinę padėtį, jo pateiktus duomenis apie patirtas vartojimo išlaidas ir finansinius įsipareigojimus); 2) galimybes veiksmingai savarankiškai sau atstovauti (atsižvelgiama į pareiškėjo pateiktus duomenis apie jo išsilavinimą ir profesiją); 3) galimas išlaidas advokatui teikiant pagalbą; 4) bylos, kurioje prašoma suteikti antrinę teisinę pagalbą, esmę (atsižvelgiama į ginčo, kuriame pareiškėjas siekia gauti antrinę teisinę pagalbą, sudėtingumą pagal ginčo dalyką ir pobūdį, keliamų reikalavimų skaičių ir turtinių reikalavimų (turtinių interesų) dydį, o išankstinio ginčų sprendimo ne teisme atvejais ir ginčą nagrinėjant teisme – ir j bylos apimtį, stadiją, pareiškėjo procesinę padėtį bei galimus neigiamus padarinius pasibaigus bylos nagrinėjimui (pavyzdžiui, pareiškėjas byloje yra atsakovas ir patenkinus ieškinį jam kils pareiga įvykdyti ieškinio reikalavimą).

7 priedas. Pagrindiniai VGTP sistemos subjektai ir jų funkcijos

VGTP sistemos subjektas	Funkcijos VGTP srityje
Lietuvos Respublikos Vyriausybė	<ul style="list-style-type: none"> nustato asmens (šeimos) turto ir asmens pajamų lygius antrinei teisinei pagalbai gauti (toliau – turto ir pajamų lygiai); nustato už antrinę teisinę pagalbą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydį ir jo mokėjimo taisykles; atlieka kitas įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas.
Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija	<ol style="list-style-type: none"> teikia Vyriausybei su valstybės garantuojama teisine pagalba susijusių teisės aktų projektus; kontroliuoja šio įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų įgyvendinimą; [netekęs galios] organizuoja ir atlieka valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo stebėseną; siekdama užtikrinti vienodą šio įstatymo taikymą, teikia rekomendacijas; informuoja gyventojus apie galimybes gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą ir jos teikimo sąlygas; atlieka kitas šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas.
VGTP koordinavimo taryba	<ol style="list-style-type: none"> teikia pasiūlymus dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tobulinimo; analizuoja savivaldybių institucijų veiklos organizuojant ir teikiant pirminę teisinę pagalbą ataskaitas ir teikia pasiūlymus dėl pirminės teisinės pagalbos teikimo; analizuoja tarnybos veiklą ir teikia pasiūlymus dėl tarnybos veiklos; teikia pasiūlymus dėl valstybės biudžeto lėšų poreikio valstybės garantuojamai teisinei pagalbai teikti ir dėl efektyvaus jų naudojimo; teikia pasiūlymus dėl šio įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų priėmimo ir keitimo; teikia pasiūlymus dėl užmokesčio už antrinę teisinę pagalbą ir mediaciją.
Savivaldybių institucijos	<ol style="list-style-type: none"> organizuoja ir (ar) teikia pirminę teisinę pagalbą; moka už pirminę teisinę pagalbą, kai pagal su savivaldybės vykdomąja institucija sudarytą sutartį pirminę teisinę pagalbą teikia advokatai (advokatų profesinės bendrijos), advokatų padėjėjai ar viešosios įstaigos; nuolat savivaldybių interneto svetainėse, per visuomenės informavimo priemones, susitikimuose su gyventojais informuoja vietos gyventojus apie galimybes gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą ir jos teikimo sąlygas.
VGTP	<p>Uždavinys: užtikrinti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą ir koordinavimą pagal VGTP įstatymą.</p> <p>Funkcijos:</p> <ol style="list-style-type: none"> koordinuoja pirminės teisinės pagalbos teikimą (teikia savivaldybių institucijoms metodinę pagalbą įgyvendinant joms priskirtas funkcijas pirminės teisinės pagalbos srityje, analizuoja savivaldybių pateiktas ataskaitas, jas apibendrina ir teikia Teisingumo ministerijai informaciją apie pirminės teisinės pagalbos organizavimą ir teikimą, teikia pasiūlymus savivaldybių institucijoms dėl pirminės teisinės pagalbos organizavimo ir teikimo tobulinimo užtikrinant šio įstatymo įgyvendinimą); organizuoja antrinės teisinės pagalbos teikimą;

	<p>3) priima sprendimus dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo;</p> <p>4) sudaro su advokatais, kurie teikia antrinę teisinę pagalbą, sutartis dėl antrinės teisinės</p> <p>5) [netekęs galios]</p> <p>6) teisingumo ministro nustatyta tvarka sudaro sutartis dėl mediacijos paslaugų teikimo, kontroliuoja šių sutarčių vykdymą;</p> <p>7) organizuoja ir administruoja mediaciją;</p> <p>8) moka užmokestį už suteiktą pirminę teisinę pagalbą, kai VGTPĮ 15 str.9 dalyje numatytu atveju tarnyba organizuoja pirminės teisinės pagalbos teikimą, už antrinę teisinę pagalbą ir mediaciją;</p> <p>9) informuoja gyventojus apie galimybes gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą ir jos teikimo sąlygas;</p> <p>10) organizuoja mokymą, susijusį su valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimu;</p> <p>11) surašo administracinių nusižengimų protokolus už neteisingų duomenų pateikimą</p> <p>12) atlieka kitas šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas.</p>
Lietuvos advokatūra	<p>Tikslas: padėti užtikrinti efektyvų antrinės teisinės pagalbos teikimą.</p> <p>Funkcijos:</p> <p>1) tikrina antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų, advokatų padėjėjų veiklos kokybę pagal Lietuvos advokatūros patvirtintas antrinės teisinės pagalbos kokybės vertinimo taisykles. Sprendimas dėl antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų veiklos kokybės įvertinimo turi būti priimtas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo informacijos, kuri buvo pagrindas pradėti antrinę teisinę pagalbą teikiančio advokato veiklos kokybės tikrinimą, gavimo dienos;</p> <p>2) atlieka kitas šio įstatymo, Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo (toliau – Advokatūros įstatymas) ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas.</p>

8 priedas. Advokatų bylų sudėtingumo skaičiavimo metodika

Bylos sudėtingumo matavimo veiksniai (BSMV)	BSMV įvertis	BSMV įvertio balai	Aprašymas	BSMV skaičiavimas
a - Bylos tomai	1 tomas; 2 tomai; 3 tomai; 4 tomai; 5 tomai ir daugiau.	1 balas / 2 balai / 3 balai / 4 balai / 5 balai.	Vienas bylos tomas turi mažiausia dedamąją t.y. 1 balą. Kiekvienas papildomas bylos tomas padidina šią dedamąją vienu balu ir taip iki penkių tomų. Byloms 5 tomų ir didesnėms visada skiriama maksimalus balas t.y. 5 balai.	$a = 1^*$ (iš bylų tomų skaičiaus dedamosios, kai max 5 balai)
b- Byloje esančių procesinių dalyvių skaičius	1-5 dalyvių / 6-10 dalyvių / 11-15 dalyvių / 16- 20 dalyvių / 21 ir daugiau	1 balas / 2 balai / 3 balai / 4 balai / 5 balai.	Jeigu byloje esančių procesinių dalyvių skaičius iki 5, turi mažiausią dedamąją t.y. 1 balas. Kiekvienas papildomas penketas procesinių dalyvių, padidina šią dedamąją vienu balu. Jeigu byloje dalyvių daugiau nei 21, visada skiriama maksimalus balas t.y. 5 balai.	$b = 1^*$ (iš dalyvių skaičiaus dedamosios, kai max 5 balai)

c- Baudžiamosiose byloje - inkriminuojamų nusikalstamų veikų skaičius; Civilinėse bylose - pateiktų savarankiškų reikalavimų skaičius	1-2 veikos / 3-4 veikos / 5-6 veikos / 7-8 veikos / 9-ir daugiau	1 balas / 2 balai / 3 balai 4 balai 5 balai	Jeigu BB inkriminuojamų nusikalstamų veikų skaičius ar CB pateiktų savarankiškų reikalavimų skaičius iki 2, turi mažiausia dedamąją t.y. 1 balą. Kiekvienos dvi papildomos inkriminuojamos nusikalstamos veikos ar kiekvieni du papildomai pateikti savarankiški reikalavimai byloje, šią dedamąją padidina vienu balu. Jeigu byloje daugiau nei 9 inkriminuojamos nusikalstamos veikos ar daugiau nei 9 pateikti savarankiški reikalavimai, visada skiriama maksimali dedamoji t.y. 5 balai.	c= 1*(iš - inkriminuojamų nusikalstamų veikų skaičiaus dedamosios, kai max 5 balai)
d- Bylos stadija	Baudžiamojoje byloje - ikiteisminio tyrimo veiksmai; Civilinėje byloje - pasirengimo bylą nagrinėti teisme stadija / bylos procesas pirmosios instancijos teisme/ bylos procesas apeliacinės instancijos teisme / Kasacinis bylos nagrinėjimas	1 balas / 2 balai / 3 balai / 4 balai	BB ikiteisminio tyrimo veiksmai ir CB pasirengimo bylą nagrinėti teisme stadija turi mažiausią dedamąją t.y. 1 balą. Bylos nagrinėjimas kiekviename aukštesnės instancijos teisme šią dedamąją padidina vienu balu ir taip iki keturių balų, tai yra Kasacinis bylos nagrinėjimas. Maksimali dedamoji t.y. 4 balai.	d= 1*(iš bylos nagrinėjimo kiekviename aukštesnės instancijos teisme dedamosios, kai max 4 balai)
e- Proceso dalyvis turintis specifinių poreikių senyvo amžiaus asmenis, vaikai, mažumas, neįgaluosius, psichinius susirgimus turinčius asmenis ir pan.	Proceso dalyvis turintis specifinių poreikių	1 balas	Jeigu proceso dalyvis turi specifinių poreikių pridedamas 1 balas	e= 1 balas (jeigu byloje yra šis veiksnys)
g- Byla yra unikali Lietuvos teisinėje sistemoje		10 balai		G = 1 balas (jeigu byloje yra šis veiksnys)
	f- bylos sudėtingumo reitingo balas		f = a*(veiksnių dedamoji) + b*(veiksnių dedamoji) + c*(veiksnių dedamoji) + d*(veiksnių dedamoji) + e (jeigu yra) + g (jeigu yra)	
		Nuo 4 iki 6 balų;	nesudėtinga;	1 koeficientas

	Bylos sudėtingumo reitingas	Nuo 7 iki 10 balų;	vidutinio sudėtingumo;	1,5 koeficientas;
		Nuo 11 iki 16 balų;	sudėtinga;	2 koeficientas;
		Nuo 17 iki 20 balų;	labai sudėtinga.	3 koeficientas;
Skaičiavimas			<p>Kiekviena byla gauna nustatyto lygio sudėtingumo koeficientą, vėliau visų bylų sudėtingumo koeficientus sudedame ir gauname advokato darbo krūvio koeficientų sumą.</p> <p>Min – 15 suma Max – 30 suma.</p> <p>Pvz. galimas advokato mėn krūvis: 10 nesudėtingų bylų – 10 balų; 4 vidutinio sudėtingumo – 6 balai; 3 sudėtingos bylos - 6 balai; 1 labai sudėtinga byla – 3 balai. Ir iš viso šis advokatas turi 18 bylų ir 25 balai.</p> <p>Pvz. 3 nesudėtingos bylos – 3 balų; 8 vidutinio sudėtingumo – 12 balų; 4 sudėtingos bylos - 8 balai; 1 labai sudėtinga byla – 3 balai. Ir iš viso šis advokatas turi 16 bylų ir 26 balai</p>	

9 priedas. Anketinės pirminės teisinės pagalbos teikėjų apklausos metodologija

Nors pradinėje šios užduoties (karantino režimo ir VGTP įstatymo pakeitimo poveikio pirminės teisinės pagalbos teikimui vertinimas) formuluotėje buvo numatyti ir asmenų, pasinaudojusių pirmine teisine pagalba, interviu, ši opcija išaiškėjo kaip komplikuoata ir netikslinga, nes a) pirminis apklausos testavimo interviu su pirminės teisinės pagalbos teikėju atskleidė, kad paslaugos gavėjai vangiai sutinka atsakinėti b) išlieka labai maža tikimybė atsiktinai surasti į tikslinę apklausos grupę patenkančius respondentus – t.y. tuos asmenis, kurie būtų pasinaudoję pirmine teisine pagalba tiek gyvai prieš karantiną, tiek nuotoliniu būdu karantino metu ir todėl gebėtų įvertinti karantino ir su juo susijusio paslaugos teikimo nuotoliniu būdu poveikį pirminės teisinės pagalbos teikimui.

Informacija apie karantino bei VGTP 15 straipsnio pakeitimo poveikį pirminei teisinei pagalbai surinkta apklausos būdu¹⁵⁵. Anketos klausimyną atitinkamai sudaro dvi dalys: pirmoji dalis skirta tirti karantino režimo poveikį pirminės teisinės pagalbos teikimui, antroji – analizuoti VGTP įstatymo pakeitimo poveikį pirminės teisinės pagalbos teikimui (pilnas klausimynas pateikiamas 9 priede). Siekdami surinkti kuo tikslesnę informaciją ir nuomones, užtikrinome respondentų konfidencialumą taikydami anoniminę apklausą. Kita vertus, tai kiek apriboja analizę, kadangi negalime taikyti atitinkamų analizės pjuvių, pvz.: lyginti mažesnių savivaldybių su didesnėmis ir pan. Prieš išplatinant apklausos anketą respondentams, ji buvo testuojama kognityvinio interviu metu su vienoje iš savivaldybių pirminę teisinę pagalbą teikiančiu asmeniu ir atitinkamai pakoreguota. Apklausos klausimai buvo formuojami atsižvelgiant į aiškinamąjį raštą dėl VGTP į pakeitimo įstatymo (kur nurodomi 15 straipsnio pakeitimų tikslai) bei Teisingumo ministerijos pageidautinus rakursus dėl karantino poveikio, pvz.: ar dėl per pandemiją įvestų pakeitimų nesumažėjo paslaugos prieinamumas.

Kvietimai užpildyti apklausos anketą išsiųsti 20-ties atrinktų savivaldybių pirminės teisinės pagalbos teikėjams, iš kurių 15 klausimyną užpildė pilnai, 3 - dalinai (pradėjo, bet nepabaigė pildyti), 2 - neužpildė (atsakymo lygis: 75%). Savivaldybės buvo atrinktos pagal du pagrindinius atrankos kriterijus:

- Asmenų, pasinaudojusių pirmine teisine pagalba 2020 m. skaičių (didžiausią, mažiausią, vidutinį)
- Konsultacijų dėl procesinių dokumentų ir parengtų procesinių dokumentų skaičių (daugiausiai)

Pirmiausiai buvo atrinktos 12 savivaldybių pagal pirminės teisinės pagalbos srautus (1 kriterijus): didžiausią asmenų, pasinaudojusių pirmine teisine pagalba skaičių (5), mažiausią (3) ir vidutinį (4) (žr. 15 lentelė. je).

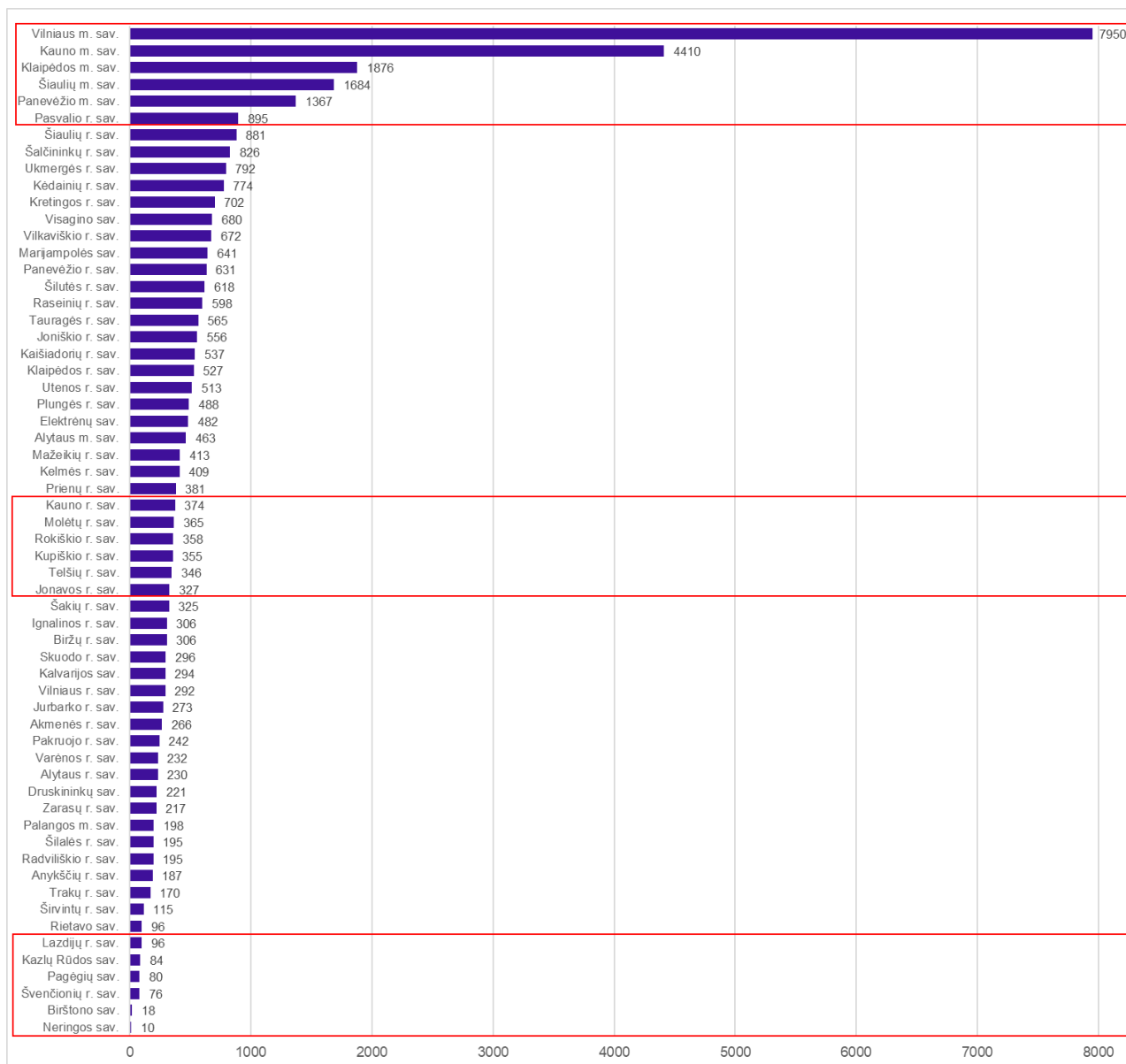
15 lentelė. Savivaldybės atrinktos pagal pirmąjį kriterijų

Atrinkta savivaldybė	Pirmo kriterijaus reikšmė
Vilniaus m.	Didžiausias asmenų, pasinaudojusių pirmine teisine pagalba, skaičius
Kauno m.	
Klaipėdos m.	
Šiaulių m.	
Panevėžio m.	
Birštono	Mažiausias asmenų, pasinaudojusių pirmine teisine pagalba, skaičius
Švenčionių r.	
Pagėgių	
Kauno r.	Vidutinis asmenų, pasinaudojusių pirmine teisine pagalba, skaičius
Molėtų r.	
Kupiškio r.	
Telšių r.	

Sudarius 18-kos savivaldybių - šešių su didžiausiais, šešių su mažiausiais ir šešių su vidutiniais pirminės teisinės pagalbos srautais sąrašą, galutiniam etape iš šešių savivaldybių kiekvienoje kategorijoje buvo atrinktos nebūtinai pirmos trys, keturios ar penkios eiliškumo tvarka, bet tos, kurių kontaktai buvo viešai pasiekiami (žr. 39 pav. . Taip pat, buvo siekta užtikrinti geografinę sklaidą / aprėptį.

¹⁵⁵ Kvietimai užpildyti apklausos anketą pirminės teisinės pagalbos atstovams savivaldybėse išsiųsti 2021-02-15. Respondentai atsakymus galėjo pateikti per 7 dienas (iki 02-22 imtinai). Kad padidinti atsakiusių skaičių, buvo pratęstas apklausos užpildymo terminas ir išsiųsti du priminimai, raginantys dalyvauti apklausoje – 02-21 ir 02-23. Apklausa sustabdyta – 02-25.

39 pav. Pareiškėjų, kuriems buvo suteikta pirminė teisinė pagalba, skaičius savivaldybėse 2020 m.

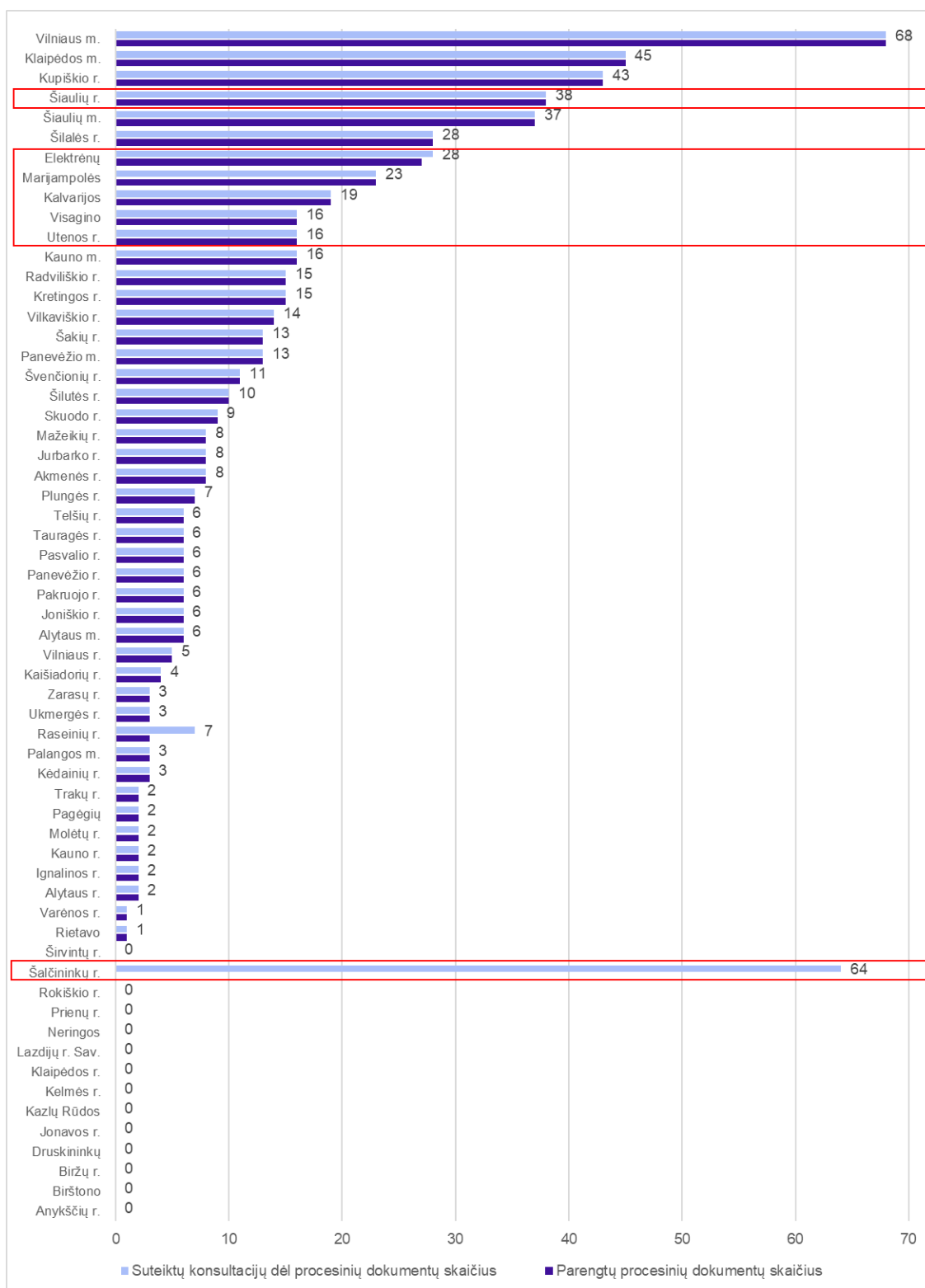

Šaltinis: STRATA pagal VGTP duomenis¹⁵⁶

Tam, kad būtų užtikrintas atsakymų į antrą anketos dalį surinkimas, dar šešios savivaldybės buvo atrinktos pagal antrąjį kriterijų – didžiausių konsultacijų dėl procesinių dokumentų ir parengtų procesinių dokumentų skaičių (žr. 40 pav. ir 16 lentelė). Dar dvi savivaldybės – Skuodo ir Šalčininkų buvo atrinktos kaip išskirtiniai atvejai (žr. 16 lentelė).

¹⁵⁶ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2021). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita.

40 pav. Suteiktų konsultacijų dėl procesinių dokumentų ir parengtų procesinių dokumentų skaičius savivaldybėse 2020 m.

Šaltinis: STRATA pagal VGTP duomenis¹⁵⁷

¹⁵⁷ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (2021). Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2020 metų veiklos ataskaita.

16 lentelė. Savivaldybės atrinktos pagal antrąjį ir kitus atrankos kriterijus

Atrinkta savivaldybė	Atrankos kriterijus
Šiaulių r.	Kriterijus II –didžiausias konsultacijų dėl procesinių dokumentų ir parengtų procesinių dokumentų skaičius (atskaičius jau pagal pirmą kriterijų atrinktas savivaldybes)
Šilalės r.	
Elektrėnų r.	
Marijampolės	
Visagino	Didžiausias atsisakytų teikti teisinę pagalbą atvejų skaičius
Skuodo	
Šalčininkų	Didžiausias atotrūkis tarp parengtų procesinių dokumentų skaičiaus ir suteiktų konsultacijų dėl procesinių dokumentų skaičiaus

Taigi, nors buvo siekta užtikrinti savivaldybių įvairovę pagal aukščiau išvardintus kriterijus, vienas esminis šios apklausos apribojimas – jos reprezentatyvumas: apklausą užpildė tik 16-os savivaldybių¹⁵⁸ (iš 60-ties) atstovai todėl jos rezultatų analizė turėtų būti vertinama atsargiai.

10 priedas. Klausimynas paslaugų teikėjams

Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA) atlieka tyrimą apie Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos (toliau – VGTP) sistemos kokybę ir efektyvumą. Šio tyrimo rezultatus planuojama naudoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimams dėl VGTP sistemos kokybės ir efektyvumo didinimo priimti.

Šioje apklausoje pateikti Jūsų atsakymai bus naudojami siekiant įvertinti 2020 m. birželio 26 d. priimtų VGTP įstatymo pataisų (tiksliau – 15 straipsnio pakeitimą, kuriuo buvo išplėsta pirminės teisinės pagalbos kategorija) bei karantino poveikį pirminės teisinės pagalbos teikimui.

Jūsų atsakymai nebus niekaip siejami su Jūsų asmeniu ar atstovaujama institucija. Kilus klausimų dėl klausimyno pildymo, prašome kreiptis el. paštu: guoda.cibaite@strata.gov.lt

Apibrėžimai

Valstybės garantuojama teisinė pagalba apima pirminę teisinę pagalbą, antrinę teisinę pagalbą ir neteisminę mediaciją.

Pirminė teisinė pagalba – teisinė informacija (informacija apie teisės sistemą, įstatymus ir kitus teisės aktus, teisinės pagalbos teikimą), teisinės konsultacijos (patarimai teisės klausimais), valstybės ir savivaldybių institucijoms skirtų dokumentų rengimas, procesinių dokumentų (nurodytų įstatymo 15 straipsnio 7 dalyje) parengimas, patarimai dėl ginčo sprendimo ne teismo tvarka, veiksmai dėl taikaus ginčo išsprendimo ir taikos sutarties parengimas.

Karantinas – šioje apklausoje vartojamas kaip bendrinis terminas, apimantis su COVID-19 pandemija susijusius karantinų ir ekstremalios situacijos režimus, kurių įvedimo pradžia – 2020 m. kovo 14 d.

Pastaba: šioje anketoje **valstybės garantuojama teisinė pagalba** trumpinama **teisinė pagalba**. **Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba** trumpinama **Tarnyba**.

¹⁵⁸ Priklausomai nuo klausimyno dalies,

Apie jus

1. Ar Jūs:
 - a. Savivaldybės administracijos tarnautojas ar darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį?
 - b. Advokatas?
 - c. Teisės studentas?
 - d. Kita? [Jrašyti]

[Jei 1 a)] → Ar pirminės teisinės pagalbos teikimas yra Jūsų pareigybės:

- a. Vienintelė funkcija (skiriate 100 % savo darbo laiko)?
 - b. Pagrindinė funkcija (skiriate daugiau nei 50 %, bet mažiau nei 100 % savo darbo laiko)?
 - c. Papildoma funkcija (skiriate mažiau nei 50 % savo darbo laiko)?
2. Jūsų patirtis teikiant pirminę teisinę pagalbą:
 - a. Mažiau nei 1 metai
 - b. 1-3 metai
 - c. 4-5 metai
 - d. 5-10 metų
 - e. Virš 10 metų

Teisinio režimo poveikis pirminės teisinės pagalbos teikimui

2020 m. kovo 14 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo“ valstybės ir savivaldybių institucijose, įstaigose buvo įvestas darbo organizavimas ir klientų aptarnavimas nuotoliniu būdu, išskyrus atvejus, kai būtina atitinkamas funkcijas atlikti darbo vietoje. Atitinkamai, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (toliau – Tarnyba) 2020 m. kovo 20 d. paskelbė rekomendacijas dėl VGTP teikimo karantino Lietuvoje metu. Jose **savivaldybėms siūloma priminės teisinės pagalbos teikimą organizuoti nuotoliniu būdu** – tiek teisinę informaciją, tiek teisines konsultacijas teikiant el. paštu arba telefonu, arba kitomis informacinėmis ir elektroninių ryšių priemonėmis (pvz.: vaizdo skambučiais)¹⁵⁹.

Jvertinkite žemiau pateiktus teiginius:

1. Karantinas apribojo pirminės teisinės pagalbos prieinamumą visiems jos gavėjams

Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku nei nesutinku (karantinas neturėjo įtakos teisinės pagalbos prieinamumui)	Sutinku	Visiškai sutinku
☐	☐	☐	☐	☐

2. Karantino metu įvestas klientų aptarnavimas nuotoliniu būdu apribojo pirminės teisinės pagalbos prieinamumą šioms teisinės pagalbos gavėjų grupėms

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku nei nesutinku (poveikio neturėjo)	Sutinku	Visiškai sutinku	Negaliu atsakyti / nežinau

¹⁵⁹ <https://vgtp.lt/lt/naujienos/del-valstybes-garantuojamos-teisines-pagalbos-teikimo-karantino-lietuvos-respublikoje-metu>

Senjorams (65 m. ir vyresniems)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asmenims, turintiems fizinę negalią	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asmenims, turintiems psichikos negalią	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asmenims, neturintiems skaitmeninio raštingumo įgūdžių	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vaikams	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kitoms asmenų grupėms (<i>įrašykite</i>):	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Nuotolinis teisinės pagalbos teikimas gerina pirminės teisinės pagalbos kokybę.

Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku nei nesutinku (poveikio neturėjo)	Sutinku	Visiškai sutinku
☐	☐	☐	☐	☐

4. Ar nuo 2020 m. kovo 14 d. įvedus reikalavimą savivaldybėms teikti pirminę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu, Jūs turėjote / buvote aprūpinti reikalingomis techninėmis priemonėmis patogiam ir efektyviam teisinės pagalbos teikimui nuotoliniu būdu?

- a. Taip
- b. Iš dalies (gavau dalį reikalingų priemonių)
- c. Ne (*prašome nurodyti, kokių priemonių trūko*)

5. Jūsų vertinimu, koks procentas pirminės teisinės pagalbos teikimo buvo organizuojamas nuotoliniu būdu, pvz.: telefonu ar el. paštu:

- a. Prieš karantino įvedimą?

- b. Po karantino įvedimo?

6. Ar karantino laikotarpiu, teikdami pirminę teisinę pagalbą naudojotės pažangiomis internetinėmis vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonėmis, išskyrus telefoną ir el. paštą, pvz.: tokiomis programėlėmis kaip MS Teams ar Zoom?
- Ne
 - Taip, bet dažniau naudojami telefonu ir elektroniniu paštu nei pažangiomis internetinėmis vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonėmis
 - Taip, dažniau naudojami pažangiomis internetinėmis vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonėmis nei telefonu ar elektroniniu paštu
 - Naudojami tik pažangiomis vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonėmis

[6.1 rodyti, jei 6 a) arba b)]

6.1 Kodėl nesinaudojote arba retai naudojotės pažangiomis internetinėmis vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonėmis? (pažymėkite visus tinkančius atsakymus)

- Darbo kompiuteris nepritaikytas naudotis šiomis priemonėmis (pvz.: neinstaliuota programa, nėra mikrofono ir / arba ausinių)
- Dalis klientų nesinaudoja šiomis programomis arba apskritai kompiuteriu
- Man trūksta žinių kaip naudotis šiomis programomis teikiant teisinę pagalbą
- Man labiau priimtina bendrauti telefonu arba elektroniniu paštu
- Nėra poreikio naudoti šias priemones, nes jų siūlomos funkcijos (pvz. vaizdo pokalbiai) nėra reikalingos siekiant suteikti kokybišką teisinę pagalbą
- Kita (*prašom nurodyti*):

7. Ar, Jūsų nuomone, pažangių internetinių vaizdo skambučių ir komunikacijos priemonių naudojimas (pvz.: Zoom, MS Teams ir kt.) gali pagerinti nuotoliniu būdu teikiamos pirminės teisinės pagalbos kokybę?
- Taip
 - Ne
 - Nežinau / negaliu atsakyti

8. Trumpai pakomentuokite, kaip, Jūsų atveju, pasikeitė pirminės teisinės pagalbos teikimo darbo specifika pradėjus organizuoti jį nuotoliniu būdu?

9. Ar dėl pirminės teisinės pagalbos teikimo ir susijusių procesų organizavimo nuotoliniu būdu darbo krūvis Jums:
- Labai padidėjo
 - Padidėjo nežymiai
 - Labai sumažėjo
 - Sumažėjo nežymiai
 - Nepakito
 - Kita (*įvardinkite*):
10. Lyginant su pirminės teisinės pagalbos teikimu tiesioginiu būdu, teikdami pirminę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu, per tą patį laiką Jūs paslaugą suteikiate:
- Didesniam skaičiui žmonių
 - Panašiam skaičiui žmonių
 - Mažesniam skaičiui žmonių
 - Nežinau / negaliu atsakyti

11. Pirminės teisinės pagalbos teikimas nuotoliniu būdu:

- a. Sumažino Jūsų administracinę naštą
- b. Padidino Jūsų administracinę naštą
- c. Neturėjo įtakos administracinei naštai
- d. Nežinau / negaliu atsakyti

12. Ar teikiant pirminę teisinę pagalbą nuotoliniu būdu, lyginant su tiesioginiu jos teikimu (gyvai), pasikeitė paslaugos kokybė pareiškėjui?

- a. Kokybė pagerėjo
- b. Kokybė pablogėjo
- c. Kokybė nepasikeitė
- d. Nežinau / negaliu atsakyti

[rodyti, jei 12 ats. a) arba b)] 12.1 Pakomentuokite kaip pasikeitė pirminės teisinės pagalbos kokybė?

13. Ar galėtumėte įvertinti besikreipiančių dėl pirminės teisinės pagalbos žmonių reakcijas dėl paslaugos teikimo nuotoliniu būdu?

- a. Dauguma paslaugos gavėjų reaguoja teigiamai
- b. Dauguma paslaugos gavėjų reaguoja neutraliai
- c. Dauguma paslaugos gavėjų reaguoja neigiamai
- d. Nežinau / negaliu atsakyti

14. Pažymėkite, kurioms iš žemiau išvardintų asmenų grupių, Jūsų nuomone, kilo sunkumų dėl pirminės teisinės pagalbos teikimo nuotoliniu būdu, lyginant su kitais asmenimis:

	Kilo labai daug sunkumų	Kilo daug sunkumų	Kilo nedaug sunkumų	Nekilo sunkumų	Su šia asmenų grupe nedirbu
Senjorams (65 m. ir vyresni)	☐	☐	☐	☐	☐
Fizinę negalią turintiems asmenims	☐	☐	☐	☐	☐
Psichikos negalią turintiems asmenims	☐	☐	☐	☐	☐
Vaikams	☐	☐	☐	☐	☐
Žmonėms, neturintiems skaitmeninio raštingumo įgūdžių	☐	☐	☐	☐	☐
Kitai(-oms) asmenų grupei(-ėms) (įrašykite):	☐	☐	☐	☐	☐

Ar galite pakomentuoti savo atsakymus (pvz.: kokių sunkumų atitinkamoms grupėms kilo)?

15. Remiantis Jūsų patirtimi, ar pirminės teisinės pagalbos teikimas nuotolinio kontakto būdu daro šią paslaugą greitesne ir / ar paprastesne paslaugos gavėjui?
- Taip
 - Ne
 - Neturi įtakos
 - Nežinau / negaliu atsakyti

16. *Minėtose Tarnybos 2020 m. kovo 20 d. rekomendacijose, jei pareiškėjui pirminė teisinė pagalba yra reikalinga valstybės ir (ar) savivaldybių institucijoms skirtų dokumentų parengimui ar surašyti prašymą suteikti antrinę teisinę pagalbą, **rekomenduojama pirmiausia įvertinti, ar tokio dokumento parengimas karantino metu yra būtinas (ar jo neparengimas ir nepateikimas teisinės pagalbos besikreipiančiam asmeniui sukeltų neigiamas pasekmes). Nebūtinais atvejais, rekomenduojama informuoti pareiškėjus, kad dėl nurodytų dokumentų parengimo jie galės kreiptis į pirminės teisinės pagalbos teikėją pasibaigus nustatytam karantino laikotarpiui.***

16.1 Jūsų nuomone, kiek atvejų (% nuo visų besikreipusių dėl nurodytų dokumentų parengimo ar antrinės teisinės pagalbos prašymo surašymo) buvo įvertinti kaip nebūtini ir pareiškėjai informuoti dėl kreipimosi pasibaigus karantinui?

- Mažiau nei 10 %
- Nuo 10 % iki 30 %
- Nuo 30 % iki 50 %
- Virš 50 %
- Nežinau / negaliu atsakyti

16.2 Kiek laiko nuo karantino įvedimo buvo taikoma rekomendacija siūlyti pareiškėjui kreiptis dėl pirminės teisinės pagalbos vėliau?

- Iki 1 mėnesio
- Tarp 2 ir 3 mėnesių
- Tarp 3 ir 6 mėnesių
- Tarp 6 mėnesių ir 1 metų
- Virš 1 metų

17. Ar, remiantis 2020 m. kovo 14 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikoje paskelbimo“ ir Jūsų įstaigoje įvedus darbo organizavimą ir klientų aptarnavimą nuotoliniu būdu, Jūsų įstaiga informavo visuomenę apie pirminės teisinės pagalbos teikimo pasikeitimus įstaigos interneto svetainėje ir / ar įstaigos socialinių tinklų paskyrose?

- Taip, informacija apie pasikeitimus buvo pateikta ir įstaigos interneto svetainėje, ir įstaigos socialinių tinklų paskyrose(-oje)
- Taip, informacija apie pasikeitimus buvo pateikta tik įstaigos interneto svetainėje
- Taip, informacija apie pasikeitimus buvo pateikta tik įstaigos socialinių tinklų paskyrose
- Ne [nukreipiama į 16a]

17a. Jei galite, įvardinkite priežastį(-is) kodėl visuomenė nebuvo informuota apie pasikeitimus įstaigos interneto svetainėje ir / ar įstaigos socialinių tinklų paskyrose? [neprivalomas]

18. Kaip, 2020m. kovo 14 d. įvedus karantiną, pasikeitė asmenų, besikreipiančių dėl pirminės teisinės pagalbos suteikimo, skaičius? (vertinkite asmenų, kuriems Jūs individualiai teikėte teisinę pagalbą skaičių).

- Besikreipiančių asmenų skaičius sumažėjo
- Besikreipiančių asmenų skaičius padidėjo
- Besikreipiančių asmenų skaičius nepakito
- Nežinau / negaliu atsakyti

18a. [jei 18 ats. a)] Kaip manote, kodėl šis skaičius sumažėjo? *Ar vien dėl COVID-19 pandemijos bei susijusio karantino?*

- Dėl karantino suvaržymų
- Dėl asmenų nenoro naudotis nuotolinėmis teisinės pagalbos teikimo priemonėmis
- Kita (*įrašykite*)

18b. [jei 18 ats. b)] Kaip manote, kodėl šis skaičius išaugo?

18x. Įvardinkite kitas problemas, su kuriomis susidūrėte teikdami pirminę teisinę pagalbą karantino metu.

Pirminės teisinės pagalbos turinio išplėtimo poveikis

2020 m. birželio 26 d. LR Seimo priėmė Teisingumo ministerijos parengtas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pataisas, numatančias naują nemokamos teisinės pagalbos teikimo tvarką. Įstatymo pakeitimu buvo išplėsta pirminės teisinės pagalbos kategorija (15 straipsnio pakeitimas), kurio pagrindu nuo 2020 liepos 15 d. pirminės teisinės pagalbos specialistai rengia šiuos **procesinius dokumentus**:

- prašymus dėl santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu,
- sutartis dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių,
- pareiškimus dėl teismo įsakymo išdavimo,
- prieštaravimus dėl kreditoriaus pateikto pareiškimo,
- prašymus dėl teismo leidimo parduoti ar įkeisti nekilnojamąjį turtą išdavimo,
- prašymus dėl teismo leidimo priimti palikimą išdavimo,
- prašymus dėl išankstinių teismo leidimų sudaryti sandorius, susijusius su neveiksnaus tam tikroje srityje ar ribotai veiksnus tam tikroje srityje asmens turtu.

19. Ar prieš įsigaliojant aukščiau minėtai tvarkai Jūsų turimos kompetencijos buvo pakankamos aukščiau išvardytų procesinių dokumentų rengimui?

- Taip
- Ne
- Dalies dokumentų rengimui - pakankamos, dalies - ne.
- Nežinau / negaliu atsakyti

[rodyti 18.1, jei 18 ats. b) arba c)]

19.1 Įvertinkite, kiek pasiruošimo ir / ar papildomo kompetencijų ugdymo reikėjo šių procesinių dokumentų rengimui

	Reikėjo daug pasiruošimo ir / ar naujų	Reikėjo nedaug pasiruošimo ir / ar naujų	Nereikėjo pasiruošimo ir / ar naujų	Šių dokumentų nerengiu / neteko rengti
--	--	--	-------------------------------------	--

	kompetencijų ugdymo	kompetencijų ugdymo	kompetencijų ugdymo	
prašymams dėl santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu	☐	☐	☐	☐
sutartims dėl santuokos nutraukimo teisinių pasekmių	☐	☐	☐	☐
pareiškimams dėl teismo įsakymo išdavimo	☐	☐	☐	☐
prieštaravimams dėl kreditoriaus pateikto pareiškimo	☐	☐	☐	☐
prašymams dėl teismo leidimo parduoti ar įkeisti nekilnojamąjį turtą išdavimo	☐	☐	☐	☐
prašymams dėl teismo leidimo priimti palikimą išdavimo	☐	☐	☐	☐
prašymams dėl išankstinių teismo leidimų sudaryti sandorius, susijusius su neveiksnaus tam tikroje srityje ar ribotai veiksnus tam tikroje srityje asmens turtu.	☐	☐	☐	☐

20. Kaip tobulinote savo kompetencijas siekiant kokybiškai parengti aukščiau išvardintus procesinius dokumentus (pažymėkite visus tinkamus atsakymus)?

- Dalyvavau įstaigos organizuojuose mokymuose
- Tobulinausi savarankiškai
- Papildomai nesiruošiau
- Pasitariau su kolegomis
- Kita (įrašykite):

21. Ar šiuo metu Jūsų turimos kompetencijos yra pakankamos aukščiau išvardytų procesinių dokumentų rengimui?

- Pakankamos
- Nepakankamos
- Dalinai pakankamos
- Nežinau / negaliu atsakyti

22. Remiantis Jūsų praktine patirtimi, ar įgyvendinus šį (15 straipsnio) įstatymo pakeitimą teisinės pagalbos teikimo procesas tapo efektyvesnis (kadangi dėl minėtų procesinių dokumentų parengimo asmenims nebereikia kreiptis dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo)?

- a. Taip
- b. Ne
- c. Nežinau / negaliu atsakyti
- d. Kita (įrašykite):

23. Remiantis Jūsų praktine patirtimi, ar įgyvendinus šį (15 straipsnio) įstatymo pakeitimą susijusių teisinių klausimų išsprendimas asmenims tapo greitesnis ir patogesnis?

- a. Taip, išsprendimas tapo daug greitesnis ir patogesnis
- b. Taip, išsprendimas tapo greitesnis ir patogesnis
- c. Ne, išsprendimo greitis ir patogumas nepasikeitė (įstatymo pakeitimas neturėjo įtakos su minėtų procesinių dokumentų susijusių klausimų išsprendimo greičiui ir patogumui)
- d. Ne, išsprendimo greitis ir patogumas sumažėjo
- e. Nežinau / negaliu atsakyti
- f. Kita (įrašykite):

24. Ar pastebite kokių nors neigiamų šio įstatymo pakeitimo (15 straipsnio) pasekmių teisinės pagalbos teikimui? Jei taip, kokių?

25. Ar dėl šio pakeitimo įvyko kreipimusi dėl antrinės teisinės pagalbos skaičiaus pokyčiai?

- a. Taip, kreipimusi skaičius sumažėjo
- b. Taip, kreipimusi skaičius padidėjo
- c. Ne, kreipimusi skaičius nepasikeitė
- d. Nežinau / negaliu atsakyti

26. Kaip pasikeitė Jūsų darbo krūvis dėl procesinių dokumentų rengimo funkcijos įvedimo?

- a. Labai padidėjo
- b. Nežymiai padidėjo
- c. Labai sumažėjo
- d. Nežymiai sumažėjo
- e. Nepakito
- f. Nežinau / negaliu atsakyti

27. Ar, Jūsų nuomone, aukščiau išvardintų procesinių dokumentų rengimas turėtų būti pirminės teisinės pagalbos teikėjų funkcija?

- a. Taip
- b. Ne
- c. Nežinau / negaliu atsakyti

27.1 Kodėl? Pakomentuokite savo atsakymą:

Baigiamasis klausimas

Jūsų komentaras laisva forma, jei norėtume papildyti atsakymus, į ką dar būtų svarbu atkreipti dėmesį vertinant VGTP įstatymo pakeitimo ir karantino praktinį poveikį pirminės teisinės pagalbos teikimui: [neprivalomas]

11 priedas. Kriterijų svarbos ir įgyvendinimo vertinimas pagal kriterijų grupes

Kriterijų grupės	Labai svarbus	Vidut. Svarbus	Nesvarbus	Įgyvendinama	Iš dalies įgyvendinama	Neįgyvendinama
<i>Indėlio (arba sistemos potencialo) ir proceso veiksmingumas, nuo 1 iki 24 / 24 kriterijai</i>	20	3	1	8	14	2
<i>Antrinės teisinės pagalbos prieinamumo užtikrinimas, nuo 25 iki 35 / 11 kriterijų</i>	11			5	6	
<i>Teisinio atstovavimo kokybės užtikrinimas, nuo 36 iki 44 / 9 kriterijai</i>	8	1		1	6	2
<i>Teisinės pagalbos gavėjų teisinė apsauga, nuo 45 iki 67 / 23 kriterijai</i>	22	1		8	13	2
<i>Pažeidžiamų grupių apsauga (bendrieji principai), nuo 68 iki 70 / 3 kriterijai</i>	3			1	2	
<i>Teisinė pagalba vaikams, nuo 71 iki 84 / 14 kriterijų</i>	14			9	2	3
<i>Teisinė pagalba užsieniečiams, nuo 85 iki 88 / 4 kriterijai</i>	4			2		2
<i>Teisinė pagalba įkalintiems asmenims, nuo 89 / vienas kriterijus</i>	1				1	
<i>Teisinė pagalba moterims, nuo 90 iki 91 / 2 kriterijai</i>	1	1		1	1	

<i>Teisinė pagalba nusikaltimų aukoms, nuo 92 iki 96 / 5 kriterijai</i>	5	2	2	1		
Iš viso 96 kriterijai	89x2	6x1	1	37x2	47x1	12x0
Bendras rezultatas	178	6		74	47	0
Maksimalus galimas balų skaičius - 192, arba 2 balų koeficientas	Iš viso 184 balai / 1,9 koeficiento			Iš viso 121 balai / 1,25 koeficiento		

12 priedas. Tarptautinių teisės aktų ir tarptautinių organizacijų rekomendacijų, kuriomis remtasi identifikuojant teisinės pagalbos kokybės elementus, sąrašas

2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese // OL L 142, 2012 6 1, p. 1–10.

2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR // OL L 315, 2012 11 14, p. 57–73.

2013 m. lapkričio 27 d. Europos Komisijos rekomendacija dėl įtariamųjų arba kaltinamųjų teisės į teisinę pagalbą baudžiamajame procese // OL C 378, 2013 12 24, p. 11–14.

2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu // OJ L 294, 6.11.2013, p. 1–12.

2016 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/800 dėl procesinių garantijų vaikams, kurie baudžiamajame procese yra įtariamieji ar kaltinamieji // OJ L 132, 21.5.2016, p. 1–20.

2016 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/1919 dėl teisinės pagalbos įtariamiesiems ir kaltinamiesiems vykstant baudžiamajam procesui ir prašomiems perduoti asmenims vykstant Europos arešto orderio vykdymo procedūroms // OJ L 297, 4.11.2016, p. 1–8.

Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment (UN General Assembly Resolution A/RES/43/173, adopted in 76th plenary meeting on 9 December 1988). Prieiga per internetą: <<https://www.un.org/documents/ga/res/43/a43r173.htm>> [

Committee on the Elimination of Discrimination Against Women. General recommendation No. 33, sixty-first session, 2015. On women's access to justice. Prieiga per internetą: <<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/recommendations.aspx>>.

Council of Europe, Committee of Ministers, "Recommendation No. R (93) 1 of the Committee of Ministers to Member States on effective access to the law and to justice for the very poor". Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/16804cf088>>.

Council of Europe, Parliamentary Assembly, Resolution 1471(2005), Accelerated Asylum Procedures In Council of Europe Member States. Prieiga per internetą: <<http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17387&lang=en>>

Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation no. R (81)7 on measures facilitating access to justice. Prieiga per internetą: <<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=599788&SecMode=1&DocId=671776&Usage=2>>

Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation no. R (93)1 on effective access to the law and to justice for the very poor. Prieiga per internetą: <[http://euromed-justiceii.eu/files/repository/20090123123822_recR\(93\)1e.pdf](http://euromed-justiceii.eu/files/repository/20090123123822_recR(93)1e.pdf)>

Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation Rec (2002)10 on mediation in civil matters. Prieiga per internetą:

Council of Europe. Committee of Ministers. Resolution (78)8 on legal aid and advice. 1978 03 02. Prieiga per internetą: <<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=596380&SecMode=1&DocId=662254&Usage=2>>

Council of Europe. Committee of Ministers. Resolution (76) 5 on legal aid in civil, commercial and administrative matters. Prieiga per internetą: <[http://euromed-justiceii.eu/files/repository/20090128124611_res\(76\)5e.pdf](http://euromed-justiceii.eu/files/repository/20090128124611_res(76)5e.pdf)>

Europos sutartis dėl teisinės pagalbos prašymų perdavimo // Valstybės žinios, 1996-02-28, Nr. 18-459.

Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija CM/Rec(2008)11 valstybėms narėms dėl Europos nepilnamečių teisės pažeidėjų, kuriems paskirtos sankcijos arba poveikio priemonės, taisyklių. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/16806f4088>>.

Green Paper from the Commission - Legal aid in civil matters: the problems confronting the cross - border litigant. COM/2000/0051 final.

Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice (2010). Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/16807000f1>> Lietuviškas vertimas: Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/16804c9b68>>

Guidelines on Justice Matters Involving Child Victims and Witnesses (adopted by ECOSOC Resolution 2005/20). Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/en/ecosoc/docs/2005/resolution%202005-20.pdf>>

International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, adopted by General Assembly resolution 45/158 of 18 December 1990, United Nations, Treaty Series, vol. 2220, p. 3; Doc. A/RES/45/158. Prieiga per internetą: <<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CMW.aspx>>

Johannesburg Declaration on the Implementation of the United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/2014_Johannesburg_Declaration_on_Implementation_of_UNPG_LA.pdf>.

Jungtinių Tautų konvencija dėl pabėgėlių statuso // Valstybės žinios, 1997-02-07, Nr. 12-227.

Jungtinių Tautų konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims // Valstybės žinios, 2002-08-02, Nr. 77-3290.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija ir jos Fakultatyvus protokolą // Valstybės žinios, 2010-06-19, Nr. 71-3561.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija // Valstybės žinios, 1995-07-21, Nr. 60-1501.

Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu įgyvendinimo. COM/2019/560 final.

Konvencija dėl tarptautinės teisės kreiptis į teismą // Valstybės žinios, 2000-05-31, Nr. 44-1251.

Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, adopted by the United Nations General Assembly in December, 2012. UN-Doc A/RES/67/187. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UN_principles_and_guidelines_on_access_to_legal_aid.pdf>

Safeguards Guaranteeing Protection of the Rights of those Facing the Death Penalty (Approved by Economic and Social Council resolution 1984/50 of 25 May 1984). Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Safeguards_Guaranteeing_Protection_of_the_Rights_of_those_Facing_the_Death_Penalty.pdf>

Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, adopted by the First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, held at Geneva in 1955, and approved by the Economic and Social Council by its resolutions 663 C (XXIV) of 31 July 1957 and 2076 (LXII) of 13 May 1977). Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_Standard_Minimum_Rules_for_the_Treatment_of_Prisoners.pdf>

Stokholmo programa – Atvira ir saugi Europa piliečių labui ir saugumui // OL C 115, 2010.

The Buenos Aires Declaration on the Implementation of the United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems. Prieiga per internetą: <http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/LegalAid/Buenos_Aires_Declaration_English.pdf> [žiūrėta 2019-06-10].

The Tbilisi Declaration on the Implementation of the United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems and Progress on 'Access to Justice for All' of the 2030 Agenda on Sustainable Development. Prieiga per internetą: <http://www.legalaid.ge/files/2018-11/Tbilisi%20Declaration%20-%20Adopted%20FINAL_5bffc9c0f3b78.pdf> [žiūrėta 2019-06-10].

UN Resolution - Human rights in the administration of justice (56/161). Prieiga per internetą: <http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_56/161e.pdf>.

United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems (UN Principles and Guidelines of 2012). General Assembly resolution 67/187, annex. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UN_principles_and_guidelines_on_access_to_legal_aid.pdf>.

United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (the Havana Rules). Adopted by UN General Assembly Resolution A/RES/45/113 adopted in 68th plenary meeting on 14 December 1990. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r113.htm>> [žiūrėta 2019-06-06].

United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules"). Adopted by General Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985. Prieiga per internetą: <<https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/beijingrules.pdf>>

United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules) (General Assembly resolution 70/175, annex, adopted on 17 December 2015). Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf>.

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14 // Valstybės žinios, 2011-12-22, Nr. 156-7390.

13 priedas. Teisinės pagalbos tyrimų ir gerosios valstybių praktikos pavyzdžių, kuriais remtasi identifikuojant teisinės pagalbos kokybės elementus, sąrašas

Assessment of the existing legal frameworks and practices aimed at ensuring high quality legal aid in criminal proceedings. WS1 Report. 2017. Prieiga per internetą: <<http://qualaid.vgtpt.lt/lt/rezultatai>>.

Burchard Ch., Jahn M., Zink S. ir kt. Praktikos standartai teisinės pagalbos teikėjams. Vilnius, 2018. Prieiga per internetą: <<http://teise.org/wp-content/uploads/2019/03/Qualaid-Praktikos-standartai-LT.pdf>>.

Cras S. The Directive on the Right to Legal Aid in Criminal and EAW Proceedings. Genesis and Description of the Sixth Instrument of the 2009 Roadmap // *Eucrim*, vol. 1/2017.

Early access to legal aid in criminal justice processes: a handbook for policymakers and practitioners. UNODC, 2014. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/eBook-early_access_to_legal_aid.pdf>

ECRE/ELENA Legal Note on Access to Legal Aid in Europe // European Council on Refugees and Exiles. November 2017. Prieiga per internetą: <<https://www.ecre.org/wp-content/uploads/2017/11/Legal-Note-2.pdf>>

Enhancing the Quality of Legal Aid: General Standards for Different Countries. Report of Working Stream 1. Prieiga per internetą <qualaid.vgtpt.lt/grikis.serveriai.lt/sites/default/files/0916902001555398891.pdf>.

General Comment N°10 (2007). Children's rights in juvenile justice (CRC/C/GC/10), 25 April 2007. Prieiga per internetą: <<https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.10.pdf>>

General Comment N°24 (2019). Children's rights in the child justice system (CRC/C/GC/24), 18 September 2019. Prieiga per internetą: <<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsklirKQZLK2M58RF%2f5F0vEnG3QGKUXFivhToQfjGxYjV05tUAlgpOwHQJSPdJXCiixFSrDRwow8HeKLLh8cgOw1SN6vJ%2bf0RPR9UMtGkA4>>

General Comment No. 32 on Article 14: Right to equality before courts and tribunals and to a fair trial), 1 p. Prieiga per internetą: <<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsklirKQZLK2M58RF%2f5F0vEnG3QGKUXFivhToQfjGxYjV05tUAlgpOwHQJSPdJXCiixFSrDRwow8HeKLLh8cgOw1SN6vJ%2bf0RPR9UMtGkA4>>.

Global Study on Legal Aid, UNODC, 2016. Prieiga per internetą: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/access_to_justiceandruleoflaw/global-study-on-legal-aid.html>

Handbook on Ensuring Quality of Legal Aid Services in Criminal Justice Processes. Practical Guidance and Promising Practices. UNODC, 2019. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/HB_Ensuring_Quality_Legal_Aid_Services.pdf> [žiūrėta 2019-06-10].>.

Legal Aid in Europe: Minimum Requirements under International Law // Open Society Justice Initiative, 2015. Prieiga per internetą: <<https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/ee-legal-aid-standards-20150427.pdf>>.

Legal Aid in Criminal Justice Systems. Prieiga per internetą: <https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/2014_Johannesburg_Declaration_on_Implementation_of_UNPG_LA.pdf> [žiūrėta 2019-06-10].

Limantė A., Nikartas S. (ed), Jočienė D., Totoraitis L. Veiksmingos teisinės pagalbos link: tarptautiniai teisiniai ir praktikos standartai. Monografija. Vilnius : Lietuvos teisės institutas, 2020, p. 181 p.

Paterson A., Sherr A. Quality Legal Services: The Dog that did not bark // *Regan F. et al. The Transformation of Legal Aid*. Oxford: Oxford University Press.

Paterson A. Peer Review and Quality Assurance // *Clinical Law Review*, 2006, 757.

Paterson A., Sherr A. Peer Review and Cultural Change: Quality Assurance, Legal Aid and the Legal Profession. Prieiga per internetą: <http://internationallegalaidgroup.org/images/miscdocs/Conference_Papers/Peer_Review_and_Cultural_Change.3docx_28APAS29.pdf>.

Prieinamas teisingumas. Teisė turėti advokatą ir teisė į nemokamą teisinę pagalbą baudžiamajame procese. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. Vilnius, 2017. Prieiga per internetą: <<http://hrmi.lt/wp-content/uploads/2017/11/Prieinamas-teisingumas.pdf>>.

14 priedas. Teisinės pagalbos sistemos vertinimo priemonės, nukreiptos į objektyvius ir subjektyvius TP kokybės indikatorius

Šiame priede yra pateikiama apibendrinta informacija apie subjektyvius ir objektyvius kokybės indikatorius (vertinimo priemones, jų pranašumus ir trūkumus) iš Teisės instituto monografijos¹⁶⁰.

Vertinimo priemonė	Priemonės pranašumai	Priemonės trūkumai (galimos rizikos ir problemos)
TP pagalbos sistemos vertinimo priemonės, nukreiptos į objektyvius TP kokybės indikatorius		
Apibendrintų duomenų apie teisinės pagalbos sistemą analizė	Pateikia potencialių problemų ir rizikų žemėlapij ir leidžia modeliuoti atitinkamus sprendimus.	Leidžia identifikuoti bendresnes tendencijas. Subjektyvios duomenų analizės rizika, kai, pavyzdžiui, siekiant gero institucijos įvaizdžio, analizuojami ir pateikiami tik institucijos veiklą teigiamai atspindintys duomenys.
Oficialių teisinės pagalbos teikėjų parengtų dokumentų turinio analizė	Leidžia atskleisti apibendrintą informaciją apie teisinės pagalbos teikėjų parengtų teisinių dokumentų kokybę.	Ribotas vertinimas: vertinamas tik vienas siauras teisinės pagalbos teikėjų veiklos aspektas. Subjektyvaus arba nekokybiško vertinimo rizika, pavyzdžiui, kai tokj vertinimą atliekantiems specialistams trūksta kompetencijos ir metodinių žinių. Tam turi būti nustatyti aiškūs vertinimo kriterijai, apibrėžiantys, koks yra kokybiškai ar nekokybiškai parengto dokumento turinys, taip pat aiškūs bei aukšti kvalifikacijos reikalavimai vertinimą atliekantiems asmenims.
Sėkmingų bylų analizė	Ši priemonė galėtų būti naudinga lyginamąja prasme, pavyzdžiui, leistų palyginti bylų rezultatus panašiuose miestuose ar regionuose. Šia priemone patartina naudotis kartu su kitomis vertinimo priemonėmis (pavyzdžiui, skundų analize, apklausomis, advokatų parengtų teisinių dokumentų analize ir pan.).	Sudėtinga yra: nustatyti objektyvius sėkmingų bylų rezultatų kriterijus; įvertinti, ar sėkmė priklauso nuo advokato indėlio, ar kitų veiksnių.
Skundų analizė	Suteikia informacijos apie advokatų (galimus) pažeidimus ir leidžia atskleisti problemines jų veiklos sritis. Taip pat atskleidžia advokatų veiklos aspektus, į kuriuos jautriausiai reaguoja klientai.	Reprezentatyvumo stoka. Įvertinami tik aspektai, susiję su galimais advokatų pažeidimais, užfiksuotais skunduose. Subjektyvumo elementas: vien skunduose esanti informacija dar nenurodo pažeidimo fakto.
NVO monitoringas	Nepriklausomas. Nėra biurokratinių apribojimų ir subordinacinių ryšių (pavyzdžiui, NVO gali kur kas laisviau kritikuoti sistemą).	Valstybės užsakymo atveju egzistuoja užsakovo įtakos vertinimo rezultatams rizika. Galima kompetencijų ir išteklių stoka užtikrinant tyrimų kokybę (ypač šalyse, kuriose yra mažas NVO finansavimas).

¹⁶⁰ Nikartas S., Limantė A. (red), Jočienė D., Totoraitis L. Veiksmingos teisinės pagalbos link: tarptautiniai teisiniai ir praktikos standartai. Vilnius, 2020.

TP pagalbos sistemos vertinimo priemonės, nukreiptos į <u>subjektyvius</u> TP kokybės indikatorius		
Teisinės pagalbos klientų apklausos	Įvertinamas teisinės pagalbos klientų pasitenkinimas gaunamomis paslaugomis. Ypač svarbi priemonė vertinant teisinės pagalbos kokybės aspektus, susijusius su teisinės pagalbos teikėjų elgesiu ir komunikacija.	Teisinės pagalbos kokybė gali būti įvertinta ribotai: klientai paprastai dėl teisinių žinių stokos turi ribotas galimybes vertinti advokatų teisinio atstovavimo kokybės aspektus.
Teisės profesionalų (teisėjų ir (arba) prokurorų) apklausos	Vertinimas, galintis suteikti vertingos, profesionalia teisine kompetencija pagrįstos informacijos apie teisinės pagalbos kokybę.	Dėl skirtingų procesų dalyvių tikslų informacija gali būti subjektyvi (pavyzdžiui, aktyvus advokatas gali apsunkinti advokato ar teisėjo darbą).
Advokatų apklausos	Advokatų apklausos yra svarbios, nes gali padėti įvertinti teisinės pagalbos organizavimo silpnąsias vietas, teisinės pagalbos administravimo ir organizavimo veiksmingumą ir pan.	Tokio vertinimo atveju sunku išvengti subjektyvumo. Dėl to svarbu apgalvotai parengti metodiką.

Šaltinis: Nikartas, S. et al. (2020), parengta STRATA

Kuriame pamatus pagrįstiems ir
įžvalgiems viešosios politikos sprendimams